

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
MAHALLİ İDARELER VE YERİNDEN YÖNETİM BİLİM DALI

**KÜRESEL KENTLER BAĞLAMINDA
YAŞAM KALİTESİ GÖSTERGELERİNE KALİTATİF BİR BAKIŞ:
İSTANBUL – NEW YORK KARŞILAŞTIRMASI**

Doktora Tezi

SAİM CAN BERİTAN

İstanbul, 2014

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
MAHALLİ İDARELER VE YERİNDEN YÖNETİM BİLİM DALI

**KÜRESEL KENTLER BAĞLAMINDA
YAŞAM KALİTESİ GÖSTERGELERİNE KALİTATİF BİR BAKIŞ:
İSTANBUL – NEW YORK KARŞILAŞTIRMASI**

Doktora Tezi

SAİM CAN BERİTAN

Danışman: PROF. DR. AYŞEGÜL YARAMAN

İstanbul, 2014

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

TEZ ONAY BELGESİ

KAMU YÖNETİMİ Anabilim Dalı MAHALLİ İDARELER VE YERİNDEN YÖNETİM Bilim Dalı DOKTORA öğrencisi SAİM CAN BERİTAN'ın KÜRESEL KENTLER BAĞLAMINDA YAŞAM KALİTESİ GÖSTERGELERİNE KALİTATİF BİR BAKIŞ:İSTANBUL-NEW YORK KARŞILAŞTIRMASI adlı tez çalışması, Enstitümüz Yöretim Kurulunun 19.02.2014 tarih ve 2014-8/44 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi 30.04.2014

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

1.	Tez Danışmanı	Prof. Dr. AYŞEGÜL YARAMAN	
2.	Jüri Üyesi	Prof. Dr. ESRA HATİPOĞLU	
3.	Jüri Üyesi	Prof. Dr. AHMET EMRE BİLGİLİ	
4.	Jüri Üyesi	Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ	
5.	Jüri Üyesi	Doç. Dr. YEŞEREN ELİÇİN ARIKAN	

GENEL BİLGİLER

İsim ve Soyadı	: Saim Can Beritan
Anabilim Dalı	: Kamu Yönetimi
Programı	: Mahalli İdareler ve Yerinden Yönetim
Tez Danışmanı	: Prof. Dr. Ayşegül Yaraman
Tez Türü ve Tarihi	: Doktora – Nisan 2014
Anahtar Kelimeler:	: Küresel Kentler, Yaşam Kalitesi, İstanbul, New York

ÖZET

KÜRESEL KENTLER BAĞLAMINDA YAŞAM KALİTESİ GÖSTERGELERİNE KALİTATİF BİR BAKIŞ: İSTANBUL – NEW YORK KARŞILAŞTIRMASI

21. Yüzyılın en önemli olgularından küreselleşme, hiç kuşkusuz kentleri de etkilemektedir. Kentler, küreselleşmenin etkileri karşısında kaçınılmaz bir dönüşüm ve değişim süreci içerisine girmektedir. Kentlerde meydana gelen dönüşüm ve değişim özellikle; sosyologların, coğrafyacıların, kent bilimcilerin ve şehir plancıların ilgisini çekmekte ve kendi disiplinleri çerçevesinde farklı bakış açıları geliştirerek yeni bilimsel araştırmalara yönelmektedir. Bu bağlamda; kentleri, siyaset ve sermaye bağlamında analiz eden klasik şehir teorisyenlerinin aksine; John Friedmann, Saskia Sassen ve Manuel Castells günümüz kentlerini anlamak için çoklu kentsel göstergelere ihtiyaç olduğunu vurgulamışlar ve küresel kent tezini bu doğrultuda inşa etmişlerdir.

Küresel kent araştırmalarında ele alınan temel konulardan bir tanesi de yaşam kalitesidir. Sosyal bilimcilerin geniş bir yelpaze içinde disiplinlerarası yaklaşımla üzerinde durduğu yaşam kalitesi, son yıllarda özellikle kent çalışmaları alanında atıf yapılan bir kavram olarak literatürde yer almaya başlamıştır. Uluslararası yazında yaygın bir uygulama alanına sahip olan yaşam kalitesi olgusunun Türkiye’de sınırlı düzeyde ele alındığı söylenebilir. Bu doğrultuda; kentsel yaşam kalitesine yönelik olarak İstanbul ve New York’ta alan araştırması yapılmış iki kentin yaşam kalitesi göstergeleri nitel araştırma teknikleri kullanılarak karşılaştırılmıştır.

Küresel kent ve yaşam kalitesi kavramları arasındaki bağlantısallık üzerine hazırlanan bu çalışma kapsamında, İstanbul ve New York’ta; bankacılık / finans, bilişim, hukuk, mimarlık ve yönetim danışmanlığı alanlarında üst düzey yönetici olarak çalışan Türklerle derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Bu çerçevede; her iki kentte 9 kadın ve 9 erkek olmak üzere 36 kişiyle görüşülmüştür.

Sonuç olarak; küresel kentler bağlamında ele alınan yaşam kalitesi olgusu İstanbul ve New York ölçeğinde incelenmiş, görüşme yapılan kişilerin yaşadıkları kente dair sahip olduğu algılara ilişkin bulgular, nesnel ve öznel göstergeler referans alınarak, yorumlanmıştır.

GENERAL KNOWLEDGE

Author : Saim Can Beritan
Department : Public Administration
Programme : Local Authorities and Decentralization
Advisor : Professor Aysegul Yaraman
Degree and Date : Ph.D. – April 2014
Keywords : Global Cities, Quality of Life, Istanbul, New York

ABSTRACT

A QUALITATIVE LOOK AT THE QUALITY OF LIFE INDICATORS IN THE CONTEXT OF GLOBAL CITIES: COMPARISON BETWEEN ISTANBUL AND NEW YORK

As one of the most important phenomena of the 21st Century, the affects of globalization cities. The cities pass through an inevitable transformation and change process with the effects of globalization. This considerable transformation and change in cities that attract the attention of sociologists, geographers, urbanologists and urban planners produce new scientific studies with the development of different approaches in their own disciplines. In that regard, in contrast with the classical urban theoreticians that analyze the cities only in terms of politics and economics, other researchers like John Friedmann, Saskia Sassen and Manuel Castells have emphasized the fact that multiple urban indicators are necessary to understand the today's cities and have built the global city thesis on that line of thought.

One of the main subjects that are dealt with in the global city investigations is the quality of life. The quality of life that was analyzed by the social science with a wide range of interdisciplinary approach has turned into a notion that is referenced especially in the urban studies of the recent years and began to appear in the literature. It may be said that the quality of life that is largely referenced in the international literature has been focused on a limited scale in Turkey. In that line of thought, field research has been made field study in Istanbul and New York in order to determine the urban quality of life and the quality of life indicators in both cities have been compared by using qualitative research techniques.

Within the scope of this study prepared on the basis of correlation between the global city and quality of life terms, detailed interviews were conducted with Turkish people employed as executive in Istanbul and New York in the fields of banking / finance, informatics, law, architecture and management consulting. The number of people interviewed was 36, including 9 women and 9 men from both cities.

In conclusion, the quality of life fact was surveyed in the context of Istanbul and New York and the findings obtained from the perceptions of these people about with the cities they live in as well as objective and subjective indicators were taken as reference.

TEŞEKKÜR

İstanbul ile New York'un yaşam kalitesi göstergelerini küresel kent tezi bağlamında ele alan ve karşılaştırmalı bir analiz yapmayı hedefleyen bu araştırmanın yapılabilirliğine inanarak tezin danışmanlığını üstlenen ve araştırma süresince; fikirleri, düşünmeyi teşvik eden yaklaşımı ve değerli katkıları için Profesör Ayşegül Yaraman'a minnettarım. Ayrıca "Küresel Şehir ve İstanbul" dersiyle doktora tezime ilham kaynağı olan Profesör Sema Erder'e büyük bir teşekkür borçluyum.

İstanbul – New York bağlantısallığını tez kapsamında mümkün kılan Profesör Mücahit Bilici'ye sonsuz teşekkür ederim.

Derin entelektüel birikiminden yararlanabilme imkânına sahip olduğum, özellikle; 'şehir' ve 'yerellik' konularında ufkumu genişleten Profesör Ruşen Keleş'e ve akademik çalışmalarına olan desteğini hiçbir zaman esirgemeyen Profesör Ahmet Emre Bilgili'ye içten teşekkürlerimi sunarım.

Bilgi ve deneyimleriyle, akademik derinlik kazanmamda büyük emekleri olan Marmara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yerel Yönetimler kürsüsünün değerli öğretim üyelerine ve ayrıca; Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı, İstanbul Ticaret Odası, Türkiye Milli Kültür Vakfı, Bereket Vakfı ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ne doktora eğitimimin çeşitli aşamalarındaki paha biçilmez destekleri için müteşekkirim.

Son olarak; her alanda en büyük destekçim olan sevgili eşim Fatma'ya ve ailemizin yeni üyesi oğlum Mehmet Cemâl'e derin sevgilerimle.

İstanbul, 2014

Saim Can BERİTAN

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
TABLolar LİSTESİ.....	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	ix
KISALTMALAR.....	x
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TEORİK ÇERÇEVE / KÜRESEL KENT TEZİ

I. DÜNYA / KÜRESEL KENT KAVRAMLARINA GENEL BİR BAKIŞ.....	5
A. Dünya Kenti Hipotezi ve Friedmann.....	5
B. Küresel Kent Kavramı ve Sassen.....	8
C. Castells ve Diğer Yazarların Çalışmaları.....	18
D. Keyder: Küresel Kent Olarak İstanbul.....	29
II. KÜRESEL KENTLER ARASINDAKİ HİYERARŞİK AĞ.....	41
A. Kentlerin Küresel Ölçekte Derecelendirilmesi.....	41
B. Küresel Kentler İndeksi.....	60
C. Küresel Kentler İndekslerinde Kullanılan Temel Göstergeler	63
1. Ekonomik Göstergeler.....	64
2. Politik Göstergeler.....	66
3. Araştırma ve Bilginin Paylaşımı.....	68
4. Yaşam Kalitesi.....	70
5. Diğer Göstergeler.....	72
III. KÜRESEL KENTLER İNDEKSLERİNDE İSTANBUL VE NEW YORK.....	75
IV. BÖLÜM ÖZETİ.....	81

İKİNCİ BÖLÜM

KENTSEL YAŞAM KALİTESİ

I. YAŞAM / KENTSEL YAŞAM KALİTESİ KAVRAMLARI VE ARALARINDAKİ YAKLAŞIMSAL FARKLILIKLAR.....	83
II. KENTSEL YAŞAM KALİTESİ İLE İLGİLİ KAVRAMLAR	86
A. Yaşanabilirlik.....	86
B. Çevresel Kalite.....	88
C. Sürdürülebilirlik.....	89
III. ÖLÇÜLEBİLİR BİR OLGU OLARAK KENTSEL YAŞAM KALİTESİ	91
A. Kentsel Yaşam Kalitesi Araştırmalarında Kullanılan Temel Göstergeler	91
1. Nesnel Göstergeler	91
2. Öznel Göstergeler.....	92
3. Bütünleşik Göstergeler	93
B. Kentsel Yaşam Kalitesi İndeksleri	94
IV. KENTSEL YAŞAM KALİTESİ İNDEKSLERİNDE İSTANBUL VE NEW YORK ..	100
V. BÖLÜM ÖZETİ.....	103

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ALAN ARAŞTIRMASI VE BULGULAR

I. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE YÖNTEMİ	107
A. Araştırmanın Arka Planı.....	107
B. Araştırma Problemi.....	107
C. Araştırmanın Odağı (Kapsam).....	108
D. Araştırmanın Sınırları.....	110
E. Araştırma Süreci.....	111
F. Verilerin Toplanması ve Analizi.....	111

II. BULGULAR VE TARTIŞMA.....	113
A. Nesnel Yaşam Kalitesi Göstergeleri	113
1. Demografik Bilgiler.....	113
2. Eğitim Bilgileri.....	115
3. Çalışma Bilgileri.....	116
4. Konut Bilgileri.....	118
B. Öznel Yaşam Kalitesi Göstergeleri.....	120
1. Güvenlik Algısı.....	120
2. Kentsel Sağlık.....	122
3. Sosyal İlişkiler	126
4. Kültürel Etkileşim	129
5. Politik Yaklaşım	132
SONUÇ.....	136
EKLER.....	143
Görüşme Formu.....	144
Diğer Ekler.....	153
KAYNAKÇA.....	165

TABLÖLAR LİSTESİ

Sayfa No.

Tablo 1	:	2010 – Alfa Şehirleri Sınıflandırması.....	32
Tablo 2	:	2010 / 2011 – Küresel Kentler İndeksi (Politik Güç Yönünden)	40
Tablo 3	:	Küresel Kent Çalışmaları Kronolojisi	41
Tablo 4	:	1995 – Uzamsal Eklemler Şematizasyonu	43
Tablo 5	:	1996 / 1997 – Küresel Komuta Merkezleri Sıralaması	45
Tablo 6	:	1998 – Dünya Kentleri Envanteri.....	47
Tablo 7	:	2002 – Küresel Bağlanırlık Sıralaması	50
Tablo 8	:	2004 – KAB Sıralaması	52
Tablo 9	:	2004 – KAB Sıralaması (Bankacılık, Medya, STK)	53
Tablo 10	:	2002 / 2008 – KAB Karşılaştırması	54
Tablo 11	:	2012 – KKM İndeksi	57
Tablo 12	:	2011 – Ekstensif Küreselleşme	58
Tablo 13	:	2008 – Küresel Kentler İndeksi	63
Tablo 14	:	2013 – GCS (Politik Güç Yönünden).....	66
Tablo 15	:	2013 – GPCI (Araştırma ve Bilginin Üretimi Yönünden)	69
Tablo 16	:	2013 – GCS (Yaşam Kalitesi Yönünden)	70
Tablo 17	:	2013 – GPCI (Yaşanabilirlik Yönünden).....	71
Tablo 18	:	2012 – GCI (İnsan Kaynağı Yönünden)	74
Tablo 19	:	2008 / 2010 / 2012 – GCI (New York).....	76

Tablo 20	:	2010 / 2011 – GCS (İstanbul ve New York)	77
Tablo 21	:	2013 – GPCI (İstanbul ve New York)	79
Tablo 22	:	2012 – COPP (Çevre Yönünden) (İstanbul ve New York).....	80
Tablo 23	:	2011 / 2012 – Mercer / Yaşam Kalitesi Sıralaması	95
Tablo 24	:	2013 – EIU / Küresel Yaşanabilirlik Sıralaması	96
Tablo 25	:	2012 / 2013 – Monocle / Küresel Yaşam Kalitesi Sıralaması.....	98
Tablo 26	:	2011 / 2012 – QoLS (İstanbul ve New York).....	101
Tablo 27	:	2013 – GLR (İstanbul ve New York).....	102
Tablo 28	:	Cinsiyete Göre Yaş Dağılımları (İstanbul ve New York).....	113
Tablo 29	:	Eğitim Düzeyi Oranları (İstanbul ve New York)	115
Tablo 30	:	Sektörlerin Dağılımı (İstanbul ve New York)	116
Tablo 31	:	2013 – GPCI (Üst Düzey Yöneticiler Yönünden) (İstanbul ve New York).....	128

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa No.

Şekil 1	:	2008 – Alfa Şehirleri Kartogramı	31
Şekil 2	:	1986 – Dünya Kentleri Hiyerarşisi	42
Şekil 3	:	1999 – Coğrafik Hiyerarşi	48
Şekil 4	:	2001 – Dünya Kentleri Ağı İllüstrasyonu	49
Şekil 5	:	2010 – Avrupa’nın Küreselleşme Uzanımı	56
Şekil 6	:	2008 / 2010 / 2012 – Küresel Kentler İndeksi.....	61
Şekil 7	:	2012 – GCI (Finansal Faaliyetler Yönünden)	65
Şekil 8	:	2013 – IUV (Eğlenim Çeşitliliği Yönünden).....	73
Şekil 9	:	2013 – IUV (Uluslararası Ulaşım Ağı Yönünden)	78
Şekil 10	:	Yaşam Kalitesine İlişkin Kavramsal Bir Model (Sosyal Çevre Yönünden)	89
Şekil 11	:	Kentsel Nüfus Yoğunluğu (İstanbul ve New York).....	104

KISALTMALAR

1st Publ.	Birinci Basım
AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
BBC	British Broadcasting Corporation
BM	Birleşmiş Milletler
CIR	City Infrastructure Ranking
CITI	Citi Private Bank
COPP	Cities of Opportunity Report
drl.	Derleyen
E	Erkek
EIU	The Economist Intelligence Unit
ed.	Editör
FP	Foreign Policy Magazine
GaWC	Globalization and World Cities Research Network
GLR	Global Liveability Ranking
GQoLS	Global Quality of Life Survey
GCI	Global Cities Index
GCS	Global Cities Survey
GPCI	Global Power City Index
HDI	Human Development Index
hzl.	Hazırlayan
İST	İstanbul

IUV	Intangible Urban Value
K	Kadın
KAB	Küresel Ağ Bağlantısallığı
KKM	Komuta ve Kontrol Merkezleri
LSE	London School of Economics and Political Science
MIT	Massachusetts Institute of Technology
MMF	The Mori Memorial Foundation
No.	Sayı
NYC	New York
NYLOHK	New York – Londra – Hong Kong
NYLON	New York – Londra
OECD	The Organisation for Economic Co-operation and Development
Print.	Baskı
PwC	PricewaterhouseCoopers
QoLS	Quality of Living Survey
s.	Sayfa
ss.	Sayfa aralığı
STK	Sivil Toplum Kuruluşları
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UNDP	United Nations Development Programme
vb.	Ve benzeri
Vol.	Cilt
YÖK	Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı

GİRİŞ

‘Küresel kent’ (global city): Sosyal bilimcilerin son yıllarda üzerinde en çok tartıştığı kavramlardan biri olarak ön plana çıkmaktadır. Birçok farklı disiplin içerisinde oldukça yaygın bir kullanıma sahip olan ‘küresel kent’ kavramı, salt kentle ilişkili bir olgu olmayıp aynı zamanda; siyasal, toplumsal ve ekonomik anlamlar da taşıyan terminolojik bir söylemdir. Peki, sıradan insanların dahi gündelik yaşamlarında sıkça kullandığı ‘küresel kent’, gerçekte ne anlam ifade etmektedir? Dünyanın en fazla ziyaret edildiği, insan akışlarının durmaksızın yinelendiği, çeliklerle örülmüş devasa gökdelenlerin yükseldiği, hayatın yüksek teknolojiyle harmanlandığı, dünya mutfaklarıyla bezenmiş restoranlarla ve en lüks otellerle çevrelenmiş, şehirler midir küresel kentler? Ya da; New York, Londra, Paris, Tokyo gibi ikonik şehirler midir? Kuşkusuz, küresel kentleri anlamak için bu soruların tek başına yeterli olmadığı açıktır.

Küresel kent araştırmacıları başta olmak üzere; sosyologlar, şehir plancıları, mimarlar, coğrafyacılar, ekonomistler ve siyaset bilimcileri kendilerine özgü bakış açıları çerçevesinde üzerinde çalıştıkları küresel kent kavramını bir paradigmaya dönüştürmüşlerdir. 21. Yüzyılın en önemli olgularından biri olan küreselleşmenin, günümüz kentleri üzerindeki etkilerini anlamlandırmaya çalışan farklı disiplinlere mensup araştırmacılar, küresel kentlerin, dünya çapında süregelen; politik, ekonomik ve toplumsal akışları harekete geçiren komuta ve kontrol merkezleri olduğu yönünde ortak bir görüşte birleşmektedirler. ‘Küresel kent’ kavramının literatürde yaygın olarak kullanılmasına öncülük eden isim Hollanda asıllı ABD’li sosyolog Saskia Sassen olsa da; 1986 tarihli “The World City Hypothesis” çalışmasıyla Avusturyalı şehir plancısı John Friedmann, bu kentleri, yeni uluslararası işgücü için çekim merkezi ve küresel sermayenin idare merkezleri olarak tanımlayarak¹, ‘küresel kent’ çalışmalarına ilham kaynağı olmuştur.

Küresel kentlerin; ulus ötesi politik rolleri, uluslararası bilgi dolaşımındaki payları, gelişmiş insan kaynağı potansiyelleri, geniş ölçekli kültürel bağlantılık düzeyleri ve yaşam kalitesi standartları, hiyerarşik ağ içindeki konumlarını belirleyen etmenler olarak sıralanabilir. Ancak, ekonomik göstergelerin küresel kentler açısından belirleyici faktör olduğu yönünde alanyazında ortak bir kabul bulunmaktadır. Kentleri küresel

¹John Friedmann, “The World City Hypothesis”, Paul L. Knox ve Peter J. Taylor (ed.), **World Cities in a World-system** içinde (317-331), Cambridge: Cambridge University Press, 2000, s. 317.

ölçekte sınıflandıran ve derecelendiren uluslararası kuruluşların yapmış oldukları çalışmalar da ekonomik göstergelerin küresel kentler açısından belirleyici bir rol oynadığını ortaya koymaktadır. Yönetim danışmanlığı alanında dünya genelinde faaliyet gösteren A.T.Kearney, ilk defa 2008’de hazırladığı ve sonraki yıllarda da sürdürdüğü “The Global Cities Index” (GCI) adlı çalışmada, ‘finansal faaliyetler’ ve ‘insan kaynağı’ değişkenlerini 0.6 puanlık bir etki faktörüyle ölçümlemektedir. Küresel kentler indeksleri içerisinde en yaygın referans alınan çalışmaların başında gelen GCI’da; ‘bilginin aktarımı’ ve ‘kültürel yaşam’ için belirlenen katsayı oranı 0.3 iken bu oran ‘politik bağlantılar’ kapsamında 0.1 olarak kabul edilmektedir². GCI gibi en bilinen indeksler arasında yer alan The Mori Memorial Foundation’ın (MMF) hazırladığı “Global Power City Index” (GPCI) dâhilinde ‘insan kaynağı’, doğrudan ekonomiye dair fonksiyonlar içerisinde değerlendirilmektedir*. Sonuç olarak; GCI’da, ‘finansal faaliyetler’ ve ‘insan kaynağı’ her ne kadar ayrı bileşenler olarak hesaplanırsa da bu değişkenler bir bütün halinde ekonomik göstergeler bağlamında yorumlanabilir. Bu bakımdan, akademik ve ticari amaçlarla gerçekleştirilen küresel kent çalışmalarında, ekonomik etmenlerin benzer şekilde ön plana çıktığı söylenebilir.

Buraya kadar yazılanlardan da anlaşılacağı üzere, çalışmanın ana çerçevesi ‘küresel kent tezi’ üzerine inşa edilecektir. Bu bağlamda; *ilk bölümde*, kavramın genel hatları üzerinde durulacak ve özellikle küresel kent tezine yaptıkları önemli katkılarla bilinen; J. Friedmann, S. Sassen ve Manuel Castells’in teorilerine detaylı olarak yer verilecektir. Çizilen teorik çerçevenin ardından, genel itibarıyla Çağlar Keyder referans alınarak İstanbul’un ‘küresel kent tezi’ içerisindeki yeri anlamlandırılmaya çalışılacaktır.

Küresel kent tezi çerçevesinde yapılan teorik girişi takiben; J. Friedmann’ın, 1986 yılında “The World City Hypothesis” çalışmasıyla sistematize etmeye çalıştığı ve günümüzde çoğunlukla Peter J. Taylor’un kurucusu olduğu GaWC (Globalization and World Cities Research Network) ve uluslararası kuruluşların finanse ettiği ve birçoğunda S. Sassen’in imzası bulunan ‘küresel kentler indeksleri’ irdelenecektir. Bu kapsamda, ‘küresel kentler arasındaki hiyerarşik ağ’ kurgusu genel hatlarıyla analiz edilecektir. Kentlerin küresel ölçekte derecelendirildiği ve periyodik olarak indekslendiği araştırmalarda kullanılan temel göstergeler yine bu başlık altında yer alacaktır.

²A.T. Kearney, **2012 Global Cities Index and Emerging Cities Outlook**, Seoul, 2012, s. 3.

*bkz: **Küresel Kentler İndekslerinde Kullanılan Temel Göstergeler** içinde, s. 64.

Son olarak; İstanbul ve New York şehirlerinin küresel kentler indekslerindeki konumları hakkında karşılaştırmalı bir değerlendirme yapılacaktır.

İkinci bölümde ise; tezin arka planını oluşturan “yaşam /kentsel yaşam kalitesi” olgusu üzerinde durulacaktır.

‘Yaşam kalitesi’, günümüzün en çok kullanılan kavramlarından bir tanesidir. Ne var ki; birçok disiplin, ‘yaşam kalitesi’ olgusuna, kendi bakış açıları çerçevesinde farklı anlamlar yüklemektedir. ‘Yaşam kalitesi’ kavramı, kişilerin algısal farklılıklarına bağlı olarak geniş bir anlamsal düzlemde kullanılmaktadır. Sosyal ve ekonomik koşullar, sağlık ihtiyaçları, barınma ve güvenlik gibi unsurlar yaşam kalitesi bağlamında genel göstergeler olarak tanımlanırken; ‘mutluluk’ ve ‘tatmin’ gibi birçok değişkenle ilintili olabilen duygu durumları ise yaşam kalitesi araştırmalarında öznel göstergeler olarak referans alınmaktadır. Yaşam kalitesi olgusu, bu bağlamda; ‘nesnel’ ve ‘öznel’ olmak üzere iki temel boyutta ele alınmaktadır. Bu bağlamda, yaşam kalitesine dair verilerin tek yönlü (nesnel veya öznel) olarak toplandığı araştırmalar dışında; literatürde, özellikle ABD’li çalışmacıların yaşam kalitesini bütüncül bir yaklaşımla (nesnel ve öznel) ele alarak hazırladıkları çalışmalar da bulunmaktadır.

Nesnel ve öznel göstergelerin bütünlüklü olarak ya da olmadan birbirlerinden bağımsız şekilde uygulanabilir olması, ‘kentsel yaşam kalitesi’ araştırmalarına yaşam kalitesinin genel alanı içerisinde avantaj sağlamaktadır³. Buradan hareketle, kentsel yaşam kalitesi yazınında ağırlıklı olarak öznel ve bütünlüklü göstergelerin kullanıldığı görülmektedir*. Kentsel yaşam kalitesi araştırmalarında, bireylerin algı durumlarının ölçülmesi için referans alınan öznel göstergeler birincil kaynak, kente dair fiziksel bileşenler yani nesnel göstergeler ikincil kaynak olarak kabul edilmektedir⁴.

Bu çerçevede *tezin ikinci bölümünde*, ‘yaşam kalitesi’ ve ‘kentsel yaşam kalitesi’ kavramları ile bu kavramlar arasındaki yaklaşımsal farklılıkların üzerinde durulacaktır. Yaşam / kentsel yaşam kalitesi kavramları hakkında yapılan girişin

³Arlette Picardo-Muñiz, “The Role of Diseconomies of Transportation and Public Safety Problems in the Measurement of Urban Quality of Life”, **Applied Research in Quality of Life**, Vol.6, No.4, December 2011, s. 365.

*bkz: **Kentsel Yaşam Kalitesi İndekslerinde Kullanılan Temel Göstergeler** içinde, s. 93.

⁴Rod McCrea, Tung-Kai Shyy ve Robert Stimson. “What is the Strength of the Link Between Objective and Subjective Indicators of Urban Quality of Life?”, **Applied Research in Quality of Life**, Vol.1, No.1, May 2006, s. 79.

sonrasında; 'yaşanabilirlik', 'çevresel kalite' ve 'sürdürülebilirlik' gibi alt kavramların 'kentsel yaşam kalitesi' açısından anlamları üzerinde durulacaktır. Devamında, kentsel yaşam kalitesi araştırmalarında kullanılan temel göstergelere atıfta bulunulacaktır. Bu kısımda ayrıca kentsel yaşam kalitesi indekslerine yer verilerek 'ölçülebilir bir olgu olarak kentsel yaşam kalitesi' konusu tamamlanacaktır. Son olarak; İstanbul ve New York'un kentsel yaşam kalitesine yönelik küresel konumları hakkında genel bir fikir veren uluslararası indekslerin sonuçları analiz edilecektir.

'Küresel kent tezi' ve 'kentsel yaşam kalitesi' olgusunun tartışıldığı ilk iki bölümün devamında, tezin *üçüncü bölümü* iki başlık olarak ele alınacaktır. İlk olarak kalitatif bir çalışma olarak tasarlanan tezin yöntemi ve araştırma sürecinde kullanılan teknikler üzerinde durulacaktır. Bu kısımda özellikle; araştırmanın arka planı, kapsamı, sınırları ile araştırma problemi hakkında bilgiler yer alacaktır.

Çalışmanın genel çerçevesi; küresel kentler indekslerinde kullanılan temel göstergelerden biri olan yaşam kalitesi olgusunu, İstanbul ve New York ölçeğinde ele almak üzerine kurgulanmıştır. Bu bağlamda; küresel kent olarak İstanbul ve New York'u nitel araştırma teknikleri kullanılarak 'yaşam kalitesi' açısından karşılaştırılması amaçlanmıştır. Sonuç olarak; İstanbul ve New York'ta konuşlanmış; bankacılık / finans, bilişim, hukuk, mimarlık ve yönetim danışmanlığı gibi çokuluslu şirketlerin karar alma süreçlerinde rol alan Türk yöneticilerle derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiş ve bu kişilerin kentsel yaşam kalitesi algıları üzerinden İstanbul – New York karşılaştırması yapılmıştır.

Bu kapsamda; çalışmanın metodolojik kısmını takip eden son aşamada saha araştırması süreci sonunda elde edilen veriler yorumlanacaktır.

Tezin *sonucunda* ise, çalışmanın ilk iki bölümüyle ilgili olarak kısa bir değerlendirme yapılacaktır. Sonrasında ise alan araştırması kapsamında elde edilen bulgular İstanbul ve New York bağlamında karşılaştırılarak yorumlanacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

TEORİK ÇERÇEVE / KÜRESEL KENT TEZİ

I. DÜNYA / KÜRESEL KENT KAVRAMLARINA GENEL BİR BAKIŞ

A. Dünya Kenti Hipotezi ve Friedmann

‘Dünya kenti’ (world city) kavramı, birçok kaynakta Britanyalı şehir plancısı Peter Hall’a referans gösterilerek kullanılsa da terimin isim babası İskoç Patrick Geddes’tir. Aslen biyolog olan P. Geddes, daha sonraları özellikle sosyoloji alanında uzmanlaşmış; coğrafya, mimarlık ve şehir planlama gibi farklı disiplinlerde de çalışmalar yürütmüştür. 1915 yılında yazdığı “Cities and Evolution” kitabıyla, ‘dünya kenti’ kavramını, bilim dünyasına armağan etmiştir⁵.

‘Dünya kenti’ söyleminin, şehir terminolojisinin bir parçası olmasında P. Hall, önemli bir paya sahiptir. 1966 yılında kaleme aldığı “The World Cities” kitabında, dünya kentlerini; ulusal ve uluslararası politik güç ve ticaret merkezleri olarak tanımlayan P. Hall, hükümetlerin, ekonomik ilişkilerini yalnızca yerel değil küresel düzeyde de bu kentler üzerinden yürüttüğünü vurgulamaktadır. Yazar, dünya kentlerini özellikle; bankacılık ve sigortacılık gibi finansal hizmetlerin kümелendiği şehirler olarak nitelendirmektedir⁶.

P. Hall’a göre; makro ölçekte dünyanın siyasal ve ekonomik yönetim merkezleri olan dünya kentleri, ayrıca; hukuk, tıp, yükseköğrenim, bilimsel bilgi ve teknoloji gibi ileri uzmanlık gerektiren çalışmaların dünyaya yayıldığı alanlardır. P. Hall’ın 1960’larda betimlemeye çalıştığı dünya kentleri, sayılan tüm bu özelliklerin yanı sıra; kitle iletişim araçlarının konuşlandığı, büyük alışveriş merkezlerinin olduğu, lüks ürünlerin hem üretildiği hem de tüketildiği, sanatsal ve kültürel faaliyetlerin gerçekleştiği merkezlerdir. Britanyalı yazar P. Hall, dünya kentlerinin sahip olduğu bütün bu nitelikler bağlamında; büyüme eğiliminin devam edeceğini ve yeni fonksiyonlar kazanacağını söyleyerek aslında ‘küresel kent’ tezinin habercilerinden olmuştur.

⁵Peter Hall, “World Cities, Mega-Cities and Global Mega-City-Region”, 2004, Loughborough University, GaWC Research Network, <http://www.lboro.ac.uk/gawc/rb/al6.html> (8 Aralık 2010).

⁶Peter Hall, **The World Cities**, London: World University Library, 1966.

'Dünya kenti' kavramını sistematize ederek, kavramın kent çalışmaları literatüründe, küresel bir bakış açısıyla ele alınmasını sağlayan Avusturyalı şehir plancı John Friedmann, dünya kentlerini; küresel sermayenin kontrol merkezleri ve bu bağlamda uluslararası işgücünün de yeni çekim alanları olarak tanımlamaktadır⁷. J. Friedmann'a göre; bu kentler, stratejik önem arz eden finans, sigorta ve iletişim gibi uzmanlık gerektiren alanlara sahip olduğundan, çokuluslu şirketler için birer cazibe merkezleridir⁸.

J. Friedmann'ın, 1986 yılında yayımladığı "The World City Hypothesis" makalesinde, tartışmaya açtığı 'dünya kenti' teorisi, temelde P. Hall'ın söylemleriyle benzerlik taşısa da aslında her ikisinin de odaklandıkları noktalar arasında farklılıklar gözükmektedir. J. Friedmann, P. Hall'ın aksine kentler arasında hiyerarşik bir ağ ilişkisi kurmakta ve şehirleri sınıflandırırken daha çok ekonomik enstrümanları ön plana çıkarmaktadır.

J. Friedmann, "The World City Hypothesis" başlıklı yazısından önce, 1982'de Goetz Wolff ile birlikte hazırladığı, "World City Formation" adlı makalesinde, dünya kentlerini, uluslararası ekonominin kontrol merkezleri olarak tanımlayarak⁹, aslında 'küresel kent' tezinin kullandığı temel argümanın, bilimsel dayanağını oluşturmuştur. J. Friedmann, 'dünya kenti' paradigmasını oluştururken, ekonomik göstergelerin altını çizmekle beraber; dünya ekonomisinin küresel kontrol noktaları olan bu kentlerin aynı zamanda sahip oldukları politik gücün önemini belirtmiştir.¹⁰ 1982 yılında G. Wolff ile 'dünya kenti' kavramını kent çalışmaları literatürüne dâhil eden J. Friedmann, 'küresel kent' tezinin metodolojik temelini inşa etmiştir. Dört yıl içerisinde, 'dünya kenti' hakkında sürdürdüğü araştırmalarını daha da ileri taşıyan J. Friedmann, günümüzde 'küresel kent' yazarlarının referans aldığı "The World City Hypothesis" çalışmasını tamamlamıştır.

⁷Friedmann, *The World City Hypothesis*, s. 317.

⁸Ayşe Öncü ve Petra Weyland, "Giriş: Küreselleşen Kentlerde Yaşam Alanı ve Toplumsal Kimlik Mücadeleleri", **Mekân, Kültür, İktidar: Küreselleşen Kentlerde Yeni Kimlikler**, Ayşe Öncü ve Petra Weyland (drl.), İstanbul: İletişim Yayınları, 2007, s. 15.

⁹David J. Keeling, "Transport and the World City Paradigm", Paul L. Knox ve Peter J. Taylor (ed.), **World Cities in a World-system** içinde (115-131), Cambridge: Cambridge University Press, 2000, s. 116.

¹⁰David Simon, "The World City Hypothesis: Reflections from the Periphery", Paul L. Knox ve Peter J. Taylor (ed.), **World Cities in a World-system** içinde (132-155), Cambridge: Cambridge University Press, 2000, s. 132.

'Dünya kenti' hipotezini 1986'da formüle eden J. Friedmann, kentlerin karakteristik yapılarını da göz önünde bulundurarak, aralarında hiyerarşik bir sınıflandırma yapmaktadır¹¹. J. Friedmann, dünya kenti hipotezi çalışmasında, hiyerarşik bir mekanizma çerçevesinde sınıflandırmaya çalıştığı şehirlerin, ana hatlarıyla beş temel fonksiyonuna vurgu yapmaktadır¹²: *Birincisi*; küresel ekonomik sistemin operasyonel düğüm noktalarıdır. Bu bağlamda; dünya kentleri, uluslararası sermayenin, işgücünün ve bilginin bir araya geldiği küresel mekânlardır. *İkincisi*; sahip oldukları küresel birikim nedeniyle, sermayenin dünya genelinde kümelenmesine en uygun stratejik yerlerdir. Böylece sermaye ve bilginin küresel akışı, uluslararası ekonomik ağın mekânsal boyutu olan dünya kentleri üzerinden gerçekleşmektedir. *Üçüncüsü*; milyonluk nüfuslarıyla, ekonomik ve sosyal etkileşimin yoğun şekilde yaşandığı, kentleşmiş geniş coğrafik alanlardır. *Dördüncüsü*; kendi aralarında, sahip oldukları ekonomik güçle doğru orantılı hiyerarşik bir düzenin görülmesidir. Kentler arasındaki hiyerarşik ilişkileri, güç ve rekabete dayandıran J. Friedmann, küresel sistemin komuta merkezleri olarak dünya kentlerinin, kontrol mekanizmasının en üst noktasında yer alabilmek için birbirleriyle kıyasıya mücadele içine girdiğini ve böylece rekabetçi bir 'dünya kenti' sisteminin inşa edildiğini söylemektedir. *Beşincisi*; gelişmiş kapitalizmin örneklerinden dünya kentleri, ulus ötesi kapitalist sınıfın kontrolü altında, yaşam ve ekonomik alanın arasında biçim bulan çokuluslu bölgelerdir¹³.

J. Friedmann'ın beş fonksiyonlu analizi minvalinde dünya kentlerinin; sermayenin, üretimin ve bilginin küresel kontrol merkezleri olduğu söylenebilir. Bu bakımdan daha önce de vurgulandığı üzere; J. Friedmann'ın temelde P. Hall ile birçok ortak noktası bulunduğu görülmektedir. Ancak, dünya kentleri hakkında politik unsurları ön plana çıkaran P. Hall'dan farklı olarak J. Friedmann'ın, hipotezinde ekonomik göstergelere öncelik verdiği anlaşılmaktadır. Ayrıca, dünya kentleri arasındaki hiyerarşik yapılanmayı kurgularken şehirleri bu düzlemde birer ekonomik güç ve kumanda merkezleri olarak nitelendiren J. Friedmann'ın, 'küresel kent' çalışmalarının en önemli isimlerinden S. Sassen'in araştırmalarına öncülük ettiği ifade edilebilir. S. Sassen; küresel kentleri, uluslararası ekonominin kontrol (komuta) noktaları ve yenilikçi (ileri) üretimin piyasa alanları olarak tasvir etmektedir¹⁴.

¹¹ John Friedmann, "Where We Stand: A Decade of World City Research", Paul L. Knox ve Peter J. Taylor (ed.), **World Cities in a World-system** içinde (21-47), Cambridge: Cambridge University Press, 2000, s. 22.

¹² Friedmann, s. 22-23.

¹³ Friedmann, s. 25.

¹⁴ Saskia Sassen, **The Global City: New York, London, Tokyo**, Princeton: Princeton University Press, 1991, s. 337-338.

B. Küresel Kent Kavramı ve Sassen

'Küresel kent' kavramının tarihsel gelişimine bakıldığında, dört önemli merhaleden geçtiği söylenebilir. Bir önceki başlıkta da değinildiği üzere; P. Geddes, P. Hall ve J. Friedmann, yaptıkları çalışmalarıyla 'küresel kent' tezinin oluşmasına zemin hazırlayan kişiler olmuşlardır. 'Dünya kenti' terimini, literatürde ilk kez kullanan P. Geddes, bu şehirleri dünyanın en önemli ticaret merkezleri olarak tanımlayarak¹⁵ 'küresel kent' tartışmalarının *ilk evresini* başlatmıştır. *İkinci aşamada*; P. Hall, dünya kentlerinin özellikle politik fonksiyonlarına atıfta bulunarak bu şehirler arasında bilinen ilk sınıflandırmayı yapmıştır¹⁶. Küresel ekonomik sistemde birer kontrol merkezleri olarak nitelediği dünya kentlerinin anahtar rollerine vurgu yapan J. Friedmann ise 'küresel kent' tartışmalarının *üçüncü evresini* tamamlamıştır. Dünya kentleri arasında hiyerarşik bir ağ ilişkisi* kurgulayan ve oluşturduğu dünya kenti hipotezinin, günümüz 'küresel kent' teorileriyle benzerlik göstermesi, çok geçmeden küresel kent tezinin *dördüncü aşamasına* geçilmesini sağlamıştır.

J. Friedmann'ın, çalışmalarında yer verdiği 'dünya kenti' kavramı, küresel kentle aynı anlamda kullanılmaktadır¹⁷. S. Sassen tarafından 1991'de yayımlanan "The Global City: New York, London, Tokyo" eserinden sonra, 'küresel kent' kavramına, modern kent çalışmalarında yaygın bir şekilde referans verilmeye başlansa da; 1990 tarihli "Global Cities: Post-imperialism and the Internationalization of London" çalışmasında, 'küresel kent' ifadesine yalnızca bir kez atıfta bulunmasına rağmen, bu terimi bilimsel bir çalışmada ilk defa ABD'li sosyolog Anthony King kullanmıştır¹⁸.

Peki; 'dünya kenti' ve 'küresel kent', aynı anlama gelen ya da birbirlerine ikame eden kavramlar mıdır? Bu alanda araştırma yapan yazarlar, çoğunlukla her iki terimin de aynı anlama geldiğini söylemektedirler. J. Friedmann ve A. King, bu görüşü

¹⁵Phil Hubbard, "Positioning Cities in the World: Towards a Politics of Flow", Peter J. Taylor, Ben Derruder, Pieter Saey ve Frank Witlox (ed.), **Cities and Globalization: Practices, Policies and Theories** içinde (182-195), Oxford: Routledge, 2007, s. 183.

¹⁶Jonathan V. Beaverstock, Peter J. Taylor ve Richard G. Smith, "A Roster of World Cities", **Cities**, Vol.16, No.6, December 1999, s. 447.

*bkz: **Küresel Kentler Arasındaki Hiyerarşik Ağ** içinde, s. 42-43.

¹⁷Friedmann, s. 22.

¹⁸Anthony D. King, **Global Cities: Post-Imperialism and the Internationalization of London**, 1st Publ., London: Routledge, 1990, s. 19.

destekleseler de çoğunlukla dünya kenti kavramını kullanmaktadırlar¹⁹. Örneğin; A. King, küresel kentler adında bir kitap yazmasına karşın kitapta yalnızca 'dünya kenti' söylemini kullanmaktadır. Akademik bir düşünce kuruluşu olan GaWC, bünyesinde gerçekleştirdiği çalışmalarla, küresel kent yazarları içerisinde saygın bir konuma sahip Britanyalı politik coğrafyacı P. Taylor; J. Friedmann'ın 'dünya kenti' ile S. Sassen'in 'küresel kent' kavramlarının kullanılan yöntemler ve ulaşılan sonuçlar bakımından farklı özellikler taşıdığı bu bakımdan her iki anlatımı da kapsadığını düşündüğü, 'küreselleşen şehirler' (cities in globalization) ifadesini kullanmaktadır²⁰.

Uluslararası iktisatçı Fuat Ercan, çalışmalarında 'dünya kenti' kavramını tercih etmektedir. Yoğun sermaye akışının gerçekleştiği her şehrin aynı zamanda bir 'dünya kenti' olduğu anlamına gelmediğini belirten F. Ercan, bu yerleri 'uluslararasılaşmış kentler' olarak tanımlamaktadır. 'Uluslararasılaşmış kentler', dünya kentleri gibi sermayenin kontrol merkezleri değil kaynakların aktarıldığı bir çeşit lojistik merkezlerdir²¹. Bu kentler aynı zamanda yerel birimlerin küresel akışlar sürecine eklemlenmesini sağlayan, bir nevi erişim noktalarıdır²².

Sonuç olarak; şehirlerin ulus ötesi ilişkilerini betimlemek için yaygın bir şekilde kullanılan 'dünya kenti' ve 'küresel kent' terimlerinin, aynı anlama gelip gelmediği hususunda, akademik bir paradigmadan söz edilememektedir. Ancak; 'küresel kent' kavramının, 'dünya kenti' kavramına oranla literatürde daha yaygın olarak kullanıldığı söylenebilir.

S. Sassen, 'küresel kent' çalışmaları içerisinde en fazla referans gösterilen yazarlardan birisidir şüphesiz. Geliştirmeye çalıştığı 'küresel kent' tezini; J. Friedmann'ın, temelde küreselleşme süreciyle birlikte şehirlerde meydana gelen yapısal dönüşümü ve kentlerin küresel iktisadi sistemle bütünleşmesi olarak

¹⁹Anthony D. King, "Re-presenting World Cities: Cultural Theory/Social Practice", Paul L. Knox ve Peter J. Taylor (ed.), **World Cities in a World-system** içinde (215-231), Cambridge: Cambridge University Press, 2000, s. 215.

²⁰Peter J. Taylor, Ben Derruder, Pieter Saey ve Frank Witlox, "Introduction: Cities in Globalization", Peter J. Taylor, Ben Derruder, Pieter Saey ve Frank Witlox (ed.), **Cities and Globalization: Practices, Policies and Theories** içinde 13-18, Oxford: Routledge, 2007, s. 13.

²¹Fuat Ercan, "Kriz ve Yeniden Yapılanma Sürecinde Dünya Kentleri ve Uluslararası Kentler: İstanbul", **Toplum ve Bilim**, Sayı 71, İstanbul: İletişim Yayınları, 1996, s. 67.

²²Mihriban Şengül, "Kentleşen Dünya, - Küreselleşme – ve Yoksullu: Türkiye Kentleşmesine Bir Bakış", Ayşegül Mengi (ed.), **Kent ve Politika: Antik Kentten Dünya Kentine** içinde (89-106), Ankara: İmge Kitabevi, 2007, s. 91.

tanımladığı²³ ‘dünya kenti hipotezi’ üzerine inşa etmiştir. Günümüz şehirlerini hem geleneksel hem de modern bir bakış açısıyla analiz eden S. Sassen; New York, Londra ve Tokyo özelinde, bu kentlerin sahip olduğu dinamikleri çözümlemeye çalışarak, ‘küresel kent’ tezini kurgulamayı amaçlamıştır. 1991 yılında yayımladığı, “The Global City: New York, London, Tokyo” kitabından sadece üç yıl sonra tamamladığı “Cities in a World Economy” çalışmasıyla, küreselleşmenin şehirler üzerindeki etkilerini daha geniş bir perspektifle ele almaya çalışmıştır.

S. Sassen, küreselleşme bağlamında meydana gelen yeni mekânsal dağılımların, önemli ve büyük kentler için yeni stratejik rolleri de beraberinde getirdiğini ifade ederek²⁴, küresel kentlerin ortaya çıkışı hakkındaki temel tezini, bu düşünce etrafında tasarlamıştır. Uzun tarihi geçmişleri boyunca, uluslararası ticaret ve finans merkezleri olarak konumlanan bu kentler, meydana gelen bu yeni sürecin yanında daha önce sahip olmadıkları dört işlev daha kazanmışlardır. *Öncelikle*; dünya ekonomik düzenin adeta kontrol merkezleri haline gelmişlerdir. *Daha sonra*; dünyanın önde gelen finans ve hizmet sektörünün kritik üretim noktaları olmuşlardır. *Üçüncü olarak*; piyasadaki lider endüstrilerin yenilikçi üretim mekânları durumuna gelen küresel kentler, *nihayetinde*; imal edilen yeni ürünlerin aynı zamanda pazar yerleri olarak fonksiyon kazanmışlardır.

Küreselleşme sonucu, elde edilen bu dört yeni özellik, kentlerin formlarını ve işleyişlerini de değiştirmektedir. Sosyal ve ekonomik yapıların biçim değiştirdiği bu yeni düzlemde, elde ettikleri geniş kaynakları kontrol eden sistemler haline gelen şehirler, S. Sassen tarafından ‘küresel kent’ olarak adlandırılmaktadır. S. Sassen’e göre; New York, Londra ve Tokyo bunlar arasında en önemli olanlarıdır²⁵.

S. Sassen; ortaya çıkan bu yeni süreçle birlikte, hizmet sektörünün, küresel ekonomik dönüşüme bağlı olarak ön plana çıkmasını; üretim, hizmet, pazarlama ve inovasyon açısından, önemli kentlerin etkinliğinin çok daha artmasına neden olduğunu savunmakla beraber; ekonomik uluslararasılaşmanın, sermayenin koordinasyonu ve yönetimi bakımından, kentleri stratejik öncelikli yerler haline getirdiğini öne

²³Perihan Kiper, “Küreselleşme Sürecinde Değişen Kentler – Yitirilen Değerler”, Ayşegül Mengi (ed.), **Kent ve Politika: Antik Kentten Dünya Kentine** içinde (77-87), Ankara: İmge Kitabevi, 2007, s. 84.

²⁴Sassen, *The Global City: New York, London, Tokyo*, s. 3.

²⁵Sassen, s. 3-4.

sürmektedir.²⁶ Küresel ekonomik büyümenin yanı sıra özellikle bilişim endüstrisinin yükselişi de yeni merkezi coğrafik alanların ortaya çıkmasına neden olmaktadır²⁷. S. Sassen, meydana gelen bu yeni coğrafik bölgeleri, var olan mevcut eşitsizliklerin yeniden üretildiği, dinamik sistemler olarak tanımlayarak aynı zamanda sosyolojik bir tespit de bulunmaktadır.

Tartışmaya açılan önemli konulardan biri de küreselleşme sürecinde, ulus devletlerin sahip oldukları güç dengesini koruyup koruyamadığıdır. Columbia Üniversitesi'nden şehir plancı Robert A. Beauregar; çokuluslu şirketleri ve ulus devletleri, dünya sahnesinin hatırı sayılır iki aktörü olarak tanımlamaktadır. R. Beauregar'a göre; küresel şirketler ile ulus devletlerin ilişkileri arasında doğrusal bir orantı bulunmaktadır. Ekonomik istikrar, büyüme ve refahın sürdürülebilirliği açısından aralarında, bir bütün halinde bağımlılık söz konusudur ve bu çerçevede; ulusal sınırlar, küresel ekonomi için engel teşkil etmemektedir²⁸.

Siyaset tarihçisi Suna Kili'ye göre; küreselleşme, öncelikle refah yerine büyümeyi hedeflemektedir²⁹. Bu nedenle refah, R. Beauregar'a göre; ulus devlet için iktisadi büyüme anlamında gelse de küreselleşme açısından asli öge olarak konumlandırıldığında, ulus devlet, küreselleşme görünümünden bakıldığında kendisine engel teşkil etmektedir³⁰. Sosyolog Kadir Cangızbay'da; üretim araçlarının kontrolünün küresel sermayenin eline geçmesiyle, ulus devletlerin doğal olarak güç kaybı yaşadığını söyleyerek, S. Kili'yle benzer bir noktaya vurgu yapmaktadır³¹.

S. Sassen, ulus devletlerin hiyerarşik yapısı içerisinde, kendilerine alt pozisyonlarda yer bulan kentlerin; 21. Yüzyıl'la birlikte, ulus devletlerin ve içerisindeki temel bileşenlerinin, zayıflaması sonucu, ön plana çıktıklarını belirtmektedir³².

²⁶Sassen, s. 87.

²⁷Saskia Sassen, "The Global City: Strategic Site / New Frontier", **American Studies**, Vol.41, No.2/3, Summer / Fall 2000, s. 82.

²⁸Robert A. Beauregar, "Theorizing the Global-local Connection", Paul L. Knox ve Peter J. Taylor (ed.), **World Cities in a World-system** içinde (232-248), Cambridge: Cambridge University Press, 2000, s. 234.

²⁹Suna Kili, "Küreselleşme: Bir Değerlendirme", Ayşegül Mengi (ed.), **Kent ve Politika: Antik Kentten Dünya Kentine** içinde (59-75), Ankara: İmge Kitabevi, 2007, s. 73.

³⁰Kili, s. 65-69.

³¹Kadir Cangızbay, **Globalleş(tir)me Terörü**, Ankara: Odak Yayın Evi, 2003, s. 15.

³²Saskia Sassen, "Reading the City in a Global Digital Age — Between Topographic Representation and Spatialized Power Projects", Linda Krause ve Patrice Petro (ed.), **Global Cities: Cinema, Architecture and Urbanism in a Digital Age** içinde (15-30), New Brunswick: Rutgers University Press, 2003, s. 19.

S. Sassen, küresel kentlerin, ulus devletlerin sınırlarını aşan bir konumda bulunduklarını söyleyerek bu şehirlerin stratejik önemine dikkat çekmektedir³³.

Kültür antropolojisi alanında yaptığı çalışmalarla bilinen Levent Soysal, bazı önemli kentlerin, ulus devletlerin ötesine geçerek, günümüzde, ülkelerin salt finans ya da siyasal başkentleri olmadığını vurgulamaktadır. L. Soysal'a göre; kendi geleceklerini çizen modern dünyanın küresel kentlerine; yalnızca New York, Londra ya da Paris değil aynı zamanda Berlin ve İstanbul gibi şehirler de örnek gösterilebilir³⁴.

Küresel sermaye akışlarının etkisiyle ulus devlet olgusunun işlevsel olarak değer kaybetmesi, özellikle şehirlerde yapısal dönüşümü tetikleyen başlıca etmenlerden olmuştur. 21. Yüzyıl'da meydana gelen yeni küresel süreç, kentlerde; emeğin yeniden örgütlenmesi, gelir dağılımının farklılaşması ve tüketim yapısının değişimine sebebiyet vermekle kalmamış ayrıca şehirlerin sosyal yapısında radikal bir eşitsizliğin ve dönüşümün yaşanmasına yol açmıştır³⁵.

Yaşanan yeni küresel ekonomik süreç, bilhassa işgücünde ihtisaslaşmayı neden olmuş, bu durumda, büyük ölçüde kentlerde kitlesel işsizliği beraberinde getirmiştir. S. Sassen; 1985'te, resmi rakamlara göre; Londra'da, 3,4 milyon kişiden 400.000'inin* işsiz olduğunu vurgulayarak yaşanan işsizliğin ulaştığı boyuta dikkat çekmektedir³⁶. A. King ise; özellikle Londra'nın doğusunda, evsizlerin ve enformel (kayıt dışı) ekonominin, yaygın bir durum olduğunu vurgulamaktadır³⁷. New York'ta; imalat sektöründe çalışanların sayısı 1961'de 1,4 milyon iken 1985'te 572.000'e gerilemiştir. Benzer bir durum Tokyo'da da görülmektedir. İmalat sektöründe çalışanların oranı 1970'de %30 iken bu oran 1985'te %22'lere kadar düşmüştür³⁸.

³³Sassen, s. 20.

³⁴Levent Soysal, "Kentin Geleceği / Gelecekleri: Yeni Yüzyıla Uyumlu İstanbul", Deniz Göktürk, Levent Soysal ve İpek Türel (hızl.), **İstanbul Nereye? Küresel Kent, Kültür, Avrupa** içinde (380-400), İstanbul: Metis Yayınları, 2011, s. 381-382.

³⁵Saskia Sassen, **Cities in a World Economy**, 2nd Ed., Thousand Oaks: Pine Forge Press, 2000, s. xvii.

*1960'ların ikinci yarısında işsizlik 60.000'dir. (bkz: Sassen, *The Global City: New York, London, Tokyo*, s. 198.)

³⁶Sassen, *The Global City: New York, London, Tokyo*, s. 296.

³⁷King, *Global Cities: Post-Imperialism and the Internationalization of London*, s. 113.

³⁸Sassen, s. 198.

Sonuç olarak, farklı tarihsel süzgeçlerden geçen, siyasi, toplumsal ve kültürel yapıları aynı olmayan bu üç kentin ekonomik göstergeleri incelendiğinde, 1980'lerde etkisini hissettirmeye başlayan küreselleşmeyle birlikte şehirlerin birbirine yakın sonuçlar verdiği anlaşılmaktadır³⁹.

Çoğunlukla, ABD ve kalkınmış diğer ülkelerin büyük kentlerinde görülen enformel ekonominin ana kaynağı Üçüncü Dünya göçmenleridir (Third World immigrants). S. Sassen, göçmenlerin kitlesel şekilde küresel kentlere akın etmesini, enformel ekonominin bu şehirlerde genişlemesine neden olduğunu vurgulanmaktadır. S. Sassen'e göre; geniş bir göçmen nüfusun küresel kentlerde konuşlanması, piyasadaki işgücünü ucuzlatmakla beraber enformel sektörler için de canlandırıcı bir etki yaratmaktadır⁴⁰. Kayıt dışı ekonomi genellikle; konfeksiyon, mobilya, inşaat, ambalaj ve elektronik gibi sektörlerde ortaya çıkmaktadır⁴¹.

S. Sassen'in, küresel kentlerde dikkat çekmeye çalıştığı enformel ekonomi olgusunu, karikatürize eden en iyi örneklerden biri; Ridley Scott'un 1982 yapımı, Türkiye'de de "Bıçak Sırtı" (Blade Runner) adıyla gösterime giren kült filmidir. 2019 yılında Los Angeles'te geçen kurguya göre; Tyrell Corps. adında büyük bir şirket, replicant (kopya) adı verilen insanımsı robotlar tasarlamaktadır. Genetik olarak üretilen bir yılanın derisi ve insan gözleri, Asyalılara ait farklı küçük atölyelerde imal edilmektedir⁴². Bunun yanında; kopya isimli robotların yapay zekâları, program kodlamaları ve tasarımları ise Tyrell Corps.'un ana merkezinde gerçekleştirilmektedir. Enformel ekonominin alametlerine dikkat çeken R. Scott; ayrıca Los Angeles'in sanayi sonrası terk edilmiş fabrikalarını, altyapı sorunlarını, çöp karıştıran insanları, evsizleri, göçmenleri ve emek paylaşımındaki eşitsizlikleri tasvir ederek, günümüz kentlerine göndermelerde bulunmaktadır.

R. Scott, enformel ekonomik sistemi tasavvur ettiği filmde, Asyalılara gönderme yaparken, S. Sassen'in çalışmalarında da benzer bir eşitsiz yapı vurgusu görülmektedir. S. Sassen özellikle; ABD ve gelişmiş diğer ülkelerin en önemli şehirlerinde, ırk ve cinsiyete dayalı enformel bir ekonomik yapılanmaya dikkat

³⁹Öncü ve Weyland, s. 17.

⁴⁰Saskia Sassen, "Rebuilding the Global City: Economy, Ethnicity and Space", **Social Justice**, Vol.20, No.3/4 (53-54), Fall-Winter 1993, s. 42.

⁴¹Sassen, s. 43.

⁴²David Harvey, **Postmodernliğin Durumu**, Sungur Savran (çev.), 4. Basım, İstanbul: Metis Yayınları, 2006, s. 345.

çekmektedir⁴³. Son yıllarda yüksek gelirli işlerde beyazların oranı artarken genel işgücü pastasında ise siyahların ve Hispaniklerin payı artmaktadır⁴⁴. S. Sassen'in aktardığı verilere göre, New York'ta toplam işgücü hacminin %49,3'ünü siyahlar ve Hispanikler oluşturmaktadır. Yine şehirde yaşayan siyahların %42'sinin Hispaniklerin ise %60'ının 1980'li yıllarda lise diploması bulunmamaktaydı⁴⁵. Bu bakımdan düşük eğitilmiş göçmenlerin sayısı arttıkça ucuz emeğe olan ilginin büyüdüğü görülmektedir. Kısaca, küresel kentlerdeki emek piyasasının önemli bir bölümünü, düşük profilli uluslararası göçmenlerin oluşturduğu söylenebilir⁴⁶. Örneğin, New York'taki yerleşik işçilerin yarısını azınlıklar meydana getirmektedir⁴⁷.

S. Sassen'in işgücü piyasası ile ilgili olarak paylaştığı verilerin bütününe bakıldığında benzer bir duruma kadın emeğinde de rastlanılmaktadır. Küresel kentlerde yaşanan uluslararası insan dolaşımında, yüksek ve düşük mesleki donanıma sahip kadın sayısında artış gözlenmektedir. Örnek vermek gerekirse; New York'ta, profesyonel hizmet işletmelerinde istihdam edilen personelin yarısını kadınlar oluşturmaktadır⁴⁸. Aynı şekilde kötü çalışma koşulları içerisinde yer alan ucuz kadın emeğinde de artış izlenmektedir⁴⁹.

Küresel ekonomik sistemin sürdürülebilirliği açısından, uzmanlık gerektiren stratejik alanlara sahip olan küresel kentler, özellikle; bankacılık, bilişim, medya ve reklamcılık gibi yüksek derecede uzmanlaşma gerektiren sektörler aracılığıyla uluslararası fon akışlarını kontrol etmektedir. Çokuluslu şirketler, küresel kentlerin sahip olduğu özellikler ve uzmanlaştıkları alanlar doğrultusunda bu kentlerde konumlanarak, entegre oldukları şehirleri küresel ağlar sistemine bağlamaktadırlar⁵⁰. Bu bakımdan küresel kentler, uluslararası ekonomik sistemde gelişmiş finansal hizmetlerin üretildiği stratejik yerler olarak tanımlanabilir⁵¹.

⁴³Sassen, s. 33.

⁴⁴Sassen, *The Global City: New York, London, Tokyo*, s. 300.

⁴⁵Sassen, s. 302.

⁴⁶Ercan, s. 76.

⁴⁷Sassen, s. 300.

⁴⁸Sassen, *Rebuilding the Global City: Economy, Ethnicity and Space*, s. 36.

⁴⁹Petra Weyland, "Küresel Mekânlarda Cinsiyetlendirilmiş Yaşamlar", **Mekân, Kültür, İktidar: Küreselleşen Kentlerde Yeni Kimlikler**, Ayşe Öncü ve Petra Weyland (drl.), İstanbul: İletişim Yayınları, 2007, s. 118.

⁵⁰Öncü ve Weyland, s. 15-16.

⁵¹Sassen, *Cities in a World Economy*, s. 21.

Küresel sermayenin birer komuta merkezleri olan bu kentlerde faaliyet gösteren uluslararası ekonominin önde gelen sektörleri, şehirlerde yeni bir işgücü profili meydana getirmiştir. İleri eğitilmiş, alanlarında uzmanlaşmış ve hayli yüksek ücret alan bu profesyonel grup, küresel kentlerin yeni elitleri olarak tarif edilebilirler. S. Sassen; küresel sistemlerin birbirleriyle eklenmesiyle birlikte, ortaya çıkan bu uluslararası gezginler topluluğunu, yeni küresel sınıflar olarak nitelendirmektedir. Küresel sınıflar, küresel ile ulusal arasında konumlanmış ancak sınırları çok da belirgin olmayan bir gezginler topluluğudur⁵².

S. Sassen; küresel sınıflar hakkında üç önemli noktaya vurgu yapmaktadır: *İlk olarak*; kozmopolit bir karaktere sahip olan küresel sınıfların, ulus devlet ve milliyetçilik olgularına karşı aidiyet duyguları zayıftır⁵³. Dünyanın en önemli kentlerinde üst düzey yönetsel fonksiyonlara sahip profesyonellerden oluşan bu kitlenin *ikinci özelliği*; sınır ötesindeki stratejik operasyonları, dijital ağlar yardımıyla bulundukları yerden kontrol edebilmektedirler⁵⁴. *Son olarak ise*; tıpkı küresel sermaye gibi aşırı hareketli (hypermobility) bir yapıya sahiptirler⁵⁵. Aksiyonlar doğrusal tarzda değil döngüsel biçimde gerçekleşir⁵⁶. Böylece; küresel ekonomik sisteme uyum sağlayarak sistemin devamlılığını sağlamaktadırlar.

Çokuluslu şirketler aracılığıyla, şehirler arasında dünya ölçeğinde bir ağlar sisteminin kurulması, bilgi akışlarında olduğu gibi yüksek düzeyde uzmanlaşmış profesyonellerin de aşırı hareketliliğini beraberinde getirmektedir⁵⁷. Bu bağlamda; yaşanan yeni süreçle birlikte, küresel kentlerde üç farklı uluslararası dolaşım meydana gelmektedir. Bunlar: Sermaye göçü, ulusaşırı profesyonel işgücü ve Üçüncü Dünya göçmenleridir.⁵⁸

⁵²Saskia Sassen, **Territory, Authority, Rights: from Medieval to Global Assemblages**, 4th Print., Princeton: Princeton University Press, 2008, s. 298.

⁵³Sassen, s. 300-301.

⁵⁴Saskia Sassen, "Emergent Global Classes and What They Mean for Immigration Politics", *The Migration Information Source*, November 2006, <http://www.migrationinformation.org/Feature/display.cfm?ID=490> (22 Mart 2011).

⁵⁵Sassen, *Reading the City in a Global Digital Age — Between Topographic Representation and Spatialized Power Projects*, s. 24.

⁵⁶Nihal E. Erkan, "Dünyanın Yerel Aynası", Ayşegül Mengi (ed.), **Kent ve Politika: Antik Kentten Dünya Kentine** içinde (47-58), Ankara: İmge Kitabevi, 2007, s. 52.

⁵⁷Sassen, *The Global City: Strategic Site / New Frontier*, s. 81.

⁵⁸Sassen, s. 92.

Küresel kentlerde yaşanan bu üçlü uluslararası dolaşım, kentlerin sosyal yapılarında da birtakım değişimlere yol açmaktadır. Yüksek gelirli profesyoneller büyürken, orta sınıf küçülmekte, düşük gelirli nüfusun ise toplumsal tabaka içerisinde hacimleri genişlemektedir⁵⁹. S. Sassen, ortaya çıkan bu tabloyla, ilginç bir dinamik alanın yaratıldığını tespit etmektedir. Orta sınıfın iyice küçüldüğü küresel kentlerde, üst sınıf yani ulus ötesi profesyonellerle, alt sınıfın – Üçüncü Dünya göçmenleri olarak nitelendirdiği – kesiştiği alanlar oluşmaktadır⁶⁰. Sözü edilen iki sınıfın kentsel mekânda bir araya geldikleri yerleri, ‘analitik sınır alanları’ (analytic borderlands) olarak isimlendirmektedir⁶¹. Uluslararası göç konusunda yaptığı çalışmalarla bilinen sosyolog Deniz Yüksek’e göre, salt coğrafik terimlerle belirlenemeyecek kadar soyut olan bu bölgeler; ekonomik, toplumsal ve kültürel çakışma alanlarıdır⁶². D. Yüksek; ulusaşırı insan akışlarının kesiştiği, yeni sosyal ve kültürel üretimlerin gerçekleştiği bu yerleri ‘kentsel sınır alanları’ olarak tasavvur etmektedir⁶³.

Enformel sektörün ve yoğun göçmen nüfusun bulunduğu kentin farklı bölgelerinde, görkemli konut ve ofis binalarının yükselmesi, şehirlerde; yeni bir ekonomik, sosyal ve kültürel çelişkinin tabloları şeklinde değerlendirilebilir⁶⁴. S. Sassen; demografik kutuplaşmaya ev sahipliği yapan kentin bu mekânlarındaki kesişme noktalarını, yeni gerginlik alanları olarak ifade etmektedir⁶⁵. Küresel ve/veya küreselleşen kentlerde polarizan mekânların yeniden üretildiğini işaret eden Adalet B. Alada, bu alanlarda kamusalılığın vücut bulamadığını belirtmektedir⁶⁶. Buradan hareketle; ortaya çıkan mekânsal polarizasyon, S. Sassen’in ‘analitik sınır alanları’ kavramsalı içerisinde düşünülebilir.

⁵⁹Saskia Sassen, **Globalization and its Discontents**, New York: The New Press, 1998, s.167.

⁶⁰Sassen, *Reading the City in a Global Digital Age — Between Topographic Representation and Spatialized Power Projects*, s. 25.

⁶¹Sassen, *Globalization and its Discontents*, s. 102.

⁶²Deniz Yüksek, **Laleli – Moskova Mekiği: Kayıtdışı Ticaret ve Cinsiyet İlişkileri**, 1. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları, 2003, s. 233.

⁶³Yüksek, s. 234.

⁶⁴Sassen, *The Global City: New York, London, Tokyo*, s. 3.

⁶⁵Saskia Sassen, “The Urban Complex in a World Economy”, **International Social Science Journal**, Vol.46, No.139, February 1994, s. 56-57.

⁶⁶Adalet B. Alada, “Küreselleşen Şehrin “Geleneksel Mahallesi’ne” Reddiye”, Ayşegül Mengi (ed.), **Kent ve Politika: Antik Kentten Dünya Kentine** içinde (27-45), Ankara: İmge Kitabevi, 2007, s. 42.

Daha önce değinildiği üzere, uluslararası sermaye ve insan göçü dolayısıyla kentlerin küçülen orta sınıfları, şehirlerde meydana gelen sınır alanlarının genişlemesiyle önemli bir darbe daha almıştır⁶⁷. Şehirlerin demografik yapısındaki kutuplaşmanın, mekânsal boyuta etkisi konusunda S. Sassen ile benzer düşünen J. Friedmann, dünya kentlerindeki sınıfsal kutuplaşmanın; sosyal, ekonomik, kültürel ve uzamsal boşluklar doğurduğuna dikkat çekmektedir⁶⁸.

Kentsel mekânları dönüştüren küresel sermaye, sanal gerçekliğin (cyberspace) biçimlenmesinde de önemli bir rol üstlenmektedir. Uluslararası iktisadi işleyişin devamlılığını sağlayan⁶⁹, küreselleşme ve bilgi ekonomisi süreçlerinin yaşandığı, 'telematik' (telematic)* teknolojilerin kullanıldığı, ileri hizmetlerin üretildiği ve yüksek eğitilmiş profesyonellerin çalıştığı anahtar merkezler⁷⁰ (key sites)** ve stratejik düğüm noktaları olarak nitelendirilen küresel kentler, sermayenin küresel düzlemde yayılmasını sağlayan ve tüm bu akışlar sürecini kontrol eden birer dijital otobanlardır (cyberroutes / digital highway)⁷¹. Küresel kentler, sahip oldukları dijital teknolojileri kullanarak, merkezin kapsamına girmeyen coğrafyalarla eşzamanlı bir ilişki kurmaktadır⁷².

M. Castells'de tıpkı S. Sassen gibi, küresel sermaye hareketlerinin dönüşümünü, teknolojiye atıfta bulunarak, birbirine entegre olmuş uluslararası akışlar sistemiyle açıklamaya çalışmaktadır. Küresel kentler aracılığıyla kurgulanan bu yapı, bilgi akışlarının kesintiye uğramadan düzenin sürdürülebilirliğini mümkün kılarak

⁶⁷Sassen, *The Global City: New York, London, Tokyo*, s. 250.

⁶⁸Friedmann, *The World City Hypothesis*, s. 324.

⁶⁹Saskia Sassen, "On Concentration and Centrality in the Global City", Paul L. Knox ve Peter J. Taylor (ed.), **World Cities in a World-system** içinde (63-75), Cambridge: Cambridge University Press, 2000, s. 65.

*S. Sassen bu kavramla; iletişim ve bilgisayar teknolojileri vasıtasıyla, bilginin, ulusaşırı coğrafyalara anlık olarak akışının sağlanmasını kastetmektedir. (bkz: Sassen, *The Global City: Strategic Site / New Frontier*, s. 93.)

⁷⁰Saskia Sassen, "Cracked Casings: Notes Towards an Analytics for Studying Transnational Processes", Ludger Pries (ed.), **New Transnational Social Spaces: International Migration and Transnational Companies in the Early Twenty-First Century** içinde (187-207), London: Routledge, 2003, s. 197.

**Etimolojik olarak; J. Friedmann'ın 1986 yılında "The World City Hypothesis" çalışmasında kullandığı, 'anahtar kentler' (key cities) kavramıyla benzerlik gösterse de J. Friedmann; anahtar kentleri, küresel sermayenin kontrol merkezleri ile üretim ve pazar yerlerinin birbirlerine eklenmesini sağlayan 'dayanak noktaları' olarak tanımlamaktadır. (bkz: Friedmann, *The World City Hypothesis*, s. 319.)

⁷¹Saskia Sassen, "Locating Cities on Global Circuits", Saskia Sassen (ed.), **Global Networks, Linked Cities** içinde (1-36), New York: Routledge, 2002, s. 13.

⁷²Sassen, *On Concentration and Centrality in the Global City*, s. 72.

meydana gelebilecek muhtemel riskleri bertaraf etmeyi amaçlamaktadır. M. Castells; bu oluşumu üç temel işlevsel yapılanmayla açıklamaktadır: Mali piyasa ve kurumların yeniden düzenlenmesi, teknolojik altyapının sağlanması ve sermaye akışlarını kontrol edebilecek kompleks üslerin oluşturulması⁷³.

Sonuç olarak; küresel kentler, yalnızca bilgi ve sermaye akışlarının kontrol edildiği merkezler değil aynı zamanda uzmanlaşmış insan kaynağı için de birer hareket istasyonlarıdır. Bilgi ve iletişim teknolojileriyle donatılmış bu şehirler, küresel ile yerel arasındaki zaman ve mekân sıkışmasından kaynaklanan krizlerin aşılmasını sağlayan 'trafik kontrol' merkezleridir⁷⁴.

C. Castells ve Diğer Yazarların Çalışmaları

Sosyal teori ve şehir çalışmaları alanında araştırmaları bulunan Britanyalı beşeri coğrafyacı Richard G. Smith, küresel kent tezi kapsamında özellikle dört baskın yazara ve bu bağlamda iki temel yaklaşıma dikkat çekmektedir. Bunlar: J. Friedmann ve P. Taylor'un temsil ettiği 'dünya sistemleri analizi' ile M. Castells ve S. Sassen'in başını çektiği 'politik ekonomi' akımlarıdır⁷⁵.

J. Friedmann ve S. Sassen'e atıfta bulunulan önceki kısımların ardından çalışmanın bu faslında başta M. Castells olmak üzere Edward W. Soja ve P. Taylor'a yer verilecektir.

Bilgi toplumu, iletişim ve küreselleşme konularındaki çalışmalarıyla, dünyanın en çok referans gösterilen sosyologlarından İspanyol M. Castells, 1996 yılında yayımladığı "The Information Age: Economy, Society and Culture" üçlemesinin birinci cildi olan "The Rise of the Network Society" kitabının ardından, S. Sassen'e mâl olan 'küresel kent' kavramına benzer şekilde 'ağ toplumu' (the network society) kavramıyla anılmaya başlanmıştır.

⁷³Manuel Castells, **The Informational City: Information Technology, Economic Restructuring and the Urban-Regional Process**. Oxford: Blackwell, 1996, s. 339.

⁷⁴Ercan, s. 70.

⁷⁵Richard G. Smith, "World City Topologies", **Progress in Human Geography**, Vol.27, No.5, October 2003, s. 575.

M. Castells'in yayımladığı üçlemenin özellikle birinci ve üçüncü cildi (End of Millennium) ayrıntılı bir biçimde incelendiğinde 'ağ toplumu' tasarımının temelini esasen 'enformasyonizm' (informationalism) kavramı üzerine temellendirdiği görülmektedir. M. Castells'e göre; 'enformasyonizm', teknolojik gelişmelerin ortaya çıkardığı yeniliklerin ve meydana getirdiği tüm tortuları çevreleyen bir paradigmadır ve bilginin üretimi, işlenişi ve nihayetinde iletilmesi sürecini organize eden bir yapıya sahiptir⁷⁶. M. Castells, sahip olunan kaynakların bilgi temelinde üretime dönüştürülerek yeni bir değer elde edilmesi şeklinde tarif ettiği enformasyonizmi yeni bir gelişmişlik biçimi (mode of development) olarak tanımlar⁷⁷.

Yeni bir teknolojik paradigma olarak 'enformasyonizm', yeni bir sosyal yapıyı da beraberinde getirmiştir. M. Castells, 'enformasyon çağı' (the information age) ile bir arada ortaya çıkan bu toplumsal şekillenmeyi 'ağ toplumu' olarak adlandırmaktadır⁷⁸. Bu bağlamda; *ağ toplumunun*, enformasyonizminin bir sonucu olarak ortaya çıktığı söylenebilir.

Teknolojinin sistematik bir organizasyonla karakterize edildiği 20. Yüzyılın egemen kavramlarından 'endüstriyalizm', 21. Yüzyıl'da yerini, toplumların yine teknolojiyle şekillendiği 'enformasyonizm'e bırakmıştır⁷⁹. M. Castells, endüstriyalizmi, enerjinin üretimi ve dağıtımı temeline dayanan ve bu süreçte insanoğlunun doğal ortamın yarattığı zorunlulukları teknoloji marifetiyle aşmaya çalıştığı olgusal bir gerçeklik olarak açıklar. 'Enformasyonizm' ise; bilimsel bilgi ve teknolojik yenilik gibi olgularla ilişkili bir terim olmakla birlikte aslında endüstriyalizmin temel bileşenidir⁸⁰. Bu bakımdan 'enformasyonizm' için modern çağın endüstriyalizmi denilebilir.

⁷⁶Manuel Castells, **The Information Age: Economy, Society and Culture (Vol.1: The Rise of the Network Society)**, 2nd Ed., West Sussex: Blackwell, 2010, s. 21.

⁷⁷Manuel Castells, **The Information Age: Economy, Society and Culture (Vol.3: End of Millennium)**, 2nd Ed., West Sussex: Blackwell, 2010, s. 8.

⁷⁸Manuel Castells, "Informationalism, Networks, and the Network Society: A Theoretical Blueprint", Manuel Castells (ed.), **The Network Society: A Cross-Cultural Perspective** içinde (3-45), Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2004, s. 15.

⁷⁹Castells, s. 8.

⁸⁰Castells, s.8-9.

M. Castells'e göre; enformasyonelizmin üç önemli özelliği bulunmaktadır⁸¹: *İlk olarak*; günümüzde, bilginin üretimi ve karar alma süreçlerinde artan bir yoğunluk görülmektedir. Bununla ilintili olarak; bilginin bu denli ön plana çıktığı enformasyonel dünyada, entelektüel ve işçi sınıfı arasında son derece katı bir hiyerarşik yapı meydana gelmektedir. Bu nedenle; bilginin üretimi ve denetimi, enformasyonelizm çağı için son derece stratejik bir öneme sahip olmaktadır. Enformasyonelizmin başlıca karakteristiklerinden *bir diğeri ise*; oldukça esnek bir yapıya sahip olmasıdır. Sözü edilen esnek yapının oluşmasına zemin hazırlayan en önemli bileşenlerden biri de yeni bilgi teknolojileridir. Bu sayede dünyanın değişen hızlı koşullarına uyum sağlanabilmektedir. Enformasyonelizmin *üçüncü temel özelliği ise*; merkezi örgütlenmeler yerine, ağ sistemi vasıtasıyla yerelleşmeye imkân tanımaktadır⁸². Özellikle çokuluslu şirketler bu örgütsel biçimin önemli örneklerindendir. Sonuç olarak; enformasyonelizmin sözü edilen üç temel niteliği, öncelikle yeni yüzyılın ekonomik organizasyonunun yeniden yapılanması (restructuring) ve sürdürülebilirliği açısından önem taşımaktadır.

M. Castells, dünyanın herhangi bir noktasındaki akışın, gerçek zamanlı küresel bir boyuta ulaşabilmesine olanak sağlayan yeni bilgi teknolojilerinin, sosyal ve ekonomik yapı üzerinde nitel bir değişiklik meydana getirdiğini ifade etmektedir⁸³. Bilhassa; finansal piyasaların elektronik akışlar yardımıyla dünyanın her yerinde anlık gerçekleşmesi, yalnızca toplumsal ve iktisadi yapının küresel karmaşık sistem karşısında değişimini beraber getirmemekte, ulus devletleri de derinden etkilemektedir⁸⁴. Günümüzde yaşanan bu küresel karmaşıklığa mukabil ulus devletler bu oluşu yönetebilmek için yeniden bir yapılanma sürecine girmişlerdir. Yeni bir kurumsal yapılanmaya dikkat çeken M. Castells, bu oluşumu 'ağ devleti' (network state) olarak tanımlandırmaktadır⁸⁵. M. Castells'in, siyaset kurumlarının yeniden belirlenmesi ve tasarlanması olarak teorize ettiği 'ağ devleti'; ulus devletler, uluslar üstü kuruluşlar,

⁸¹Castells, *The Informational City: Information Technology, Economic Restructing and the Urban-Regional Process*, s. 30.

⁸²Castells, s. 31-32.

⁸³Manuel Castells, **The Information Age: Economy, Society and Culture (Vol.2: The Power of Identity)**, 2nd Ed., West Sussex: Blackwell, 2010, s. 304.

⁸⁴Castells, *The Information Age: Economy, Society and Culture (Vol.3: End of Millennium)*, s.352.

⁸⁵Castells, *The Information Age: Economy, Society and Culture (Vol.2: The Power of Identity)*, s. xxxvii.

bölgesel ve mahalli yönetimler ile yerel ve küresel sivil toplum örgütleri arasında karmaşık bir ağ ilişki sistemi kurmayı amaçlamaktadır⁸⁶.

M. Castells ile ilgili yapılan okumalara geneline bakıldığında; 'küreselleşme' ve 'enformasyonizm' olgularının ön plana çıktığı görülmektedir. M. Castells, küreselleşme ve enformasyonizmin; sermaye, teknoloji ve gücü arkasına alarak dünyayı dönüştürdüğünü iddia etmektedir. Meydana gelen bu dönüşüm özellikle; üretim kapasitelerini, kültürel yaratıcılığı ve iletişim potansiyelini artırırken aynı zamanda toplumların siyasal ve sosyal yapılarını da değiştirmektedir. M. Castells, dünyanın kaderini küçük bir seçkinler grubunun* (globapolitans) belirlediğini bu grubun dışındakilerin ise tayin edici bir rollerinin kalmadığını ileri sürerek yaşanan toplumsal dönüşüme dikkat çekmektedir⁸⁷. Tarihin birçok döneminde buna benzer örneklerin yaşandığını belirten M. Castells, 21. Yüzyıl'ın başlarında meydana gelen küreselleşmeyi ve akabinde yaşanan sosyal dönüşümü, "The Information Age: Economy, Society and Culture" serilerinin ilk cildinde (The Rise of the Network Society) ele almaktadır.

M. Castells ile ilgili şu ana kadar paylaşılan bilgiler daha çok ağlar ve akışlarla ilgili referanslar içermektedir. M. Castells özetle, küresel çapta kurulan ağlar yardımıyla; sermaye, bilgi, teknoloji, organizasyonel etkileşim, imaj, ses ve sembollerin akışının sağlandığını ve toplumsal dönüşümün bu akışlar etrafında şekillendiğini öne sürmektedir. Sözü edilen tüm bu akışların eşzamanlı bir şekilde birbirine eklemlenmesini sağlayan öğelerin ağ toplumunu biçimlendirdiğini ileri süren

⁸⁶ Castells, s. xxxix.

*(bkz: elitler / **Küresel Kent Kavramı ve Sassen** içinde, s. 15.) Ayrıca; kent çalışmaları alanında önemli bir yere sahip olan ABD'li coğrafyacı Paul L. Knox'da benzer bir ifade kullanmaktadır: 'Uluslararası elitler' (transnational élite). Ancak P. Knox, S. Sassen ve M. Castells'in kastettikleri yönetsel sınıflardan farklı olarak; salt küresel popüler kültür ve hızlı yaşam tarzından bahsetmektedir. (bkz: Paul L. Knox, "World Cities in a World-system", Paul L. Knox ve Peter J. Taylor (ed.), **World Cities in a World-system** içinde (3-20), Cambridge: Cambridge University Press, 2000, s. 14.)

Kültür üzerine çalışmalarıyla ünlenmiş Hindistanlı antropolog Arjun Appadurai; kültürel ekonominin dinamiklerini ele aldığı "Modernity at Large"da; kültürel akışlar arasındaki ilişkinin beş boyutunu incelemektedir. A. Appadurai bu süreçleri; etnik, medyatik, teknolojik, finansal ve ideolojik uzanımlar olarak isimlendirmektedir. A. Appadurai'ye göre; turistler, göçmenler, misafir işçiler ve diğer hareket halindeki grupların meydana getirdiği 'etnik akışlar' (ethnoscape), siyasal sonuçlar doğurabilecek kadar etkili olan küresel insan devinimleridir. (bkz: Arjun Appadurai, **Modernity at Large: Cultural Dimensions of Globalization**, 7th. Print., Minneapolis: University of Minnesota Press, 2005, s. 33.)

⁸⁷ Castells, s. 72.

M. Castells, yeni bir mekânsal boyuttan söz etmektedir⁸⁸: Uzam (space). Fizikteki karşılığı maddenin dinamikleri olan uzam, sosyal kuramda, birbirleriyle düğümlenen ve anlık gerçekleşen toplumsal pratiklerin tamamıdır. Yani insanların yaşamında önemli bir yer tutan; ekonomik, siyasi ve sembolik süreçlerin eşzamanlı olarak bir araya gelmesidir. Uzamı sosyal teori için önemli kılan da soyut olguların eklenerek maddi bir anlam kazanmasıdır⁸⁹.

‘Enformasyon çağı’ ile birlikte geleneksel alanların mekânsal dönüşümü, yeni bir uzamsal boyut meydana getirmektedir. M. Castells bu oluşumu ‘akışlar uzamı’ (space of flows) olarak ifade etmektedir. ‘Akışlar uzamı’ teknik olmayan daha genel anlamıyla; ağ toplumlarının, bilgi iletişim teknolojileri sayesinde birbirlerine bağlandıkları yerlerdir⁹⁰.

Ağ toplumunda hâkim işlevler (finansal piyasalar, çokuluslu üretim ağları, medya ağları, küresel yönetim ağları ve küresel sosyal hareketler), ‘akışlar uzamı’ etrafında örgütlenmektedirler⁹¹. Bununla birlikte; M. Castells, sözü edilen küresel süreçlerin sorunsuz bir biçimde sürdürülebilirliğine imkân sağlayan katmanların* uyumuna dikkat çekmektedir. *İlk katman*, ağ toplumunun biçimlenmesinde stratejik öneme sahip ve akışların gerçekleşmesine olanak sağlayan, mikroelektronığe dayalı cihazlar, telekomünikasyon, bilgi işlem, yayınlama, yüksek hızlı nakletme ve bilgi teknolojileri bağlamındaki diğer temel materyaller gibi, elektronik sistemlerden oluşmaktadır⁹².

Her ne kadar ‘akışlar uzamı’ olgusu soyut bir mefhum gibi görünse de aslında mekânsızlık (placeless) içermez⁹³. Akışlar uzamında mevcudiyet matematiksel bir ifade şeklinde gerçekleşse de elektronik iletişim ağları vasıtasıyla dolaşımda olan bilginin birbirine bağlanmış yerler açısından somut bir gerçekliği bulunmaktadır. Bu bağlamda;

⁸⁸Castells, *The Information Age: Economy, Society and Culture (Vol.1: The Rise of the Network Society)*, s. 442.

⁸⁹Castells, s. 440-441.

⁹⁰Castells, *Informationalism, Networks, and the Network Society: A Theoretical Blueprint*, s. 11-12.

⁹¹Castells, s. 36.

*M. Castells, enformasyonel toplumun yapısını belirleyen ve akışlar uzamını meydana getiren üç önemli katmana dikkat çekmektedir. Tezin genel kurgusu çerçevesinde iki katmana ayrıntılı olarak yer verilmiş olmakla birlikte; Yazar’ın bahsettiği üçüncü katman olan ‘seçkinler’ (globapolitans) için bkz: s. 21. (Kaynak: Castells, *The Rise of the Network Society*, s. 445.)

⁹²Castells, *The Information Age: Economy, Society and Culture (Vol.1: The Rise of the Network Society)*, s. 442.

⁹³Castells, *Informationalism, Networks, and the Network Society: A Theoretical Blueprint*, s. 36.

M. Castells'e göre; akışlar uzamının *ikinci katmanı*, 'düğüm noktaları' (nodes) ve aktarma merkezlerinden (hubs) oluşmaktadır⁹⁴.

M. Castells, akışlar uzamı içerisinde ele aldığı 'düğüm noktaları' konusuyla 'küresel kentler' arasında benzerlik kurmaktadır. Küresel kentleri, stratejik düğüm noktaları olarak tanımlayan S. Sassen** ile M. Castells arasında bu noktada söylemsel bir yakınlık bulunduğu söylenebilir.

M. Castells'e göre; küresel kentler, enformasyonel, küresel ekonominin merkezleri olarak tanımlanmaktadır. Küresel kentler, toplumlarda kritik bir role sahiptir. Küresel ağları birbirlerine bağlayan birer 'düğüm noktaları' olan küresel kentler; gerekli teknolojik altyapıya, destek hizmeti sağlayan yardımcı firmaların olduğu sisteme, uzmanlaşmış emek piyasasına ve profesyonel işgücünün istihdam edildiği hizmet yapısına sahiptirler⁹⁵.

M. Castells; küresel kentlerin, kararların alındığı ve bilginin işlendiği merkezler olduğunu bu bağlamda uluslararası ekonomiye yön veren küresel kentleri, enformasyonel kent' (informational city) olarak da adlandırmaktadır⁹⁶. M. Castells buradan hareketle; küresel kentleri, klasik bir şehir formundan ya da mekândan çok 'akışlar uzamı' / süreç olarak tasvir etmektedir⁹⁷.

Küresel kentler, fiziksel bakımdan birbirlerinden binlerce kilometre uzakta olsa da 'akışlar uzamı' mantığı çerçevesinde düşünüldüğünde anbean iletişimin küresel çapta mümkün olduğu komuta merkezleridir. M. Castells'e göre; akışlar uzamının temelini oluşturan iletişim ve bilgi teknolojileri, yığın ekonomileri ve nitelikli işgücünün kümелendiği yeni kentsel formlar meydana getirmektedir. Bu bağlamda; daha önce de değinildiği üzere, seçkinler grubuyla bu topluluğun dışındaki insanlara göndermede

⁹⁴Castells, *The Information Age: Economy, Society and Culture (Vol.1: The Rise of the Network Society)*, s. 443.

bkz: **Küresel Kent Kavramı ve Sassen içinde, s. 17

⁹⁵Castells, s. 443-444.

⁹⁶Manuel Castells, "European Cities, the Information Society, and the Global Economy", Richard T. LeGates ve Frederic Stout (ed.), **The City Reader** içinde (557-567), 2nd. Ed., London: Routledge, 2000, s. 565.

⁹⁷Castells, *The Information Age: Economy, Society and Culture (Vol.1: The Rise of the Network Society)*, s. 429-443.

bulunan M. Castells, küresel kentleri sosyal çelişkiler barındıran yerler olarak görmektedir⁹⁸.

S. Sassen*, küresel kentleri; orta sınıfların zayıfladığı, özellikle Üçüncü Dünya göçmenleri ile üst sınıflar arasında uçurumun bulunduğu ve bu çerçevede analitik sınır alanlarının inşa edildiği yerler olarak tasvir etmektedir. Bu noktada, S. Sassen ile benzer düşünen M. Castells, küresel kentleri, sosyal çelişkilerin yaşandığı en bariz örnekler olarak nitelendirmektedir. Yazar, günümüzde yaşanan; enformasyonel kapitalizm, refah devleti anlayışının politik olarak çökmesi ve yoğun sosyal dışlanma vaziyetinin dünyanın her yerinde görünür olmasını, 'Dördüncü Dünya'nın (the Fourth World) yükselişi olarak betimlemektedir⁹⁹. 'Dördüncü Dünya', Üçüncü Dünya gibi belirli bir coğrafyayı tanımlamamaktadır. M. Castells; 'Dördüncü Dünya' (yeni dünya) ile küresel kentlerde yoğun biçimde rastlanan toplumsal karşıtlığa, enformasyonel küresel kapitalizm bağlamında dikkat çekmektedir. M. Castells; bu bakış açısından yola çıkarak, enformasyonel / küresel kentleri aynı zamanda 'ikili şehir' (dual city) olarak tanımlamaktadır¹⁰⁰. Bilgi ve iletişime dayanan formel ekonomik yapı ile niteliksiz işgücü esaslı enformel yapının yoğunlaştığı küresel / ikili şehirler; M. Castells tarafından kutuplaşmış ve ayrılmış topluluklarca aynı ortamın paylaşıldığı kentsel ifade olarak izah edilmektedir¹⁰¹.

Politik coğrafya alanında yaptığı çalışmalarla bilinen ABD'li şehir plancı E. Soja; eski uluslararası ya da devletlerarası kapitalist dünya ekonomisinin, 'yeni dünya düzeni' (new world order) doğrultusunda, küresel veya ulusaşırı kapitalist ekonomiye evrilmesini, M. Castells'de olduğu gibi 'ağsal akışlar' (networked flows) ve 'bağlantı noktaları'yla (linkages) açıklamaktadır¹⁰². Bu yeniden yapılanmayı 'postmetropolit geçiş' (the postmetropolitan transition) olarak adlandıran E. Soja, bu dönüşümü; ulusal sınırları aşan küresel pazarlar, işgücü ve insan dolaşımını örnek

⁹⁸Castells, *The Informational City: Information Technology, Economic Restructing and the Urban-Regional Process*, s. 344.

*bkz: **Küresel Kent Kavramı ve Sassen** içinde, s. 16.

⁹⁹Castells, *The Information Age: Economy, Society and Culture (Vol.3: End of Millennium)*, s.170.

¹⁰⁰Castells, *European Cities, the Information Society, and the Global Economy*, s. 565-566.

¹⁰¹Castells, *The Informational City: Information Technology, Economic Restructing and the Urban-Regional Process*, s. 225-343.

¹⁰²Edward W. Soja, **Postmetropolis: Critical Studies of Cities and Regions**, 1st Publ., Oxford: Blackwell, 2000, s. 193.

göstererek açıklamaktadır. Yazar, böyle bir tabloda küresel kentleri; değişen dünya ekonomisinin finansal kontrolörlüğünü yapan karargâhlara benzetmektedir¹⁰³.

E. Soja, 'küresel kent' olgusunun günümüz şehirlerini tam manasıyla kapsamadığını, bu nedenle dünyanın tamamını etkisine altına alan postmodernitenin, kentlerin hücrelerine nüfuz ettiği bu çağda 'postmetropolis' tabirinin daha uygun bir kullanım olduğuna işaret etmektedir¹⁰⁴.

E. Soja, kent çalışmalarında makro düzeyli yaklaşımların yanıltıcı olabileceğini belirtmektedir. Yerel ve mikro seviyedeki çalışmaların, günümüz kent formlarını ve kente ait yapısal temelleri doğru anlayabilmek için önemli olduğunu belirten E. Soja, genelleyici kent çalışmalarına göndermede bulunmaktadır¹⁰⁵. Yazar, Los Angeles üzerine gerçekleştirdiği çalışmalardan hareketle, postmodern kent yapısının değişim yönlerini, altı farklı görünümle çözümlemeye çalışmaktadır¹⁰⁶: 'Esnek kent' (flexcity), 'evrensel kent' (cosmopolis), 'dış kent' (exopolis), 'kutupsal anakentler' (metropolarities), 'hisar kentler' (carceral archipelagos) ve 'simsitiler' (simcities). E. Soja'nın tasarladığı, postmetropolisin altı ifadesi incelendiğinde, küresel kentlerin, 'evrensel kent' ya da 'kozmpolis'e karşılık geldiği söylenebilir. Kentsel sermaye, işgücü ve kültürün küreselleşmesine ve küresel kentler arasında hiyerarşik bir ilişkiye vurgu yapan E. Soja, küresel ve yerel süreçlerin etkileşiminin üzerinde durmaktadır. 'Esnek kent' / 'fleksiti', politik ekonomiyle ilişkili olarak; esnek ve post-Fordist şehirler tanımlanmaktadır. 'Dış kent' veya 'eksopolis' kavramıyla; kent merkezinin dışında yer alan yerleşim bölgeleri bağlamında, şehir yapısının değişen formu anlatılmaktadır. 'Kutupsal anakentler' orijinal söylemiyle 'metropolariteler', toplumsal kutuplaşmaların ve eşitsizliklerin yaşandığı şehirlerdir. E. Soja, 'hisar kentler'i; ABD'li şehir kuramcısı ve tarihçi Mike Davis'in 1990 tarihli "City of Quartz" eserinde, 'postmetropolis'i tanımlamak için kullandığı 'carceral archipelagos'dan esinlenerek kavramsallaştırmıştır¹⁰⁷. Yazar, korunaklı şehirlere ve izleme teknolojilerine atıfta bulunurken kamusal ve özel alanların

¹⁰³ Soja, s. 194.

¹⁰⁴ Edward W. Soja, "Six Discourses on the Postmetropolis", Sallie Williams ve John Williams (ed.), **Imagining Cities: Scripts, signs, memories** içinde (19-29), 1st Publ., London: Routledge, 1997, s. 19-20.

¹⁰⁵ Sallie Williams ve John Williams, "Imagining Cities", Sallie Williams ve John Williams (ed.), **Imagining Cities: Scripts, signs, memories** içinde (1-15), 1st Publ., London: Routledge, 1997, s. 2.

¹⁰⁶ Soja, s. 22-23.

¹⁰⁷ Soja, *Postmetropolis: Critical Studies of Cities and Regions*, s. 299.

değişen rolleri üzerinde durmaktadır. Son olarak; 'simsitiler' özgün yazımıyla 'simcities' ile gerçek ve 'gerçeküstü' (hyperreality) mekânların niteliği vurgulanmaktadır¹⁰⁸.

E. Soja'nın, postmetropolis üzerine geliştirdiği altılı tasnif, bilhassa 'simsitiler' teması; formüle etmeye çalıştığı 'Üçüncü Mekân' (Thirdspace) teorisi için oldukça anlamlıdır. 1996 yılında kitap olarak da yayımlanan "Thirdspace", genel yapısı itibarıyla; Arjantinli yazar Jorge Luis Borges'in 1949 yılında yayımladığı kısa hikayesi "El Aleph", Fransız felsefeci Henri Lefebvre'in 1974 tarihli kitabı "La production de l'espace" ve yine Fransız felsefeci olan Michel Foucault'nun 1967'de yazdığı "Des espaces autres" adlı makalesi temelinde geliştirilmiştir¹⁰⁹. E. Soja, 'Üçüncü Mekân' teorisini özellikle; H. Lefebvre'in, 'üçlü diyalektik' (une dialectique de triplicité) ve M. Foucault'nun, 'heterotopya' (hétérotopie) kavramlarının üzerine inşa etmiştir¹¹⁰.

E. Soja, etimolojik ve kuramsal kaynağını; alefin büyülü gerçekçiliği (magical realism), üçlü diyalektiğin coğrafi tasavvur'u (geographical imagination) ve heterotopyanın uzamsal tasavvurundan (spatial imagination) alan 'Üçüncü Mekân'ı, insan yaşamının değişen mekânsallığı ifadesiyle tanımlamaktadır¹¹¹. E. Soja'ya göre; 'Üçüncü Mekân', gerçek ve hayal dünyası arasında, yer ve mekânsallığı imgeleyen yeni bir yoldur¹¹².

Yukarıda paylaşılan bilgiler ışığında; 'Üçüncü Mekân' ile küresel kentler arasında anlamlı bir bağ kurulabilir. E. Soja, referans aldığı üç yazarın tasavvur ettikleri gerçek olmayan dünya (other world) biçiminde algılanabilecek bütüncül yaklaşımlarından hareketle; şehir kurgusunun yeniden tasarlandığı ve gündelik kentsel yaşamın yeni baştan düzenlendiği yerler olarak postmetropolisi yani simsitileri örnek göstermektedir. Yazar'a göre; simsitiler, günlük yaşamla sınırlı olmayan, kentsel mekânın toplumsal üretimi gibi daha geniş kapsamlı bir anlatıma sahiptirler¹¹³. E. Soja, mekân bağlamında gerçekleşen toplumsal üretimi, daha çok H. Lefebvre ve

¹⁰⁸G. A. (Bert) van der Knaap, "Urban Network Development under Conditions of Uncertainty", Peter J. Taylor, Ben Derruder, Pieter Saey ve Frank Witlox (ed.), **Cities and Globalization: Practices, Policies and Theories** içinde (84-101), Oxford: Routledge, 2007, s. 87.

¹⁰⁹Edward W. Soja, **Thirdspace**, 1st Publ., Cambridge: Blackwell, 1996, s. 7-54-154.

¹¹⁰Soja, s. 7-15.

¹¹¹Soja, s. 10.

¹¹²Soja, s. 3.

¹¹³Soja, *Six Discourses on the Postmetropolis*, s. 27-28.

M. Foucault'dan alıntılanarak, küresel sermayenin yeni düzeni olarak adlandırmakta; gücün ve hâkimiyetin stratejik alanı 'Üçüncü Mekân'a atıfta bulunmaktadır¹¹⁴.

E. Soja, Los Angeles'in Orange bölgesinin, dış kentlilik ve gerçeküstülük olguları bakımından iyi bir örnek olduğunu belirtirken bu yerleşim yerini gerçek ve 'gerçeküstü' mekânsallığın bulanıklaştığı yer olarak tanımlamaktadır. Bölgeyi popüler bilgisayar oyunu SimCity'e benzeten E. Soja, otorite için 'simidare' (simgovernment), şehir sakinleri için de 'simsitili' (cimcitizen) metaforlarını kullanmaktadır¹¹⁵.

Sonuç olarak; S. Sassen'de 'sanal gerçeklik', E. Soja'da ise 'gerçeküstü' şeklinde zuhur eden kavramlar, kentsel mekânların dönüşümünü tasvir etmektedir. Bu açıdan bakıldığında; E. Soja'nın simsitisinin, S. Sassen'in küresel kentlikle pek çok ortak yönünün olduğu söylenebilir.

Gelinen nokta itibarıyla; 'küresel kent' tartışmaları kapsamında, ekseriyetle dört etkin yazar ve onların teoremleri üzerinde duruldu. Özellikle; J. Friedmann ve S. Sassen'in çalışmaları, küresel kent literatürünün başlıca başvuru kaynakları arasında yer almaktadır. M. Castells ve E. Soja gibi felsefi yönleri ön plana çıkan düşünürler de; ortaya koydukları eserleriyle 'küresel kent' kuramına ciddi katkılar sağlamışlardır. 1980'lerde J. Friedmann'ın, 1990'larda ise S. Sassen'in yarattığı etkinin benzerini 2000'li yıllarda gerçekleştiren P. Taylor; J. Friedmann, S. Sassen ve M. Castells'in şehir terminolojisine kazandırdıkları; 'dünya kenti hipotezi', 'küresel kent' ve 'akışlar uzamı' kavramlarının, dünya / küresel kentler yazınının gelişmesine ve bu alanda yeni ufuklar açılmasına zemin hazırladığını belirtmektedir¹¹⁶.

S. Sassen'in küresel kentler hakkında yapmış olduğu çalışmalar büyük bir yankı uyandırdı. Geniş bir akademik ölçekte; sosyologlar, şehir plancıları, mimarlar ve coğrafyacıların ilgisini çeken küresel kent olgusu; ekonomistler, politikacılar ve yerel yöneticilerin de dikkatini çekti. Küresel kent kavramının yarattığı bu büyük etki, uygulamalı çalışan birçok araştırmacıyı dünya genelinde harekete geçirdi. Bu araştırmacılar arasında son derece önemli bir konuma sahip olan P. Taylor, küresel kentler konusunda çalışmalar yürüten düşünce kuruluşu GaWC'i*, İngiltere

¹¹⁴Soja, *Thirdspace*, s. 311.

¹¹⁵Soja, *Six Discourses on the Postmetropolis*, s. 28.

¹¹⁶Peter J. Taylor, **World City Network: A Global Urban Analysis**, 1st Publ., London: Routledge, 2004, s. 21-22.

*bkz: **Giriş** içinde, s. 2.

Loughborough Üniversitesi Coğrafya Bölümü çatısı altında hayata geçirdi ve 1999 yılında; Jonathan V. Beaverstock ve R. Smith ile birlikte yazdığı “A Roster of World Cities” adlı çalışmayla dünya kentlerini; ‘Alfa’ (Alpha), ‘Beta’ ve ‘Gama’ (Gamma) olarak kategorilere ayırdı*.

P. Taylor, sayısal yöntemler kullanarak kentlerin özellikle küresel ağ bağlantısallık (KAB) göstergeleri üzerinde ampirik analizler yapmaktadır. Küresel kent literatürünün temel kaynakları arasında gösterilen 2004 tarihli “World City Network: A Global Urban Analysis”, P. Taylor’un bu alandaki bilimsel yaklaşımını sergileyen en önemli örneklerden biridir.

S. Sassen’in çalışmalarının, kendi araştırmaları için önemine pek çok yazısında değinen P. Taylor’un, ‘küresel kent’ kavramının kullanımı konusunda, S. Sassen’den ayrıldığı söylenebilir. Küreselleşmeyle kentler arasındaki ilişkinin devam eden bir süreç olduğunu vurgulayan P. Taylor, ‘küreselleşen kentler’** tasarımını daha kapsayıcı bir referans terim olarak ele almaktadır¹¹⁷. En genel ifadesiyle; ‘küreselleşen kentler’ tanımı kapsamına giren, ‘küresel kent olmayan’ (non-global city) ancak akışlar uzamı içerisinde yer alan ve birçok küresel bağlantısı bulunan önemli şehirleri ‘dünya kenti’ olarak tanımlayan P. Taylor, küresel kentleri ise ‘lider dünya kentleri’ (leading world cities) şeklinde adlandırmaktadır¹¹⁸.

Endüstriyel üretim mekânlarının günümüzde yer değiştirmesiyle beraber dünya ekonomisinin yeni bir döneme girdiğini belirten P. Taylor’a göre; meydana gelen modern küresel organizasyonda dünya / küresel kentler, sermayenin üsleri (basing points) olarak kurgulanmaktadır¹¹⁹. Küresel kapitalist sistemin dayanak noktaları olan bu şehirlerin, dünya üzerindeki diğer kentlerle sürekli ve sayısız biçimde gerçekleşen ağ ilişkisi mevcuttur. Kentler arasında görülen bu hareketlilik salt ekonomik alanla sınırlı olmayıp; kültürel, siyasi ve toplumsal manada da vuku bulmaktadır¹²⁰. P. Taylor; dört bileşkenin oluşturduğu bu süreci, ‘ağ örgüsü’ (multiple networks) olarak

*Çalışmanın ayrıntıları için bkz: **Küresel Kentler Arasındaki Hiyerarşik Ağ** içinde, s. 47-48.

bkz: **Küresel Kent Kavramı ve Sassen içinde, s. 9.

¹¹⁷Taylor, s. 42.

¹¹⁸Peter J. Taylor, “Leading World Cities: Empirical Evaluations of Urban Nodes in Multiple Networks”, **Urban Studies**, Vol.42, No.9, August 2005, s. 1593-1605.

¹¹⁹Peter J. Taylor, “World Cities and Territorial States: The Rise and Fall of their Mutuality”, Paul L. Knox ve Peter J. Taylor (ed.), **World Cities in a World-system** içinde (48-62), Cambridge: Cambridge University Press, 2000, s. 48.

¹²⁰Taylor, *Leading World Cities: Empirical Evaluations of Urban Nodes in Multiple Networks*, s. 1594-1597.

tanımlamaktadır. Yazar; küresel kentlerin, dünya çapında ağ örgüleriyle birbirine kenetlenen diğer şehirlerden, kritik düğüm noktaları olmaları bakımından farklılaştığını ileri sürmektedir¹²¹. Bu bağlamda; küresel kentleri, kontrol merkezleri ve stratejik yerler olarak tarif etmektedir¹²².

Komuta ve kontrol merkezleri biçiminde dizayn edilen küresel kentlerin arka planında aslında çokuluslu şirketlerin bulunduğunu söyleyen P. Taylor, alınan kararlarda kilit rol oynayan bu odaklara (loci) dikkat çekmektedir. Yazar, bu odaklara; 'üst düğüm' (supranodal) seviyesini simgeleyen dünya ekonomisinin altında yer alan ve kritik kademe diye nitelendirdiği 'alt düğüm' (subnodal) kavramıyla açıklık getirmektedir. Alt düğümler, kentlerde konuşlanan ve ulusaşırı davranış kabiliyetine sahip kuruluşları temsil etmektedir. Dünya genelinde şehirler aracılığıyla birbirine eklemlenen alt düğümler, dünya ekonomisini ve sonucunda küresel kentleri oluşturmaktadır¹²³. Sonuç olarak; M. Castells'in 'akışlar uzamı' ve S. Sassen'in 'ekonomik akışlar' teoremlerinden yola çıkarak 'ağ örgüsü' kuramını geliştiren P. Taylor¹²⁴, dünya kenti ağ işleyişinde çokuluslu kolektivitinin yerel politikacılara göre daha etkili olduğunu belirtmektedir¹²⁵.

Özetle; hiyerarşik bir mekanizmaya sahip olan dünya kentleri ağının, şehirlerin niteliğini ve aralarındaki sınıflandırmayı tayin ettiği söylenebilir. Bu kapsamda; şehirlerin uluslararası ölçekteki yerini, politik iç dinamiklerden daha çok küresel ağ bağlantısallığını sağlayan dünya ekonomik sistemin belirlediği sonucuna varılabilir.

D. Keyder: Küresel Kent Olarak İstanbul

Tarih, ekonomi, siyaset ve şehir alanlarındaki çalışmalarıyla tanınan sosyolog Çağlar Keyder, 1992 yılında yayımladığı "İstanbul'u Nasıl Satmalı?" makalesiyle, küresel kent tezinin Türkiye'de tartışılmasına zemin hazırlamıştır. Ç. Keyder'in tercih ettiği başlık, 1990'lar için kışkırtıcı olarak nitelendirilse de denemenin temel iddiasının, İstanbul'un küresel kent potansiyeli üzerine farkındalık yaratmak olduğu

¹²¹Taylor, s. 1594.

¹²²Peter J. Taylor ve Diğerleri, "Diversity and Power in the World City Network", **Cities**, Vol.19, No.4, August 2002, s. 231.

¹²³Peter J. Taylor, "Specification of the World City Network", **Geographical Analysis**, Vol.33, No.2, April 2001, s. 182.

¹²⁴Taylor, *Leading World Cities: Empirical Evaluations of Urban Nodes in Multiple Networks*, s. 1594.

¹²⁵Taylor, *Specification of the World City Network*, s. 182.

anlaşılmaktadır. Genel olarak; İstanbul'un sahip olduğu özgün nitelikler bağlamında kentin dönüşüm dinamikleri üzerinde duran Ç. Keyder, somut manada ise; ağlar sistemine entegre olan bir küresel kent olasılığının önemine vurgu yapmaktadır.

Ç. Keyder ile özellikle şehir kültürü ve mekânsallık konularındaki yazılarıyla öne çıkan Ayşe Öncü'nün birlikte hazırladıkları "Globalization of a Third-World Metropolis: Istanbul in the 1980's" adlı makalede; küresel kentler iki ana katmana ayırmaktadır. Küresel kentlerin tepe düzeyini temsil eden; New York, Londra, Tokyo ve Los Angeles gibi 'büyük kentler' (great cities) hiyerarşik yapının üst kısmını temsil etmektedir. Bu şehirler, sermaye ve küresel politik sınıflar tarafından kararların alındığı ve/veya üretildiği yerlerdir¹²⁶. J. Friedmann, S. Sassen, M. Castells ve P. Taylor'un; küresel kapitalist sistem olarak daha genel ifade ettikleri komuta işleyişi, Ç. Keyder ve A. Öncü'de siyasal aktörler olarak dile getirilmektedir.

Yazarlar, küresel kentler skalasının altında yer alan diğerlerini 'ikinci lig' (second level) şehirler olarak adlandırmaktadırlar. Bu şehirler, dünyanın birinci derece finans merkezleri olmasalar da uluslar üstü işlevlere sahiptir¹²⁷. Frankfurt, San Francisco ve Hong Kong gibi bu düzeydeki kentlerle birlikte İstanbul'un da isminin zikredilebilmesinin mümkün olduğuna dikkat çeken Ç. Keyder ve A. Öncü, özellikle yerel elitlerin (siyaset ve iş çevreleri) inisiyatif almasının altını çizmektedirler¹²⁸.

Ç. Keyder'e göre; küresel kent olabilmenin iki koşulu bulunmaktadır¹²⁹. *İlki*; şehrin coğrafyası ve tarihi. Yani jeopolitik konumu. *İkincisi ise*; ekonomik ve idari özerklik. Yazar, küresel kent statüsü elde edebilmenin en önemli şartı diyerek açıkladığı otonomiye, 'inisiyatif alan şehirler' olarak tanımlamaktadır. Kısaca; İstanbul, içerisinde barındırdığı fiziksel imkânlarla küresel kent olma potansiyeli taşımakla beraber şehrin küresel bir pozisyon kazanabilmesi için inisiyatif alabilen girişimci bir yöntemin benimsenmesinin gerekliliği vurgulanmaktadır.

İstanbul'un potansiyel bir küresel kent olduğu konusunda Ç. Keyder ile aynı görüşü paylaşan Ahmet Emre Bilgili, bu minvalde öncelikle kentin doğru konumlandırılmasının gerekliliği üzerinde durmaktadır¹³⁰. İstanbul'un kendine özgü

¹²⁶ Çağlar Keyder ve Ayşe Öncü, "Globalization of a Third-World Metropolis: Istanbul in the 1980's", **Review (Fernand Braudel Center)**, Vol.17, No.3, Summer 1994, s. 390.

¹²⁷ Keyder ve Öncü, s. 390.

¹²⁸ Keyder ve Öncü, s. 390-391.

¹²⁹ Çağlar Keyder, "İstanbul'u Nasıl Satmalı?", **İstanbul**, Sayı 3, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, Kasım 1992, s. 84.

¹³⁰ Ahmet E. Bilgili, "Şehir ve Kültür, Eşsizliğin Doruk Noktası: İstanbul", Ahmet E. Bilgili (ed.), **Şehir ve Kültür: İstanbul** içinde (343-367), İstanbul: Profil Yayıncılık, 2012, s. 347.

Benzeşik kentler olarak¹³⁵; İstanbul, São Paulo, Bangkok ve Kahire; GaWC'ın 2008 ve 2010 sınıflandırmaları kapsamında incelendiğinde, Ç. Keyder ve A. Öncü'nün 1990'larda dile getirdikleri şehirler arasındaki küresel rekabet varsayımı, bugün için daha net anlaşılmaktadır.

1998 yılından itibaren, P. Taylor'un öncülüğünde GaWC araştırmacıları tarafından çokuluslu şirketlerin, kentlerdeki organizasyonunu temel alarak; şehirlerin küresel ağ ilişkilerinin analiz edildiği çalışmalar dizininin dördüncüsünün (bkz: Şekil 1) sonuçlarına göre; İstanbul, São Paulo ve Bangkok Alfa – kategorisinde yer almaktadır*. GaWC'ın 2010 tarihinde gerçekleştirdiği beşinci listede (bkz: Tablo 1); São Paulo'nun Alfa – 'den Alfa seviyesine, Kahire'nin ise Beta'dan, Beta + 'ya yükseldiği görülürken İstanbul ve Bangkok'un Alfa – 'deki yerlerini koruduğu görülmektedir. Bu kentlerin dışında; Los Angeles, Frankfurt, Meksiko, Amsterdam ve Cakarta'da 2008'e göre; bir basamak ilerleyerek Alfa kademesine yerleşmiştir.

Tablo 1
2010 – Alfa Şehirleri Sınıflandırması

Alpha++	LONDON NEW YORK	Alpha+	HONG KONG PARIS SINGAPORE TOKYO SHANGHAI CHICAGO DUBAI SYDNEY
	MIAMI DUBLIN MELBOURNE ZURICH NEW DELHI MUNICH ISTANBUL	Alpha	MILAN BEIJING TORONTO SAO PAULO MADRID MUMBAI
Alpha-	BOSTON WARSAW DALLAS VIENNA ATLANTA BARCELONA BANGKOK TAIPEI SANTIAGO LISBON PHILADELPHIA JOHANNESBURG		LOS ANGELES MOSCOW FRANKFURT MEXICO CITY AMSTERDAM BUENOS AIRES KUALA LUMPUR SEOUL BRUSSELS JAKARTA SAN FRANCISCO WASHINGTON

Kaynak: GaWC, The World According to GaWC, 2010.

www.lboro.ac.uk/gawc/world2010t.html

¹³⁵Keyder ve Öncü, s. 28.

*Kahire, 2008 yılında Beta şehri olduğundan, kartogramda gösterilmemektedir.
(bkz: <http://www.lboro.ac.uk/gawc/world2008t.html>)

Sonuç olarak; GaWC'ın gerçekleştirdiği indekslere bakıldığında, özellikle Alfa – ve Alfa kentlerinin yatay / dikey hareketliliği göze çarpmaktadır. 2008 yılında İstanbul ile Alfa - seviyesinde yer alan; São Paulo, Los Angeles, Frankfurt, Meksiko, Amsterdam ve Cakarta'nın 2010'da bir üst klasmana ilerlediği görülmektedir. Bu bağlamda; Ç. Keyder ve A. Öncü'nün yirmi yıl önce dikkat çekmeye çalıştıkları kentler arasındaki küresel yarış tasvirinin, GaWC listelerinde karşılık bulduğu söylenebilir.

Ç. Keyder ve A. Öncü, küresel ölçekte yaşanan kentsel rekabetin en önemli unsuru olarak uluslararası sermayeyi işaret etmektedirler¹³⁶. Bu doğrultuda; İstanbul için öncelikle küresel kent vizyonu oluşturularak geleceğe yönelik stratejilerin üretilmesi gerektiğini belirten Ç. Keyder, ortaya çıkacak modelin hayata geçirilmesi için de kolektif bir inisiyatife ihtiyaç bulunduğunu vurgulamaktadır¹³⁷. Yazar, İstanbul'un küresel ekonomik sisteme uygun bir yapıya kavuşması durumunda; finans, muhasebe, pazarlama, danışmanlık, hukuk, medya ve reklamcılık gibi üst düzey uluslararası hizmet sektörlerinin sayısının küresel kentlerle rekabet edebilir göstergelere ulaşılacağını ifade etmektedir*.

Ç. Keyder; yukarıda saydığı şartların oluşması halinde, küresel sermayenin, yüksek kaliteli uluslararası işgücünü de beraberinde getireceğini savunmaktadır¹³⁸. Yazar'a göre; tersinden bakıldığında da benzer bir durum ortaya çıkmaktadır. Yetişmiş insan kaynağının, uluslararası büyüklükteki işletmeler için çekici güç olduğunun altını çizen Ç. Keyder, bu nedenle nitelikli işgücü profilinin önemine – İstanbul'un dönüşümü açısından – dikkat çekmektedir.¹³⁹

¹³⁶Keyder ve Öncü, *Globalization of a Third-World Metropolis: Istanbul in the 1980's*, s. 388.

¹³⁷Keyder, *İstanbul'u Nasıl Satmalı?*, s.84.

*GaWC'ın, 2010 küresel kentler indeksine temel hazırlayan; dünya genelinde 525 kentin sıralandığı "Benchmarking the World City Network" adlı projede; – 5 ileri hizmet sektörü baz alınarak – finans (bankacılık ve sigortacılık), muhasebe, hukuk, reklam ve danışmanlık şirketinin, bu şehirlerdeki yerleşik durumu (sayısı) ve temsiliyet (genel merkez / ofis) oranlarına göre dünya kenti ağ matrisi oluşturulmuştur. Bu bağlamda; Ç. Keyder'in söz ettiği sektörlerin, İstanbul'un küresel konumu açısından belirleyici olduğu söylenebilir. (bkz: Peter J. Taylor ve Diğerleri, "Extensive and Intensive Globalizations: Explicating the Low Connectivity Puzzle of US Cities Using A City-Dyad Analysis", **Benchmarking the World City Network: City Connectivities on the Eve of the Current Financial Crisis**, Swindon: Economic and Social Research Council, 2011, s. 3.)

¹³⁸Keyder, *İstanbul'u Nasıl Satmalı?*, s.83-84.

¹³⁹Keyder ve Öncü, *Globalization of a Third-World Metropolis: Istanbul in the 1980's*, s. 418.

Küreselleşmenin ve bu süreçte İstanbul için üretilen stratejilerin yaratacağı bütünsel bilinmezlikler özellikle de sosyal sorunlar üzerine endişelerini dile getiren Asu Aksoy ve Kevin Robins; 1993'te kaleme aldıkları "İstanbul'da Dinleme Zamanı" adlı yazıda, Ç. Keyder'in bir yıl önce yayımladığı "İstanbul'u Nasıl Satmalı?" makalesine yapısal eleştiriler getirmektedirler. Hatırlanacağı üzere, küresel kentler; – (J. Friedmann / S. Sassen)* ve (M. Castells / E. Soja)** – yeni eşitsizliklerin ve ayrımların mekânları olarak tasvir edilmektedir. Ç. Keyder, bu genel kanıyı göz ardı etmemekle birlikte, küresel bir kent olarak İstanbul'un zenginleşeceğini, elde edilen varlıklarla da zaten var olan kutupsal yapıdaki boşlukların doldurulabileceğini iddia etmektedir***. A. Aksoy ile K. Robins; küresel kentlerin, geldikleri nokta itibarıyla aynılaştığını ve bu doğrultuda Ç. Keyder'in bu yaklaşımının iyimserlikten öteye gidemeyeceğini düşünmektedirler¹⁴⁰. A. Aksoy ile K. Robins'e göre; küresel kentler, yüzeysel bir bakışla içerisinde farklılıkları barındıran mekânlar biçiminde algılansa da esasen toplumsal üretimin gerçekleşmediği gerginlik alanlarıdır. İstanbul'da görünen sosyal farklılıklar arasındaki çatlakların hâlihazırda New York seviyesindeki derinliklerde olmadığını hatırlatan A. Aksoy ve K. Robins, küreselleşmenin şehirlerde özellikle mekânsal ayrımlar inşa ettiğini ve İstanbul için de aynı senaryonun kaçınılmaz olduğunun üstünde durmaktadırlar¹⁴¹. Sema Erder de benzer bir çelişkiye işaret ederek, küresel ile yerel etkenlerin buluşmasını, İstanbul'daki mevcut çatışma ortamını**** şiddetlendireceğini öngörmektedir¹⁴².

Ç. Keyder; 'küresel kent olarak İstanbul' olgusunu ilk defa 1990'larda tartışmaya açarak, küreselleşmeyi İstanbul açısından bir fırsat olarak değerlendirmektedir. Kentin potansiyeline tüm yazılarında atıfta bulunan Ç. Keyder, İstanbul'un temel hedefinin küresel kent olması gerektiğini vurgulayarak bu süreçte diğer şehirlerde yaşanan sosyal sorunların bertaraf edilebileceğini söylemektedir.

*bkz: **Küresel Kent Kavramı ve Sassen** içinde, s. 16-17.

bkz: **Castells ve Diğer Yazarların Çalışmaları içinde, s. 24-25.

***bkz: s. 30-31.

¹⁴⁰Asu Aksoy ve Kevin Robins, "İstanbul'da Dinleme Zamanı", **İstanbul**, Sayı 7, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, Kasım 1993, s. 56-57.

¹⁴¹Aksoy ve Robins, s. 59-60.

****S. Erder; küreselleşmeden bağımsız; İstanbul'un merkeziyle çevresi arasında süregelen bir ihtilaftan söz etmektedir. Daha genel ifadeyle; 'formel' ile 'enformel' yapı içindeki çatışma. Yazar; Küresel bir kent olarak İstanbul'da, enformeli temsil edenlerin daha da dışlanacağını ve şehirdeki kaotik yapının derinleşeceğini tahmin etmektedir.

¹⁴²Sema Köksal (Erder), "Küresel Düzlemde Yeni Eğilimler", **İstanbul**, Sayı 7, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, Kasım 1993, s. 53.

Yazar, 2000'lerde ise; İstanbul'un küresel kent yolculuğunda geldiği noktayı ve gelecekteki rotasını sorgulamaktadır. Ayrıca; "İstanbul: Between the Global and the Local"¹⁴³ derlemesinde kullandığı 'informal globalization' (enformel küreselleşme) tanımlamasıyla, İstanbul'un küresel sistemdeki yerini tahlil etmeye çalışmaktadır.

Ç. Keyder; derlemenin giriş niteliğindeki "Arka Plan" başlıklı yazısına, İstanbul'un tarihi boyunca bir 'dünya kenti' olduğuna vurgu yaparak başlamaktadır¹⁴³. Yazar'ın böyle bir girizgâhı tercih etmesi, 1990'ların başından itibaren dile getirdiği, İstanbul'un küresel kent potansiyeli hakkındaki söylemini daha ileriye taşıma denemesi olarak görülebilir. Kuşkusuz; İstanbul'un coğrafi konumu ve tarihsel görünümü, Ç. Keyder'in İstanbul'u kadim bir dünya kenti olarak nitelendirmesinde ön plana çıkan nitelikler arasında sayılabilir.

Ç. Keyder; İstanbul'u, iki uygarlığın kesişme noktası olarak konumlandırmaktadır¹⁴⁴. Bu bağlamda; İstanbul'un küresel konumuna gönderme yapmakla birlikte, aynı zamanda coğrafi açıdan kentin kültürel çeşitliliğine de dikkat çekmek istemektedir. Ne var ki, Yazar; İstanbul'u, Doğu ile Batı'nın düğümlendiği uzamsal bir tezahür biçiminde tanımlasa da kentte tarih boyunca süregelen ekonomik ve kültürel kırılmaları, İstanbul'un küresel pozisyonunda belirsizliklere neden olan etmenler olarak değerlendirmektedir¹⁴⁵. Özellikle kırılğan ekonomik yapının, İstanbul'un ev sahipliği yaptığı üç uygarlık döneminin ortak problemi olduğuna işaret eden Ç. Keyder, enformel ekonomik sistemin İstanbul'da yerleşmesini ve buna bağlı ortaya çıkan enformel küreselleşme olgusunu bu kapsamda ele almaktadır¹⁴⁶.

Tüm zamanların dünya kenti olarak addedilen İstanbul'un, tarihi boyunca dönüştürülemeyen enformel ekonomik yapısının, kenti diyalektik bir biçimde şekillendirdiğinden söz edilebilir. Ç. Keyder, küreselleşmeye ait birçok geleneğin İstanbul'un olağan akışları içerisinde yer almasına rağmen küresel kent tezine uygun bir model sergilemeyen şehrin bu diyalektik dokusunu, 'enformel küreselleşme' kavramıyla açıklamaya çalışmaktadır¹⁴⁷. Yazar; küreselleşmenin İstanbul'da, formel

¹⁴³1999 yılında ilk basımı yapılan derlemenin orijinal dili İngilizcedir. Eser, bir yıl sonra "İstanbul: Küresel ile Yerel Arasında" başlığıyla Türkçe olarak da yayımlanmıştır.

¹⁴⁴Çağlar Keyder, "Arka Plan", Çağlar Keyder (hızl.), **İstanbul: Küresel ile Yerel Arasında** içinde (9-40), İstanbul: Metis Yayınları, 2006, s. 9.

¹⁴⁵Keyder, s. 15.

¹⁴⁶Keyder, s. 12-15.

¹⁴⁷Keyder, s. 10.

¹⁴⁸Keyder, s. 33.

sistemin içerisinde yer alan sınıflarla enformel yapıyla etkileşimi bulunan gruplar arasındaki açının genişlemesine neden olduğunu kaydederek, şehirde 'iki bölmeli toplum' görüngüsünün belirginleştiğini belirtmektedir¹⁴⁸. Bu çerçevede; M. Castells'in küresel kentlere atfen kullandığı 'ikili şehir' söyleminin İstanbul'u açıklamakta yetersiz kaldığını düşünen Ç. Keyder, İstanbul için 'bölünmüş şehir' (divided city) ifadesini önermektedir. Enformel yapıyla etkileşimi bulunan grupları, 'dışlanmış kesim' (impacted ghetto) olarak tanımlayan Ç. Keyder, nüfus yoğunluğu bakımından yükselme yöneliminde olan bu grupların yerel siyaset üzerindeki etkinliğini ön plana çıkarmaktadır¹⁴⁹. S. Erder, 1993 yılında kaleme aldığı "Küresel Düzlemde Yeni Eğilimler" yazısında, benzer şekilde, kent merkezinin çevresinde kümelenen grupların yerel siyasete olan ilgisini anlamlı bulmaktadır¹⁵⁰. Küreselleşmenin daha çok ulusal boyuttaki karar alma süreçleriyle ilintili olduğuna dikkat çeken S. Erder, politik uzanımı ulusal boyuta ulaşmayan grupların dışlanacağını öne sürmektedir*.

Buraya kadarki tartışmalar ışığında; İstanbul'un mevcut sosyolojik yapısındaki düzensiz sınıfsal dağılımın, kentin küreselleşme stratejileri dâhilinde endişe verici boyutlara ulaşabileceğine yönelik öne sürülen argümanlar karşısında, 1990'larda iyimser bir yaklaşım sergileyen Ç. Keyder'in bu husustaki bakış açısının, 2000'lerde daha gerçekçi bir zemine oturduğu söylenebilir¹⁵¹. Özellikle, 2005 yılında yazdığı "Globalization and Social Exclusion in Istanbul" adlı makalesinde; istihdam, gelir seviyesi, sosyal adaletsizlik ve polarizasyon olguları üzerinde duran Ç. Keyder'in¹⁵², 'küresel kent olarak İstanbul' fikriyatında herhangi bir eksen kaymasından söz edilecek olmasa da – küreselleşmenin meydana getirdiği dönüşümler neticesinde – kırılmaların oluştuğu görülmektedir**.

¹⁴⁸Keyder, s. 34-35.

¹⁴⁹Keyder, s. 36.

¹⁵⁰Köksal (Erder), *Küresel Düzlemde Yeni Eğilimler*, s. 52.

*bkz: s. 34.

¹⁵¹Keyder, *Arka Plan*, s. 38.

¹⁵²Çağlar Keyder, "Globalization and Social Exclusion in Istanbul", *International Journal of Urban and regional Research*, Vol.29, No.1, March 2005, s. 124.

**Ç. Keyder, İstanbul'da yaşanan sosyal dışlanmayı, küreselleşmenin salt sonucu olarak görmemektedir. Yazar'a göre; ulusal kalkınmacı politikalardan vazgeçilmesinin de bu süreçte rolü bulunmaktadır. Bu nedenle; Ç. Keyder'in 1990'lardaki düşünce ekseninin 2000'lerde belirgin bir sapmaya uğramadığı anlaşılmaktadır. (bkz: Çağlar Keyder, "Enformel Konut Piyasasından Küresel Konut Piyasasına", Çağlar Keyder (hızl.), *İstanbul: Küresel ile Yerel Arasında* içinde (171-191), İstanbul: Metis Yayınları, 2006, s. 190.)

İstanbul'un yaşadığı neoliberal dönüşümle birlikte ulusal kalkınmacı siyaset tarzından vazgeçilmesine paralel olarak gelişen; göç dalgası, asimetrik sınıfsal katmanlaşma, aşırı kutuplaşma ve sosyal dışlanma gibi toplumsal hareketlilikler¹⁵³, Ç. Keyder'in "Globalization and Social Exclusion in Istanbul" yazısında, yalnızca öne çıkan sosyolojik tespitlerden ibaret olmayıp aynı zamanda Yazar'ın, on üç yıl öncesine göre geldiği noktayı ve bakış açısını da özetlemektedir*. Sonuç olarak; Ç. Keyder'in 1990'lardaki yazılarında, küresel kentlerde görülen sosyal sorunların İstanbul için geçerli olduğu vurgusu olmakla beraber formel bir yapı içerisinde işleyecek küreselleşme sürecinin yaratacağı ekonomik kazanımların tüm Türkiye'ye yansıtacağı ve bu doğrultuda eşitsizlik ve ayrışma gibi problemlerin azalacağı öngörüsü hakimken, Yazar'ın 2000'lerdeki söylemlerinde ise İstanbul'un bu beklentilerin uzağında bir görünüm sergilediği düşüncesi ortaya çıkmaktadır.

Şehirlerin, yeryüzündeki konumlarına göre şekillendiğini savunan Ç. Keyder¹⁵⁴, İstanbul'u küresel kent potansiyeline sahip bir şehir olarak tanımlamaktadır. Bu bağlamda; İstanbul'da meydana gelen toplumsal dönüşümü küresel kent tezi kapsamında anlamaya çalışan Yazar, buna karşılık kente dair sosyal görüngüleri mutlak küreselleşme süreciyle açıklamaktan da kaçınmaktadır¹⁵⁵. Özetle; Ç. Keyder, Milenyumun hemen başında İstanbul'u küreselleşmenin her yönüyle nüfuz ettiği ancak henüz küresel kent mertebesine ulaşamamış bir şehir şeklinde tasvir etmektedir¹⁵⁶.

S. Sassen ve diğer yazarların üzerinde durdukları manada 'küresel kent' olgusunun Türkiye'de tartışılmasını sağlayan, 'dünya kenti' olarak tanımladığı İstanbul'un bu bağlamda potansiyeline vurgu yaparak kentin gelecek perspektifi ve stratejileri üzerine düşüncelerini aktaran Ç. Keyder, şu ana kadar detaylandırılmaya çalışılan "İstanbul küresel kent olur mu?" temel sorusuna, 2010 yılında yayımlanan "Orienting Istanbul, Cultural Capital of Europe?" adlı derlemedeki "İstanbul into the

¹⁵³Keyder, s. 128.

*bkz: s. 31.

¹⁵⁴Çağlar Keyder, "İki Sektörün Hikâyesi", Çağlar Keyder (hızl.), **İstanbul: Küresel ile Yerel Arasında** içinde (206-221), İstanbul: Metis Yayınları, 2006, s. 219.)

¹⁵⁵Çağlar Keyder, "Sonuç", Çağlar Keyder (hızl.), **İstanbul: Küresel ile Yerel Arasında** içinde (223-235), İstanbul: Metis Yayınları, 2006, s. 225.)

¹⁵⁶Keyder, s. 226.

Twenty-First Century” makalesinde, yaklaşık yirmi yıl sonra – direkt olarak ifade etmese de – müspet bir yanıt verdiği görülmektedir**.

1980'lere kadar İstanbul'un Üçüncü Dünya kentleşmesinden örnekler sunduğunu belirten Ç. Keyder, özellikle Avrupa Kültür Başkenti sürecinin 2010 yılında İstanbul'u küresel akışların mekânı olarak ivmelendirdiğini düşünmektedir¹⁵⁷. Aynı şekilde “İstanbul Nereye?” derlemesinin editörleri tarafından kaleme alınan giriş mahiyetindeki yazıda da Avrupa Kültür Başkenti işleyişine – İstanbul'un küreselleşmesine katkı sağlaması bakımından – gönderme yapılmaktadır¹⁵⁸. Bir yıllık kültür başkenti payesinin İstanbul için daha derin anlamlar içerdiğine dikkat çekilen makalede, İstanbul'u Avrupa ile bütünleştiren bu programla şehrin elde ettiği küresel vizyon arasında bağlantı kurulmaktadır¹⁵⁹.

Önceden beri, İstanbul'un küresel açılım sağlayamamasındaki engel olarak devletçi-seçkinci* anlayışı işaret eden Ç. Keyder**, gelenekçi-liberallerin 1990'larda İstanbul'un 2000'lerde de merkezi hükümetin başına geçmesiyle küresel kent projesinin siyasi karşılığının önemini belirtmektedir¹⁶⁰. Yazar, bu bağlamda; İstanbul'un kurumsal bir yapıyla küresel kentler ligine terfi etmesini ve bu süreçte gelenekçi-liberallerin rolünü öne çıkarmaktadır¹⁶¹. Ç. Keyder ile birlikte aynı derlemede yazısı bulunan L. Soysal'da, yaşanan küreselleşme süreçlerinin İstanbul'u ulusal bir metropolden dünya kenti seviyesine taşıdığını ifade etmektedir¹⁶². İstanbul, ulusal imgelemlerin tahakkümünden uzaklaştıkça şehrin küresel bir değer olarak anlam kazanacağını düşünen

**Ç. Keyder'in “İstanbul into the Twenty-First Century” başlıklı makalesi, “Yirmi Birinci Yüzyıla Girerken İstanbul” olarak Metis Yayınları tarafından 2011 yılında Türkçe basılan “İstanbul Nereye? Küresel Kent, Kültür, Avrupa” derlemesinde de yer almaktadır.

¹⁵⁷Çağlar Keyder, “Yirmi Birinci Yüzyıla Girerken İstanbul”, Deniz Göktürk, Levent Soysal ve İpek Türeli (hızl.), **İstanbul Nereye? Küresel Kent, Kültür, Avrupa** içinde (49-61), İstanbul: Metis Yayınları, 2011, s. 49.

¹⁵⁸Deniz Göktürk, Levent Soysal ve İpek Türeli, “İstanbul Nereye? Avrupa'nın Kültür Başkenti Olmak...”, Deniz Göktürk, Levent Soysal ve İpek Türeli (hızl.), **İstanbul Nereye? Küresel Kent, Kültür, Avrupa** içinde (15-43), İstanbul: Metis Yayınları, 2011, s. 33.

¹⁵⁹Göktürk, Soysal ve Türeli, 21-24.

*Sosyolog Emre Kongar'a ait bir ifadelendirme olan ‘devletçi-seçkinci’ kavramı; toplumsal, ekonomik ve siyasal konularda merkezi bürokrasinin mutlak iradesini tarif etmektedir. Kavramın sahip olduğu tarihsel ve sosyolojik derinliğin yanı sıra karşısına da (gelenekçi-liberal) yer verilmesi sebebiyle E. Kongar'a atıfta bulunulmuştur. (bkz: Emre Kongar, **21. Yüzyılda Türkiye**, 28. Baskı, İstanbul: Remzi Kitabevi, 2001, s. 131-132.)

Ç. Keyder, “Yirmi Birinci Yüzyıla Girerken İstanbul” adlı makalesinde ‘milliyetçi-elitler’ kavramını kullanmaktadır.

**bkz: s. 30-31.

¹⁶⁰Keyder, *Yirmi Birinci Yüzyıla Girerken İstanbul*, s. 51-52.

¹⁶¹Keyder, s. 53.

¹⁶²Soysal, *Kentin Geleceği / Gelecekleri: Yeni Yüzyıla Uyumlu İstanbul*, s. 389.

L. Soysal'ın¹⁶³, bu çerçevede Ç. Keyder ile benzer bir bakış açısına sahip olduğu söylenebilir.

1980'lerde uluslararası sermaye hareketlerinin komutasının küresel kentlerin kontrolüne geçmeye başlaması ve bunu takip eden yıllarda yaşanan dönüşümün domino etkisi yaratarak küresel bir etki alanı oluşturmalarını, İstanbul için önemli bir fırsat olarak nitelendiren ve birçok yazısında bu konuya yer veren Ç. Keyder; İstanbul'u yönetenlerin, kentin sahip olduğu potansiyele rağmen 1990'ların ikinci yarısına kadar küresel ölçekte meydana gelen değişim hareketini okuyamamasına dikkat çekmektedir. Yazar; 1994 yerel seçimlerinin ardından gelenekçi-liberallerin, devletçi-seçkinlerden devraldıkları İstanbul'da uygulamaya koyduğu neoliberal politikaların, kenti küresel akışlar içerisinde bir uzam haline getirecek ilk adım olarak nitelendirmektedir. İstanbul'un küresel ağlar örgüsünün içerisinde yer almasına yönelik üretilen politikaların sistematik bir işlerlik kazanmasını, 1990'ların ortasından İstanbul'u yönetmeye başlayan siyasal kadronun 2000'lerin başından itibaren merkezi iktidara kesintisiz hükümet etmesine bağlayan Ç. Keyder, küresel kentlerin sahip olduğu standartlar dikkate alındığında İstanbul'un günümüzde bu şehirlerle rekabet edebilecek düzeye ulaştığını düşünmektedir¹⁶⁴.

İstanbul'un önemli küresel kentler arasında sayılabileceği hususunda S. Sassen de Ç. Keyder gibi benzer ifadeler kullanmaktadır. Özellikle; sermaye ve insan akışları açısından İstanbul'un durumuna dikkat çeken S. Sassen, meydana gelen bu akışların kentin küresel manada politik bir ağ merkezi haline gelmesinde destekleyici faktörler olduğunun altını çizmektedir¹⁶⁵. Citi Bank desteğiyle Knight Frank Araştırma tarafından, 2010 ve 2011 yıllarında 40 şehir ve 4 kategori (ekonomik faaliyet, politik güç, yaşam kalitesi ve bilgiye dayalı etki alanı) üzerinden gerçekleştirilen çalışma incelendiğinde, S. Sassen'in de vurgulamaya çalıştığı, İstanbul'un küresel rolüne (politik yönden) ilişkin ipuçları görülebilmektedir. Araştırmanın 'politik güç' göstergesi kapsamında İstanbul; Washington, Brüksel, Pekin, Londra, Paris ve Tokyo ile birlikte

¹⁶³Soysal, s. 400.

¹⁶⁴Çağlar Keyder, "İstanbul in a Global Context", **İstanbul City of Intersections**, London: London School of Economics and Political Science, 2009, s. 45.

¹⁶⁵Saskia Sassen, "The Immutable Intersection of Vast Mobilities", **İstanbul City of Intersections**, London: London School of Economics and Political Science, 2009, s. 6.

dünya siyasetinin 10 önemli merkezi arasında yer almaktadır. Bir 'eklem kent*' (hinge city) olarak İstanbul'un, küresel siyaset açısından başlıca bağlantı noktalarından biri haline geldiğini savunan S. Sassen¹⁶⁶, İstanbul'un, küresel politikanın üretilmesine katkı sağlayan bir şehir formuna sahip olduğunu belirterek kentin küresel etkinliğine gönderme yapmaktadır¹⁶⁷.

Tablo 2
2010 / 2011 – Küresel Kentler İndeksi (Politik Güç Yönünden)

City	Rank 2010	Rank 2011	Change
Washington DC	1	1	0
New York	2	2	0
Brussels	3	3	0
Beijing	4	4	0
London	5	5	0
Paris	6	6	0
Tokyo	7	7	0
Cairo	9	8	+1
Istanbul	8	9	-1
Mexico City	10	10	0

Kaynak: Knight Frank ve Citi Private Bank, **The Wealth Report: A Global Perspective on Prime Property and Wealth 2011**, London, 2011, s. 18.

*Özellikle, şehirler ve kamusal alan üzerine yazılarıyla tanınan ayrıca S. Sassen'in de eşi olan Richard Sennett, 'eklem kenti', Avrupa'ya özgü bir kentsel biçim olarak tanımlamaktadır. Bu bağlamda; Venedik'e – ilk tarihsel örnek olması sebebiyle – dikkat çeken R. Sennett, konum olarak ticaret yolları üzerine kurulan kozmopolit şehirlerin *eklem kentler* olarak nitelendirilebileceğini belirtmektedir. Yazar, eklem kentleri hareketliliğin mekânları şeklinde vasıflandırmaktadır. (bkz: Richard Sennett, **Istanbul Within a Europe of Cities, Istanbul City of Intersections**, London: London School of Economics and Political Science, 2009, s. 13.) Buradan hareketle, S. Sassen'in İstanbul özelindeki tasvirine atıfta bulunulabilir. S. Sassen, birçok yönden birbirine benzeyen İstanbul, Bombay ve São Paulo'yu hareketli şehirler olarak aynı kategori içerisinde tasvir ederken, İstanbul'daki hareketliliğin diğer iki kentten farklı bir koreografiye sahip olduğuna değinmektedir. (bkz: Saskia Sassen, "Küresel Kentler ve İstanbul" konulu röportaj, **Radikal Gazetesi**, 7 Kasım 2009, s. 10.) Sonuç olarak; geleneksel eklem kentlerin karakteristik özelliklerinden biri olan hareketlilik olgusunun, modern zamanlarda küresel kentler üzerinden siber akışlar aracılığıyla da gerçekleştiği iddia edilebilir.

¹⁶⁶Saskia Sassen, "Dominant Cities Replaced by Multiple City Networks", **The Wealth Report 2012: A Global Perspective on Prime Property and Wealth**, London, 2012, s. 20.

¹⁶⁷Sassen, "Küresel Kentler ve İstanbul" konulu röportaj, s. 10.

II. KÜRESEL KENTLER ARASINDAKİ HİYERARŞİK AĞ

A. Kentlerin Küresel Ölçekte Derecelendirilmesi

Uluslararası sermayenin soyut bir biçimde elektronik ağlar içinde yol katederek belirli merkezlerde toplanmasını, 1990'larda 'küresel kent' kavramsalı çerçevesinde ele alan S. Sassen, günümüzde şehir çalışmaları kapsamının dışında da tartışılan küresel kent olgusunun popülerleştiren kişi olarak tanınmaktadır¹⁶⁸. Kavram, modern zamanlara dair bir anlatımı imgeliyor gibi görünse de yaklaşık yüzyıllık bir perspektifin tekâmülü olarak kabul edilmektedir*. Bu bağlamda; P. Geddes, 1915 tarihli "Cities and Evolution" kitabında 'dünya kenti' tanımlamasına yer vererek terimi literatüre kazandıran kişi olarak gösterilmektedir. P. Geddes'in 'dünya kenti' söylemi, içerik yönünden belirgin bir tasvir içermese de¹⁶⁹ 'küresel kent' çalışmaları açısından prototip olarak değerlendirilebilir.

Tablo 3

Küresel Kent Çalışmaları Kronolojisi

Authors	Major cities identified ^a
Budd (1995) ^b	Tokyo, London, New York, Paris, Frankfurt
Cohen (1981)	Tokyo, London, Osaka, Paris, Rhine-Ruhr
Drennan (1996) ^b	London, New York, Tokyo
The Economist (1992) ^b	New York, Tokyo, London
The Economist (1998) ^b	London, New York, Tokyo
Fesgin and Smith (1987)	New York, London, Tokyo
Friedmann (1986)	London, Paris, New York, Chicago, Los Angeles
Friedmann (1995)	London, New York, Tokyo
Friedmann and Wolff (1982)	Tokyo, Los Angeles, San Francisco, Miami, New York
Glickman (1987)	New York, Tokyo, London, Paris
Hall (1966)	London, Paris, Randstad, Rhine-Ruhr, Moscow, New York, Tokyo
Heenan (1977)	Coral Gables (Miami), Paris, Honolulu
Hymen (1972)	New York, London, Paris, Bonn, Tokyo
Knox (1995, 1996)	London, New York, Tokyo
Lee and Schmidt-Marwede (1993) ^b	London, New York, Tokyo
Llewellyn-Davies (1996)	London, Paris, New York, Tokyo
Martin (1994) ^b	London, New York, Tokyo, Osaka, Chicago
Meyer (1986) ^b	New York, London, Paris, Zurich, Tokyo
Muller (1997)	London, New York, Tokyo
O'Brien (1992) ^b	London, Frankfurt, Paris, Hong Kong, Singapore
Reed (1981) ^b	London
Reed (1989) ^b	New York, London
Sassen (1991)	New York, London, Tokyo
Sassen (1994a, b) ^b	New York, London, Tokyo, Paris, Frankfurt
Short <i>et al</i> (1996)	Tokyo, London, New York, Paris, Frankfurt
Thrift (1989)	New York, London, Tokyo
Warf (1989) ^b	New York, London, Tokyo

Kaynak: Beaverstock, Taylor ve Smith, s. 447.

¹⁶⁸Saskia Sassen, "Küresel Kentin Sahibi Kim?" konulu röportaj, **XXI**, Sayı 108, İstanbul: Depo Yayıncılık, Nisan 2012, s. 25.

*bkz: **Dünya Kenti Hipotezi ve Friedmann** içinde, s. 5.

¹⁶⁹Hall, *World Cities, Mega-Cities and Global Mega-City-Region*.

J. Friedmann, dünya kenti hiyerarşisini birkaç temel kıstas çerçevesinde ele almaktadır. Yazar; dünya kentlerini, önemli finans merkezleri (major financial centre) olarak karakterize ederken şehirlerdeki; çokuluslu şirketlerin, uluslararası kuruluşların, hızlı büyüyen ticari hizmetler sektörünün, stratejik üretim merkezlerinin ve ana ulaşım ağlarının sayısal çokluğu ile nüfus büyüklüğü, dünya kentlerinin küresel ölçekte derecelendirilmesinde belirleyici unsurlar olarak kabul etmektedir¹⁷⁴.

Dünya kenti hipotezinden dokuz yıl sonra yine hiyerarşik ağlar üzerine hazırladığı "Where We Stand: A Decade of World City Research" incelemesiyle J. Friedmann, temel olarak şehirlerin küresel dizilişinin değişmez olmadığı ve hiyerarşik sistemin dinamik yapısı üzerinde durmaktadır¹⁷⁵. Küresel eklemlenme durumlarına göre 30 dünya kenti arasında sıralandırma yapan J. Friedmann, şehirleri önem derecelerine göre bölümlere ayırmaktadır. Belirlenen bu şehirler, uzamsal eklemlerin (spatial articulations) genel bir kategorik ifadesi olarak tanımlanırken; Londra, New York ve Tokyo gibi sıralamanın en üstünde yer alan şehirler küresel finans eklemleri (global financial articulations) olarak nitelendirilmektedir. J. Friedmann'ın tasarladığı dünya kentleri şematizasyonu; piramidin tepe noktasını meydana getiren küresel finans eklemlerinin dışında; çokuluslu eklemler (multinational articulations), etkili ulusal eklemler (important national articulations) ve yerel / bölgesel eklemlerin de (subnational articulations) yer aldığı dört aşamalı bir uzamsal eklemler sisteminden oluşmaktadır¹⁷⁶.

Tablo 4
1995 – Uzamsal Eklemler Şematizasyonu

1 Global financial articulations # London* A (also national articulation) # New York A # Tokyo* A (also multinational articulation: SE Asia)	2 Multinational articulations # Miami C (Caribbean, Latin America) # Los Angeles A (Pacific Rim) # Frankfurt C (western Europe) # Amsterdam C or Randstad B Singapore* C (SE Asia)
3 Important national articulations (1989 GDP>\$200 billion) # Paris* B # Zurich C Madrid* C Mexico City* A São Paulo A Seoul* A # Sydney B	4 Subnational/regional articulations Osaka-Kobe (Kansai region) B # San Francisco C # Seattle C # Houston C # Chicago B # Boston C # Vancouver C # Toronto C Montreal C Hong Kong (Pearl river delta) B # Milano C Lyon C Barcelona C # Munich C # Düsseldorf-Cologne-Essen-Dortmund (Rhine-Ruhr region) B

Population (1980s):
A 10–20 million
B 5–10 million
C 1–5 million
* national capital
major immigration target

Kaynak: Friedmann, *Where We Stand: A Decade of World City Research*, s. 24.

¹⁷⁴Friedmann, *The World City Hypothesis*, s. 320.

¹⁷⁵Abrahamson, s. 72.

¹⁷⁶Friedmann, *Where We Stand: A Decade of World City Research*, s. 24.

Kentlerin küresel ölçekte derecelendirildiği çalışmalar içerisinde S. Sassen, ortaya koyduğu eserler bağlamında en fazla itibar gören yazarların başında gelmektedir. Özellikle; 1991 / “The Global City: New York, London, Tokyo” ve 1994 / “Cities in a World Economy” adlı kitaplar, literatür açısından çığır açan yayınlar olarak kabul görmektedir. Küresel sistem içinde önemli bir fonksiyona sahip olan akışlar prensibini ve bu döngünün aktörlerini yoğunlaştıkları alanlar düzleminde ele alarak bir perspektif geliştirmeye çalışan S. Sassen, çalışmalarının ilk aşamasında New York ve Los Angeles şehirlerine odaklanmaktadır¹⁷⁷. Küresel kentlere ekonomik dinamikler yönünden yaklaşan S. Sassen, bu doğrultuda; Los Angeles’in doğru bir örnek olmadığı sonucuna vararak küresel ekonominin üç majör kenti olarak nitelendirdiği; New York, Londra ve Tokyo orijininde biçimlendirdiği çalışmasıyla küresel kentler hiyerarşisinde, paradigmaların değişmesine öncülük yapmıştır.

S. Sassen, “The Global City: New York, London, Tokyo” kitabından üç yıl sonra tamamladığı “Cities in a World Economy” adlı çalışmada, New York, Londra, Tokyo, Paris, Frankfurt, Zürih, Amsterdam, Los Angeles, Sidney ve Hong Kong’u uluslararası iş ve finans çevrelerinin en önemli küresel merkezleri olarak tanımlamaktadır. Ayrıca; Bangkok, Seul, Taipei, São Paulo, Meksiko ve Buenos Aires gibi kentlerde bu çalışmada gelecek vaat eden merkezler olarak sıralanmaktadır¹⁷⁸. Ancak; tablo 3’te gösterilen küresel kentler kronolojisi incelendiğinde, S. Sassen’in 1994 yılında yayımladığı çalışma kapsamında; New York, Londra, Tokyo, Paris ve Frankfurt’un öne çıktığı görülmektedir*. S. Sassen; Avrupa’nın iki küresel kenti Paris ve Frankfurt’u – sahip oldukları ulaşım ağları ve insan dolaşımı bakımından – geçiş kentler (gateway cities) olarak sembolize etmektedir¹⁷⁹.

S. Sassen, John R. Short ve Yeong H. Kim’in birlikte hazırladıkları 1999 yayın tarihli “Globalization and the City” isimli çalışmadan alıntı yaparak**; New York, Londra, Tokyo, Paris ve Frankfurt’un küresel konumlarını irdelemektedir. Uluslararası kuruluşlar, bankalar, borsalar ve reklam ajanslarından oluşan dört değişkenin 1996 ve

¹⁷⁷Sassen, *Küresel Kentin Sahibi Kim? konulu röportaj*, s. 25.

¹⁷⁸Sassen, *Cities in a World Economy*, s. xiv.

*bkz: s. 41.

¹⁷⁹Sassen, s. 48..

**S. Sassen’in “*Cities in a World Economy*” adlı kitabının birinci baskısı 1994 yılında yayımlanmıştır. Yazar’ın J. Short ve Y. Kim’den alıntı yaparak aktardığı tablo, eserin 2000 yılında tamamlanan ikinci basımında yer almaktadır.

1997 yıllarındaki verilerine göre ilk beş sırayı alan bu şehirler küresel komuta merkezleri olarak ifade edilmektedir¹⁸⁰.

Tablo 5
1996 / 1997 – Küresel Komuta Merkezleri Sıralaması

<i>Rank</i>	<i>City^a</i>	<i>Corporations (1997)</i>	<i>Banks (1996)</i>	<i>Stock Markets (1996)^b</i>	<i>Advertising Agencies (1997)</i>
1	Tokyo	1	1	3	2
2	New York	2	6	2	1
3	London	6	4	1	3
4	Paris	3	2	5	5
5	Frankfurt	11	3	4	11

a. Cities ranked within the top 20 in the corporation (based on *Fortune's* Global 500) and bank tables, within the top 5 stock markets and within the top 17 advertising agencies.

b. Based on the number of listed companies (domestic and foreign).

Kaynak: Rennie Short ve Yeong Hyun Kim, **Globalization and the City**, Harlow: Longman, 1999, s. 36 Aktaran: Sassen, s. 55.

S. Sassen, 1999 tarihinde Foreign Affairs'e yazdığı "Global Financial Centers" makalesinde, hiyerarşik ağlar sistemi içerisinde; New York, Londra, Tokyo, Paris ve Frankfurt'a ilaveten, Hong Kong, Singapur, Zürih ve Sidney'e de yer vermektedir. Londra ve New York'un; sahip oldukları kaynak ve kapasite dikkate alındığında gelecekte de en önemli finans merkezleri olmaya devam edeceğini belirten S. Sassen, Tokyo'nun da dâhil olduğu üçlü hiyerarşik yapının Londra ve New York uhdesindeki ikili yapıya dönüşebileceğine yönelik imlemelerde bulunmaktadır. 1997 Asya ekonomik krizinin etkilerini hisseden Tokyo ve Hong Kong'daki belirsizliğin altını çizen S. Sassen, yükselen değerler olarak nitelendirdiği Singapur ve Sidney'in buna rağmen yakın gelecekte bu iki kentle yer değiştirmesini beklemediğini ifade etmektedir¹⁸¹. Ayrıca; avro bölgesinin (eurozone) başkenti Frankfurt'un, finansal sektörlerde uluslararası etkinliği artan Paris'in ve sahip olduğu menkul kıymet büyüklüğü açısından Zürih'in stratejik önemine değinen Yazar, bu bağlamda; her üç kentin de küresel pozisyonlarını güçlendirdiğini savunmaktadır¹⁸².

¹⁸⁰Sassen, s. 55.

¹⁸¹Saskia Sassen, "Global Financial Centers", **Foreign Affairs**, Vol.78, No.1, Jan.-Feb. 1999, s. 75.

¹⁸²Sassen, s. 75-77-83.

Kentlerin küresel ölçekte derecelendirilerek aralarındaki hiyerarşik ağların ayrıntılı analizlerini gerçekleştiren P. Taylor öncülüğündeki GaWC inisiyatifinin, 1998'den itibaren tamamladığı; 100'e yakın araştırma projesi, 400'ün üzerinde akademik yayın ve 11 kitapla¹⁸³ küresel kent literatürü içerisinde önemli bir ağırlığı bulunmaktadır. GaWC'ın odaklandığı konuların merkezinde, küresel hiyerarşik ağ sarmalı içinde yer alan kentlerin – sayısal veriler temelinde – karşılaştırılarak bu kentler arasındaki ilişkinin (inter-city relations) boyutları yer almaktadır. GaWC'ın elinden çıkan yayınlar incelendiğinde edinilen bulguların daha çok haritalandırma yöntemiyle yorumlandığı görülmektedir¹⁸⁴. Kuşkusuz, GaWC oluşumundaki coğrafya eğiliminin bir tezahürü olan bu yöntemin, J. Friedmann'dan itibaren kent çalışmalarında kullanılmaya başlandığı bilinmektedir. Ancak; günümüz küresel kentler indeksi çalışmalarında sıklıkla kullanılan haritalandırma metodunun ilham kaynağı olarak P. Taylor'un ve GaWC ekibinin çalışmaları gösterilebilir.

P. Taylor ve arkadaşlarının 1998 yılında tamamladıkları dünya kentleri çalışmasını akademik yayına dönüştürdükleri 1999 tarihli "A Roster of World Cities"*, küresel kentlerle ilgili sonraki araştırmalarda yarattığı etki bakımından, alanyazında yeni bir dönemin habercisi olarak değerlendirilmektedir¹⁸⁵. Ampirik verilere dayalı bir listelemenin geliştirildiği bu çalışmada 55 dünya kenti belirlenerek; Alfa, Beta ve Gama olarak üç aşamalı hiyerarşik bir kategorizasyon oluşturulmuştur¹⁸⁶. "A Roster of World Cities"de; S. Sassen'in, ileri hizmetlerin üretildiği mekânlar olarak tanımladığı küresel kent tanımlamasından hareketle** kilit role sahip dört hizmet kolu çerçevesinde şehirler derecelendirilmiştir. Araştırmaya konu olan bu sektörler; *muhasabe, reklamcılık, bankacılık ve hukuk* olarak belirlenmiştir¹⁸⁷. Çalışmayı gerçekleştiren araştırmacıların anahtar hizmetler (key services) olarak isimlendirdiği işkolları, konuşlandıkları kentlerdeki nicel büyüklüklerine göre şehirlerin küresel kapasitelerinin (worldcityness) ölçülmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda; her bir kent için elde edilen skorlar neticesinde

¹⁸³ GaWC, *Research Projects*, <http://www.lboro.ac.uk/gawc/projects.html> (12 Kasım 2013).

GaWC, *Publications*, <http://www.lboro.ac.uk/gawc/publicat.html> (12 Kasım 2013).

GaWC, *Books*, <http://www.lboro.ac.uk/gawc/books.html> (12 Kasım 2013).

¹⁸⁴ Jonathan V. Beaverstock, James R. Faulconbridge ve Michael Hoyler, "Globalization and the City", Andrew Leyshon ve Diğerleri (ed.), **The SAGE Handbook of Economic Geography** içinde (189-202), London: SAGE Publications, 2011, s. 191.

*bkz: **Castells ve Diğer Yazarların Çalışmaları** içinde, s. 27-28.

¹⁸⁵ Beaverstock, Faulconbridge ve Hoyler, s. 191.

¹⁸⁶ Beaverstock, Taylor ve Smith, s. 446.

bkz: **Küresel Kent Kavramı ve Sassen içinde, s. 14-17.

¹⁸⁷ Beaverstock, Taylor ve Smith, s. 446.

sıralandırılan kentler, eşleştikleri hiyerarşik seviyeye uygun olarak vasıflandırılmıştır. Buna göre; şehirlerin 10'u Alfa, 10'u Beta, 35'i ise Gama Dünya Kenti olarak adlandırılmıştır¹⁸⁸.

Tablo 6

1998 – Dünya Kentleri Envanteri

A. ALPHA WORLD CITIES

12: London, Paris, New York, Tokyo

10: Chicago, Frankfurt, Hong Kong, Los Angeles, Milan, Singapore

B. BETA WORLD CITIES

9: San Francisco, Sydney, Toronto, Zurich

8: Brussels, Madrid, Mexico City, São Paulo

7: Moscow, Seoul

C. GAMMA WORLD CITIES

6: Amsterdam, Boston, Caracas, Dallas, Dusseldorf, Geneva, Houston, Jakarta, Johannesburg, Melbourne, Osaka, Prague, Santiago, Taipei, Washington

5: Bangkok, Beijing, Rome, Stockholm, Warsaw

4: Atlanta, Barcelona, Berlin, Buenos Aires, Budapest, Copenhagen, Hamburg, Istanbul, Kuala Lumpur, Manila, Miami, Minneapolis, Montreal, Munich, Shanghai

Kaynak: Peter J. Taylor, Jonathan V. Beaverstock ve David R. F. Walker, "Firms and their Global Service Networks", Saskia Sassen (ed.), **Global Networks, Linked Cities** içinde (93-115), New York: Routledge, 2002, s. 100.

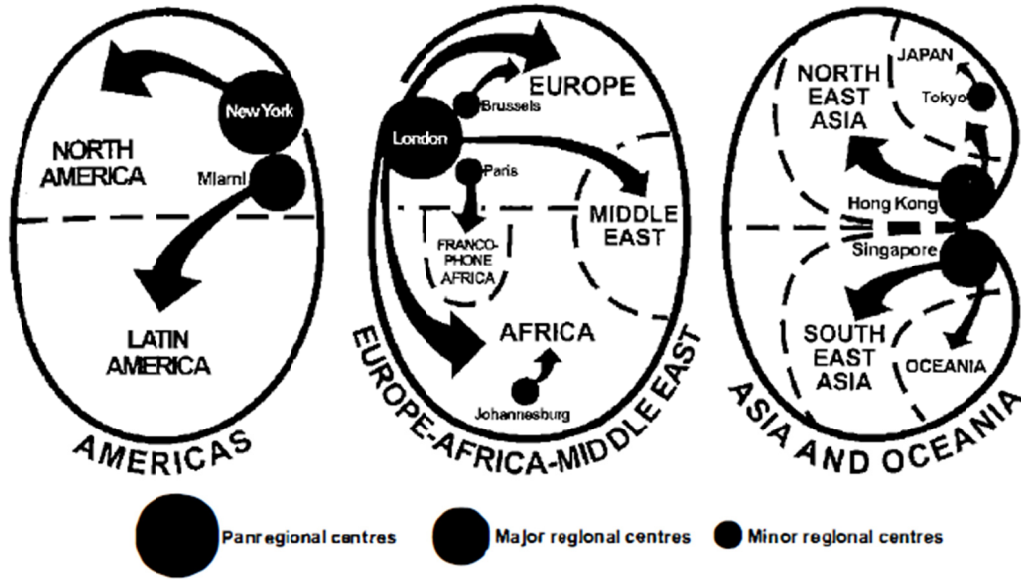
Tablo 6'da görüldüğü üzere; toplam 55 kent, 4 ile 12 arasında aldıkları skorlar ölçüsünde hiyerarşik olarak kategorize edilmiştir. Araştırma kapsamında esasen 122 kentin yer aldığı bir örneklem belirlenmiştir. Ancak 1'den 3'e kadar puan almış 67 şehir üç aşamalı ana sınıflandırmaya dâhil edilmemiştir. Ayrıca; araştırmaya konu olan dört hizmet sektörünün şehirlerdeki yerleşik temsilciliklerinin büyüklüğüne göre kentler her işkolu için; prime, majör ve minör olmak üzere üç gruba ayrılmıştır¹⁸⁹. Sonuç olarak; New York tüm sektörler içerisinde prime merkez olarak yer aldığından 12 puanla

¹⁸⁸Beaverstock, Taylor ve Smith, s. 446.

¹⁸⁹Taylor, Beaverstock, Walker, s. 99.

'Alfa Kenti', İstanbul; reklamcılıkta majör, bankacılık ve hukukta ise minör kent olduğundan 4 puanla "Gama Kenti" olarak konumlandırılmıştır*.

GaWC araştırmacıları, elde ettikleri sonuçları küresel ölçekte haritalandırarak dünya kentlerinin yoğunlaştığı coğrafik bölgelerin de hiyerarşik ağ içindeki konumlarını anlamlandırmaya çalışmaktadır. Bu bağlamda; Kuzey Amerika, Batı Avrupa ve Pasifik Asya'nın dünya kentleri açısından küresel coğrafik alanlar olarak tanımlanmaktadır¹⁹⁰.

Şekil 3: 1999 – Coğrafik Hiyerarşi

Kaynak: Taylor, Beaverstock, Walker, s. 103.

Şekil 3'e göre; coğrafi etki alanı en geniş kentin Londra olduğu görülmektedir. Londra'nın ardından New York gelmektedir. Bu iki kent diğerlerinden farklı olarak küresel etkinlik sahasına erişebilen merkezlerdir. Miami, Hong Kong ve Singapur'un ise küresel olmasa da geniş bir bölgesel sahada etkili oldukları görülmektedir. Brüksel, Paris, Johannesburg ve Tokyo'nun da daha sınırlı bir coğrafi erişebilirliğe sahip olduğu söylenebilir¹⁹¹.

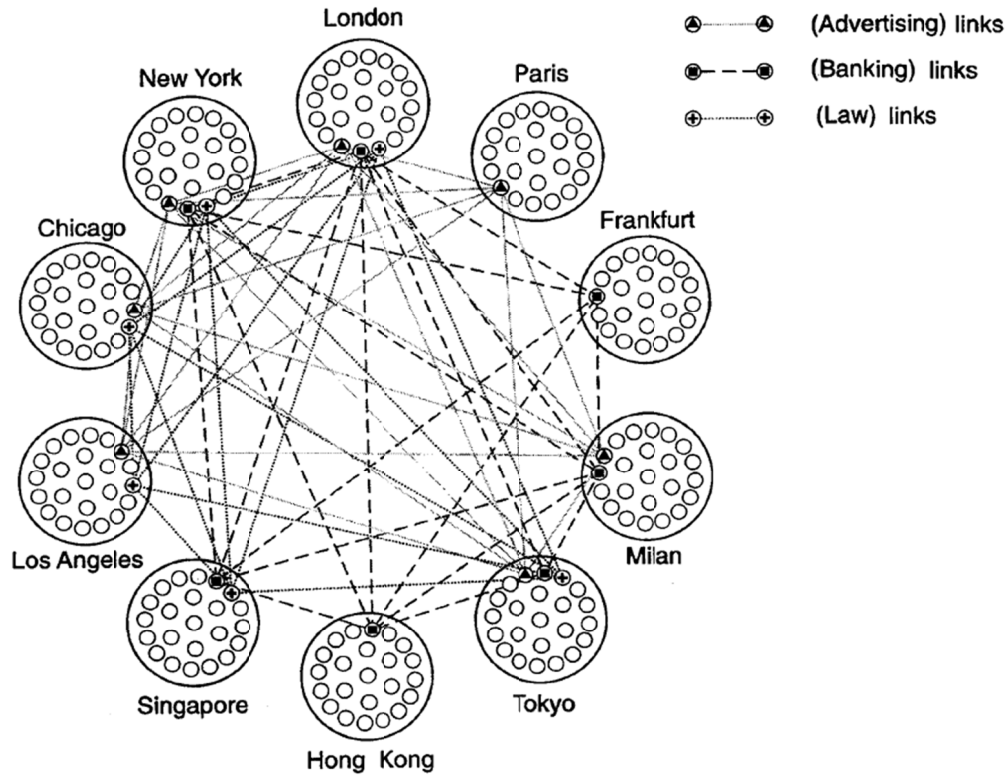
*Prime merkezlere 3, majörlere 2, minörlere ise 1'er puan verilmektedir.

İstanbul, muhasebe merkezi olarak diğer dünya kentleri arasında yer almadığından bu kategorizasyonda puanı bulunmamaktadır.

¹⁹⁰Beaverstock, Taylor ve Smith, s. 445.

¹⁹¹Taylor, Beaverstock, Walker, s. 102-103.

P. Taylor ve arkadaşlarının 1998 yılında küresel kentleri derecelendirdikleri ve aralarında hiyerarşik bir kategorizasyon kurguladıkları çalışma daha önce de değinildiği üzere dört anahtar sektörde faaliyet gösteren firmaların büyüklüğü ve konuşlandıkları şehirlerdeki temsil seviyelerini (ofis, bölge müdürlüğü, genel müdürlük vb.) dikkate almaktaydı*. Ancak; GaWC tarafından 2002'den itibaren yayımlanan çalışmalar incelendiğinde yeni bir değişkenin daha hesaba katıldığı görülmektedir¹⁹²: KAB (global network connectivity). Aslında; P. Taylor'un 2001 yayın tarihli "Specification of the World City Network" adlı çalışması, küresel ağ bağlantısallığına ilişkin ilk deneme olarak etiketlendirilebilir.

Şekil 4: 2001 – Dünya Kentleri Ağı İllüstrasyonu

Kaynak: Peter, J. Taylor, "Specification of the World City Network", **Geographical Analysis**, Vol.33, No.2, April 2001, s. 185.

**bkz: s. 47.

¹⁹²Josef Gugler, "Introduction", Josef Gugler (ed.), **World Cities Beyond the West: Globalization, Development and Inequality** içinde (1-24), 1st Publ., New York: Cambridge University Press, 2004, s. 6.

10 Alfa Kenti'nde* etkin olan üç hizmet kolunun (reklamcılık, bankacılık ve hukuk) şehirler üzerinden birbirleriyle olan bağlantısallığını resmeden illüstrasyondan (bkz: Şekil 4) anlaşılacağı üzere; New York, Londra ve Tokyo'nun tüm alfa kentlerle ilişkisi bulunmaktadır. Bağlantısallık ağının genişliği açısından bu üç kenti; Şikago, Los Angeles, Singapur ve Milan takip etmektedir. Sonuç olarak; 12 puanla Londra, New York ve Tokyo ile birlikte alfa kentlerinin çatısını oluşturan Paris'in, küresel ağ bağlantısallığı noktasındaki etkinliğinin daha sınırlı bir görünümde olduğu söylenebilir. Benzer durum Hong Kong ve Frankfurt'ta da izlenmektedir.

P. Taylor'un 2001'de yayımladığı makaleden bir yıl sonra küresel ağ bağlantısallığını hedef alan çok daha kapsamlı ve karmaşık analizler içeren bir çalışma GaWC tarafından hazırlandı. Dünyanın önde gelen 100 küresel firmanın 315 şehirdeki konumsal dağılımlarını inceleyen araştırma ekibi, dünya kent ağının merkezsel (centrality) ve düğümsel (nodality) çözümlenmesi üzerinde durdular¹⁹³. Araştırmacılar, hizmet firmalarını belirlerken üç yıl önce olduğu gibi yine belirli işkollarını baz aldılar. Ancak; bir önceki çalışmadan farklı olarak dört değil altı anahtar sektörde faaliyet gösteren şirketlere başvuruldu. Bunlar: Muhasebe, reklamcılık, bankacılık / finans, sigortacılık, hukuk ve yönetim danışmanlığı¹⁹⁴. Özetle; bu çalışma kapsamında örneklem olarak seçilen firmaların büyüklükleri, fonksiyonları ve küresel bağlantırlığı ölçülerek kentler arasındaki hiyerarşik ağ örgüsü yansıtılmaya çalışılmıştır.

Tablo 7
2002 – Küresel Bağlanırlık Sıralaması

Rank	City	Gross connectivity	Proportional connectivity	Proportional to highest
1	London	63,399	0.01556	1.00
2	New York	61,895	0.01552	0.98
3	Hong Kong	44,817	0.01100	0.71
4	Paris	44,323	0.01087	0.70
5	Tokyo	43,781	0.01076	0.69
6	Singapore	40,909	0.01003	0.65
7	Chicago	39,025	0.00957	0.62
8	Milan	38,265	0.00938	0.60
9	Los Angeles	38,009	0.00932	0.60
10	Madrid	37,698	0.00924	0.59

Kaynak: Taylor, *World City Network: A Global Urban Analysis*, s. 69.

*bkz: **Tablo 6**, s. 47.

¹⁹³Jonathan V. Beaverstock ve Diğerleri, "Attending to the World: Competition, Cooperation and Connectivity in The World City Network", **Global Networks**, Vol.2, No.2, April 2002, s. 114.

¹⁹⁴Beaverstock ve Diğerleri, s. 115.

Araştırmanın bulguları göstermektedir ki; küresel bağlantısallık bakımından akışların en yoğun yaşandığı iki kent Londra ve New York'tur. Tablo 7 incelediğinde; sıralamada üçüncü olan Hong Kong ile ikinci New York arasında ciddi bir fark bulunduğu görülmektedir. Ayrıca; alfa kentler arasında yer alan Frankfurt bağlantırlığı en yüksek 10 kent içinde sayılmazken Beta Dünya Kenti Madrid ise listeye bir alt kategoriden giren tek şehir olma özelliği taşımaktadır.

Küresel kentlerin birbirleriyle olan bağlantısallığını sağlayan hizmet sektörleri içinde akışların güçlü bir şekilde muhasebecilik alanında kümелendiği anlaşılmaktadır. Kentler arasında meydana gelen tüm akışların %44'ü muhasebecilik üzerinden gerçekleşirken, bankacılığın %22,7 reklamcılığın ise %15,7'lik bir hareketlilik hacmine sahip olduğu görülmektedir. Hukuk, %1,7 ile yoğunluğu en düşük sektör olarak dikkat çekmektedir¹⁹⁵.

Küresel kentler arasındaki hiyerarşik ağ silsilesine, şimdiye kadar salt ekonomik aktiviteler perspektifinden yaklaşan P. Taylor*, 2004 yılında çok daha geniş uzanımlı bir modelleme üzerinde çalışmıştır. Tasarlanan bu model çerçevesinde; GaWC çalışma grubu, küresel kentler arasında süregelen ekonomik akışların yanı sıra şehirlerin; kültürel, politik ve sosyal bağlantırlık düzeylerini de izlemeye başlamıştır¹⁹⁶. Ekonomik veriler, GaWC'ın 2002'de referans aldığı altı hizmet sektörüne ek olarak; Arthur S. Alderson ve Jason Beckfield'in "Power and Position in the World City System"^{***} adlı çalışmasındaki *dünyanın en büyük 500 çokuluslu şirketlerine* ait sayısal bilgilerden elde edilmiştir. Kültürel bağlantırlık için uluslararası; medya, mühendislik ve mimarlık firmalarının dolaşımı esas alınmıştır¹⁹⁷. Politik hareketlilik de üç farklı veri kaynağından faydalanılmıştır¹⁹⁸: BM temsilcilikleri, ulusal diplomatik elçilikler ve kentsel

¹⁹⁵Taylor, *World City Network: A Global Urban Analysis*, s. 81.

*2004 yılında tamamlanan proje, Ağustos 2005'te Urban Studies Dergisi'nde yayımlanmıştır.

¹⁹⁶Taylor, *Leading World Cities: Empirical Evaluations of Urban Nodes in Multiple Networks*, s. 1594.

Veriler ilk kaynak olan Fortune Dergisi'nden alınmıştır. (bkz: Fortune, **The Global 500 List, Tampa, 2000, s. 227-234 Aktaran: Arthur S. Alderson ve Jason Beckfield, "Power and Position in the World City System", **American Journal of Sociology**, Vol.109, No.2., January 2004, s. 820.

¹⁹⁷Taylor, s. 1597.

¹⁹⁸Taylor, s. 1597-1598.

politikalar üreten uluslararası örgütler (Eurocities vb.). Küresel sosyal akışların takibi ise; Sivil Toplum Kuruluşları (STK) ve akademik yayınlar* üzerinden sağlanmıştır.

Tablo 8
2004 – KAB Sıralaması**

City	Site	Situation	Total
London	14	14	28
New York	13	13	26
Paris	7	7	14
Hong Kong	6	5	11
Tokyo	6	4	10
Washington, DC	5	3	8
Los Angeles	2	5	7
Singapore	4	3	7
Bangkok	2	2	4
Brussels	2	2	4
Geneva	2	2	4
Chicago	3	0	3
San Francisco	2	1	3
Sydney	1	2	3
Toronto	1	2	3

Kaynak: Taylor, *Leading World Cities: Empirical Evaluations of Urban Nodes in Multiple Networks*, s. 1602.

2002'deki çalışmada kentlerin yalnızca ekonomik bağlantılık düzeyleri incelenmiş ve 6 değişkenli matris uygulanmıştır. 2004'te ise; küreselleşmenin gerçekleştiği 4 faaliyet alanı belirlenmiş ve bu alanların altında 16 farklı veri kümesi kullanılmıştır. Bu bağlamda; 2002 ve 2004 yılları arasında şehirlerin küresel bağlantılık seviyeleri açısından değişikliklerin yaşandığı gözlenebilmektedir. Örneğin; bir önceki tabloda lider dünya kentleri arasında ilk 10'a giremeyen Washington ve Brüksel yeni listede yer alırken Milan ve Madrid'in ise yerlerini koruyamadığı görülmektedir.*** P. Taylor'un¹⁹⁹, küreselleşmenin esas ikilisi (leading duo) olarak tanımladığı Londra ve New York'un konumlarında herhangi bir hareketlilik gözlenmemektedir.

*Araştırmacılar, şehir ile üniversiteler arasındaki ilişkinin küresel sosyal yansımaları üzerine odaklanmaktadır.

**'Situation' küresel ağ bağlantısallığını, 'Site' ise akışların toplandığı düğümü ifade etmektedir.

***bkz: **Tablo 7**, s. 50.

¹⁹⁹Taylor, s. 1606.

Tablo 9
2004 – KAB Sıralaması (Bankacılık, Medya, STK)

<i>Rank</i>	<i>Bank network connectivity</i>	<i>Media network connectivity</i>	<i>NGO network connectivity</i>
1	London	London	Nairobi
2	New York	New York	Brussels
3	Tokyo	Paris	Bangkok
4	Hong Kong	Los Angeles	London
5	Singapore	Milan	New Delhi
6	Paris	Madrid	Manila
7	Frankfurt	Amsterdam	Washington, DC
8	Madrid	Toronto	Harare
9	Jakarta	Stockholm	Geneva
10	Chicago	Copenhagen	Moscow
11	Milan	Sydney	New York
12	Sydney	Singapore	Mexico City
13	Los Angeles	Barcelona	Jakarta
14	Mumbai	Zurich	Tokyo
15	San Francisco	Vienna	Accra
16	São Paulo	Oslo	Cairo
17	Taipei	Prague	Dhaka
18	Shanghai	Tokyo	Rome
19	Brussels	Brussels	Dakar
20	Seoul	Hong Kong	Santiago
21	Istanbul	Budapest	Abidjan
22	Beijing	Warsaw	Buenos Aires
23	Bangkok	Lisbon	Dar es Salaam
24	Amsterdam	Chicago	Copenhagen
25	Warsaw	São Paulo	Beijing

Kaynak: Taylor, *World City Network: A Global Urban Analysis*, s. 99.

Küresel kentlerin ağ bağlantılılığını; bankacılık, medya ve STK'lar bakımından gösteren tablo 7'nin en sıra dışı özeti olarak Londra ve New York'un STK hareketliliği çerçevesinde listenin üst sıralarında yer almaması gösterilebilir. Üç ayrı değişkene göre sıralanan şehirlerin toplam sayısı 53 iken yalnızca Londra, New York, Tokyo ve Brüksel üç sıralamada da ilk 25 kent arasında yer almaktadır²⁰⁰. Tabloda dikkat çeken bir diğer nokta, İstanbul'un bankacılık bağlantısallığında 21. kent olmasıdır. İstanbul'a küresel bağlantılık açısından bakıldığında ise; 315 kent içinde 35. sırada yer aldığı

²⁰⁰Taylor, *World City Network: A Global Urban Analysis*, s. 99.

görülmektedir. 35 Avrupa kenti arasında 14. olan İstanbul*, Batı Asya ve Kuzey Afrika ülkelerinin 29 şehrinden oluşan listesinin ilk sırasında bulunmaktadır²⁰¹.

GaWC araştırma grubu üyelerinden Ben Derudder'in, 2010 yılında yayımlanan "Pathways of Change: Shifting Connectivities in the World City Network, 2000–08" adlı çalışması, GaWC'ın arşiv verilerinden yararlanarak küresel kentlerin 2000 ve 2008 yıllarındaki küresel bağlantısallık ölçümlerini karşılaştırmaktadır.

Tablo 10
2002 / 2008 – KAB Karşılaştırması**

2002		2008	
1	London	1	New York
2	New York	2	London
3	Hong Kong	3	Hong Kong
4	Paris	4	Paris
5	Tokyo	5	Singapore
6	Singapore	6	Tokyo
7	Chicago	7	Sydney
8	Milan	8	Shanghai
9	Los Angeles	9	Milan
10	Madrid	10	Beijing

Kaynak: Ben Derudder ve Diğerleri, "Pathways of Change: Shifting Connectivities in the World City Network, 2000–08", **Urban Studies**, Vol.47, No.9, August 2010, s. 1868.

Tablo 10 incelendiğinde; 2002 ve 2008 yılları arasındaki dönemi kapsayan süreçte önemli değişimlerin gerçekleştiği görülmektedir. Yaşanan değişimin en önemli göstergesi olarak; GaWC araştırmaları tarihinde New York'un ilk defa Londra'nın üzerinde konumlanması gösterilebilir. P. Taylor'ın 2005'te Londra ve New York'u bir

*35 Avrupa kenti arasında ekonomik bağlantırlık açısından 7. sırada bulunmaktadır. (bkz: Peter J. Taylor, "European Cities in the World City Network", **The European Metropolis: 1920-2000**, Berlin: European Science Foundation, 2002, s. 7.

²⁰¹Peter J. Taylor, "West Asian / North African Cities in the World City Network: A Global Analysis of Dependence, Integration and Autonomy", 2001, Loughborough University, GaWC Research Network, <http://www.lboro.ac.uk/gawc/rb/rb58.html> (8 Aralık 2010).

Kentlerin küresel bağlantırlığı üzerine yapılan ilk sistematik araştırma 2002 yılında tamamlanmıştır. (bkz: **Tablo 7, s. 50.) Bu nedenle; B. Derudder'in 2000 ve 2008 yıllarındaki ağ bağlantırlığını mukayese eden çalışması da referans alınarak, 2002 ve 2008 karşılaştırmasının daha anlamlı olacağı düşünülmüştür.

arada tanımlamak için kullandığı (NYLON)* kısaltmasının 2008'den itibaren semantik bir bütünlük kazandığı söylenebilir.

2008'deki sıralamada ilk 6 kent arasında hareketlilik gözlenirse de bu şehirlerin tamamının ilk 10'da yer almaya devam ettiği anlaşılmaktadır. Burada ilginç olan asıl nokta; Şikago, Los Angeles ve Madrid'in küresel bağlantırlığı en yüksek 10 kent arasındaki pozisyonlarını koruyamamış olmasıdır. Los Angeles, Miami ve San Francisco, örnekleme temsil eden 132 şehir arasında bağlantırlık oranı en çok düşen kentler olurken; Frankfurt'ta negatif değişim katsayısı en yüksek 10 kent içerisinde yer almaktadır. Şangay, Pekin, Moskova ve Seul ise listenin yükselen şehirleri görünümündedir²⁰².

B. Derudder'in karşılaştırmalı analizinden yola çıkarak, S. Sassen'in küresel kent derecelendirmeleri ile öngörülerinin tutarlılığı ile ilgili genel bir fikir edinilebilir. Şöyle ki; Sidney, Seul ve Singapur'un yükselişine yıllar öncesinden dikkat çeken Tokyo'nun ise tersine düşüş eğiliminde olduğunu belirtmekteydi**. Son tahlilde; coğrafik hiyerarşik sistemde Pasifik Asya'nın çıkışı belirgin bir şekilde gözlenmektedir.

B. Derudder'in çalışması küresel kentler coğrafyasının yeniden şekillenişini direkt olarak ele almasa da bu noktada önemli ipuçları vermektedir. P. Taylor'un başı çektiği "New Regional Geographies of the World as Practised by Leading Advanced Produce Service Firms in 2010" başlıklı çalışma, küresel kentlerin coğrafi konumları hakkında önemli bir bakış açısı getirmektedir. Buna göre; ABD*** ve Londra (USAL) küreselleşme stratejilerinin komuta coğrafyasıdır. USAL'ı; Pasifik Asya, Amerika (ABD hariç) ve Avrupa izlemektedir²⁰³.

*NYLON, akademik yazında ilk kez P. Taylor'un "Leading World Cities: Empirical Evaluations of Urban Nodes in Multiple Networks" adlı makalesinin elektronik versiyonunda kullanılmıştır. Makalenin orijinal versiyonunda bu ifade yer almamaktadır.

(bkz: <http://www.lboro.ac.uk/gawc/rb/rb146.html>)

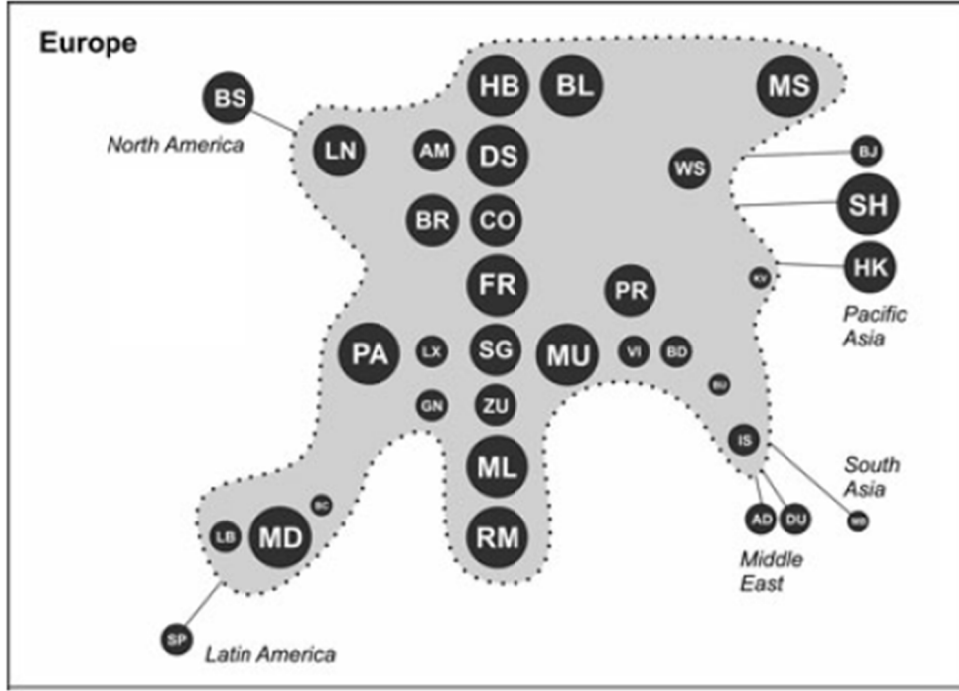
²⁰²Ben Derudder ve Diğerleri, *Pathways of Change: Shifting Connectivities in the World City Network, 2000–08*, s. 1873.

**bkz: s. 44-45.

***ABD'nin öne çıkan küresel merkezleri; New York, Boston, Washington, Şikago, Palo Alto*, San Francisco, Los Angeles, Philadelphia ve Houston.

*Palo Alto: Silikon Vadisi'ndeki ileri teknoloji şirketlerinin bulunduğu Kaliforniya'da bir kent.

²⁰³Peter J. Taylor ve Diğerleri, "New Regional Geographies of the World as Practised by Leading Advanced Produce Service Firms in 2010", **Transactions of the Institute of British Geographers**, Vol.38, No.3, September 2012, s. 500.

Şekil 5: 2010 – Avrupa'nın Küreselleşme Uzanımı*

Kaynak: Taylor ve Diğerleri, *New Regional Geographies of the World as Practised by Leading Advanced Produce Service Firms in 2010*, s. 504.

Dünyanın en önemli komuta coğrafyalarından olan Avrupa'nın 5 küresel uzantı noktası bulunmaktadır: Kuzey Amerika, Latin Amerika, Pasifik Asya, Güney Asya ve Orta Doğu. İstanbul; Abu Dabi ve Dubai üzerinden Orta Doğu'nun, Bombay aracılığıyla da Güney Asya'nın Avrupa ile bağlantısallığını sağlayan kilit bir şehir konumundadır. İstanbul üç şehirle kurduğu stratejik ilişki bağlamında Avrupa'nın 10 komuta merkezi arasında sayılmaktadır. Daha geniş ölçekte bakıldığında; Londra, Avrupa'nın baş komuta merkezi, New York ise küresel komuta merkezi olarak tanımlanmaktadır²⁰⁴.

P. Taylor ve GaWC araştırma grubunun son yıllardaki yayınları incelendiğinde özellikle kentlerin küresel ölçekte bağlantırlık düzeyleri üzerinde yoğunlaştıkları anlaşılmaktadır. Şehirler arasındaki bağlantısallığın ileri hizmet üreten çokuluslu şirketler üzerinden sağlandığı düşünüldüğünde bu kentlerin aslında küresel sistem içinde birer komuta ve kontrol merkezleri (KKM) olduğu iddia edilebilir. Küresel kent tezi

*Şehir kodlarının açılımı ekte paylaşılmıştır. (bkz: **EK 2.**, s. 153.)

²⁰⁴Taylor ve Diğerleri, s. 506.

kapsamında; bu tartışmalara kuramsal katkı sağlayanların başında gelen J. Friedmann ve S. Sassen'in* ardından P. Taylor'un bu konudaki uygulamalı çalışmaları, küresel kentlerin günümüzdeki temel fonksiyonları hakkında önemli işaretler vermektedir.

Tablo 11
2012 – KKM İndeksi**

2012				
Rank	City	Country	HQs	CCI
1	Tokyo	Japan	154	6.8797
2	New York	United States	82	6.5162
3	London	United Kingdom	68	5.5968
4	Beijing	China	45	5.4434
5	Paris	France	60	5.0274

Kaynak: György Csomós, "The Command and Control Centers of the United States (2006/2012): An Analysis of Industry Sectors Influencing the Position of Cities", **Geoforum**, Vol.50, September 2013, s. 244.

R. Short ve Y. Kim'in; 1996 ve 97 yıllarını esas alarak hazırladıkları küresel komuta merkezleri sıralamasının, 2012 itibarıyla önemli bir değişikliğe uğramadığı görülmektedir***. B. Derudder'in 2010'daki "Pathways of Change: Shiftin Connectivities in the World City Network, 2000–08"**** adlı çalışmasında değindiği Frankfurt'un gerileyişi bu tabloda da izlenmektedir²⁰⁵. Pekin'in yükselişi, listenin dikkat çeken bir diğer göstergesi olarak okunabilir. KKM İndeksi'ne sektör özelinde bakıldığında ise; Tokyo'nun endüstriyel, New York ve Londra'nın da finansal komuta merkezleri olarak öne çıkmaktadır²⁰⁶.

P. Taylor koordinatörlüğünde 2010 yılında tamamlanan "Benchmarking the World City Network: City Connectivities on the Eve of the Current Financial Crisis" başlıklı proje, GaWC araştırmaları için yeni bir dönemin başlangıcı olarak kabul

*bkz: **Dünya Kenti Hipotezi ve Friedmann** içinde, s. 7.

**HQ: Genel İdare Merkezi, CCI: Komuta ve Kontrol İndeksi.

KKM İndeksi, şirketlerin; gelirleri, varlıkları, kârları ve piyasa değerleri dikkate alınarak hesaplanmıştır. (bkz: Csomós, *The Command and Control Centers of the United States (2006/2012): An Analysis of Industry Sectors Influencing the Position of Cities*, s. 242.)

***bkz: **Tablo 5**, s. 45.

****bkz: s. 55.

²⁰⁵Frankfurt Küresel Komuta ve Kontrol Merkezleri 2012 İndeksi'nde 24. Sıradadır.

(bkz: Csomós, s. 244.)

²⁰⁶Peter J. Taylor, György Csomós, "Cities as Control and Command Centres: Analysis and Interpretation", **Cities**, Vol.29, No.6, December 2012, s. 409-410.

edilebilir. GaWC'in, 2010'dan itibaren yayımladığı çalışmaların ana eksenini oluşturan bu proje, küresel kentler arasındaki hiyerarşik ağ kurgusuna yeni bir boyut kazandırmıştır. P. Taylor ve ekibinin 2011'de yayımladıkları "Extensive and Intensive Globalizations: Explicating the Low Connectivity Puzzle of US Cities Using a City-dyad Analysis"de iki bileşenli küreselleşme tanımı yapılmaktadır: İntensif ve ekstensif küreselleşme. İntensif küreselleşmede, aşırı küreselleşmiş şehirlerin ikili bağlantırlık süreçleri ifade edilirken ekstensif küreselleşmede ise çekirdek kentlerle yarı çevresel kentlerin ikili akışsal hareketliliğine gönderme yapılmaktadır²⁰⁷.

Hatırlanacağı üzere; J. Friedmann'ın "The World City Hypothesis" adlı makalesi benzer bir tasvirle birincil ve ikincil şehirler arasındaki eklemlenme seviyesi tasvir edilmekteydi. J. Friedmann, P. Taylor'dan farklı olarak; çekirdek ve yarı çevresel kavramlarını şehirler için değil ülkeleri karakterize etmek için kullanmıştır*.

Sonuç olarak; şehirlerin intensif ve ekstensif küreselleşme süreçleri üç ana bağlantırlık coğrafyasını ortaya çıkarmaktadır. Kuzey Amerika, Avrupa ve Pasifik Asya²⁰⁸. İkili bağlantırlık skoru en yüksek üç kent ise; New York, Londra ve Hong Kong şeklinde sıralanmaktadır. Bu bağlamda; üç kentin ait oldukları coğrafyaların başkentleri olduğu sonucuna varılabilir.

Tablo 12
2011 – Ekstensif Küreselleşme

City-dyad	scores	City-dyad	scores
London-Seoul	7.34	Kuala Lumpur-New York	6.38
New York-Seoul	7.11	London-Toronto	6.36
London-Mumbai	7.10	Athens-New York	6.36
Kuala Lumpur-London	6.83	New York-Toronto	6.28
Buenos Aires-New York	6.79	Seoul-Tokyo	6.02
Buenos Aires-London	6.72	Istanbul-New York	6.00
Hong Kong-Seoul	6.66	Seoul-Singapore	5.97
Mumbai-New York	6.63	Hong Kong-Mumbai	5.96
London-Sydney	6.57	Athens-London	5.91
Dublin-London	6.43	Dublin-New York	5.91

Kaynak: Taylor ve Diğerleri, *Extensive and Intensive Globalizations: Explicating the Low Connectivity Puzzle of US Cities Using A City-Dyad Analysis*, s. 21.

²⁰⁷Taylor ve Diğerleri, *Extensive and Intensive Globalizations: Explicating the Low Connectivity Puzzle of US Cities Using A City-Dyad Analysis*, s. 14-15.

*bkz: **Şekil 2**, s. 42.

²⁰⁸Taylor ve Diğerleri, s. 14.

Ekstensif küreselleşme puanları incelendiğinde İstanbul – New York bağlantısallığının 20 eşleşme içerisinde 16. sırada yer aldığı görülmektedir²⁰⁹. Tüm eşleşmeler analiz edildiğinde; NYLON’u, Hong Kong ve Seul’un takip ettiği anlaşılmaktadır²¹⁰. Pasifik Asya’nın yükselen değeri Seul’un dikkat çekici yükselişi bu listede de sürmektedir. Ekstensif küreselleşme indeksinde 12. olarak lider şehirler arasında sayılan İstanbul, Atina ve Dublin ile birlikte bu kategoride Avrupa’nın ön plana çıkan kentleri arasında yer almaktadır. İntensif küreselleşmede ise; Londra, Paris ve Frankfurt, Avrupa’da başı çeken şehirler olarak sıralanmaktadır²¹¹.

Özetle; P. Hall’ın, 1966 tarihli “The World Cities” çalışmasıyla başlayan, J. Friedmann ve S. Sassen’in katkılarıyla sistematize edilen kentlerin küresel ölçekte derecelendirilmesine yönelik araştırmalar, P. Taylor öncülüğündeki GaWC inisiyatifinin çabalarıyla – kapsam ve etki alanı açısından – önemli bir gelişim göstermiştir. Kentlerin küresel sistem içerisindeki hiyerarşik ağ örgüsünü karmaşık matrisler kullanarak ölçümleyen GaWC’in ilk denemesi, 1999 yılında tamamladığı meşhur Alfa, Beta, Gama modellemesidir. Finansal alanda faaliyet gösteren dört sektörün ana değişkenler olarak ele alındığı bu modelleme 2002’de önemli bir revizyona uğramıştır. İlk olarak 1998’de finans menşei şirketlere odaklanan GaWC yeni metodolojisinde hukuk ve danışmanlık firmalarının da yer aldığı 6’lı örneklem grubu kullanmıştır. Aynı zamanda küresel şirketlerin konuştukları kentlerdeki salt büyüklüklerini temel alan GaWC, 2002’den itibaren ‘küresel ağ bağlantırlık’ olgusu üzerinde yoğunlukla durmuştur. 2004 senesinde yeni bir uyarlamayla finansal bağlantısallık üzerine kurgulanan modellemenin uzanımını genişletilerek; kültürel, politik ve sosyal bağlantırlık göstergeleri de dikkate alınmaya başlanmıştır. Küresel ağ bağlantısallığının ölçümlenmeye başlanmasıyla birlikte ‘dünya kentleri envanteri’* çalışmalarını askıya alan GaWC araştırmacıları, 2008’de; Alfa, Beta, Gama Dünya Kentleri sınıflandırmasını yeniden uygulamaya koymuşlardır²¹². Buna göre; Londra ve New York, dünya kentleri

²⁰⁹Taylor ve Diğerleri, s. 21.

New York, Londra ve Hong Kong çekirdek kentler olarak tanımlandığından hem ekstensif hem de İntensif küreselleşme indeksinde yer almaktadır.

²¹⁰Taylor ve Diğerleri, s. 22.

²¹¹Taylor ve Diğerleri, s. 8.

*bkz: **Tablo 6**, s. 47.

²¹²Peter J. Taylor ve Diğerleri, “Measuring the World City Network: New Results and Developments”, 2009, Loughborough University, GaWC Research Network, <http://www.lboro.ac.uk/gawc/rb/rb300.html> (25Nisan 2010).

ağının hâkim iki merkezi (duopoly) olarak alfa şehirler kategorisinin zirvesinde yer almaktadır. NYLON olarak tabir edilen iki kenti, Alfa + seviyesindeki Hong Kong takip etmektedir. P. Taylor ve diğer yazarlar, yükseliş eğilimindeki Hong Kong'un yakın gelecekte Alfa ++ kategorisine yükselmesinin muhtemel olduğunu bu bağlamda da; dünya kentleri ağında, üç küresel kentin (NYLOHK) baskın olacağını öngörmektedirler.

B. Küresel Kentler İndeksi

Küresel kentler arasındaki hiyerarşik ağı konu alan çalışmalar içerisinde; P. Hall ve J. Friedmann ilk akla gelen isimler olsalar da; Robert Cohen'in, 1981 tarihli "The New International Division of Labor Multinational Corporations and Urban Hierarchy" adlı makalesi, küresel kentler indeksi araştırmaları kapsamında başlangıç olarak kabul edilmektedir²¹³. Uluslararası finans şirketleri çerçevesinde* ABD'deki şehirleri derecelendiren R. Cohen, "çokuluslu Amerikan şehirleri indeksi" olarak isimlendirdiği uluslararası şehir hiyerarşisinde Amerikan kentlerini iki kategoriye ayırmaktadır²¹⁴. Uluslararası ve ulusal. Yazar; ABD'nin iki uluslararası kenti New York ve San Francisco'yu küresel merkezler olarak nitelendirmektedir²¹⁵.

Bir önceki kısımda, kentlerin küresel ölçekte derecelendirilmesine yönelik olarak; J. Friedmann, S. Sassen ve P. Taylor'un çalışmalarına atıfta bulunularak küresel kentler indeksinin akademik arka planı üzerinde durulmuştu. Bu noktadan itibaren; ticari amaçlarla gerçekleştirilen araştırmalara değinilerek, küresel kentlere ilişkin güncel indekslere yer verilecektir.

GaWC araştırmacıları tarafından ilk olarak 1998'de yayımlanan; Alfa, Beta, Gama sınıflandırması, literatürün en bilinen 'küresel kentler indeksi' çalışmalarının başında gelmektedir. Foreign Policy (FP), A.T.Kearney ve The Chicago Council on Global Affairs'in ortak katkılarıyla; 2008, 2010 ve 2012 yıllarında hazırlanan GCI,

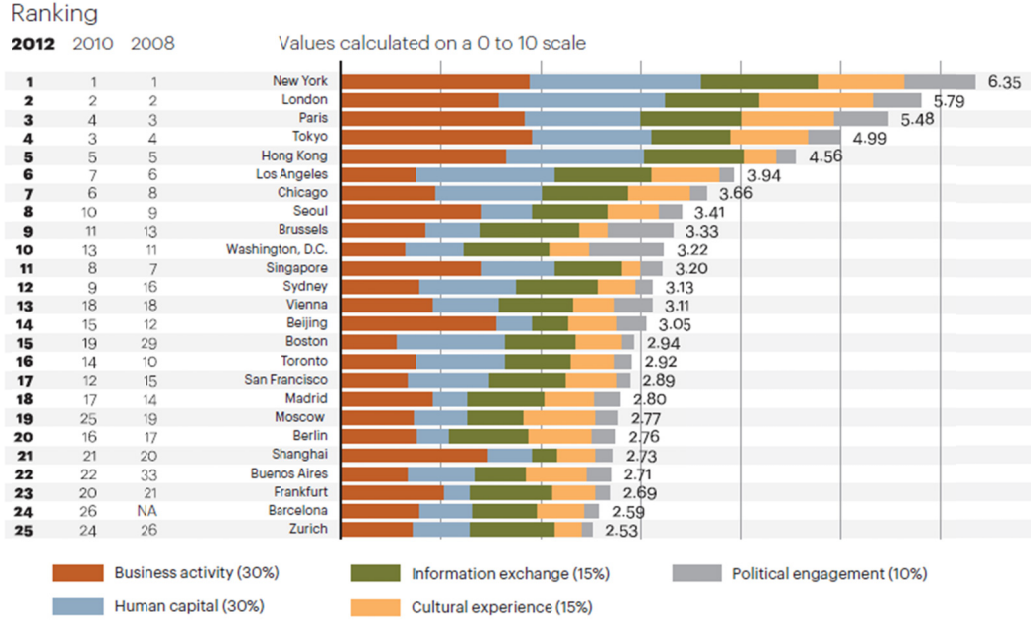
²¹³Donald Lyons ve Scott Salmon, "World Cities, Multinational Corporations and Urban Hierarchy: The Case of the United States", Paul L. Knox ve Peter J. Taylor (ed.), **World Cities in a World-system** içinde (98-114), Cambridge: Cambridge University Press, 2000, s. 99-100.

*R. Cohen, çokuluslu şirketlerin genel idare merkezlerini ve küresel finans çevrelerini, dünya kentleri hiyerarşisinin kilit aktörleri olarak tanımlamaktadır. (bkz: King, s. 14.)

²¹⁴Fassil Demissie, "Globalization and the Remaking of Chicago", John P. Koval ve Diğerleri (ed.), **The New Chicago: A Social and Cultural Analysis** içinde (19-31), Philadelphia: Temple University Press, 2006, s. 21-22.

²¹⁵Lyons ve Salmon, s. 105.

küresel kentlerin derecelendirildiği indeks incelemeleri yönünden en yaygın kullanılan listeleme çalışmaları arasında sayılmaktadır*.

Şekil 6: 2008 / 2010 / 2012 – Küresel Kentler İndeksi**

Kaynak: A.T. Kearney, 2012 Global Cities Index and Emerging Cities Outlook, s. 3.

İlk olarak 2008 yılında FP öncülüğünde hayata geçirilen GCI, 5 değişkenin toplamda 24 farklı gösterge üzerinden 60 kentin sıralandığı***, dünyanın küresel merkezlerini belirlemeye yönelik bir çalışma olarak değerlendirilebilir. Araştırmamanın ana değişkenlerinden olan *finansal faaliyetler (business activity)*, Fortune Dergisi'nin dünyanın ilk 500 küresel firmasını listelediği araştırmaya dayandırılarak ölçümlenmiştir. Finansal faaliyetlerle birlikte etki faktörü en yüksek bir diğer değişkeni *insan kaynağı (human capital)*, profesyonellerden oluşan grupların çeşitliliğine bağlı olarak hesaplanmıştır. Ayrıca; göçmen nüfus, uluslararası okulların sayısı ve üniversite diplomasına sahip olanların oranı da insan kaynağı değişkenine etki eden göstergelerdir. İndeksin üçüncü değişkeni, *bilginin aktarımıdır (information exchange)*.

**"The Global Cities Index"; S. Sassen ve P. Taylor gibi uzman akademisyenler eşliğinde metodolojik esaslar çerçevesinde gerçekleştirilmiş olsa da GaWC ait olan "Dünya Kentleri Envanteri" araştırmasından farklı olarak ticari saiklerle hazırlanmış bir çalışmadır.

**2008 ve 2010 indekslerine katkıda bulunan FP, 2012 araştırmasında yer almamıştır.

***2012 Küresel Kentler İndeksi'nde; 66 kent, 5 değişkenin içerisinde toplam 25 gösterge üzerinden sıralandırılmıştır. (bkz: EK 3., s. 154.)

Uluslararası haber ajansları, portallar ve gazeteler küresel bilgi dolaşımının temel uzanımları olarak tespit edilmiştir. Bir diğer değişken *kültürel yaşamda (cultural experience)*; uluslararası yerleşimciler, gezginler, büyük sportif ve sanatsal aktivitelerin sayısı dikkate alınmıştır. Çalışmanın son değişkeni olan *politik bağlantılar (political engagement)* çerçevesinde; şehirlerdeki büyükelçilikler, konsolosluklar, düşünce kuruluşları, uluslararası örgütler, kardeş şehir bağlantıları ve küresel konferansların nicel büyüklükleri hesaba katılmıştır²¹⁶.

Şekil 6 analiz edildiğinde; New York, Londra, Paris, Tokyo ve Hong Kong'un, lider küresel kentler olarak listenin zirvesinde yer aldığı görülmektedir. 2008 ile 2012 yılları arasında New York ve Londra'nın pozisyonları değişmezken, Paris ve Tokyo'nun üçüncülükteki konumlarını dönüşümlü bir biçimde koruduğu gözlenmektedir. İndekste; Boston ve Buenos Aires'in yükselişiyle birlikte Meksiko ve Toronto'nun belirgin gerileyişi dikkat çekmektedir. Ayrıca; önceki yıllarda en iyi 10 kent içinde sayılan Singapur ve Sidney'e mukabil Washington ve Brüksel'in ilk 10'da boy göstermesi küresel kentlerin hiyerarşik dizilişinde politik gücün etkisi şeklinde yorumlanabilir. GCI, GaWC ile benzer şekilde Asya şehirlerinin önemine vurgu yapmaktadır*. Listenin ilk 21 kentinin 6'sı, Pasifik Asya bölgesindedir. Raporda; Pekin ve Şangay'ın, geleceğin lider küresel kentleri suretinde tezahür etme olasılığı üzerinde durulmaktadır²¹⁷.

"2008 Küresel Kentler İndeksi" bağlamında İstanbul'un stratejik bir pozisyona sahip olduğu söylenebilir. 'İnsan kaynağı' potansiyeli açısından; Seul, Washington, Pekin, Brüksel ve Madrid gibi etkili küresel merkezlerinin önünde konuşlanan İstanbul, 'politik bağlantılar' noktasında en etkin 10 kent arasında yer almaktadır (bkz: Tablo 13). Küresel kentleri, uluslararası işgücünün çekim merkezleri olarak tanımlayan J. Friedmann'dan hareketle**; insan kaynağı yönünden en zengin 13 şehirden biri olan İstanbul'un***, küresel kent tipolojisi bağlamında önemli bir kazanıma sahip olduğu ifade

²¹⁶Foreign Policy, "The 2008 Global Cities Index", No.169, Nov.-Dec. 2008, s. 70.

*bkz: **Kentlerin Küresel Ölçekte Derecelendirilmesi** içinde, s. 55.

²¹⁷A.T. Kearney, *2012 Global Cities Index and Emerging Cities Outlook*, s. 2.

bkz: **Dünya Kenti Hipotezi ve Friedmann içinde, s. 6.

***İstanbul, 2010 Küresel Kentler İndeksi'nde 'insan kaynağı' değişkeni bağlamında 19.luğa gerilemiştir.(bkz: A.T.Kearney, **The Urban Elite:Global Cities Index 2010**, Chicago, 2010, s.9.) 2012 İndeksi'nde ise; ana sıralamanın dışında İstanbul'a ait özel verilere yer verilmemiştir!

edilebilir. Aynı şekilde; İstanbul'un politik bağlantısallık bakımından dünyanın ilk 10 kenti arasında görünmesi, küresel politikadaki etkinliğinin işareti olarak açıklanabilir*.

Tablo 13
2008 – Küresel Kentler İndeksi

Ranking	City	Dimension				
		Business Activity	Human Capital	Information Exchange	Cultural Experience	Political Engagement
1	New York	1	1	4	3	2
2	London	4	2	3	1	5
3	Paris	3	11	1	2	4
4	Tokyo	2	6	7	7	6
5	Hong Kong	5	5	6	26	40
28	İstanbul	32	13	34	43	8

Kaynak: Foreign Policy, *The 2008 Global Cities Index*, s. 70.

İstanbul'un 2008'den sonraki görünümüne bakıldığında verilerde genel bir gerileme gözlenmektedir**. Ancak, Küresel Kentler İndeksi'nin 2010 ve 2012 raporlarında; İstanbul'un, Doğu ve Batı coğrafyaları arasında yüklendiği stratejik rolün, kenti gelecekte küresel hiyerarşik yapının üst sıralarına taşıyacağı kaydedilmektedir²¹⁸.

C. Küresel Kentler İndekslerinde Kullanılan Temel Göstergeler

'Küresel kent tezi' bağlamında ilk deneme olarak kabul edilen R. Cohen'in 1981 tarihli çalışması ardından; J. Friedmann (1986), S. Sassen (1991) ve nihayetinde P. Taylor öncülüğündeki GaWC'in (1998) katkılarıyla küresel kentler indeks çalışmalarının yöntemsel çerçevesi yapılandırılmış oldu. Böylece, geçmişte yapılan tek

*2010 Küresel Kentler İndeksi'nde 'politik bağlantılar' değişkeni bağlamında da İstanbul'un düşüşü devam etmektedir. İstanbul, 2010 listesinde ilk 10 şehir arasında bulunmamaktadır. (bkz: A.T. Kearney, s.13.)

**2010 verilerine göre; İstanbul'un kültürel yaşamında bir iyileşmeden söz edilebilir. 2008'de 43. sırada bulunan İstanbul, 2010 yılında 31.'liğe kadar yükselmiştir. Rapor; İstanbul'un 2010 Avrupa Kültür Başkenti olmasının ilerlemeye olumlu katkı sağladığını belirtmektedir. (bkz: A.T. Kearney, s.11-13.)

²¹⁸A.T. Kearney, 2010, s.12 ve A.T. Kearney, 2012, s. 8.

yönlü analizler yerini günümüzde çok daha karmaşık ve kapsamlı tartışmalara bıraktı. 2000'lerin üçüncü çeyreğine kadar akademik boyutta ele alınan küresel kentlerle ilgili indeksler, birkaç yıldır yönetim danışmanlığı alanında faaliyet gösteren firmalar tarafından da hazırlanmaya başlandı.

Daha önce de işaret edildiği gibi, A.T.Kearney'in geleneksel araştırmalarından GCI, küresel kentler indeksleri içinde önemli bir yer tutmaktadır. Ayrıca; Knight Frank'ın hazırladığı "Global Cities Survey" (GCS) ve MMF'ye ait GPCI, uluslararası saygınlığa sahip indeksler arasında sayılmaktadır*.

Geçmiş başlıklarda özellikle P. Taylor ve diğer GaWC üyelerinin indeks çalışmalarında ele aldıkları temel göstergeler detaylandırılmış ve sıralamayı belirleyen faktörlerin altkatmanları üzerinde durulmuştu. Kent çalışmaları literatürünün tartışmaya açtığı ve olgunlaştırdığı küresel kentler indeksi ve indekslerde kullanılan temel göstergeler, bu noktadan sonra, yukarıda referans verilen raporlar** eşliğinde mukayeseli olarak incelenecektir.

1. Ekonomik Göstergeler

Küresel kent tezi çerçevesinde buraya kadar tartışılan tüm kuramsal yaklaşımlar göstermektedir ki; kentlerin küresel konumlarını belirleyen etmenler içinde ekonomi, son derece önemli bir ağırlığa sahiptir. Hatırlanacağı gibi; J. Friedmann'ın "Dünya Kentleri Hiyerarşisi" ve P. Taylor'un "Dünya Kentleri Envanteri", ekonomik göstergeler dikkate alınarak geliştirilmiştir. Küresel kentlerin derecelendirildiği güncel araştırmalarda da ekonomik ölçütlerin öne çıktığı benzer durumdan söz edilebilir. Örneğin; GCI'da, indekse tesir eden tüm değişkenler içerisinde finansal faaliyetlerin oranı %30'dur. Bununla birlikte; bilginin aktarımı, kültürel yaşam ve politik bağlantısallık müşterek olarak %40'lık bir paya sahiptir²¹⁹. GPCI'da ise insan kaynağı, ekonomik alt bileşen olarak ele alınmaktadır²²⁰. Bu açıdan bakıldığında; ekonomik göstergelerin, GCI'da %60 nispetinde bir etki faktörüne sahip olduğu söylenebilir***.

*GPCI 2008, GCS ise 2009'dan beri periyodik olarak her yıl yayımlanmaktadır.

**Adı geçen raporlar; GCI, GCS ve GPCI'dır.

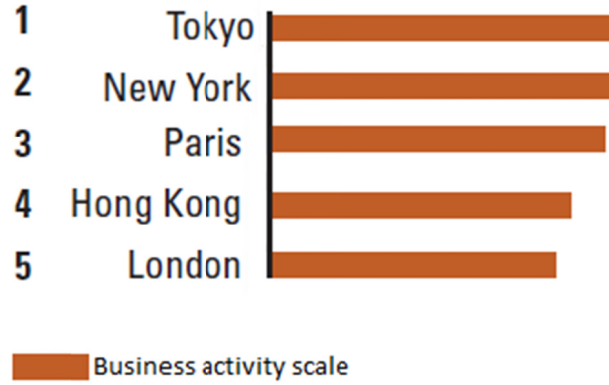
²¹⁹A.T. Kearney, 2012, s. 10.

²²⁰The Mori Memorial Foundation, **Global Power City Index 2013**, Tokyo, 2013, s. 6.

***bkz: **Giriş** içinde, s. 2.

Ranking

2012

Şekil 7: 2012 – GCI (Finansal Faaliyetler Yönünden)

Kaynak: A.T. Kearney, 2012, s. 3.

GCI 2012’de şehirlerin finansal faaliyetleri; önemli küresel şirketlerin genel idare merkezleri ile hizmet sektöründe iş yapan büyük firmaların sayısı, bu firmaların pazar değeri, uluslararası konferans hacmi ve limanlardaki (hava dâhil) ticari yükün büyüklüğü göz önünde bulundurularak hesaplanmıştır²²¹. Bu bağlamda, şekil 7’de görüldüğü üzere; Tokyo, New York, Paris, Hong Kong ve Londra finansal faaliyetler açısından listenin zirvesinde yer almaktadır. 2008 ve 2010 indeksleri incelendiğinde; Paris tüm zamanların üçüncüsü olarak dikkat çekerken Tokyo’nun ise bu kategoride ilk kez liderliğe yükseldiği görülmektedir. 2010’da 4.’lüğü Hong Kong’a kaptıran Londra’nın 2012 sıralamasındaki yerinin değişmediği anlaşılmaktadır²²².

Benzer bir sıralamaya GPCI’da da rastlanmaktadır. GCI’den farklı olarak insan kaynağının da ekonomik göstergeler içerisinde değerlendirildiği indeksin üçüncü sırası dışında uyum gözlenmektedir. GPCI’nın bulgularına göre; Pekin 3., Paris ise 12. olarak sıralanmaktadır²²³. Pekin, GCI’da Londra’nın ardından 6. sırada bulunmaktadır.

²²¹A.T. Kearney, 2012, s. 10.

²²²A.T. Kearney, 2010, s. 7.

²²³The Mori Memorial Foundation, 2013, s. 2.

2. Politik Göstergeler

Küresel kentlerin politik fonksiyonları üzerine dikkat çeken P. Hall'dan (1966) yaklaşık kırk yıl sonra GaWC (2004), kentlerin derecelendirilmesinde politik göstergeleri sistemli bir şekilde araştırmalarında ölçümlemeye başlamıştır. Günümüzde politik rolleri iyiden iyiye artan küresel kentler, akademik saiklerle hazırlanmayan güncel indekslerde de 'politik göstergeler' bağlamında özel olarak incelenmektedir. Bu çerçevede; GCI (2008) ve GCS (2009), küresel kentler arasındaki politik hiyerarşiyi ele almaları bakımından öne çıkan çalışmalardır.

'Politik bağlantılar' ifadesiyle politik göstergeler, GCI'da beş farklı açıdan incelenmektedir*. Buna göre; Washington, New York, Brüksel, Paris ve Londra küresel politika sahnesinin başrol oyuncularındır²²⁴. 2008'den bu tarafa listenin istikrarını bozan tek hareketlilik, Tokyo'nun Londra'yı geçerek 5. sıraya yükseldiği 2010 senesidir. Politik göstergeler ışığında Pekin en fazla aşama kaydeden şehir olsa da Cenevre ve Viyana'nın gerisinde yer almaktadır. Ancak; finans merkezleri arasında en hızlı büyümeyi gerçekleştiren Şangay ile birlikte Pekin, Çin ve Pasifik Asya'nın yükselişini simgeleyen şehirler olarak öne çıkmaktadır²²⁵.

Tablo 14
2013 – GCS (Politik Güç Yönünden)

Rank	Political power
1	Washington
2	Beijing
3	Brussels
4	Berlin
5	London

Kaynak: Knight Frank, **The Wealth Report 2013: The Global Perspective on Prime Property and Wealth**, London, 2013, s. 22.

Araştırmanın örneklemini oluşturan küresel kentlerde (40) faaliyet gösteren; ulusal politik kurumların genel idare merkezleri, uluslararası hükümet dışı örgütler, büyükelçilikler ve düşünce kuruluşlarının nicel büyüklüklerine göre hesaplanan GCS'nin

*bkz: s. 62.

²²⁴A.T. Kearney, 2010, s. 3.

²²⁵A.T. Kearney, 2012, s. 4.

politik güç indeksinde bazı açılardan ayırt edici sonuçlar dikkat çekmektedir. Berlin listedeki konumu itibarıyla bu noktada belirgin bir örnek olarak açığa çıkmaktadır. 2012 öncesine kadar politik güç kapsamında ilk 10 şehir içinde yer almayan Berlin*, son araştırmada 5 küresel kent arasında sayılmaktadır (bkz: Tablo 14). Raporda; Avrupa Birliği'nin (AB) finansal sürükleyicisi (powerhouse) ve defakto başkenti** olarak nitelendirilen Berlin'in, bu nedenlerle küresel siyaset bakımından önemine vurgu yapılmaktadır²²⁶.

Politik güç indeksi, coğrafik hiyerarşi yönünden incelendiğinde en etkin bölgenin Avrupa olduğu anlaşılmaktadır. İlk 10'da 4 kenti; Brüksel (3), Berlin (4), Londra (5) ve Paris (8) bulunan Avrupa'yı 3 şehirle; Pekin (2), Tokyo (6) ve Hong Kong (10) ile Pasifik Asya izlemektedir. Kuzey Amerika listenin zirvesinde iki şehirle temsil edilmektedir²²⁷: Washington (1) ve New York (7). Sonuç olarak; Pasifik Asya'nın yükselişi diğer tüm indekslerde olduğu gibi GCS'de de net bir biçimde izlenmektedir. Ayrıca; politik göstergeler çerçevesinde ortaya çıkan üç kutuplu coğrafi yoğunlaşmanın, önceki kısımlarda atıf yapılan GaWC'ın bulgularıyla paralellik gösterdiği söylenebilir***.

Knight Frank'in 2010 ve 2011 yıllarında hazırladığı GCS indeksinde, dünyanın en önemli 10 politik merkezinden biri olan İstanbul'un****, 2012 ve 2013 araştırmalarında elde ettiği dereceyi koruyamadığı görülmektedir. Buna rağmen; 2012'deki raporda, Doğu ile Batı'nın yanı sıra Kuzey ile Güney arasında adeta bağlantı noktası konumundaki İstanbul'un, önemi giderek artan çok yönlü politik bir merkez olarak tanımlanmaktadır²²⁸.

*Politik güç yönünden; GCS'11'de 12., GCS'12'de ise 6. sırada yer alan Berlin, GCI'nın yayımladığı üç raporda da ilk 10 içinde gösterilmektedir.

(bkz: Knight Frank ve Citi Private Bank, *The Wealth Report 2011*, s. 18.)

(bkz: Knight Frank ve Citi Private Bank, **The Wealth Report 2012: A Global Perspective on Prime Property and Wealth**, London, 2012, s. 63.)

**AB Anayasası'nda resmi bir başkent deklare edilmemiştir. Bununla birlikte; AB Komisyonu, AB Bakanlar Konseyi ve AB Parlamentosu (oturumlar Strazburg ile dönüşümlü olarak yapılmaktadır) gibi AB'nin kritik kurumları Brüksel'de bulunduğundan 'defakto başkent' benzetmesi daha çok bu şehir için kullanılmaktadır.

²²⁶Knight Frank, *The Wealth Report 2013*, s. 18.

²²⁷Knight Frank, s. 22.

***bkz: **Kentlerin Küresel Ölçekte Derecelendirilmesi** içinde, s. 48-58.

****bkz: **Keyder: Küresel Kent Olarak İstanbul** içinde, s. 39-40.

²²⁸Knight Frank ve Citi Private Bank, *The Wealth Report 2012*, s. 17-18-20.

3. Araştırma ve Bilginin Paylaşımı

Kentlerin küresel ölçekte derecelendirilmesine yönelik gerçekleştirilen araştırmalarda, bilginin üretimi ve aktarımı süreçlerinin izlenmesi, ekonomik ve politik göstergelere nazaran yeni sayılabilecek modellemedir. Bilgi temelli parametrelerin, küresel kentler üzerindeki etkilerine dönük ilk analiz çalışması olarak P. Taylor'un 2004 tarihli "Leading World Cities" adlı makalesi örnek olarak gösterilebilir. Daha önce de ele alındığı üzere; küresel kentlerin dört farklı bağlantılık seviyesinin ölçümlendiği bu araştırma kapsamında*; ekonomik, kültürel, politik ve sosyal bağlantılık fonksiyonları irdelenmiştir. Sonuç olarak; şehirler arasında küresel ölçekte gerçekleşen sosyal akışların analizinde 'akademik yayınlar', alt bileşenlerden biri olarak ilk kez kullanılmıştır.

'Araştırma ve bilginin paylaşımı'; GCI, GPCI ve GCS'de temel gösterge olarak değerlendirilmektedir. GCI'da, 'bilginin aktarımı' biçiminde tanımlanan gösterge çerçevesinde, araştırma boyutu ele alınmamaktadır. Tamamen basın-yayın faaliyetleri aracılığıyla gerçekleşen bilgi dolaşımı üzerinde yoğunlaşan GCI; uluslararası haber ajansları ve merkezleri, gazeteler, internet portalları gibi küresel kuruluşların şehirlerdeki büyüklüklerini hesaplamaktadır. Ayrıca bu kuruluşlara ait abonelik rakamları ve sansür uygulamaları gibi farklı değişkenlerden de yararlanılmaktadır²²⁹. Bu doğrultuda; New York, Paris, Brüksel, Hong Kong ve Los Angeles indeksin zirvesinde yer alan ilk 5 küresel kent olarak sıralanmaktadır²³⁰. 2008'de Londra'nın ardından 4. sırada bulunan New York, 2010 yılında yükseldiği 1.'likteki pozisyonunu koruduğu anlaşılmaktadır²³¹. Londra ise 3.'lükten 6.'lığa gerilemiştir. Paris (2), Brüksel (3) ve Washington (9) gibi küresel politik aktörler aynı zamanda bilginin dünyaya aktarıldığı ana kaynaklar olarak da dikkat çekmektedir. Tokyo'nun küresel kentler indekslerindeki genel gerileyişi burada da gözlenmektedir. Tokyo (14); bilginin aktarımı bağlamında, elit küresel kentler arasında en kötü dereceye sahip şehir olarak görünmektedir²³².

*bkz: **Kentlerin Küresel Ölçekte Derecelendirilmesi** içinde, s. 51.

²²⁹A.T. Kearney, 2012, s. 10.

²³⁰Bloomberg, The Global Cities Index 2012, February 2012, <http://media.bloomberg.com/bb/avfile/r0.d.SGY7LYs> (10 Nisan 2012)

A.T.Kearney'in "2012 Global Cities Index" araştırmasına ait bu veriler, Bloomberg'in yayımladığı "The Global Cities Index 2012" adlı bültende daha ayrıntılı verildiğinden bu kaynağa başvurulmuştur.

²³¹A.T. Kearney, 2010, s. 10.

²³²Bloomberg.

GCI'da değerlendirmeye alınmayan araştırma süreçleri, GPCI'nin odaklandığı temel göstergeler arasındadır. Akademik başarı ve araştırma kaynakları dâhilinde küresel kentleri, gelişmişlik düzeylerine göre derecelendiren GPCI'da özellikle ABD'deki üniversite şehirlerinin ön plana çıktığı görülmektedir.

Tablo 15
2013 – GPCI (Araştırma ve Bilginin Üretimi Yönünden)

Rank	R&D	
1	New York	218.9
2	Tokyo	162.7
3	London	152.7
4	Los Angeles	142.6
5	Boston	121.8

Kaynak: The Mori Memorial Foundation, 2013, s. 9.

ABD'nin en önemli üniversitelerine ev sahipliği yapan 3 kentin ilk 5'te yer aldığı indekste (bkz: Tablo 15), Kuzey Amerika'dan; Chicago (9), San Francisco (11), Washington (13) ve Toronto (17) ile toplam 7 şehir ilk 20 içerisinde bulunmaktadır. Kuzey Amerika'yı 6 şehirle Pasifik Asya ve 5 şehirle Avrupa izlemektedir²³³. Bir önceki araştırmada (2012) 6. sırada görünen Los Angeles'in²³⁴, son araştırmada iki sıra birden yükselerek Harvard ve MIT gibi üniversiteleri çevreleyen Boston'u geride bırakması indeksteki en kayda değer görünüm olarak değerlendirilebilir.

'Bilgiye dayalı etki alanı' başlıklandırmasıyla; GCI ve GPCI'da öne çıkan genel eğilimlerin bir araya toplandığı GCS'nin zirvesinde Londra belirlemektedir. New York, Singapur, Paris ve Boston zirveyi takip eden şehirler olarak sıralanmaktadır²³⁵. Diğer iki araştırmada da zirvenin gerisinde görünen Londra'nın, medya ve üniversitelerin birlikte değerlendirildiği GCS'de avantajlı bir konuma yükseldiği anlaşılmaktadır. Raporda, dünyanın en iyi 8. üniversitesi olan Imperial College London ve BBC gibi kurumların Londra'yı bu alanda liderliğe taşıyan etkin faktörler olarak belirtilmektedir²³⁶.

²³³The Mori Memorial Foundation, 2013, s. 9.

²³⁴The Mori Memorial Foundation, **Global Power City Index 2012**, Tokyo, 2012, s. 9.

²³⁵Knight Frank, 2013, s. 22.

²³⁶Knight Frank, s. 19.

4. Yaşam Kalitesi

'Yaşam kalitesi' olgusunun 'küresel kentler indeksi' bağlamında ele alınması oldukça yenidir. GaWC'ın hazırladığı indekslerde şimdiye kadar yer almayan yaşam kalitesi göstergeleri, ilk defa MMF'ye ait bir alt birim olan *Şehir Stratejileri Enstitüsü* tarafından hazırlanan GPCI'08'de ölçümlenmiştir. 2008'de "yaşam ve çevre" başlığı çerçevesinde mercek altına alınan yaşam kalitesi göstergeleri sonraki yıllarda 'yaşanabilirlik' kavramıyla ifade edilmeye başlanmıştır*. Yaşam kalitesi tabiri küresel kentler indeksi çalışmalarında ilk kez Knight Frank'in Citi Private Bank (Citi) ile beraber hazırladığı 2009 tarihli GCS'de kullanılmaya başlanmıştır. Kişisel ve politik özgürlük, sansür, güvenlik, suç, siyasal istikrar, sağlık ve kamu hizmetleri, ulaşım, kültürel zenginlik, iklim ve çevre gibi çok yönlü bileşenlerin incelendiği indekste, özellikle Avrupa ve Avustralya'nın diğer coğrafik alanlardan ayrılmış olması dikkat çekmektedir²³⁷.

Tablo 16
2013 – GCS (Yaşam Kalitesi Yönünden)

Rank	Quality of life
1	Zurich
2	Melbourne
3	Sydney
4	Toronto
5	Frankfurt

Kaynak: Knight Frank, 2013, s. 22

Avrupa ve Avustralya'dan 2 Kuzey Amerika'dan (Kanada) ise 1 kentin ilk 5'i meydana getirdiği listede; Londra (8), Stockholm (9) ve Cenevre (10) ile birlikte Avrupa'dan 5 şehir ilk 10'da yer almaktadır²³⁸. Knight Frank'in 2011 raporunda; Zürih (6) ve Sidney'in (13) yükselişi özellikle vurgulanırken²³⁹ her iki kent açısından yükselen eğilimin 2013'te de devam ettiği görülmektedir. 2010 ve 2011 yıllarının lider kenti Paris'in yapılan son araştırmada 13.lüğe kadar gerilemiş olması, indeksin en şaşırtıcı sonucu olarak yorumlanabilir.

*Yaşam kalitesi ve çevre, 2009'dan itibaren araştırmanın temel göstergeleri olarak birbirinden bağımsız şekilde ölçülmeye başlanmıştır.

²³⁷Knight Frank, s. 22.

²³⁸Knight Frank, s. 22.

²³⁹Knight Frank, 2011, s. 18.

GPCI'nın yaşanabilirlik indeksi, GCS'nin yaşam kalitesi araştırmasına nazaran daha dar kapsamda incelenmektedir. Yaşam alanları, çalışma ortamı, hayat pahalılığı ve güvenlik gibi olgular üzerinde yoğunlaşan MMF, 'çevre' ve 'ulaşım' (accessibility) konularını bağımsız başlıklar olarak ele almaktadır²⁴⁰.

Tablo 17
2013 – GPCI (Yaşanabilirlik Yönünden)

Rank	Livability	
1	Paris	295.6
2	Vienna	293.0
3	Amsterdam	283.1
4	Barcelona	281.5
5	Vancouver	281.2
6	Berlin	275.0
7	Copenhagen	271.6
8	Zurich	268.9
9	Stockholm	268.1
10	Geneva	268.1

Kaynak: The Mori Memorial Foundation, 2013, s. 9.

Tablo 17'de görülebildiği gibi; GPCI'da, Avrupa şehirlerinin bariz üstünlüğü bulunmaktadır. İlk 10 kentin 9'unun Avrupa'dan olduğu listede, tek istisnanın Vancouver (Kuzey Amerika) olduğu görülmektedir.

Sonuç olarak; hazırlanan her iki küresel kentler indeksinde de yüksek yaşam kalitesini yakalamış şehirlerin Avrupa bölgesinde yoğunlaştığı görülmektedir. Diğer taraftan; Pasifik Asya'da konumlanan kentlerin listelerdeki genel çıkışını yaşam kalitesi noktasında sürdüremediği anlaşılmaktadır. Asya Pasifik kentlerine ait diğer göstergeler incelendiğinde 'yaşam kalitesi', bu şehirler açısından 'zayıf halka' olarak nitelendirilebilir. Ayrıca; New York, Londra, Paris, Tokyo ve Hong Kong gibi küresel kentler listelerinin zirvesinde yer alan lider şehirlerden sadece Paris'in, yaşam kalitesi göstergeleri neticesinde iyi bir seviye yakaladığı dikkati çekmektedir. Son olarak; ortaya çıkan genel görünüm, aşırı küreselleşmiş şehirlerde yaşam kalitesi yönünden kırılmaların yaşandığı sonucunu ortaya koymaktadır.

²⁴⁰The Mori Memorial Foundation, 2013, s. 6.

5. Diğer Göstergeler

Hatırlanacağı üzere; P. Hall dünya kentlerini tanımlarken sanatsal ve kültürel faaliyetlerin bu merkezler için önemli göstergeler olduğuna işaret etmektedir. Aynı şekilde P. Taylor'da, küresel kentler arasında süregelen; ekonomik, politik ve sosyal hareketliliğin dışında kültürel ilişkilere de vurgu yapmaktadır. 'Küresel kent' araştırmalarına 2004 yılına kadar ekonomi perspektifinden yaklaşan GaWC ise yeni çalışmalarında, şehirlerin küresel ölçekte gerçekleşen kültürel bağlantılığını ölçmeye yönelik modellemeler üzerinde durmaktadır. 2008'den bu yana da A.T. Kearney ve MMF, küresel kentler arasındaki kültürel etkileşimi incelemektedir.

Kültürel yaşamın; sportif ve sanatsal aktiviteler, müzeler, dünya mutfakları, uluslararası gezginler ve kardeş şehir bağlantıları açısından test edildiği GCI'da en etkin şehirler olarak; Londra, Paris, New York ve Tokyo ön plana çıkmaktadır²⁴¹. Yaşam kalitesinin öznel göstergeleri arasında sayılan kültürel fonksiyonlar çerçevesinde dört elit küresel kentin listenin zirvesinde art arda sıralanması dikkat çekici bir görünüm olarak değerlendirilebilir*. Zira Knight Frank'ın nesnel ölçütler kapsamında hazırladığı GCS'nin yaşam kalitesi indeksinde; New York (6), Londra (8), ve Tokyo'nun (23) aynı başarıyı yakalayamadığı görülmektedir²⁴². Küresel kentler indekslerinde üst sıralarda yer alan Hong Kong, yaşam kalitesi göstergelerinde²⁴³ (26) olduğu gibi kültürel yaşamda da²⁴⁴ (36) oldukça gerilerde konumlanmaktadır. Benzer bir durum, Pasifik Asya'nın yükselen değeri Singapur'da da (50) gözlenmektedir²⁴⁵.

MMF, kültürel etkileşimi, A.T. Kearney'e oranla daha küçük ölçekte ele almaktadır. Moda eğilimleri, ziyaretçilere sunulan olanaklar (tiyatro/konser salonları, müzeler vb.) ve kentsel cazibe (yeme-içme, alışveriş) gibi alt bileşenlerle ölçümlenen kültürel göstergelere göre²⁴⁶; Londra, New York ve Paris listenin tepe üçlüsü olarak dizilmektedir²⁴⁷. GCI'da 4. sırada yer alan Tokyo, GPCI'nın 'kültürel etkileşim'

²⁴¹Bloomberg.

*bkz: **Giriş** içinde, s. 3.

²⁴²Knight Frank, 2013, s. 22.

²⁴³Knight Frank, s. 22.

²⁴⁴Bloomberg.

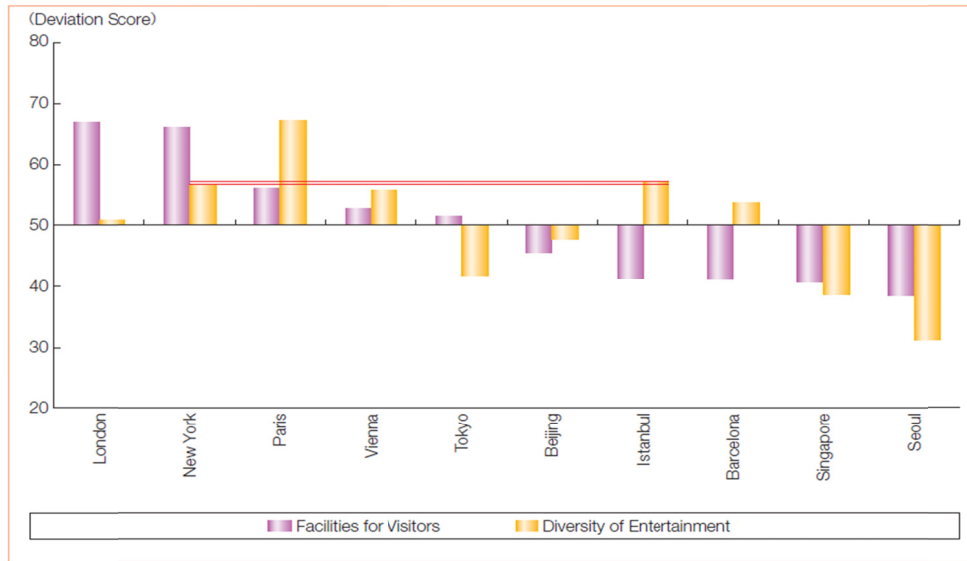
²⁴⁵Bloomberg.

²⁴⁶The Mori Memorial Foundation, 2013, s. 6.

²⁴⁷The Mori Memorial Foundation, s. 9.

araştırmasında 8. olarak bildirilmektedir. Hong Kong'un (26) kültürel alanda, GCI'da olduğu gibi GPCI'da da düşük seviyelerde kalması bu kentin küresel kentler indekslerinde tek yönlü (finansal) bir ilerleme sağladığını göstermektedir. Şimdiye kadar izlenen tüm veriler ışığında, Tokyo dışındaki Pasifik Asya şehirleri için benzer bir durumdan söz edilebilir.

GPCI'nın kültürel etkileşim indeksi bağlamında İstanbul'un son derece tatminkâr bir seviyede pozisyon aldığı söylenebilir. Kültürel göstergeler dâhilinde hesaplanan puanlamaya göre en iyi 10 şehirden biri olan İstanbul'un (10) çok önemli kentleri geride bıraktığı anlaşılmaktadır²⁴⁸: Barselona (12), Madrid (17), Moskova (20), Milan (22), San Francisco (24), Boston (28). Raporda; İstanbul'un, kültürel organizasyonlar yönünden negatif yönde eğilim gösterdiğine dikkat çekilirken özellikle; eğlence, dinlenme ve kent görünümü (streetscape) bakımından; Paris'in ardından en yüksek skora sahip şehir olduğu belirtilmektedir²⁴⁹.

Şekil 8: 2013 – IUV* (Eğlence Çeşitliliği Yönünden)

Kaynak: The Mori Memorial Foundation, 2013, s. 16.

²⁴⁸The Mori Memorial Foundation, s. 9.

²⁴⁹The Mori Memorial Foundation, s. 16.

*Intangible Urban Value (IUV), GPCI kapsamında ilk kez 2013 yılında; Barselona, Londra, Paris, Viyana, İstanbul, Singapur, Pekin, Seul, Tokyo ve Pekin'e ait temel göstergelerin yanı sıra spesifik değişkenlerin de karşılıklı olarak analiz edildiği bir ölçümlemidir.

M. Castells küresel kentleri, salt bilgi ve sermayenin komuta merkezleri olarak tanımlamamaktadır. Yazar'a göre bu şehirler aynı zamanda profesyonel insan kaynağı için de birer çekim merkezleridir. Küresel kentlerin yeni elitleri olarak tanımlanan profesyonel insan kaynağı, bu bağlamda; A.T. Kearney tarafından 2008'den beri hazırlanan GCI'da temel gösterge olarak ölçümlenmektedir. Finansal faaliyetlerle beraber araştırmadaki en yüksek etki faktörüne sahip 'insan kaynağı', esas olarak uzmanlık gerektiren işgücü çeşitliliğini yansıtan bir değişken olarak ele alınmaktadır. Yabancı kökenli nüfus hacmi, nitelikli uluslararası üniversite ve okulların sayısı, uluslararası öğrenci yoğunluğu ve üniversite diplomasına sahip olanların oranı hesaplanarak biçimlendirilen indekste²⁵⁰, New York ve Londra'nın diğer küresel kentlerden belirgin bir şekilde ayrıştığı gözlenmektedir²⁵¹.

Tablo 18
2012 – GCI (İnsan Kaynağı Yönünden)

Rank	Human Capital
1	New York
2	London
3	Los Angeles
4	Hong Kong
5	Tokyo

Kaynak: Bloomberg.

Tablo 18 incelendiğinde; Paris (6) dışında tüm lider küresel kentlerin listenin 5'li zirvesinde yer aldığı görülmektedir. 'Bilginin paylaşımı' yönünden ilk 5 küresel kent arasında sıralanan Los Angeles (5), bu başarıya paralel olarak insan kaynağı göstergeleri çerçevesinde de güçlü bir konumda bulunmaktadır**. Son olarak; nitelikli üniversiteleriyle Boston (7) ve uluslararası okul / öğrenci sayısının çokluğuyla Chicago (8), indeksin öne çıkan şehirleri olarak göze çarpmaktadır²⁵².

²⁵⁰A.T. Kearney, 2012, s. 10.

²⁵¹A.T. Kearney, 2010, s. 8.

**Los Angeles, özellikle yabancı kökenli nüfus büyüklüğü açısından dikkat çekmektedir. Bu bağlamda lider durumda olan New York'u en yakın takip eden şehir pozisyonundadır.

²⁵²A.T. Kearney, s. 8.

III. KÜRESEL KENTLER İNDEKSLERİNDE İSTANBUL VE NEW YORK

Dünya kentlerini uluslararası siyaset ve finans merkezleri olarak tasvir eden P. Hall, “The World Cities” adlı çalışmasında aralarında New York’un da olduğu toplam yedi kentin; kültür, politik, ticaret, haberleşme altyapısı, finans, teknoloji ve üniversite gibi fonksiyonları üzerine kapsamlı bir inceleme gerçekleştirmiştir. Sayılan bu değişkenler bağlamında; P. Hall’ın oluşturduğu dünya kentleri arasındaki hiyerarşik sıralama, New York açısından ilk örnek olarak kabul edilebilir. İstanbul ile bağlantılı ilk çalışma ise P. Hall’ın girişiminden yaklaşık otuz yıl sonra GaWC’ın hazırladığı “Dünya Kentleri Envanteri” araştırmasıdır. Bu çalışma ayrıca, İstanbul ile New York’un küresel kentler indekslerinde birlikte derecelendirilmesi bakımından da başlangıç niteliği taşımaktadır.

P. Taylor ve arkadaşlarının ilk olarak 1998 yılında tamamladıkları “Dünya Kentleri Envanteri” araştırmasına konu olan 122 kentin 55’i dünya kentleri olarak tanımlanmıştır. Çalışma kapsamında; Alfa kenti olarak tanımlanan New York, tüm şehirler içinde 3. sırada konumlanırken, ‘Gama Dünya Kenti’ olan İstanbul 48.’liğe yerleşmiştir*. GaWC’ın en son 2010’da yayımladığı dünya kentleri sınıflandırmasında bu defa 525 kent üzerinden bir araştırma gerçekleştirilmiş ve bu şehirlerden 178’i Alfa, Beta ve Gama olarak kategorilendirilmiştir**. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular neticesinde; New York, Alfa ++ seviyesinde Londra’nın ardından 2. sırada, İstanbul ise Alfa – seviyesinde 17. sırada yer almıştır***.

GaWC’ın 1998’de oluşturduğu “Dünya Kentleri Envanteri” ile birlikte küresel kentler indekslerinin görüş alanına giren İstanbul’un, dâhil olduğu bir diğer önemli çalışma GCI’08’dir. Bu çalışmada, 60 küresel kentten biri olarak sayılan İstanbul (28), ayrıca dünyanın en önemli politik merkezleri arasında gösterilmektedir****. 2010 yılında 41.’liğe kadar gerileyen İstanbul²⁵³, son indekste (2012) 37. sırada görünmektedir²⁵⁴. 2008’den sonraki dönemde beliren düşüş eğilimi, ‘politik bağlantılar’ yönünden de

*bkz: **Tablo 6**, s. 47.

**2010 yılında tamamlanan çalışmada, dünya kentleri; Alfa ++, Alfa +, Alfa, Alfa –, Beta +, Beta, Beta –, Gama +, Gama ve Gama – biçiminde toplam 10 kategoriye ayrılmıştır. GaWC, 1998’de ise; Alfa, Beta ve Gama olmak üzere üç aşamalı bir kategorizasyon kullanmıştır.

***bkz: **Tablo 1**, s. 32.

****bkz: **Tablo 13**, s. 63.

²⁵³A.T. Kearney, s. 3.

²⁵⁴A.T. Kearney, 2012, s. 3.

izlenirken; ‘insan kaynağı’ ve ‘kültürel yaşam’ göstergelerindeki yükseliş dikkat çekmektedir²⁵⁵.

Araştırmanın ulaştığı sonuçlara New York özelinde bakıldığında oldukça etkileyici bir tablo ortaya çıkmaktadır. Tüm zamanların lider kenti olarak kayıtlara geçen New York, derecelendirmeye etki eden kıstasların tamamında ilk 3 arasına girme başarısı göstermiştir (bkz: Tablo 19).

Tablo 19
2008 / 2010 / 2012 – GCI (New York)

				RANK IN KEY CRITERIA				
2012 Rank	2010 Rank	2008 Rank	City	Business Activity	Human Capital	Information Exchange	Cultural Experience	Political Engagement
1	1	1	New York	2	1	1	3	2

Kaynak: Bloomberg

‘Kültürel yaşam’ ve ‘politik bağlantılar’ bakımından sıralamadaki yeri 2008’den bu yana değişmeyen New York’un, ‘finansal faaliyetler’ kategorisindeki liderliğini 2010’dan itibaren Tokyo devralmıştır²⁵⁶. Sonuç olarak; GCI’nın ortaya koyduğu bulgular, New York’u dünyanın öncü kenti olarak konumlandırmaktadır.

GCI’08’den bir yıl sonra bu defa Knight Frank’in 2009 yılında Citi ile birlikte hazırladığı GCS’de* yer alan İstanbul, 40 şehir arasında 23. olarak listeye girmiştir²⁵⁷. GCI’08’de olduğu gibi GCS’09’da da küresel politik pozisyonu bakımından dikkat çeken İstanbul’un (8), bu doğrultudaki görünümü 2010 ve 2011 yıllarında da devam etmiştir**. Bununla birlikte; kentlerin genel sıralamadaki yerini tayin eden araştırmanın alt bileşenlerden yaşam kalitesi bağlamında İstanbul’un puanları oldukça düşük seviyededir. 2009’da 32. sırada bulunan İstanbul, 2010 ve 2011’de 36.’lığa kadar gerilemiştir²⁵⁸.

²⁵⁵A.T. Kearney, 2010, s. 9-11.

²⁵⁶A.T. Kearney, s. 7.

*2009’da “World Cities Survey” ifadesini kullanan Knight Frank, 2010 yılından itibaren “Global Cities Survey” söylemini tercih etmeye başlamıştır. Algı yanlışına sebebiyet vermemek için; Knight Frank’in “The Wealth Report” çalışması içinde yer verdiği küresel kentlerle ilgili tüm indeksler için GCS kısaltması tercih edilmiştir.

²⁵⁷Knight Frank ve Citi Private Bank, **The Wealth Report 2009**, London, 2009, s. 31.

bkz: **Tablo 2, s. 40.

²⁵⁸Knight Frank ve Citi Private Bank, **The Wealth Report: A Global Perspective on Prime Property and Wealth 2010**, London, 2010, s. 37 ve Knight Frank ve Citi Private Bank, **The Wealth Report 2011**, s. 18.

GCI'dakine benzer şekilde İstanbul'un genel tablodaki düşüş eğilimi GCS'de de gözlenmektedir. 2009'da listeye 23. sıradan adım atan İstanbul'un, 2010 (25) ve 2011'da (27) pozisyonunu koruyamadığı anlaşılmaktadır^{259*}.

Tablo 20
2010 / 2011 – GCS (İstanbul ve New York)

2011 Overall Rank	City					Change in ranking 2010-11
		Economic activity	Political power	Quality of life	Knowledge & influence	
1	New York	1	2	9	1	0
27 ▽	İstanbul	28	9	36	27	-2

Kaynak: Knight Frank, 2013, s. 22

GCS'11'de, bir önceki yıla göre iki sıra birden gerileyerek 27. sıraya yerleşen İstanbul'un (bkz: Tablo 20), özellikle 'bilgiye dayalı etki alanı' kapsamında düşüş yaşadığı izlenmektedir**. Tablo 20'den de anlaşılacağı üzere; New York'un 2010 yılındaki genel pozisyonu 2011'de de devam etmektedir. 2010 ve 2011 listelerinin lider küresel kenti New York'un; ekonomik, politik ve bilgiye dayalı etkinlik açısından öne çıktığı görülmektedir.

Knight Frank'ın son olarak 2013 yılında tamamladığı GCS'de, New York yine küresel lider olarak konumlanmıştır²⁶⁰. Ekonomik faaliyetler ve bilginin aktarımı bağlamındaki etkinliğini sürdüren New York'un bir yandan da; Pekin, Brüksel ve Berlin gibi küresel ölçekte politik rolleri artan merkezlerin arka planında kalması dikkat çekici bir ayrıntı olarak kendini göstermektedir²⁶¹.

MMF'nin 2008'den beri yılda bir olarak yayımladığı GPCI'da İstanbul ilk defa 2012 yılında yer almıştır²⁶². Toplam 40 kentin dâhil olduğu listeye İstanbul 25. sıradan adım atmıştır. İstanbul'un, GPCI'nın genel puanlamasına etki eden tüm göstergeler

*İstanbul, 2012 yılında tamamlanan araştırmada ilk 20 küresel kent arasında sayılmamakla birlikte gelecek 10 yıl içerisinde de bu seviyede olması beklenmemektedir. Buna karşın; İstanbul, Pasifik Asya kentlerinin başını çektiği *önemi hızla artanlar listesinde* yer almaktadır. (bkz: Knight Frank ve Citi Private Bank, *The Wealth Report 2012*, s. 63.)

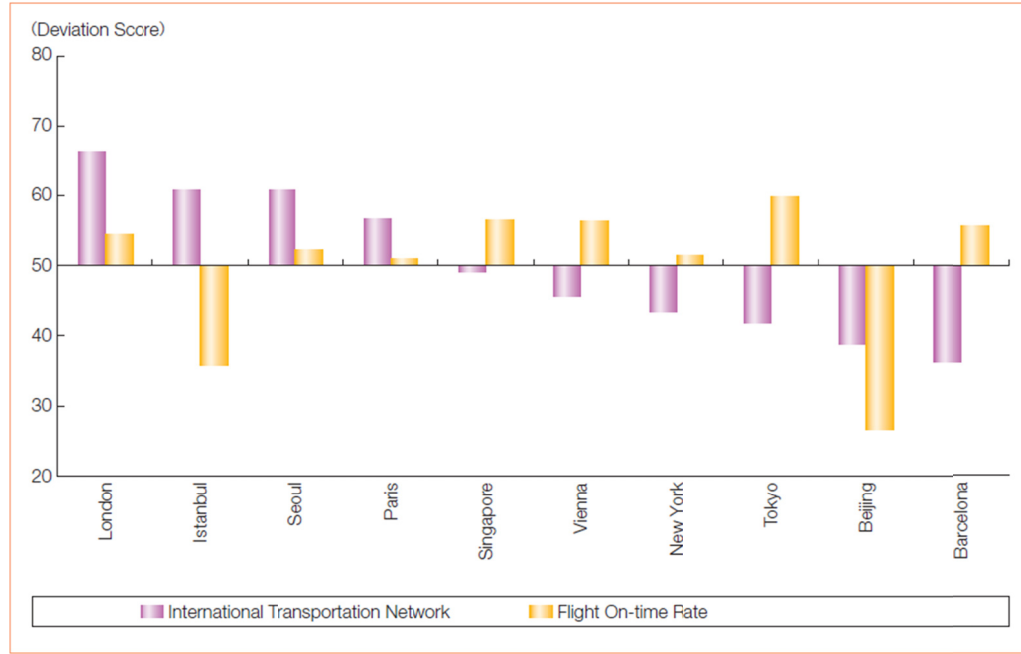
**'Bilgiye dayalı etki alanı' kapsamında 2010'da 22. sırada yer alan İstanbul, 2011'de 27. sıraya gerilemiştir.

²⁶⁰Knight Frank, 2013, s. 21.

²⁶¹Knight Frank, 2013, s. 22.

²⁶²The Mori Memorial Foundation, 2012, s. 1.

içinde en iyi dereceyi *ulaşımda* elde etmiştir²⁶³. Şehirlerin; uluslararası ulaşım ağı, ulaştırma altyapısı, şehiriçi ulaştırma hizmetleri ve trafik yoğunlukları hesaplanarak oluşturulan ulaşım indeksinde²⁶⁴, İstanbul (10) dördü gösterge grubu içinde özellikle ‘uluslararası ulaşım ağı’* çerçevesinde elde ettiği başarıyla ilk 10 kent arasına girmiştir²⁶⁵.

Şekil 9: 2013 – IUV (Uluslararası Ulaşım Ağı Yönünden)

Kaynak: The Mori Memorial Foundation, 2013, s. 16.

2013'te bir basamak daha yükselen İstanbul²⁶⁶, ‘uluslararası ulaşım ağı’ kapsamında Londra’dan sonra en geniş ulaşım ağına sahip şehir olarak dikkat çekmektedir (bkz: Şekil 9). Ne var ki; uçuşların zamanında gerçekleşme performansı bakımından İstanbul, Pekin ile birlikte sorun yaşayan kentler olarak başı çekmektedir.

İstanbul (27), GPCI’13’te ‘kültürel etkileşim’ ve ‘ulaşım’ açısından ilerleme gösterse de genel tabloda 2012’ye nazaran iki sıra birden gerilemiştir. Bunda yaşam

²⁶³The Mori Memorial Foundation, s. 9.

²⁶⁴The Mori Memorial Foundation, s. 6.

*‘Uluslararası ulaşım ağı’; yıl içerisinde direkt olarak gerçekleşen uluslararası tarifeli ve kargo uçuşlarını tanımlamaktadır.

²⁶⁵The Mori Memorial Foundation, s. 9.

²⁶⁶The Mori Memorial Foundation, 2013, s. 9.

kalitesinin etkisinden söz edilebilir. Şöyle ki; 'yaşanabilirlik' (%20), araştırmanın tüm temel göstergeleri içerisinde en yüksek değişim katsayısına sahiptir*.

Tablo 21
2013 – GPCI (İstanbul ve New York)

Rank	Total Score
2	New York 1362.9
27	Istanbul 841.6

Economy			R&D **		
2	New York	319.5	1	New York	218.9
30	Istanbul	172.4	31	Istanbul	34.6
Cultural Interaction			Livability		
2	New York	273.8	31	Istanbul	200.9
10	Istanbul	146.4	33	New York	197.9
Environment			Accessibility		
23	New York	148.5	7	New York	204.3
36	Istanbul	108.6	9	Istanbul	178.6

Kaynak: The Mori Memorial Foundation, 2013, s. 9.

A.T. Kearney ve Knight Frank'in 2013 indekslerinin lider küresel kenti New York, MMF'nin hazırladığı GPCI'13'te Londra'nın ardından 2. sırada yer almaktadır²⁶⁷. New York'un bu araştırma kapsamında Londra'nın gerisinde görünmesine neden olan etmenlerin başında 'kültürel etkileşim' gelmektedir. Çalışmanın toplam ağırlığı içinde en yüksek katsayıya sahip bu değişken bağlamında, art arda sıralanan Londra (1) ve New York (2) arasındaki puan farkının, her bir gösterge dâhilindeki farkla karşılaştırıldığında en yüksek seviyede olduğu anlaşılmaktadır^{***}. Sonuç olarak; 'kültürel' göstergelerin araştırma içerisindeki yoğunluğu ve 'çevre' ile 'ulaşım' gibi değişkenlerin diğer iki çalışmadan farklı olarak

*Araştırmada kullanılan temel göstergelerin ana tabloya etki oranı: Kültürel etkileşim (%23), ekonomi (%19), ulaşım (%14), çevre (%13), araştırma ve bilginin üretimi (%11). (bkz: The Mori Memorial Foundation, 2013, s. 6.)

**R&D: Araştırma ve bilginin üretimi.

²⁶⁷The Mori Memorial Foundation, s. 9.

^{***}Kültürel etkileşim çerçevesinde; ilk 2 basamakta yer alan Londra ve New York arasındaki puan farkı 74.2 iken; çevre başlığı altında sıralanan Londra (9) ve New York (23) arasındaki puan farkı sadece 37.8'dir.

bağımsız olarak değerlendirilmesiyle ortaya çıkan tabloya göre; Londra'nın, bu çalışmada zirveyi New York'tan devraldığı görülmektedir.

Tablo 21'de görüldüğü gibi; New York özellikle 'yaşanabilirlik' ve 'çevre' konularında listenin gerilerinde bulunmaktadır. İstanbul açısından da benzer bir durum ortaya çıkmaktadır. 'Yaşanabilirlik' bakımından New York'a kıyasla görece daha iyi konumda bulunsa da; 'yaşanabilirlik' ve 'çevre' İstanbul'un zayıf halkaları olarak öne çıkmaktadır. Araştırmanın temel göstergelerinin kent ölçeğinde hesaplanmasıyla ortaya çıkan puanlamaya göre; İstanbul ile New York bilhassa 'ekonomi' ve 'araştırma ve bilginin üretimi' kapsamında ayrılmaktadır. Kentsel yaşanabilirlik göstergeleri bağlamında ise; İstanbul ve New York yönünden benzerlik bulunmaktadır.

Dünyanın lider şehirlerinin sosyal ve ekonomik açılardan analiz edildiği PwC ve Partnership for New York City'nin katkılarıyla 2008'den beri hazırlanan ve 27 kentin karşılaştırıldığı "Cities of Opportunity" (COPP) adlı araştırmada²⁶⁸; İstanbul ve New York'un 'yaşam kalitesi' ve 'çevre' göstergelerindeki skorları GPCI'daki gibi düşük seviyelerde seyretmektedir. En son 2012 yılında yayımlanan raporda, 'sürdürülebilirlik ve doğal çevre' nazarı itibarıyla düzenlenen listede; New York 9. İstanbul ise 25. sırada yer almaktadır (bkz: Tablo 22). İstanbul özellikle atıkların geri dönüşümü ve kamusal (yeşil) alanlar hususunda zayıf bir görüntü sergilemektedir. COPP'un 'yaşam kalitesi' indeksinde de New York (15) ve İstanbul (26) diğer çalışmaların sonuçlarıyla paralel bir görünüm ortaya koymaktadır²⁶⁹.

Tablo 22
2012 – COPP (Çevre Yönünden)
(İstanbul ve New York)

	Natural disaster risk	Thermal comfort ¹	Recycled waste	Air pollution	Public park space
9 New York					
25 İstanbul					

1 Measure of the average deviation from optimal room temperature (72 degrees Fahrenheit) in a city. January and July heat indices were calculated for each city using an online tool that integrates average temperature and average morning relative humidity during each month. A final thermal comfort score was derived by first taking the difference between a city's heat index for each month and optimal room temperature and then averaging the absolute values of these differences.

Kaynak: PwC ve Partnership for New York City, s. 62.

²⁶⁸ PwC ve Partnership for New York City, **Cities of Opportunity 2012**, New York, 2012, s. 1.

²⁶⁹ PwC ve Partnership for New York City, s. 67.

IV. BÖLÜM ÖZETİ

Küreselleşmenin biçimlendirdiği ve yeniden yapılandığı 'dünya sistemi' içerisinde şehirler geçmişe oranla çok daha karmaşık bir yapıya bürünmüştür. Yaşanan çok yönlü dönüşümle beraber kentlere dair birçok dinamik doğal olarak etkilenmiş ve harekete geçmiştir. Kentlerde meydana gelen bu değişimi anlamaya yönelik bir çabalar bütünü olan küresel kent tezi, şehirlerin açığa çıkan yeni fonksiyonlarını birçok farklı bilim disiplininin beslenerek ortaya çıkmıştır. Bu doğrultuda; küreselleşmenin kentler üzerindeki etkilerini anlamlandırabilmek için; J. Friedmann (1986), S. Sassen (1991) ve M. Castells'in (1996) çalışmaları kapsamında araştırmacının genel teorik çerçevesi oluşturulmuştur. Ayrıca; literatüre katkı sağlayan diğer önemli yazarlara da yer verilerek küresel kent tezinin ortaya çıkışı ve gelişimine yönelik genel bir bakış açısı getirilmeye çalışılmıştır.

P. Geddes'in (1915) 'dünya kenti' söylemiyle başlayan, A. King'in (1990) 'küresel kent' kavramlaştırmasıyla devam eden ve günümüze kadar gelen tartışmalar ışığında; küresel kent çalışmacılarının, şehirlerde cereyan eden dönüşümü yaygın bir biçimde ekonomik uzantılar üzerinden yorumladıkları anlaşılmaktadır. Bununla beraber; küresel kent yazınında, P. Hall (1966) gibi çalışmalarında politik unsurları ön plana çıkaran yazarlar da bulunmaktadır. Küresel kentler arasındaki hiyerarşik yapılanmayı inceleyen araştırmalar göstermektedir ki; ekonomik bileşkeler tek başına şehirlerin küresel boyutlara ulaşan niteliklerini açıklamakta yetersiz kalmaktadır. Örneğin; New York, Londra ve Paris gibi finansal göstergeleri güçlü olan küresel kentlerin aynı zamanda dünyanın önemli politik merkezleri olarak da ön plana çıktıkları bilinmektedir. Bu bakımdan küresel kentler, dünya ölçeğinde işlevsel çeşitliliğe (ekonomik, politik, sosyal, kültürel vb.) sahip stratejik düğüm noktaları olarak tanımlanmaktadır.

Küresel kentler bağlamında yapılan kavramsal girişin ardından, İstanbul ile ilgili tartışmalar özellikle Ç. Keyder'in (1992) perspektifiyle aktarılmaya çalışılmıştır. İstanbul'u küresel kent tezi çerçevesinde kapsamlı bir şekilde irdelenen Ç. Keyder, yazılarında sıklıkla kentin sahip olduğu coğrafi ve tarihsel potansiyeline dikkat çekmektedir. S. Sassen, Ç. Keyder'in yaklaşımına benzer bir noktaya işaret ederek, coğrafi konumu nedeniyle İstanbul'u, uluslararası insan kaynağı ve siyaset açısından bir 'kesişme merkezi' olarak tanımlamaktadır. Şehirleri küresel ölçekte derecelendiren GaWC'in, 2004 yılında gerçekleştirdiği araştırmada İstanbul, küresel bağlantırlığı yüksek kentler arasında sayılmaktadır. Yine aynı merkezin 2010'da tamamladığı

Çalışmada, Orta Doğu ve Güney Asya'yı Avrupa'ya bağlayan kilit şehir olarak resmedilen İstanbul, Knight Frank'in (2012) küresel kentlerle ilgili hazırladığı raporda ise politik yönden önemi artan bölgesel bağlantı merkezi biçiminde nitelendirilmektedir.

Sonuç olarak; R. Cohen'in (1981) ortaya koyduğu ilk sistematik küresel kentler indeks uygulamasından günümüze gelen süreçte Londra ve New York'un hiyerarşik kentler ağının değişmez dominant merkezleri olarak ön plana çıktığı gözlenmektedir. Coğrafi etki alanı bakımından en geniş küresel ağ bağlantısallığına sahip NYLON, aynı zamanda uluslararası boyutta gerçekleşen akışlar sisteminin komuta merkezleridir. 2000'lerden itibaren yapılan araştırmalar, küresel kentler coğrafiyasının yeniden biçimlendiğini ortaya koymaktadır. Kuzey Amerika ve Batı Avrupa'dan meydana gelen iki kutuplu küresel kentler coğrafiyasında Pasifik Asya'nın yükselişi dikkat çekmektedir. Bu bağlamda; GaWC Hong Kong'u, uzamsal eklemler sisteminde üçüncü aktör olarak tasvir etmektedir (NYLOHK). Son olarak; Doğu ile Batı arasında stratejik bir konuma sahip İstanbul, küresel kentler ağının – elit yeleri arasında sayılmasa da – nemli merkezlerinden biri olarak kabul edilmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

KENTSEL YAŞAM KALİTESİ

I. YAŞAM / KENTSEL YAŞAM KALİTESİ KAVRAMLARI VE ARALARINDAKİ YAKLAŞIMSAL FARKLILIKLAR

Çok boyutlu bir kavram olan ‘yaşam kalitesi’ (quality of life), temel olarak insanın nesnel gerçeklik karşısındaki öznel algısı biçiminde tanımlanmaktadır²⁷⁴. Daha spesifik bir anlatımla; yaşam kalitesi, kişiyi çevreleyen fiziksel koşullarla tatmin olma duygusu arasındaki ilişkiler bütünüdür²⁷⁵. Literatürün önemli çalışmaları arasında gösterilen “Quality of Life: Public Planning and Private Living” adlı derleme makalesinin yazarı Britanyalı coğrafyacı Bryan H. Massam, insanların dış çevreyle olan etkileşiminden hareketle meydana gelen algısal ve düşünsel durumları ‘yaşam kalitesi’ olarak nitelendirmektedir. Yazar, bu bağlamda; yaşam kalitesini iki katmanlı bir kavram olarak ele almaktadır²⁷⁶: Psikolojik ve çevresel.

Yaşam kalitesini konu alan araştırmalar genel olarak incelendiğinde ağırlıklı ‘tatmin’ olgusunun problem olarak ele alındığı görülmektedir. Bu çerçevede; sağlık, çalışma hayatı, güvenlik, eğitim ve kamu hizmetleri gibi birçok bileşen yaşam kalitesi kapsamında irdelenmektedir²⁷⁷. Sonuç olarak; çok yönlü göstergeler kullanılarak ölçümlenen yaşam kalitesi, ‘hoşnutluk’ ve/veya ‘mutluluk’ ile ilgili algısal bir yaklaşımın tezahürü olarak yorumlanabilir. Kısacası, yaşam kalitesinin göreceliği kavrama dair net bir tanımın yapılmasını güçleştirmektedir²⁷⁸.

Yaşam kalitesine ilişkin tartışmalara tarihsel olarak bakıldığında 1960’lar başlangıç noktası olarak kabul edilmektedir. Bu dönemde, hükümetlerin öncelikle

²⁷⁴Handan Türkoğlu ve Diğerleri, “Measuring Quality of Life in Istanbul”, Robert W. Marans ve Robert J. Stimson (ed.), **Investigating Quality of Urban Life: Theory, Methods and Empirical Research** içinde (209-231), Dordrecht: Springer, 2011, s. 218.

²⁷⁵Robert W. Marans ve Robert Stimson, “An Overview of Quality of Urban Life”, Robert W. Marans ve Robert J. Stimson (ed.), **Investigating Quality of Urban Life: Theory, Methods and Empirical Research** içinde (1-29), Dordrecht: Springer, 2011, s. 1.

²⁷⁶Bryan H. Massam, “Quality of Life: Public Planning and Private Living”, **Progress in Planning**, Vol.58, No.3, October 2002, s. 145.

²⁷⁷Felix Reto ve Jose Garcia-Vega, “Quality of Life in Mexico: A Formative Measurement Approach”, **Applied Research Quality Life**, Vol.7, No.3, September 2012, s. 224.

²⁷⁸Daisy Das, “Urban Quality of Life: A Case Study of Guwahati”, **Social Indicators Research**, Vol.88, No.2, September 2008, s. 298.

dezavantajlı gruplarla ilgili olarak çalışmalar yürüttüğü ve programlarında yaşam kalitesine yönelik politikalara yer verdikleri görülmektedir²⁷⁹. Yaşam kalitesinin aynı dönemlerde bilimsel çalışmalara da konu olduğu ve üzerinde çalışıldığı gözlenmektedir²⁸⁰. Özellikle; ABD’li sosyal psikolog Angus Campbell ve arkadaşlarının üzerinde birlikte çalıştıkları 1976 / “The Quality of American Life: Perceptions, Evaluations and Satisfactions”^{**} başlıklı çalışma, alanyazında en sık kullanılan kaynaklar arasında gösterilmektedir²⁸¹. Günümüze kadar gelen süreçte oldukça geniş bir akademik yelpaze içinde; farklı disiplinlerin kendine özgü göstergeler ve yöntemler kullanarak üzerinde çalıştığı yaşam kalitesi buna paralel olarak çok boyutlu ve bağlamli bir anlayışla ele alınmaktadır²⁸². Bu çerçevede; yaşam kalitesi kavramı, kent çalışmaları yazını içerisinde de yaygın bir şekilde yer almaktadır.

Yaşam kalitesini şehir ölçeğinde ele alan araştırmaların, yaşam kalitesinin genel çalışmaları içinde geniş bir yer tuttuğu görülmektedir. ABD’li psikolog Edward L. Thorndike’nin 1939 tarihli “Your City”^{***} adlı kitabı, ‘kentsel yaşam kalitesi’ hakkında yapılmış ilk bilimsel çalışma olarak anılmaktadır²⁸³. E. Thorndike’nin bu çalışmasının çoğunlukla 1960’ların kentsel yaşam kalitesi araştırmalarına öncülük ettiği belirtilmektedir²⁸⁴. Bununla birlikte, şehirlerde özellikle postfordizmin etkilerinin sonuçlarından biri olarak; yaşam kalitesi olgusunun, 1970’lerle birlikte kent çalışmalarında yaygın biçimde işlenmeye başlandığı anlaşılmaktadır²⁸⁵.

1970’lerden itibaren şehirlerde meydana gelen demografik ve fiziki büyüme, çevresel bozulma ve toplumsal dönüşüm gibi hadiseler paralelinde kentsel yaşam

²⁷⁹Alex S. Vitale, **City of Disorder: How the Quality of Life Campaign Transformed New York Politics**, New York: New York University Press, 2008, s. 32.

²⁸⁰Handan Türkoğlu ve Diğerleri, s. 218.

^{*}Kitabın ‘yaşam kalitesi’ açısından önemi geliştirilen modellemeye ilgilidir. Campbell ve arkadaşları; aile, sağlık ve mekânsal tatmin ile genel ‘yaşam tatmini’ arasındaki ilişkiler silsilesini incelemektedirler. (bkz: Marans ve Stimson, s. 6-7.)

²⁸¹Marans ve Stimson, s. 6.

²⁸²Jackie Brown, Ann Bowling ve Terry Flynn, “Models of Quality of Life: A Taxonomy, Overview and Systematic Review of the Literature”, **European Forum on Population Ageing Research**, May 2004, s. 8.

^{***}L. Thorndike, “Your City” adlı çalışmasında, 300 kenti yaşanabilirlik (goodness of life) açısından değerlendirerek sınıflandırmıştır. (bkz: Mulligan ve Carruthers, s. 112.)

²⁸³Gordon F. Mulligan ve John I. Carruthers, “Amenities, Quality of Life, and Regional Development”, Robert W. Marans ve Robert J. Stimson (ed.), **Investigating Quality of Urban Life: Theory, Methods and Empirical Research** içinde (107-133), Dordrecht: Springer, 2011, s. 112.

²⁸⁴Marans ve Stimson, s. 17.

²⁸⁵Picardo-Muñiz, s. 365.

kalitesi çalışmaları daha çok ‘şehir yönetimi ve planlaması’ alanında ele alınmaya başlanmıştır²⁸⁶. Kentsel yaşam kalitesi konusunda yapılan araştırmalar incelendiğinde günümüzde de benzer bir tablonun varlığından söz edilebilir. ‘Kentsel yaşam kalitesi’ hakkında tamamlanmış bilimsel çalışmaların künyeleri Türkiye özelinde tarandığında; lisansüstü tezlerin %55’inin ‘şehir ve bölge planlama’, %18’inin ise ‘yerel yönetimler’ anabilim dalındaki araştırmacılar tarafından hazırlandığı sonucuna ulaşılmaktadır*.

Robert W. Marans ve Robert J. Stimson’un editörlüğünü yaptıkları “Investigating Quality of Urban Life: Theory, Methods and Empirical Research” kitabının “Giriş” yazısında, kentsel yaşam kalitesi araştırmalarının yalnızca şehirlerin yaşanabilirliğinin ölçümlenmesinden ibaret olmadığını aynı zamanda kentlerde yaşayan insanların tatmin ve memnuniyet algılarını belirleyen çok yönlü çalışmalar olarak tarif etmektedirler²⁸⁷. Bu bağlamda; kentsel yaşam kalitesi, şehir yönetimi ve planlamasının dışında; mimari, coğrafi, sosyolojik, ekonomik ve politik bakış açılarının geniş düzlemde ele alındığı disiplinlerarası bir çalışma alanı olarak betimlenebilir.

Kentsel yaşam kalitesi, yaşam kalitesine dair genel çalışmalar kapsamında yer alan ancak kendine özgü bir yaklaşıma sahip olarak yöntem ve teknikler geliştiren bir çalışma alanıdır. Bu çerçevede; kentsel yaşam kalitesinin, diğer tüm yaşam kalitesi araştırmalarından ayıran temel özelliği ölçümlmeler için oluşturulan göstergelerin kullanılış biçimidir. Kentsel yaşam kalitesi çalışmalarında ele alınan ‘göstergeler’, bütünlük bir perspektifle genişletilerek izah edilmektedir²⁸⁸. R. Marans ve R. Stimson, çevresel faktörlerin salt nesnel gerçekliklerle açıklanamayacağını insanların öznel algı boyutunun da kentsel yaşam kalitesinin uzanımlarından biri olduğunu önemine dikkat çekmektedirler²⁸⁹. Sonuç olarak; kentsel yaşam kalitesi araştırmalarında uygulanan ‘bütünlük model’, yaşam kalitesinin genel alanı içerisindeki en önemli yaklaşımsal farklılık olarak gösterilebilir.

²⁸⁶Picardo-Muñiz, s. 366.

*Veriler, YÖK’ün ‘tez merkezi’ modülünden çekilerek hesaplanmıştır.

²⁸⁷Marans ve Stimson, s. 2.

²⁸⁸Nilgün Görer ve Aysu Uğurlar, “Yaşam Kalitesi ve Kentsel Kalite Göstergeleri Üzerine Bir Yazın Derlemesi”, Ayşegül Mengi (ed.), **Yerellik ve Politika: Küreselleşme Sürecinde Yerel Demokrasi** içinde (225-234), Ankara: İmge Kitabevi, 2007, s. 227.

²⁸⁹Marans ve Stimson, s. 4.

II. KENTSEL YAŞAM KALİTESİ İLE İLGİLİ KAVRAMLAR

Yaşam / kentsel yaşam kalitesi, önceki kısımda değinildiği üzere çok yönlü kavramlardır. Bu bağlamda; yaşam kalitesinin genel çalışmaları içinde spesifik bir çalışma alanı olarak ön plana çıkan kentsel yaşam kalitesi dahi literatürde disiplinlerarası bir yaklaşımla ele alınmaktadır. Buradan hareketle, yaşam kalitesi konusunda çalışan araştırmacılar ve uzmanlar, geniş bir akademik yelpazeye yayılmış olan yaşam kalitesi olgusuyla ilgili olarak belirgin bir tanım ve kavram birliğinin oluşturulamadığına dikkat çekmektedir. Örneğin; refah (well-being), yaşam memnuniyeti (life satisfaction) ve mutluluk (happiness) gibi çeşitli terimler pek çok çalışmada yaşam kalitesiyle aynı içerikte kullanılmaktadır²⁹⁰.

A. Campbell ve arkadaşları, Amerikalıların tatmin ve memnuniyet algıları üzerine gerçekleştirdikleri araştırmada*, yaşam kalitesini *bireysel refah* manasında kullanmaktadırlar. Yazarlar, mutluluğu göreceli ve kısa süreli bir durum olarak açıklamaktadırlar. Bu nedenle, daha ölçülebilir bir olgu olan *memnuniyeti*, yaşam kalitesinin nesnel göstergeleri arasında saymaktadırlar²⁹¹. ‘Mutluluk’ ise; yaşam kalitesinin öznel boyutlarından biri olarak değerlendirilmektedir²⁹².

Kentsel yaşam kalitesi, yaşam kalitesinin genel çerçevesi içerisinde kullanılan kavramları referans alırken aynı zamanda kendine özgü kavramsal tasarımlar geliştirmiştir. Böylelikle, yaşam kalitesiyle ilgili temel kavramlara ilişkin yapılan girişin ardından çalışmanın bu başlığında kentsel yaşam kalitesine dair kavramlarla devam edilecektir.

A. Yaşanabilirlik

Hollandalı sosyolog Ruut Veenhoven, “The Four Qualities of Life: Ordering Concepts and Measures of the Good Life” başlığıyla 2000 yılında yayımladığı yazısında, yaşanabilirliği (çevresel) yaşam kalitesinin temel niteliklerinden biri olarak

²⁹⁰Rod McCrea ve Diğerleri, “Subjective Measurement of Quality of Life Using Primary Data Collection and the Analysis of Survey Data”, Robert W. Marans ve Robert J. Stimson (ed.), **Investigating Quality of Urban Life: Theory, Methods and Empirical Research** içinde (55-75), Dordrecht: Springer, 2011, s. 56.

*bkz: **Yaşam / Kentsel Yaşam Kalitesi Kavramları ve Aralarındaki Yaklaşımsal Farklılıklar** içinde, s. 84.

²⁹¹Marans ve Stimson, s. 8.

²⁹²McCrea, Shyy ve Stimson, s. 80.

tanımlamaktadır²⁹³. Yaşanabilirlik kavramını, sosyolog ve ekolojistlerin 'yaşam kalitesi', ekonomistlerin ise 'refah' anlamında kullandığını belirten R. Veenhoven, bu terimi kendi çalışmasında iyi yaşam koşulları manasında kullanmaktadır. Yazar'a göre yaşanabilirlik (livability), yalnızca dış çevreyle ilişkili geniş ölçekli bir olgu olmayıp aynı zamanda konut gibi daha küçük yaşam alanlarını da çağrıştırmaktadır²⁹⁴.

Kentsel yaşam kalitesi üzerine çalışmaları bulunan Daisy Das, 'yaşanabilirlik' kavramının yaşam kalitesi çerçevesindeki nesnel ve öznel boyutlarına dikkat çekmektedir²⁹⁵. Yazar, yaşanabilirlik mefhumunun salt fiziksel çevre koşullarıyla açıklanamayacağını belirtmektedir. D. Das'a göre; fiziksel, ekonomik ve sosyal çevre bireyin yaşanabilirlik algısını bir bütün halinde biçimlendirmektedir²⁹⁶. R. Veenhoven de çalışmasında 'yaşanabilirlik' algısındaki sübjektiviteyi işaret etmektedir. Yazar'a göre; yaşanabilirlik algısı kişinin toplumdaki konumuna göre değişebilmektedir²⁹⁷. Buradan hareketle R. Veenhoven, yaşanabilirliğin ekolojik mahiyetinin dışında; sosyal, ekonomik ve kültürel uzantısallığının da bulunduğunun altını çizmektedir²⁹⁸.

"World Cities: Achieving Liveability and Vibrancy" adlı kitabın editörlüklerini yapan Ooi G. Ling ve Belinda Yuen, yaşanabilirliğin temel öğelerini kamusal alandan (public space) hareketle açıklamaktadırlar. Yazarlar, yaşanabilirlik – kamusal alan ilişkisini; kent çalışmaları alanındaki önemli kaynaklardan biri olarak kabul edilen 1961 / "Death and Life of Great American Cities" kitabının yazarı ABD'li yazar Jane Jacobs'ın 'kentsel yaşanabilirlik' ile 'toplumsallık' (socialbility) arasında kurduğu bağdan yola çıkarak temellendirmektedirler. Bu bağlamda; Ling ve Belinda Yuen, yaşanabilir kentleri insanı merkeze alan sosyalleşmeyi önceleyen yerler olarak nitelendirmektedirler²⁹⁹.

Son yıllarda akademik ve ticari amaçlarla gerçekleştirilen kentsel yaşam kalitesi araştırmalarında sayıca artış gözlenmektedir. Özellikle ticari amaçlarla hazırlanan yaşam kalitesi çalışmalarında indekslemeye yönelik bir eğilimin olduğu

²⁹³Ruut Veenhoven, "The Four Qualities of Life: Ordering Concepts and Measures of the Good Life", **Journal Of Happiness Studies**, Vol.1, No.1, March 2000, s. 1.

²⁹⁴Veenhoven, s. 4-5.

²⁹⁵Das, s. 298.

²⁹⁶Das, s. 306.

²⁹⁷Veenhoven, s. 8-9.

²⁹⁸Veenhoven, s. 11.

²⁹⁹Belinda Yuen ve Giok L. Ooi, "Introduction: World Cities — Challenges of Liveability, Sustainability and Vibrancy", Belinda Yuen ve Giok Ling Ooi (ed.), **World Cities: Achieving, Liveability and Vibrancy** içinde (1-11), Singapore: World Scientific Publishing, 2010, s. 3.

söylenbilir. Şehirlerin yaşam kalitesi bağlamında küresel ölçekte derecelendirildiği bu araştırmalarda çoğunlukla 'yaşanabilirlik' kavramının öne çıktığı görülmektedir³⁰⁰.

B. Çevresel Kalite

Çevresel kalite (environmental quality), kent sorunları bağlamında özellikle kentleşme ve şehir planlama alanlarında çalışan araştırmacılar tarafından ele alınan bir konu olarak tezahür etmektedir.

Harvey Perloff'un 1969 tarihli "The Quality of the Urban Environment: Essays on New Resources in an Urban Age" adlı kitap, 'çevresel kalite' hakkındaki ilk çalışma olarak kabul edilmektedir³⁰¹. Bu noktadan yola çıkarak, konunun ilk defa 1970'lerde ele alındığı söylenebilir. Ne var ki; 1980'lerden sonra küreselleşmenin kentler üzerindeki etkisiyle 'çevresel kalite', akademik olarak geniş çapta tartışılmaya başlanmıştır³⁰².

Araştırmacılar çevresel kalite konusunu ağırlıklı olarak kirlilik gibi ekolojik faktörler kapsamında incelemektedir³⁰³. Bu bakımdan çevresel kalitenin tematik olarak daha çok yaşam kalitesinin nesnel göstergeleriyle ilişkili bir kavram olduğu sonucuna varılabilir³⁰⁴. Ancak bazı çalışmalar konunun sosyal ve ekonomik meselelerle de ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır³⁰⁵. Bu açıdan bakıldığında; çevresel kalite başlığının kentsel yaşam kalitesi çalışmaları altında disiplinlerarası bir yaklaşımla ele alındığı ifade edilebilir³⁰⁶.

Irene van Kamp ve arkadaşlarının birlikte kaleme aldıkları, "Urban Environmental Quality and Human Well-Being Towards A Conceptual Framework and Demarcation of Concepts; A Literature Study" adlı çalışmada, çevresel kalite

³⁰⁰Robert Stimson ve Robert W. Marans, "Objective Measurement of Quality of Life Using Secondary Data Analysis", Robert W. Marans ve Robert J. Stimson (ed.), **Investigating Quality of Urban Life: Theory, Methods and Empirical Research** içinde (33-53), Dordrecht: Springer, 2011, s. 48.

³⁰¹Marans ve Stimson, s. 20.

³⁰²Görer ve Uğurlar, s. 226.

³⁰³Marans ve Stimson, 21.

³⁰⁴Mulligan ve Carruthers, s. 108.

³⁰⁵Marans ve Stimson, 21.

³⁰⁶Irene van Kamp ve Diğerleri, "Urban Environmental Quality and Human Well-Being Towards A Conceptual Framework and Demarcation of Concepts; A Literature Study", **Landscape and Urban Planning**, Vol.65, No.1-2, September 2003, s. 5.

olgusunun salt akademik alanla sınırlı olmayan; toplumsal, politik ve mimari olarak da karşılığının olduğunu belirtmektedirler³⁰⁷. Bu itibarla, 'çevresel kalite'; fiziksel, sosyal ve mekânsal açıdan belirleyici nitelikler taşıyan disiplinler ötesi (transdisciplinary) boyutta tartışılan bir kavram olarak değerlendirilmektedir³⁰⁸.

C. Sürdürülebilirlik

Sürdürülebilirlik (Sustainability), kavram olarak; çevresel, sosyal ve ekonomik yapıların birbirleri arasındaki dengeyi ifade etmektedir³⁰⁹. I. van Kamp ve arkadaşları ise; sürdürülebilirliği, fiziksel ve ekonomik alanların etkileşiminin bir sonucu olarak yorumlamaktadırlar³¹⁰ (bkz: Şekil 10).

Şekil 10: Yaşam Kalitesine İlişkin Kavramsal Bir Model (Sosyal Çevre Yönünden)

Kaynak: Carl S. Shafer, Bong Koo Lee ve Shawn Turner, "A Tale of Three Greenway Trails: User Perceptions Related to Quality of Life", **Landscape and Urban Planning**, Vol.49, No.3-4, July 2000, s. 166.

³⁰⁷ van Kamp ve Diğerleri, s. 15.

³⁰⁸ van Kamp ve Diğerleri, s. 16.

³⁰⁹ Hamam S. El Din ve Diğerleri, "Principles of Urban Quality of Life For A Neighborhood", **HBRC Journal**, Vol.9, No.1, April 2013, s. 87.

³¹⁰ van Kamp ve Diğerleri, s. 9.

Yazarlar, fiziksel ve sosyal çevrenin karşılıklı ilişkisini 'yaşanabilirlik' olgusu bakımından incelemektedirler.

“Taking Sustainable Cities Seriously: Economic Development, the Environment, and Quality of Life in American Cities” kitabının yazarı Kent E. Portney, sürdürülebilirlik kavramını kentsellik perspektifi çerçevesinde ele aldığı bu çalışmada; ekolojiyi ve yaşanabilirliği sürdürülebilir kentlerin temel konuları olarak değerlendirmektedir³¹¹. Bu bakımdan K. Portney, sürdürülebilirliğin salt ekosistem bağlamında açıklanamayacağını, kavramın ekonomik ve sosyal boyutlar da içerdiğine dikkat çekmektedir³¹². Yaşanabilirliği, sürdürülebilirliğin temel konuları arasında sayan K. Portner ile paralel olarak birçok çalışmada bu iki kavram birbiriyle bağlantılı olarak ele alınmaktadır³¹³. Ancak, sürdürülebilirlik ve yaşanabilirlik kavramları arasında temel bir ayrım bulunmaktadır. ‘Sürdürülebilirlik’, daha çok *geleceği* betimleyen bir tasavvur; ‘yaşanabilirlik’ ise *yakın zamana* dair anlatım olarak tanımlanmaktadır³¹⁴.

Sürdürülebilirlik ve yaşanabilirlik kavramları arasındaki ilişkinin bir benzerinin; ‘kentsel gelişme’ (urban development) ile sürdürülebilirlik arasında olduğu da görülmektedir³¹⁵. Kentsel yaşam kalitesi bağlamında önemli uzanımlar olarak nitelendirilen ‘sürdürülebilirlik’ ve ‘kentsel gelişme’³¹⁶, yaşam kalitesi ölçümlerinde gösterge olarak baz alınmaktadır³¹⁷.

Sonuç olarak; yaşanabilirlik, çevresel kalite ve sürdürülebilirlik gibi kentsel yaşam kalitesi bağlamında ele alınan kavramların geniş bir anlamsal düzlemde kullanıldığı anlaşılmaktadır. Tüm bu kavramların birbirleriyle ilişkili ve kentsel yaşam kalitesiyle de etkileşim halinde olduğu görülmektedir.

³¹¹Kent E. Portney, **Taking Sustainable Cities Seriously: Economic Development, the Environment, and Quality of Life in American Cities**, Massachusetts: MIT Press, 2003, s. 28.

³¹²Portney, s. 16.

³¹³Andrew Tan, “Liveable Cities”, Belinda Yuen ve Giok Ling Ooi (ed.), **World Cities: Achieving, Liveability and Vibrancy** içinde (155-170), Singapore: World Scientific Publishing, 2010, s. 156.

³¹⁴van Kamp ve Diğerleri, s.11.

³¹⁵Alexander G. Keul ve Thomas Prinz, “The Salzburg Quality of Urban Life Study with GIS Support”, Robert W. Marans ve Robert J. Stimson (ed.), **Investigating Quality of Urban Life: Theory, Methods and Empirical Research** içinde (273-293), Dordrecht: Springer, 2011, s. 289.

³¹⁶El Din ve Diğerleri, s. 86.

³¹⁷Robert W. Marans, “Understanding Environmental Quality Through Quality of Life Studies: The 2001 DAS and Its Use of Subjective and Objective Indicators”, **Landscape and Urban Planning**, Vol.65, No.1-2, September 2003, s. 82

III. ÖLÇÜLEBİLİR BİR OLGU OLARAK KENTSEL YAŞAM KALİTESİ

A. Kentsel Yaşam Kalitesi Araştırmalarında Kullanılan Temel Göstergeler

Kentsel yaşam kalitesi olgusu, önceki başlıklarda belirtildiği gibi çok boyutlu bir kavramsal yaklaşımın tezahürü olarak ele alınmaktadır. Bununla birlikte; kentsel yaşam kalitesinin ölçülmesine dair literatürde yoğun olarak iki temel yaklaşım üzerinde durulduğu gözlenmektedir³¹⁸: Nesnel ve öznel göstergeler (objective / subjective indicators). Kentsel yaşam kalitesi bağlamında, nesnel ve öznel göstergelerin bir arada kullanıldığı yöntemsel başvurular da bulunmaktadır. Bu yaklaşım, alanyazında ‘bütünleşik göstergeler’ (combining indicators) olarak adlandırılmaktadır³¹⁹.

1. Nesnel Göstergeler

‘Nesnel göstergeler’, bireysel alanın dışında seyreden fiziksel yaşama ilişkin bileşenler üzerine kentsel yaşam kalitesi araştırmalarının referans aldığı ana değişkenlerin tümüne ait verilerdir³²⁰. Bazı çalışmalarda ‘sosyal göstergeler’ (social indicators) olarak da ifade edilen ‘nesnel göstergeler’³²¹; suç oranları, hava ve çevre kirliliği, iklim şartları, eğitim olanakları, toplu ulaşım imkânları, şehir trafiği, park ve yeşil alanlara erişilebilirlik ve barınma gibi kentle bağıntılı; sosyal, çevresel, politik ve ekonomiyle ilgili verileri içermektedir³²².

Kentsel yaşam kalitesi araştırmalarında kullanılan ‘nesnel göstergeler’ ağırlıkla ikincil verilerden (secondary data) oluşmaktadır³²³. Bu veriler daha çok; “İnsani Gelişme İndeksi” (UNDP), “Yaşam Memnuniyeti Araştırması” (TÜİK) gibi uluslararası ve/veya ulusal kurumların istatistiki bilgileri kapsamında değerlendirilmektedir.

³¹⁸Sedigheh Lotfi ve Diğerleri, “A Study of Urban Quality of Life in a Developing Country”, **Journal of Social Sciences**, Vol.7, No.2, February 2011, s. 234.

³¹⁹Ed Diener ve Eunkook Suh, “Measuring Quality of Life: Economic, Social, and Subjective Indicators”, **Social Indicators Research**, Vol.40, No.1-2, January 1997, s. 198.

³²⁰Richard A. Easterlin ve Laura Angelescu, “Modern Economic Growth and Quality of Life: Cross-Sectional and Time Series Evidence”, Kenneth C. Land, Alex C. Michalos ve M. Joseph Sirgy (ed.), **Handbook of Social Indicators and Quality of Life Research** içinde (113-136), Dordrecht: Springer, 2012, s. 113.

³²¹Diener ve Suh, s. 191.

³²²Brown, Bowling ve Flynn, s. 14-15.

³²³Abbas Malek Hosseini ve Hamidreza Joodaki, “Review of Urban Life Quality in Separation of Localities in Iran Case Study: Noorabad City”, **Journal of Basic and Applied Scientific Research**, Vol.1, No.10, October 2011, s. 1611.

Nesnel göstergelerin, kentsel yaşam kalitesi çalışmaları açısından bazı mahzurlar taşıdığı yönünde görüşler bulunmaktadır. ‘Nesnel göstergeler’ kullanılarak çok geniş ölçeklerde gerçekleştirilen kentsel yaşam kalitesi araştırmaları kimi durumlarda ölçümsel yanılgılara neden olabilmektedir³²⁴. Örnek vermek gerekirse; kültür gibi soyut alanlar, yaşam kalitesi bağlamında mekânsal boyuttan bağımsız bireysel özelliklere göre değişkenlik gösterebilmektedir. Daha belirgin bir anlatımla; opera binası, bazı insanlar için yaşam kalitesini yükselten bir unsur olarak görülürken bazıları için hiçbir anlam ifade etmemektedir. Bu nedenle; kentsel yaşam kalitesi alanında çalışmalarını sürdüren pek çok araştırmacı öznel ya da bütünleşik göstergeleri daha güvenilir olarak kabul etmektedir³²⁵.

2. Öznel Göstergeler

‘Öznel göstergeler’, kişisel ölçümleme yöntemleriyle bireylerin refah düzeyini belirlemeye yönelik yöntemsel bir süreci ifade etmektedir³²⁶. ‘Öznel göstergeler’; *refah, mutluluk ve yaşam memnuniyeti* gibi insanın algısal gerçekliklerine ilişkin olarak birincil kaynaklardan elde edilen verilere dayalı ölçümsel değişkenlerdir³²⁷. Bu bakımdan; ‘öznel göstergeler’, literatürde ‘kişisel göstergeler’ olarak da anılmaktadır³²⁸.

‘Öznel göstergeler’, kentsel yaşam kalitesi araştırmalarında ağırlıkla; konut ve yaşam alanları memnuniyeti, şehir algısı, güvenlik hissi, sosyal ilişkilerin niteliği, kent estetiği, yerel yönetimler hakkındaki düşünceler gibi alt bileşenlerden oluşmaktadır³²⁹. ‘Öznel göstergeler’, görüldüğü üzere daha çok bireysel algıların anlamlandırılması ve yorumlanmasına dönük bileşenler içermektedir. Öznel göstergelerin, bu bağlamda; kentsel yaşam kalitesi çalışmaları açısından sağladığı en

³²⁴Reto ve Garcia-Vega, s. 226.

³²⁵Brown, Bowling ve Flynn, s. 44.

³²⁶Easterlin ve Angelescu, s. 113.

³²⁷Habib Tiliouine, “Stability and Change in National and Personal Wellbeing in Algeria: A Case Study of a Developing Country in Transition”, Valerie Møller ve Denis Huschka (ed.), **Quality of Life and the Millennium Challenge** içinde (115-138), Dordrecht: Springer, 2009, s. 115-116.

³²⁸Jason D. Edgerton, Lance W. Roberts ve Susanne von Below, “Education and Quality of Life”, Kenneth C. Land, Alex C. Michalos ve M. Joseph Sirgy (ed.), **Handbook of Social Indicators and Quality of Life Research** içinde (265-296), Dordrecht: Springer, 2012, s. 267.

³²⁹Marans ve Stimson, *An Overview of Quality of Urban Life*, s. 3.

önemli avantaj, anlık olarak değişkenlik gösterebilen öznel yargılar hakkında daha doğru ölçümleme yapılabilmesine olanak sağlamasıdır³³⁰.

‘Nesnel göstergeler’, kentsel yaşam kalitesi araştırmalarında dolaylı ölçüm tekniği olarak kullanılırken³³¹; ‘öznel göstergeler’, bireylerin kentsel kalite algısını etkileyen boyutları direkt olarak ölçümlemektedir³³². Ancak, kişisel ihtiyaç ve beklentilerin farklı faktörlere bağlı olarak öngörülemez yapıları nedeniyle; salt öznel göstergelerden hareketle kentsel yaşam kalitesi hakkında genel bir yargıya varılamamaktadır. Sonuç olarak; nesnel ve öznel göstergeler, birbirinden bağımsız olarak ele alındığında bazı muhtemel yanılgılara neden olabilmektedir. Bu nedenle kentsel yaşam kalitesi çalışmalarının geçerliliğini arttırmak amacıyla bütünleşik gösterge modeli geliştirilmiştir³³³.

3. Bütünleşik Göstergeler

Başta belirtildiği üzere; ‘nesnel göstergeler’, şehirle ilgili çevresel faktörleri simgeleyen değişkenler³³⁴; ‘öznel göstergeler’ ise kente dair kişisel görüngeler olarak yorumlanmaktadır³³⁵. Bu çerçevede; ‘bütünleşik göstergeler’, nesnel ve öznel boyutları birleştiren analitik bir yaklaşımı ifade etmektedir³³⁶.

Yaşam / kentsel yaşam kalitesi araştırmalarına tarihsel olarak bakıldığında nesnel göstergelerin kullanımının ağırlıkta olduğu görülmektedir. Güncel çalışmalar incelendiğinde ise yöntemsel yaklaşımın öznel ya da bütünleşik göstergelerde yoğunlaştığı anlaşılmaktadır³³⁷. Ancak, başını Rod McCrea’nin* çektiği bazı

³³⁰Daniel Kahneman ve Alan B. Krueger, “Developments in the Measurement of Subjective Well-Being”, **Journal of Economic Perspectives**, Vol.20, No.1, Winter 2006, s. 4.

³³¹Diener ve Suh, s. 205.

³³²Veenhoven, s. 23.

³³³Kahneman ve Krueger, s. 9.

³³⁴Picardo-Muñiz, s. 364.

³³⁵McCrea ve Diğerleri, *Subjective Measurement of Quality of Life Using Primary Data Collection and the Analysis of Survey Data*, s. 63-64.

³³⁶Malek Hosseini ve Joodaki, s. 1611.

³³⁷Kenneth C. Land, Alex C. Michalos ve M. Joseph Sirgy, “Prologue: The Development and Evolution of Research on Social Indicators and Quality of Life (QOL)”, Kenneth C. Land, Alex C. Michalos ve M. Joseph Sirgy (ed.), **Handbook of Social Indicators and Quality of Life Research** içinde (1-22), Dordrecht: Springer, 2012, s. 5.

*Psikolog ve şehir coğrafyacısı olan Avustralyalı yazar R. McCrea, özellikle kentsel yaşam kalitesi alanında en çok atıf alan yazarlar arasında yer almaktadır.

araştırmacılar, kentsel yaşam kalitesi çalışmalarında birlikte kullanılan nesnel ve öznel göstergeler arasındaki ilişkinin zayıf olduğunu savunmaktadır³³⁸. R. McCrea'ye göre; sübjektif yöntemlerle elde edilen veriler psikolojik faktörlerden etkilendiği için nesnel ve öznel göstergeler arasındaki ilişki zaafa uğramaktadır³³⁹. Buna karşın; R. McCrea, kentsel yaşam kalitesinin öznel boyutları dikkate alınarak nesnel göstergelerin belirlenmesi halinde bütünleşik göstergelerin kullanılabileceğini belirtmektedir³⁴⁰.

Bütünleşik gösterge yaklaşımına yönelik R. McCrea'nin yöntemsel çekinceleri olmakla beraber kentsel yaşam kalitesi araştırmalarında nesnel ve öznel göstergelerin birlikte kullanımı literatürde yaygın bir ele alış biçimi olarak ortaya çıkmaktadır³⁴¹.

B. Kentsel Yaşam Kalitesi İndeksleri

Son yıllarda şehirlerin yaşam kalitesi bağlamında derecelendirilmesine yönelik indeksler özellikle ticari girişimler tarafından ele alınmakta ve bu konu üzerinde uluslararası nitelikte saygın yayınlar üretilmektedir³⁴². Kentsel yaşam kalitesi hakkında hazırlanan bu indekslerde şehirler küresel ölçekte karşılaştırmalı olarak sıralandırılmaktadır³⁴³.

Mercer'in "Quality of Living Survey" (QoLS) adlı çalışması başta olmak üzere; The Economist Intelligence Unit'in (EIU) "Global Liveability Ranking" (GLR) ve Monocle Magazine'nin "Global Quality of Life Survey" (GQoLS) araştırmaları, en önde gelen kentsel yaşam kalitesi indeksleri olarak nitelendirilmektedir³⁴⁴.

³³⁸Malek Hosseini ve Joodaki, s. 1613.

³³⁹McCrea, Shyy ve Stimson, s. 81.

³⁴⁰McCrea, Shyy ve Stimson, s. 93.

³⁴¹Luis D. Santos, Isabel Martins ve Paula Brito, "Measuring Subjective Quality of Life: A Survey to Porto's Residents", **Applied Research in Quality of Life**, Vol.2, No.1, March 2007, s. 53.

³⁴²Marans ve Stimson, 20.

³⁴³Picardo-Muñiz, s. 366-367.

³⁴⁴Reinier de Graaf, "Look Past the Liveability Ranks", *Financial Times*, April 6, 2010, <http://www.ft.com/cms/s/0/e6d98b84-38d4-11df-9998-00144feabdc0.html#axzz2qbGJ4rEh> (4 Temmuz 2011).

Mercer'in geleneksel araştırmalarından QoLS, tüm kentsel yaşam kalitesi indeksleri arasında en bilineni olarak kabul edilmektedir³⁴⁵. Mercer, bu araştırma kapsamında; 10 ana kategori üzerinden toplamda 39 deęiřkeni³⁴⁶, yaşam kalitesi yönünden inceleyerek 221 kenti³⁴⁷, küresel ölçekte derecelendirmektedir*. Buna göre; Mercer'in en son 2012 yılında yayımladığı yaşam kalitesi indeksinin en üst sırasında Viyana yer almaktadır³⁴⁸. Listenin liderliğini 2009'da Zürih'ten devralan Viyana'nın konumunda herhangi bir değişikliğin yaşanmadığı anlařılmaktadır³⁴⁹. Viyana'nın hemen ardından Zürih ve Auckland gelmektedir. Bu şehirleri sırasıyla; Vancouver, Düsseldorf, Frankfurt, Cenevre, Kopenhag, Bern ve Sidney takip etmektedir³⁵⁰.

Tablo 23
2011 / 2012 – Mercer / Yaşam Kalitesi Sıralaması

Mercer Quality of Living Survey → Worldwide Rankings, 2012			
Rank		City	Country
2012	2011		
1	1	VIENNA	AUSTRIA
2	2	ZURICH	SWITZERLAND
3	3	AUCKLAND	NEW ZEALAND
4	4	MUNICH	GERMANY
5	5	VANCOUVER	CANADA
6	5	DÜSSELDORF	GERMANY
7	7	FRANKFURT	GERMANY
8	8	GENEVA	SWITZERLAND
9	9	COPENHAGEN	DENMARK
10	9	BERN	SWITZERLAND
10	11	SYDNEY	AUSTRALIA
12	12	AMSTERDAM	NETHERLANDS
13	13	WELLINGTON	NEW ZEALAND
14	14	OTTAWA	CANADA
15	15	TORONTO	CANADA
16	17	BERLIN	GERMANY
17	16	HAMBURG	GERMANY
17	18	MELBOURNE	AUSTRALIA
19	19	LUXEMBOURG	LUXEMBOURG
19	20	STOCKHOLM	SWEDEN
21	21	PERTH	AUSTRALIA
22	22	BRUSSELS	BELGIUM
23	22	MONTREAL	CANADA
24	24	NURNBERG	GERMANY
25	25	SINGAPORE	SINGAPORE

Kaynak: International HR Adviser, s. 34.

³⁴⁵Adam Okulicz-Kozaryn, "City Life: Rankings (Livability) Versus Perceptions (Satisfaction)", **Social Indicators Research**, Vol.110, No.2, January 2013, s. 434.

³⁴⁶Okulicz-Kozaryn, s. 439.

³⁴⁷International HR Adviser, "2012 Quality Of Living Worldwide City Rankings Survey", No.52, Winter 2012, s. 34.

*Mercer, QoLS kapsamında; politik, sosyal, ekonomik ve çevresel faktörlerin yanı sıra; güvenlik, sağlık, eğitim, ulaşım ve diğer kamu hizmetlerini ana değişkenler olarak ele almaktadır. (bkz: Brown, Bowling ve Flynn, s. 15.) Ayrıntılar için bkz: **EK 9.**, s.161.

³⁴⁸International HR Adviser, s. 33.

³⁴⁹Greg Clark ve Tim Moonen, **The Business of Cities: City Indexes in 2011**, London, 2011, s. 67.

³⁵⁰International HR Adviser, s. 33.

QoLS'12 ana hatlarıyla incelendiğinde Avrupa'nın, yaşam kalitesi açısından diğer coğrafi bölgelere göre farklı bir seviyede konumlandığı görülmektedir*. En iyi dereceyi elde eden ilk 25 şehir arasında 15 Avrupa kentinin yer aldığı listede, özellikle Alman ve İsviçre şehirlerinin üstünlüğü dikkat çekmektedir³⁵¹ (bkz: Tablo 23). Araştırmanın sonuçlarına göre; Avrupa'yı Kuzey Amerika (Kanada) ve Okyanusya (Yeni Zelanda ve Avustralya) izlemektedir. ABD'den en iyi sonuca Honolulu** (28) ulaşırken Asya'dan ise Japon şehirlerinin sayısal ağırlığı göze çarpmaktadır³⁵².

Mercer'in hazırladığı indeks, küresel kentlerin yaşam kalitesi standartları bakımından düşük bir görüntü çizdiğini ortaya koymaktadır³⁵³: Hong Kong (70), New York ve Tokyo (44), Londra (38), Paris (29). QoLS'12'de yer alan elit küresel kentler içindeki en iyi derece, 25. sırada yer alan Singapur'a aittir.

Kentsel yaşam kalitesi kapsamında gerçekleştirdiği araştırmalarla bu alandaki saygın kuruluşlardan biri olan EIU, nesnel ve öznel göstergeler bağlamında 140 kenti 5 temel boyutta ele almaktadır³⁵⁴: İstikrar, sağlık, kültür, çevre, eğitim ve altyapı.

Tablo 24
2013 – EIU / Küresel Yaşanabilirlik Sıralaması

The top ten cities
(100=ideal; 0=intolerable)

Country	City	Rank	Overall Rating (100=ideal)	Stability	Healthcare	Culture & Environment	Education	Infrastructure
Australia	Melbourne	1	97.5	95	100	95.1	100	100
Austria	Vienna	2	97.4	95	100	94.4	100	100
Canada	Vancouver	3	97.3	95	100	100	100	92.9
Canada	Toronto	4	97.2	100	100	97.2	100	89.3
Canada	Calgary	5	95.6	100	100	89.1	100	96.4
Australia	Adelaide	5	95.6	95	100	94.2	100	96.4
Australia	Sydney	7	95.1	90	100	94.4	100	100
Finland	Helsinki	8	95.0	100	100	90	91.7	96.4
Australia	Perth	9	95.9	95	100	88.7	100	100
New Zealand	Auckland	10	95.7	95	95.8	97	100	92.9

Kaynak: Economist Intelligence Unit, s. 4.

*bkz: **Küresel Kentler İndeksi (Yaşam Kalitesi)** içinde, s. 71.

³⁵¹International HR Adviser, s. 33.

**İdari yönden ABD'ye bağlı olan Honolulu Hawaii'nin başkentidir.

³⁵²International HR Adviser, s. 33-34.

³⁵³International HR Adviser, s. 34.

³⁵⁴Economist Intelligence Unit, **A Summary of the Liveability Ranking and Overview**, London, August 2013, s. 1.

GLR'13 göre; Melbourne tüm şehirler arasında en 'yaşanabilir' olarak ilk sırada yer almaktadır. Melbourne'ü sırasıyla Viyana ve Vancouver takip etmektedir³⁵⁵. GLR'nin 2011 raporunda, 2010 Kış Olimpiyatları'nın Vancouver'ın liderliğinde önemli pay sahiplerinden bir tanesi olarak gösterilmektedir. Olimpiyatların, özellikle; altyapı, kültür ve çevre konularında kente ivme kazandırdığına dikkat çekilmektedir³⁵⁶. Ancak; GLR'11'in lider kenti Vancouver'ın, konumunu 2012 ve 2013 yıllarında koruyamadığı görülmektedir³⁵⁷.

EIU'nun hazırladığı indeks, Mercer'in araştırmasıyla coğrafi yönden benzerlikler taşımaktadır. Listede yer alan ilk 25 kentin 12'si Avrupa şehirlerinden oluşmaktadır. Bu çerçevede; özellikle İskandinavya ve Batı Avrupa'nın ön planda olduğu bir tablo izlenmektedir³⁵⁸. Şehirlerin ilk 25 içindeki yoğunlukları bakımından bölgeler; Avrupa, Okyanusya ve Kuzey Amerika (Kanada) biçiminde sıralanmaktadır. QoLS'12'de olduğu gibi Asya'dan Japonya'nın kendini gösterdiği GLR'13'te; ABD'den yine Honolulu'nun (26) en iyi dereceyi elde ettiği bir sıralama ortaya çıkmaktadır.

EIU'nun gerçekleştirdiği sıralama içerisinde en başarılı küresel kentler; Paris (16) ve Tokyo (18) olarak gözükmektedir. Bu iki kentin ardından küresel kentler bağlamında önemli bir kopmanın gerçekleştiği anlaşılmaktadır³⁵⁹: Hong Kong (31), Londra (55) ve New York (56). Rapora göre; suç, terörizm ve ulaşım gibi başlıklar özellikle New York ve Londra açısından kopuşa zemin hazırlayan faktörler arasında sayılmaktadır³⁶⁰. Son olarak; kültür ve çevre göstergeleri bakımından GLR'13'te puanları nispeten düşük olan Singapur'un (52), QoLS'12'deki görünümünden farklı bir tablo çizdiği söylenebilir.

Mercer ve EIU gibi gerçekleştirdiği kentsel yaşam kalitesi araştırmalarıyla önemli bir yere sahip olan Monocle³⁶¹, elde ettiği verileri 2007'den beri düzenli olarak okuyucularıyla paylaşmaktadır³⁶². Monocle'in geleneksel araştırması ilk zamanlar

³⁵⁵Economist Intelligence Unit, s. 1.

³⁵⁶Economist Intelligence Unit, **A Summary of the Liveability Ranking and Overview**, London, February 2011, s. 4.

³⁵⁷Tim Moonen ve Greg Clark, **The Business of Cities 2013**, London, November 2013, s. 106.

³⁵⁸Moonen ve Clark, s. 104.

³⁵⁹The Economist, The Melbourne Supremacy, August 2013, <http://www.economist.com/blogs/graphicdetail/2013/08/daily-chart-19> (10 Eylül 2013).

³⁶⁰Economist Intelligence Unit, 2013, s. 2-3.

³⁶¹de Graaf.

³⁶²Stimson ve Marans, s. 48.

'yaşanabilirlik' başlığıyla yayımlanırken³⁶³ son yıllarda 'yaşam kalitesi' kavramının kullanılmaya başlandığı görülmektedir³⁶⁴.

GQoLS, içerik ve kapsam bakımından QoLS ve GLR'ye kıyasla daha dar bir çerçevede ele alınmaktadır. Yaşam kalitesi yönünden en önde gelen 25 kentin belirlendiği GQoLS'ta³⁶⁵; suç oranları, ulaşım maliyetleri, iş imkânları, eğitim kalitesi, küresel bağlantılık ve iklim ve çevre şartları gibi nesnel göstergelerin yanı sıra³⁶⁶; kent estetiği, toplumsal hoşgörü ve kültürel yaşama dair öznel parametrelerin tamamı bütünlük bir yaklaşımla analiz edilmektedir³⁶⁷.

Tablo 25

2012 / 2013 – Monocle / Küresel Yaşam Kalitesi Sıralaması

Rank 2012	City	Rank 2013
3	Copenhagen	1
6	Melbourne	2
2	Helsinki	3
7	Tokyo	4
4	Vienna	5
1	Zurich	6
10	Stockholm	7
5	Munich	8
8	Sydney	9
9	Auckland	10
13	Hong Kong	11
12	Fukuoka	12
11	Kyoto	13
14	Paris	14
15	Singapore	15
16	Hamburg	16
17	Honolulu	17
20	Madrid	18
19	Vancouver	19
18	Berlin	20
21	Barcelona	21
-	Amsterdam	22
22	Portland	23
23	San Francisco	24
-	Düsseldorf	25

Kaynak: Moonen ve Clark, s. 109.

³⁶³Tyler Brûlé, "The City of Your Dreams", *Financial Times*, June 12, 2009, <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/766d1c92-561e-11de-ab7e-00144feabdc0.html> (4 Temmuz 2011).

³⁶⁴Tyler Brûlé, "The Quest for Liveable Cities", *Financial Times*, June 14, 2013, <http://www.ft.com/intl/cms/s/2/99e260fc-b889-11e2-869f-00144feabdc0.html#axzz2rDkKE0Vg> (10 Eylül 2013).

³⁶⁵Moonen ve Clark, s. 108.

³⁶⁶Tyler Brûlé, "Why Easy Living Can Be So Hard", *Financial Times*, June 10, 2011, <http://www.ft.com/intl/cms/s/2/26c0f2c4-92d8-11e0-bd88-00144feab49a.html> (4 Temmuz 2011).

³⁶⁷Monocle, "The World's Top 25 Most Liveable Cities – 2008", Vol.2, No.15, Jul.-Aug. 2008, s. 18.

Monocle'in en güncel yaşam kalitesi araştırması olan GQoLS'13'ün zirvesinde Kopenhag yer almaktadır. Kopenhag'ı; Melbourne, Helsinki, Tokyo ve Viyana takip etmektedir³⁶⁸. Bir önceki yılın lider kenti Zürih'in son araştırmada ilk 5'in dışında kalması ve Melbourne'ün dikkat çeken yükselişi GQoLS'13'ün önemli noktaları olarak kabul edilebilir*.

Monocle'in araştırması, diğer yaşam kalitesi çalışmalarında olduğu gibi Avrupa şehirlerinin baskın görünümünü teyit eder niteliktedir. Tablo 25'te görüldüğü üzere; GQoLS'13, yaklaşık ½ oranında Avrupa şehirlerinden meydana gelmektedir. Diğer iki çalışmayla benzer şekilde burada da Almanya ve İskandinavya'nın yaşam kalitesi açısından Avrupa'nın öne çıkan şehirlere sahip olduğu gözlenmektedir. Pasifik Asya'dan ilk 25 içerisinde Okyanusya ve Kuzey Amerika'dan daha fazla kentin yer alması GQoLS'13'ün en dikkat çekici ayrıntılarından biri olarak değerlendirilebilir. Pasifik Asya'nın sayısal çoğunluğunu yine Japon şehirlerinin oluşturduğu görülmektedir. ABD'den Honolulu (17) dışında Portland (23) ve San Francisco'nun (24) listede yer alması araştırmanın bir başka şaşırtıcı bulgusu olarak nitelendirilebilir.

Monocle, küresel kentlerin QoLS ve GLR'ye kıyasla yaşam kalitesi bakımından daha başarılı bir performans sergilediklerini ortaya koymaktadır**: Tokyo (4), Hong Kong (11), Paris (14), Singapur (15). Monocle'in yaşam kalitesi araştırmasında adı geçen tüm şehirlerin ortak noktası olarak sahip oldukları toplu taşıma ağı ve ulaşım altyapısı gösterilmektedir³⁶⁹. Bu çerçevede; Tokyo, Hong Kong, Paris ve Singapur'un sahip oldukları güçlü ulaşım sistemleriyle bu şehirlerin GQoLS'13'teki pozisyonları arasında güçlü bir korelasyondan söz edilebilir.

Sonuç olarak; yaşam kalitesi olgusunu şehir ölçeğinde inceleyen kuruluşlar temelde benzer göstergeleri ölçümlese de her birinin kendine özgü yaklaşımsal farklılıkları bulunmaktadır. Bu nedenle; yaşam kalitesi indekslerinde ortaya çıkan tablolar değişkenlik gösterebilmektedir. Ancak; Mercer, EIU ve Monocle'in genel itibarıyla tutarlı sonuçlara ulaştıkları söylenebilir.

³⁶⁸Brülé, *The Quest for Liveable Cities*.

*Monocle'in yaşam kalitesi çalışmalarında kullandığı sabit değişkenlere bir sonraki yıl yenilerini eklemesi indeksteki hareketliliği açıklayan faktörlerden biri olarak değerlendirilebilir. (bkz: Stimson ve Marans, s. 48.)

**New York ve Londra, Monocle'in 2007'den beri sürdürdüğü yaşam kalitesi araştırmalarının hiçbirinde sıralamaya girememiştir.

³⁶⁹Moonen ve Clark, s. 108-109.

IV. KENTSEL YAŞAM KALİTESİ İNDEKSLERİNDE İSTANBUL VE NEW YORK

Bir önceki kısımda işaret edildiği gibi; Mercer, EIU ve Monocle'in hazırladığı yaşam kalitesi indeksleri bu alanın en iyi bilinen çalışmaları olarak öne çıkmaktadır. Bununla birlikte; yaşam kalitesi indeksleri bağlamında ilk uygulama olarak UNDP'nin 1990 tarihli "İnsani Gelişme İndeksi" (HDI) gösterilmektedir³⁷⁰. HDI, esasen bir yaşam kalitesi araştırması olmasa da irdelediği bileşenler itibarıyla yaşam kalitesine dair bazı veriler içermektedir. HDI kapsamında ele alınan; uzun ve sağlıklı yaşam, bilgiye erişim ve hayat standardı gibi insani gelişme düzeyine ait nitelikler bunlar arasında sayılabilir³⁷¹. Ayrıca HDI'ya ait bulgular yaşam kalitesi çalışmalarında – özellikle nesnel göstergeler – ikincil veri kaynağı olarak kullanılmaktadır*.

UNDP'den farklı olarak doğrudan yaşam kalitesi sorunsalına dönük araştırmalar yapan uluslararası düzeyde örgütlenmiş başka kuruluşlardan da söz edilebilir. OECD³⁷² ve AB³⁷³ yaşam kalitesi hakkında indeks çalışmaları üzerine çalışan uluslararası kuruluşların başında gelmektedir.

UNDP, OECD ve AB'nin yaşam kalitesine dair ulaştıkları veriler ülkeler bazında değerlendirdiğinden bu kuruluşlara ait indeks sonuçlarına değinilmeyecektir. Çalışmanın bu başlığında; Mercer ve EIU'nun kentsel yaşam kalitesi çerçevesinde yayımladığı güncel indeksleme çalışmalarına yer verilecektir**.

Mercer'in yaşam kalitesi indeksi QoLS, bir önceki kısımda belirtildiği gibi; güvenlik, sağlık, eğitim, ulaşım, çevre gibi ana değişkenlerin toplamda 39 alt değişken üzerinden sınındığı uluslararası kapsama sahip bir araştırmadır***. Mercer tarafından geleneksel olarak gerçekleştirilen QoLS en son 2012 yılında 221 kentin dâhil olduğu bir

³⁷⁰Michael R. Hagerty ve Kenneth C. Land, "Issues in Composite Index Construction: The Measurement of Overall Quality of Life", Kenneth C. Land, Alex C. Michalos ve M. Joseph Sirgy (ed.), **Handbook of Social Indicators and Quality of Life Research** içinde (181-200), Dordrecht: Springer, 2012, s. 189.

³⁷¹Wolfgang Glatzer, "Cross-National Comparisons of Quality of Life in Developed Nations, Including the Impact of Globalization", Kenneth C. Land, Alex C. Michalos ve M. Joseph Sirgy (ed.), **Handbook of Social Indicators and Quality of Life Research** içinde (381-398), Dordrecht: Springer, 2012, s. 383.

*bkz: **Kentsel Yaşam Kalitesi Araştırmalarında Kullanılan Temel Göstergeler** içinde, s. 91.

³⁷²OECD, **How's Life?: Measuring Well-Being**, Paris, 2011.

³⁷³The European Foundation, **Third European Quality of Life Survey Quality of Life in Europe: Impacts of the Crisis**, Luxembourg, 2012.

**İstanbul ve New York Monocle'in indekslerinde yer almadığından iki kentin yaşam kalitesine yönelik küresel konumları Mercer ve EIU'nun derlediği indeksler bağlamında ele alınacaktır.

***bkz: **Kentsel Yaşam Kalitesi İndeksleri** içinde, s. 94.

örnekleme hazırlanmış ve New York referans kent olarak baz alınarak indekste yer alan tüm şehirler bu çerçeveye göre analiz edilmiştir³⁷⁴. Buna göre; New York için 100 puanlık standart bir ölçüt (baseline score) tanımlanarak 221 kent, belirlenen yaşam kalitesi kıstasları yönünden elde ettikleri puanlara göre sıralandırılmıştır³⁷⁵.

Tablo 26
2011 / 2012 – QoLS (İstanbul ve New York)

Mercer Quality of Living Survey → Worldwide Rankings, 2012			
Rank		City	Country
2012	2011		
44	47	NEW YORK CITY, NY	UNITED STATES
117	117	İSTANBUL	TURKEY

Kaynak: Mercer, s. 8-10.

Tablo 26’da görüldüğü üzere; Mercer’in yaşam kalitesi indeksinin referans kenti New York hesaplanan puanlamanın ardından listede 44. sırada yer almaktadır. Bir önceki seneye göre 3 basamak yükselen New York’un aksine İstanbul’un (117) 2012’de yükseliş eğilimi gösteremediği anlaşılmaktadır. QoLS’ta en iyi dereceyi 2010 yılında elde eden İstanbul (112), 2009’un ardından 9 basamaklık bir çıkış yakalamıştır. Mercer hazırladığı raporlarda şehirlerle ilgili özel bilgi notları paylaşılmasa da; İstanbul’un 2010 yılında yaşadığı Avrupa Kültür Başkenti deneyiminin kentsel yaşam kalitesi göstergelerindeki olumlu görünümü desteklediği düşünülebilir*.

İstanbul ile New York’un QoLS’taki konumları itibarıyla ortaya çıkan tablonun olası nedenlerinden biri olarak kentler arasındaki altyapısal farklılıklar gösterilebilir. Mercer’in; şehir elektriğini sağlayan sistemler, kullanılabilir suyun temini, telefon ve posta hizmetleri, ulaşım imkânları, şehiriçi trafik yoğunluğu ve havayolu bağlantırlığı kapsamında ölçümlendiği ve kentsel yaşam kalitesi araştırma sonuçlarıyla birlikte değerlendirdiği “Kentsel Altyapı Sıralaması” (CIR) araştırmasında, altyapı bakımından en gelişmiş kentler karşılatılmaktadır³⁷⁶. CIR’12’ye göre³⁷⁷; New York’un 30. İstanbul’un ise 104. olarak indekste yer aldığı gözlenmektedir. Sonuç olarak; New York için yaşam kalitesi açısından; Singapur (25), Paris (29) ve Londra (38) gibi küresel kentlerin

³⁷⁴ Mercer, “2012 Quality of Living Worldwide City Rankings”, [News Release], December 4, 2012, s. 1.

³⁷⁵ Moonen ve Clark, s. 105.

*bkz: Küresel Kentler İndeksi içinde, s. 63.

³⁷⁶ Mercer, s. 1-2.

³⁷⁷ Mercer, s. 14-16.

gerisinde kaldığı buna karşın İstanbul ile karşılaştırıldığında görece iyi durumda olduğu söylenebilir*.

EIU'nun yaşanabilirlik araştırması GLR'nin, Mercer'in yaşam kalitesi indeksi QoLS'a nazaran daha sınırlı bir ölçek üzerinden hazırlandığı görülmektedir. Yaşam koşulları, suç oranları, sağlık hizmetleri, siyasi istikrar, sosyal denge, çevre, eğitim ve altyapı gibi toplam olarak 30 göstergenin 10 kategori altında analiz edildiği GLR'de; 140 şehir yaşanabilirlik normlarına göre indekslenmektedir³⁷⁸. EIU bu çalışmada New York'u QoLS'ta olduğu gibi referans şehir olarak kabul etmektedir. Bu bağlamda; örnekleme temsil eden şehirler, 1-100 puanlık bir skalada değerlendirilerek her bir kentin elde ettiği puanlar hesaplanmaktadır³⁷⁹. Sonuç olarak; New York baz alınarak hesaplanan puan sıralamasında 140 kentin GLR'deki pozisyonları bu şekilde belirlenmektedir.

Tablo 27
2013 – GLR (İstanbul ve New York)

Country	City	Overall Rating		Stability	Healthcare	Culture & Environment	Education	Infrastructure
		Rank	(100=ideal)					
US	New York	56	86.6	70	91.7	91.7	100	89.3
Turkey	Istanbul	109	60.3	55	50	68.8	58.3	67.9

Kaynak: Economist Intelligence Unit.

GLR'13'e İstanbul ve New York perspektifinden bakıldığında QoLS'12 ile benzer bir tablonun ortaya çıktığı görülmektedir. Listenin 56. sırasında yer alan New York'un özellikle; yüksek suç oranları, trafik ve toplu ulaşım problemleriyle yaşanabilirlik açısından olumlu göstergelere sahip olmadığı anlaşılmaktadır³⁸⁰. 'İstikrar' (stability) başlığı altında değerlendirilen bu unsurlar, tablo 27'de gösterildiği üzere; New York'un genel yaşanabilirlik seviyesini olumsuz yönde etkilemektedir. Kentsel stabilite açısından New York gibi İstanbul'un da (109) görünümü iyi olmamakla birlikte kente dair en zayıf göstergeler genel sağlık alanında ortaya çıkmaktadır. Bu durum aynı zamanda iki kentin indeksteki yaşanabilirlik seviyeleri bakımından tayin edici bir ağırlık noktası meydana getirmektedir.

*QoLS'12'de; Tokyo, New York ile 44.lüğü paylaşırken Hong Kong 70. sırada kendine yer bulmuştur. (bkz: **Mercer**, s. 8-9)

³⁷⁸Economist Intelligence Unit, 2013, s. 1.

³⁷⁹Clark ve Moonen, s. 77.

³⁸⁰Economist Intelligence Unit, s. 2.

V. BÖLÜM ÖZETİ

‘Yaşam kalitesi’; çok boyutlu, dinamik ve karmaşık bir olgudur. Sağlık, sosyal, ekonomi gibi temel bilimlerin farklı disiplinlerinde çok boyutlu bir yaklaşımla ele alınan yaşam kalitesi, ayrıca kent çalışmaları gibi daha spesifik alanların da incelediği geniş bir perspektif üzerine inşa edilmiştir. Yaşam kalitesi bağlamında ortaya çıkan çok yönlü bu özellik, kavramla ilgili olarak genel bir tanımlama yapılmasını zorlaştırmaktadır. Sonuç olarak; yaşam kalitesine dair literatürde birçok farklı bakış açısı bulunmakla birlikte kavram genel itibarıyla; hoşnutsuzluk, mutluluk, memnuniyet, hayat standardı anlamlarında kullanılmaktadır.

Yaşam kalitesi; zaman, mekân ve toplumsal koşullardan bağımsız genelgeçer bir olgu değildir. Bireylerin ihtiyaçları, beklentileri ve düşünsel gerçeklikleriyle yaşam kalitesi algıları arasında girift bir ilişki olduğu yönünde akademik yazında ortak bir görüş birliği oluşmuştur. Bu bakış açısından hareketle, yaşam kalitesi araştırmalarında kullanılan göstergelerin bu noktada önem kazandığı söylenebilir. Buna bağlı olarak; ikinci bölümde ilk olarak yaşam kalitesiyle ilgili kavramsal bilgilere yer verilmiş ve daha sonra yaşam kalitesi ölçümlemelerinde kullanılan temel göstergelerin üzerinde durulmuştur.

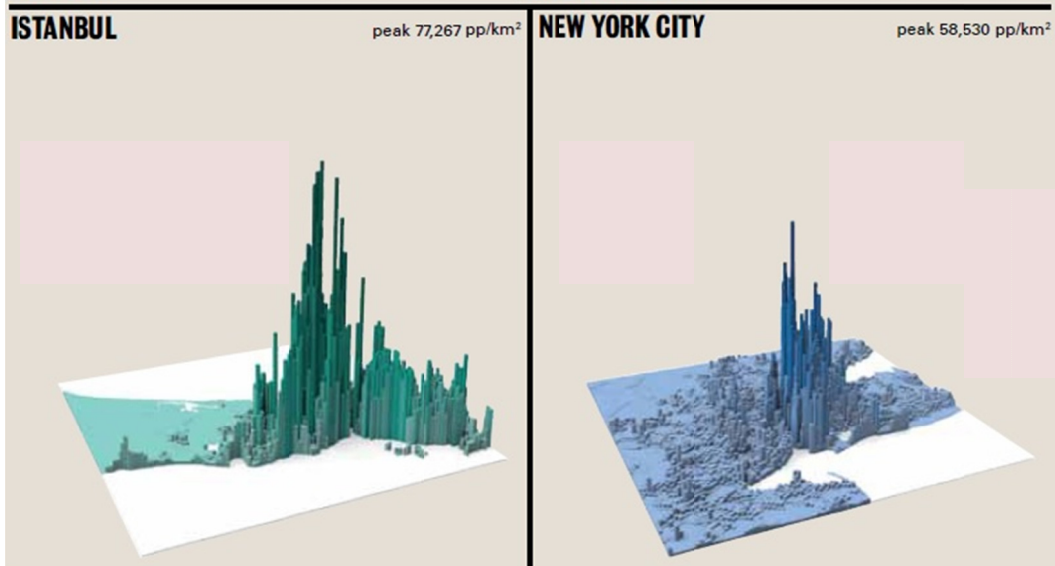
Geniş bir yelpazede disiplinlerarası bir yaklaşımla ele alınan yaşam kalitesi, çalışma alanlarına göre farklı göstergeler ve/veya özgün yöntemlerle incelense de yaşam kalitesini araştıran çalışmaların ortak düzleminde insan yer almaktadır. 1960’lardan itibaren birçok bilim dalının dikkatini çeken yaşam kalitesi; küresel ölçekte kentsel nüfus yoğunluğunun artmasına paralel olarak özellikle; psikologlar, sosyologlar, coğrafyacılar, kent plancılar ve benzer alanlarda çalışma yapan araştırmacılar tarafından üzerinde durulan bir kavram olarak literatürde ağırlık kazanmıştır. Bu bağlamda; kentsel yaşam kalitesi çalışmalarının son yıllarda daha yaygın bir uygulama alanına sahip olduğu ifade edilebilir.

Çalışmanın bu bölümünde üzerinde sıkça durulduğu üzere; yaşam / kentsel yaşam kalitesi araştırmalarında kullanılan göstergeler oldukça önemli bir etkiye sahiptir. Kentsel yaşam kalitesi hakkında uluslararası genişlikte gerçekleştirilen araştırmaların kendine özgü nitelikleriyle bağlantılı olarak ele alınan göstergeler bakımından farklı tablolar ortaya çıkabilmektedir. Örneğin; Mercer, EIU ve Monocle’in yaşam kalitesi indekslerinde coğrafi açıdan benzer sonuçlara ulaşılsa da şehirlerin sıralamadaki

yerlerinde belirgin farklılıklar gözlenebilmektedir. Kentsel yaşam kalitesi çalışmaları içerisinde en sık referans gösterilen Mercer, EIU ve Monocle'in araştırmalarında elde edilen sonuçlar değişkenlik gösterse de özellikle; Viyana, Sidney, Auckland ve Vancouver yaşam kalitesi bağlamında ön plana çıkan şehirler olarak dikkat çekmektedir.

Yaşam / kentsel yaşam kalitesi kavramlarının genel çerçevesi hakkında ve kentsel yaşam kalitesi indekslerine yönelik verilen bilgilerin ardından İstanbul ve New York'a dair yaşam kalitesi göstergeleri analiz edilmiştir. İstanbul ve New York Monocle'in indekslerinde yer almadığından bu iki kente ait yaşam kalitesi verileri Mercer ve EIU'nun elde ettiği sonuçlara göre yorumlanmıştır.

Kentsel yaşam kalitesi kapsamında hazırlanan hemen hemen tüm çalışmalar, küresel kentlerin yaşam kalitesi bakımından iyi bir noktada olmadığını ortaya koymaktadır. Kuşkusuz, küresel bir kent olarak kabul edilen İstanbul'u da bu tablo içerisinde anlamlandırmak mümkün. Küreselleşmenin etkileri henüz İstanbul'da; New York, Londra, Tokyo, Hong Kong gibi şehirler ölçüsünde hissedilmese de İstanbul'un yaşam kalitesi göstergelerinin bu şehirlere nazaran hayli zayıf bir görünüme sahip olduğu söylenebilir. İstanbul; QoLS'ta New York'un 73, GLR'de ise 53 sıra gerisinde yer almaktadır.

Şekil 11: Kentsel Nüfus Yoğunluğu (İstanbul ve New York)

Kaynak: Urban Age, London School of Economics and Political Science, **Cities Health and Well-Being**, London, 2011.

Yaşam kalitesi açısından İstanbul'un temel problemi olarak yüksek nüfus yoğunluğu gösterilmektedir. İstanbul'un kentsel nüfus yoğunluğu, New York ile karşılaştırıldığında, oldukça yüksek seviyelerdedir. Şekil 11'e bakıldığında; İstanbul'daki kentsel yoğunluğun daha geniş bir alana yayıldığı New York'taki yoğunluğun ise merkezde toplandığı anlaşılmaktadır. İstanbul'un çok merkezli ve yüksek yoğunluklu yapısının özellikle; trafik, ulaşım ve benzer altyapı sorunlarına zemin hazırladığı bunun sonucu olarak kentin yaşam kalitesi düzeyinin olumsuz yönde etkilendiği ifade edilebilir.

LSE (London School of Economics and Political Science) tarafından 2005 yılından beri sürdürülen "Urban Age"* kapsamında aralarında İstanbul ve New York'un da yer aldığı bir dizi saha araştırması gerçekleştirildi. Serinin dokuzuncu etabında İstanbul'da bir yaşam kalitesi araştırması gerçekleştiren LSE Urban Age, İstanbul'da öne çıkan sorunlar olarak; trafik – ulaşım, suç – güvenlik ve hayat pahalılığına dikkat çekmektedir³⁸¹.

Kentsel yaşam kalitesi açısından New York'un dikkat çeken problemleri olarak; iklim şartları, suç oranları, terörizm riski ve trafik gösterilmektedir. New York, yaşam kalitesi seviyesini etkileyen bu unsurlara rağmen indekslerde İstanbul'un çok üstünde bir performans sergilemektedir. New York'un altyapı bakımından İstanbul'a göre çok daha iyi durumda olması her iki kentin küresel yaşam kalitesi görünümündeki belirgin farkı açıklamaktadır.

EIU'nun 2011'de yayımladığı yaşanabilirlik araştırması raporunda, 2010 Kış Olimpiyatları'nda Vancouver'ın özellikle; altyapısal ve kültürel açıdan önemli bir aşama kaydettiği belirtilmektedir. 2020 Yaz Olimpiyatları'nın aday şehirlerinden İstanbul şayet Olimpiyat Oyunları'na ev sahipliği yapma hakkı kazansaydı; altyapı ve sportif alanlar haricindeki yatırımlar için kente yaklaşık 20 Milyar Dolarlık bir harcama yapılacaktı. Buradan hareketle; Olimpiyatlar ve benzeri uluslararası organizasyonlar, İstanbul'da yaşam kalitesini küresel standartlara taşıyacak fırsatlar olarak

*Urban Age, LSE ve Deutsche Bank işbirliğiyle disiplinlerarası kentsel araştırmalar yürüten bir programdır. 2005'den beri bilimsel çalışmaların yapıldığı ve düzenli konferansların düzenlendiği program kapsamında; New York, Şangay, Londra, Meksiko, Johannesburg, Berlin, Bombay, São Paulo ve İstanbul özelinde sosyal ve mekânsal anlamalar üzerine saha araştırmaları gerçekleştirilmiştir.

³⁸¹Ben Page, "Urban Age Istanbul Survey – the views of residents", **Urban Age Istanbul Conference**, İstanbul: London School of Economics and Political Science, 2009, s. 6.

değerlendirilebilir³⁸². A.T.Kearney'in 2010 tarihli küresel kentler raporu bu görüşü destekler niteliktedir. Raporda, Avrupa Kültür Başkenti seçilen İstanbul'un göstergelerinde önemli iyileşmelerin gözlemlendiği vurgulanmaktadır. Buna paralel olarak; Mercer'in yaşam kalitesi indeksinde, İstanbul'un 2010 yılında önceki senelere göre kentsel yaşam kalitesi bağlamında kayda değer bir ilerleme sağladığı görülmektedir*.

Sonuç olarak; kentsel yaşam kalitesi indekslerinde genel olarak Avrupa şehirlerinin sayısal üstünlüğü dikkat çekmektedir. Özellikle Batı Avrupa ve İskandinav kentleri bu çerçevede ön plana çıkmaktadır. Yaşam kalitesi indekslerine küresel kentler açısından bakıldığında en iyi durumdaki kentin Paris olduğu anlaşılmaktadır. New York'un, terörizm ve güvenlik gibi yaşam kalitesini tehdit eden önemli sorunları olsa da sahip olduğu altyapı imkânları ve kültürel zenginliği, New York'u Amerika'nın yaşanabilir şehirleri arasında konumlandırmaktadır. İstanbul ise; Balkan şehirleri (Belgrad, Sofya, Bükreş vb.) ile birlikte Avrupa'da yaşam kalitesi düzeyi en düşük şehirlerinden biri olarak görünmektedir.

³⁸²Saim C. Beritan, "İstanbul'un Küresel Ölçekteki Bilinirliği Türkiye'ye Göre Daha Yüksek" konulu söyleşi, **Arkitera Mimarlık Merkezi**, 4 Nisan 2013, <http://www.arkitera.com/soylesi/index/detay/istanbul-un-kuresel-olcekteki-bilinirligi-turkiye-ye-gore-daha-yuksek/526> (10 Eylül 2013).

*bkz: **Kentsel Yaşam Kalitesi İndekslerinde İstanbul ve New York** içinde, s. 101.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ALAN ARAŞTIRMASI VE BULGULAR

I. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE YÖNTEMİ

A. Araştırmanın Arka Planı

Küresel kent tezinin genel çerçevesi bağlamında İstanbul'un küresel kent olarak tanımlanıp tanımlanamayacağı sorusu araştırmanın arka planını oluşturmaktadır. Bu doğrultuda; küresel kentlerle ilgili geniş bir teorik zemin oluşturulmuş ve çalışmanın birinci bölümü bu arka plan üzerine inşa edilmiştir.

B. Araştırma Problemi

P. Geddes'in 1915 yılında kullandığı 'dünya kenti' kavramı, birçok kaynakta küresel kent tezi için ilk adım olarak kabul edilmektedir*. Küresel kent literatürü açısından başlangıç niteliği taşıyan P. Geddes'in dünya kenti söyleminden elli beş yıl sonra örnek olarak incelediği 7 kenti niteliklerine göre sınıflandıran P. Hall, bu alanda yeni bir dönemin habercisi olmuştur**. P. Hall'ın "The World Cities" adlı çalışmasında – özellikle politik unsurlar temelinde – kurguladığı bu sınıflandırma, küresel kentler arasındaki hiyerarşik ağı konu alan çalışmalar açısından model olarak görülmektedir. Kentlerin küresel ölçekte derecelendirilmesine yönelik P. Hall ile başlayan çalışmalar, P. Taylor'un öncülüğünde 1998 yılında kurulan GaWC'in gerçekleştirdiği araştırmalarla daha kapsamlı ve karmaşık bir şekilde ele alınmaya başlanmıştır***. Küresel kentler kapsamında hazırlanan indeks çalışmalarında, *ekonomik göstergeleri* 2004'e kadar temel referans olarak kabul eden GaWC, bu tarihten sonra dört uzanımlı (ekonomik, kültürel, politik, sosyal) ve çok değişkenli modellemeler üzerinde çalışmaya başlamıştır****.

*bkz: **Küresel Kent Kavramı ve Sassen** içinde, s. 8.

bkz: **Kentlerin Küresel Ölçekte Derecelendirilmesi içinde, s. 42.

***bkz: **Kentlerin Küresel Ölçekte Derecelendirilmesi** içinde, s. 59.

****bkz: **Kentlerin Küresel Ölçekte Derecelendirilmesi** içinde, s. 51-52.

Son yıllara kadar, akademik bağlamda ele alınan küresel kentler indeksleri, özellikle yönetim danışmanlığı alanında hizmet sunan uluslararası kuruluşlar tarafından da üzerinde durulan bir konu haline gelmiştir*. Ticari amaçlarla gerçekleştirilen küresel kentler indekslerinin daha geniş bir perspektifle ele alındığı görülmektedir. A.T. Kearney, Knight Frank ve MMF'nin bu bağlamda hazırladığı indekslerde kullanılan temel göstergelerin ve alt bileşenlerin sayısal ağırlığı dikkat çekmektedir**. Küresel kentler indekslerinde daha önce yer almayan *kentsel yaşam kalitesine dair göstergeler* sözü edilen sayısal ağırlık içerisinde önemli bir yer tutmaktadır***. Özetle; günümüzde küresel kentler kapsamında hazırlanan indeks çalışmalarında ölçümlenen temel göstergelerden biri olan 'yaşam kalitesi', kentlerin küresel ölçekte değerlendirilmesi bakımından önemli bir kıstas olarak ele alınmaktadır.

Araştırmanın problemi, 'küresel kent' ve 'yaşam kalitesi' kavramları arasındaki bağlantısallık üzerine kurulmuştur. Bu doğrultuda, İstanbul ve New York'ta alan araştırması gerçekleştirilmiş ve her iki kentin yaşam kalitesi göstergeleri karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir****.

C. Araştırmanın Odağı (Kapsam)

Araştırmanın arka planına uygun olarak çalışmanın birinci bölümünde küresel kent tezine geniş bir yer ayrılmıştır. Araştırmanın genel bağlamı içinde çizilen teorik çerçeve, İstanbul'un küresel bir kent olarak tanımlanabileceğini ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda; küresel kent olarak İstanbul ve küresel kentler hiyerarşisinin tepe

*bkz: **Küresel Kentler İndekslerinde Kullanılan Temel Göstergeler** içinde, s. 63-64.

bkz: **Küresel Kentler İndeksi içinde, s. 61;

bkz: **Kentlerin Küresel Ölçekte Derecelendirilmesi** içinde, s. 52.

***bkz: **Küresel Kentler İndekslerinde İstanbul ve New York** içinde, s. 79.

****Egon G. Guba, çalışma kapsamında test edilecek hipotezlere, araştırma problemi başlığı altında yer verilmesinin yararlı olacağını belirtmektedir. (bkz: Egon G. Guba, "The Elements of a Proposal", **UCEA Conference**, Chapel Hill: April 1961, s. 1.). Bu çalışmanın yöntemsel çerçevesi kalitatif bir yaklaşımla kurgulandığından araştırma dâhilinde herhangi bir hipotez tanımlanmamıştır*.

*Kalitatif araştırmalarda evrenin temsil edilmesi gibi bir durum söz konusu olmadığından bu tür çalışmalarda hipotez oluşturulmasına gerek bulunmamaktadır. Problem üzerinden soru/ler ve/veya hipotez/ler üretilmesi doğası gereği tümevarımsal bir yaklaşımla hazırlanan nicel araştırmalara mahsustur. (bkz: Belkıs Kümbetoğlu, **Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma**, 1. Baskı, İstanbul: Bağlam Yayıncılık, 2005, s. 50-51; Amir B. Marvasti, **Qualitative Research in Sociology**, 1st Publ., London: SAGE Publications, 2004, s. 141-142.)

noktasında konumlanan New York alan araştırmasının genel kapsamını oluşturan şehirler olarak seçilmiştir. Bu kapsam içerisinde, küresel kentler indekslerinde kullanılan temel göstergelerden biri olan yaşam kalitesi olgusu araştırmanın odağı olarak belirlenmiş, her iki kentin kentsel yaşam kalitesi görünümleri birincil ve ikincil kaynaklardan toplanan verilerle karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir*.

Araştırmanın odağı olarak kentsel yaşam kalitesi olgusunun öne çıkmasında dört temel ölçüt belirleyici olmuştur: *İlk olarak*; küresel kentler indekslerinde kullanılan temel göstergeler bağlamında New York'un İstanbul'a göre bariz bir üstünlüğü bulunmaktadır. Özellikle; ekonomik göstergeler, bilgi ve teknoloji alanında ortaya çıkan tablo, iki kentin hiyerarşik sistemdeki küresel konumları açısından belirgin farkı açıklamaktadır. Bu noktada, küresel kent araştırmalarında indekslenen İstanbul ve New York'un, sahip oldukları tüm göstergeler içinde 'yaşam kalitesi' baz alındığında daha karşılaştırılabilir bir görünüme sahip oldukları anlaşılmaktadır**. Küresel kentler bağlamında yaşam kalitesi göstergelerinin ele alınmasındaki *diğer yöntemsel gerekçe ise*; araştırmanın sosyolojik bir yaklaşımla tasarlanmış olmasıdır. Küresel kent çalışmaları çerçevesinde tartışılan konulardan biri olan *yaşam kalitesinin*, sosyolojik araştırmaların yapısına uygun bir çalışma alanı olduğu düşünülmektedir***. Araştırmanın kalitatif bir bakış açısıyla hazırlanmış olması aynı şekilde 'yaşam kalitesi' olgusunun tercih edilmesinde öne çıkan noktalardan *bir diğeridir*. Çalışmanın planlanma aşamasında, nitel araştırma tekniklerinin, yaşam kalitesinin öznel göstergelerine dayalı bir çözümlemeye yönelik avantaj sağlayacağı düşünülmüştür. *Son olarak*; 'yaşam kalitesi', küresel kentler indeksleri kapsamında ele alınan diğer göstergelerle karşılaştırıldığında bu alanda henüz yeni sayılacak bir geçmişe sahiptir. Bu bağlamda; uluslararası literatürde, 'küresel kent' ve 'yaşam kalitesi' konularının bir arada irdelendiği çalışmaların sayısı oldukça sınırlı düzeydedir. Bu bakımdan, çalışmanın en azından Türkiye'deki alanyazına katkı sağlayacağı varsayılarak araştırmanın odağı bu kapsam dâhilinde belirlenmiştir.

* Çalışmada ikincil kaynak olarak kullanılan küresel kentler ve kentsel yaşam kalitesi indeksleri, İstanbul ve New York'a dair *nesnel yaşam kalitesi göstergelerine* referans oluşturmaktadır. Birincil kaynaklar ise; İstanbul ve New York'ta gerçekleştirilen alan araştırması kapsamında elde edilen bulguları ifade etmektedir. Birincil veriler, İstanbul ve New York'ta görüşülen kişilerin *öznel yaşam kalitesi algılarının* betimlendirilmesine yönelik bir amaçla toplanmıştır.

bkz: **Küresel Kentler İndekslerinde İstanbul ve New York içinde, s. 80.

***bkz: **Yaşam / Kentsel Yaşam Kalitesi Kavramları ve Aralarındaki Yaklaşımsal Farklılıklar** içinde, s. 85.

D. Araştırmanın Sınırları

P. Hall, dünya kentlerini finansal hizmetlerin kümelendiği şehirler olarak tasvir etmektedir*. J. Friedmann, P. Hall ile benzer şekilde bu kentlerde; finans, sigorta, iletişim gibi stratejik öneme sahip sektörlerin yoğunlaştığına dikkat çekmektedir**. Küresel kentlerin; bankacılık, bilişim, medya ve reklamcılık gibi ileri uzmanlık gerektiren alanlar olduğunu belirten S. Sassen, bu şehirleri küresel ağlar sisteminin birer düğüm noktaları olarak tanımlamaktadır***. GaWC, 2002 yılında şehirlerin küresel ağ bağlantısalılığına yönelik olarak hazırladığı indekste; muhasebe, bankacılık / finans, hukuk, reklamcılık, sigortacılık ve yönetim danışmanlığı alanında faaliyet gösteren çokuluslu şirketleri temel bileşenler olarak ele almıştır****.

Küresel kent literatüründe kilit öneme sahip sektörler arasında sayılan; bankacılık / finans, bilişim, hukuk, mimarlık***** ve yönetim danışmanlığı alanları araştırmanın *ilk sınırlılığı* olarak belirlenmiştir. Bu doğrultuda; alan araştırmasının kapsamı, bu sektörlerde çalışan kişilerle sınırlı tutulmuştur*****.

S. Sassen, çokuluslu şirketlerin karar alma süreçlerinde yer alan; yüksek eğitilmiş, alanlarında uzman olan yönetici grubu, küresel kentlerin yeni elitleri olarak

*bkz: **Dünya Kenti Hipotezi ve Friedmann** içinde, s. 5.

bkz: **Dünya Kenti Hipotezi ve Friedmann içinde, s. 6.

***bkz: **Küresel Kent Kavramı ve Sassen** içinde, s. 14.

****bkz: **Kentlerin Küresel Ölçekte Derecelendirilmesi** içinde, s. 50.

*****P. Taylor'un 2004 tarihli "Leading World Cities: ..." adlı çalışmada; muhasebe, bankacılık / finans, hukuk, reklamcılık, sigortacılık ve yönetim danışmanlığı alanında faaliyet gösteren şirketlerle birlikte mimarlık firmaları da araştırmanın değişkenleri arasında yer almaktadır. (bkz: **Kentlerin Küresel Ölçekte Derecelendirilmesi** içinde, s. 51.)

*****Alan araştırması kalitatif yöntemlerle gerçekleştirilmiş olsa da çalışmanın iç tutarlılığı açısından bazı sınırlılıklar getirilmiştir. Bu kapsamda; araştırmanın *ilk sınırlılığı*ni iki temel ölçüt belirlemiştir. *İlk aşamada*; araştırmanın teorik çerçevesinden hareketle çokuluslu şirketlerin sektörel dağılımları incelenmiştir. Çalışmanın amaçsal yaklaşımına paralel olarak belirlenen sektörler referans alınarak görüşme yapılacak kişilerin profilleri sınırlandırılmıştır. *İkinci aşamada*; alan araştırması sürecine geçilmiştir. Sonuç olarak; 'kartopu tekniği'+ kullanılarak gerçekleştirilen görüşmeler neticesinde; bankacılık / finans, bilişim, hukuk, mimarlık ve yönetim danışmanlığı alanında faaliyet gösteren çokuluslu şirketler araştırmanın ilk sınırlılığını oluşturmaktadır.

*"Kartopu tekniği", nitel araştırmalarda yaygın olarak kullanılan bir yöntemdir. (bkz: Kümbetoğlu, s. 98.). Gözleme dayalı, analitik (yorumlayıcı) ve betimsel bir yaklaşımla hazırlanan çalışmanın, elde edilen bulgular çerçevesinde, genelleme yapmak gibi bir amacı bulunmamaktadır. Bu nedenle; araştırmanın kapsam ve yöntemine uygun olarak 'rastlantısallık' mantığı içerisinde kurgulanmayan 'kartopu tekniği' tercih edilmiştir. (bkz: Ali Balci, **Sosyal Bilimlerde Araştırma**, 5. Baskı, Ankara: Pegem A Yayınları, 2005, s. 90.).

tanımlamaktadır*. Bu bağlamda; bankacılık / finans, bilişim, hukuk, mimarlık ve yönetim danışmanlığı alanlarında *üst düzey yönetici* olarak çalışanlar, araştırmanın *ikinci sınırlılığını* oluşturmaktadır**.

Araştırmanın odağı olarak belirlenen 'yaşam kalitesi', daha önce üzerinde sıkça durulduğu üzere insanların öznel algıları doğrultusunda anlam kazanan bir olgudur***. Bu doğrultuda; İstanbul ve New York'ta gerçekleştirilen alan araştırmasında, görüşme yapılan kişilerin kentsel yaşam kalitesine yönelik algılarını belirleyen öznel göstergeler arasında anlamlı bir karşılaştırma yapılabilmesine olanak sağlayacağı düşünüldükçe, belirlenen sektörlerde üst düzey yönetici vasfıyla çalışan *Türkler*, araştırmanın *son sınırlılığı* olarak tayin edilmiştir.

E. Araştırma Süreci

Araştırma süreci iki aşamadan meydana gelmektedir. *Birinci aşama*; araştırma önerisinin tez izleme komitesi tarafından onaylanmasının ardından New York'ta gerçekleştirilen çalışmaları kapsamaktadır. Literatür taraması, görüşme formunun hazırlanması ve alan araştırmasının ilk etabı bu aşamada tamamlanmıştır. *İkinci aşamada ise*; alan araştırmasının İstanbul etabı uygulanmış, araştırma sürecinde elde edilen tüm bulgular değerlendirilmiş ve tezin yazımı tamamlanmıştır.

F. Verilerin Toplanması ve Analizi

Alan araştırması kalitatif bir yaklaşımla gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda; saha çalışmasında, nitel araştırmalarda veri toplama yöntemlerinden biri olan 'derinlemesine görüşme' tekniği kullanılmıştır. Ayrıca, alanda gerçekleştirilen çalışmalar

*bkz: **Küresel Kent Kavramı ve Sassen** içinde, s. 15.

**S. Sassen'in, küresel kentlerin yeni elitleri olarak tarif ettiği çokuluslu şirketlerin üst düzey yöneticileri, MMF'nin küresel kentler indeksinde; (GPCI) araştırmacılar, sanatkârlar ve turistlerle beraber dünyanın *küresel aktörleri* arasında sayılmaktadır. Bu kapsamda; araştırmanın örneklem grubunu oluşturan bu dört küresel aktörün, aralarında *yaşam kalitesinin*⁺ de olduğu küresel kentler açısından önem arz eden altı fonksiyon çerçevesindeki değerlendirmeleri hesaplanarak çok kapsamlı bir küresel kentler indeksi hazırlanmaktadır.

(bkz: The Mori Memorial Foundation, **Global Power City Index**, Tokyo, October 2008, s. 1.)

⁺bkz: **Küresel Kentler İndeksi (Yaşam Kalitesi)** içinde, s. 70.

^{***}bkz: **Yaşam / Kentsel Yaşam Kalitesi Kavramları ve Aralarındaki Yaklaşımsal Farklılıklar** içinde, s. 83.

kapsamında elde edilen bulgular dışında, konuyla ilgili olarak ikincil verilerden de yararlanılmıştır.

Mülakatlar, 'açık uçlu' sorulardan oluşan 'görüşme formu' aracılığıyla araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir*. Bununla birlikte, görüşme yapılan kişilerin; demografik, eğitim, çalışma gibi bilgilerini anlamaya yönelik sorulara da yer verilmiştir. Görüşmelerin tamamı karşı tarafın bilgisi dâhilinde ses kayıt cihazı ile yapılmış ve her bir görüşme yaklaşık 80 dakika sürmüştür.

Alan araştırmasının gerçekleştiği İstanbul ve New York'ta toplam 36 kişiyle derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. İstanbul ve New York'un 'yaşam kalitesi' açısından anlamsal bir bütünlük içinde karşılaştırılabilmesi için görüşülen kişilerin cinsiyet yönünden homojen olması sağlanmıştır. Bu bağlamda, her iki kentte de 9 kadın ve 9 erkek ile görüşülmüştür.

İstanbul ve New York'ta gerçekleştirilen görüşmelerin ardından elde edilen tüm ses kayıtları araştırmacı tarafından bilgisayar yardımıyla metne aktarılmış ve her bir görüşmenin veri analizleri tamamlanmıştır. Metne dökülen görüşmeler; şehir, cinsiyet ve çalışma alanları (sektör) bilgilerinin yer aldığı referans kodlarıyla tanımlanmıştır. Görüşme yapılan kişilerin düşünceleri çerçevesinde elde edilen bulgular değerlendirilirken bu referans kodlar kullanılmıştır**.

*Kalitatif araştırmalarda veriler, ağırlıklı üç farklı teknikle elde edilmektedir: *Sohbet tarzı görüşme (enformel), görüşme formu kullanılarak yapılan görüşme ve standartlaştırılmış açık uçlu görüşme*. (bkz: Michael Q. Patton, **Qualitative Research & Evaluation Methods**, 3rd Ed., Thousand Oaks: SAGE Publications, 2002, s. 342.).

Bu araştırmada; görüşme yapılan kişilerin verdikleri yanıtlardan yola çıkarak İstanbul ile New York arasında yaşam kalitesi bağlamında karşılaştırma yapılması amaçlandığından, 'yapılandırılmış görüşme tekniği' uygulanmıştır*. Yapılandırılmış görüşme tekniklerinden biri olarak kullanılan *standartlaştırılmış açık uçlu görüşmelerde*, araştırmacı yeterli esneklik alanına sahip olmadığından, görüşülen kişilerin öznel algı boyutları yeterli ölçüde irdelenememektedir. (bkz: Ali Yıldırım ve Hasan Şimşek, **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**. 5. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2005, s. 123.). Bu nedenle; araştırmada, *görüşme formu yaklaşımı* benimsenmiş ve sorular *yarı-yapılandırılmış* bir tarzla tasarlanmıştır.

**Görüşme formu kullanılarak yapılan görüşmeler ve standartlaştırılmış açık uçlu görüşmeler, yapılandırılmış görüşme teknikleri* olarak kullanılmaktadır. Sohbet tarzı görüşmelerde, toplanan verilerin bir arada değerlendirilmesi güç olduğundan karşılaştırmalı araştırmalarda bu teknik tercih edilmemektedir. Sohbet tarzı görüşmeler, 'yapılandırıl(ma)mış görüşme' türleri arasında gösterilmektedir.

Örneğin; NYC / K / Yönetim Danışmanlığı; İST / E / Mimarlık
NYC: New York, İST: İstanbul, K: Kadın, E: Erkek.

II. BULGULAR VE TARTIŞMA

A. Nesnel Yaşam Kalitesi Göstergeleri

1. Demografik Bilgiler

Alan araştırması kapsamında İstanbul ve New York'ta 9'ar kadın ve erkek olmak üzere toplam 36 kişiyle derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Buna göre; görüşme yapılan kişilerin yaş ortalaması 41 olarak hesaplanmıştır. Yaş ortalaması, şehirler bakımından incelendiğinde; İstanbul (44) ile New York (38) arasında bir farklılığın olduğu görülmektedir. İstanbul ile New York arasındaki bu farklılık, aşağıda yer alan ifadelerden hareketle anlamlandırılabilir.

“ ... New York'u çok seviyorum. Ayrıca burada çok mutluyum. Ancak, yakın zamanda Londra'ya taşınmayı planlıyorum. Londra, hayatın hızlı yaşandığı bir şehir olsa da bu konuda New York ile karşılaştırılmaz. Orada daha çok tatil var ve hayat daha sakin. Mesela, iki kenti karşılaştırdığımda, Londra'yı daha yaşanabilir buluyorum.” (NYC / K / Bankacılık – Finans)

“New York'taki yoğun iş temposu, yaşam kalitesini olumsuz yönde etkileyen en önemli faktör bence...” (NYC / K / Yönetim Danışmanlığı)

“ ... Birçok ülkede farklı şehirlerde çalıştım, hiçbir yerde buradaki kadar yoğun çalışmam gerekmedi.” (NYC / E / Bilişim)

New York'ta görüşülen kişilerin yaş ortalamasının İstanbul'a göre daha düşük çıkmış olması, New York'un çok çalışmaya dayalı bir şehir olması ya da çalışanların bu yöndeki algısıyla açıklanabilir.

Tablo 28
Cinsiyete Göre Yaş Dağılımları (İstanbul ve New York)

		Yaş Ortalaması
İstanbul	Kadın	42
	Erkek	46
New York	Kadın	39
	Erkek	37

Görüşme yapılan kişilerin medeni durumları analiz edildiğinde, %58'inin evli, %42'sinin de bekâr olduğu gözlenmiştir. Evli olanların tamamı en az bir çocuğa sahipken, görüşülen kişiler arasında iki çocuğu olanlar da bulunmaktadır.

Çocuk olgusu, görüşme yapılan kişiler açısından, yaşam kalitesini belirleyen önemli bir gösterge olarak algılanmaktadır. Verilen yanıtlar, İstanbul ile New York'ta yaşayanlar arasında yaşam kalitesi algısı bakımından anlamlı sonuçlar ortaya koymaktadır.

"Yaşam kalitemin New York'ta iyi olduğunu düşünüyorum. Sadece çocuk konusunda problem yaşadığımı söyleyebilirim. İşten kalan boş vaktimi tamamen çocuğuma ayırıyorum. Bu açıdan bakıldığında, çocuğum doğduktan sonra yaşam kalitemin yarı yarıya düştüğünü söyleyebilirim. Sonuç olarak; çocuktan önce daha kaliteli bir yaşama sahiptim diyebilirim..."
(NYC / K / Bankacılık – Finans)

"... İş ve çocuk dışında hiç vaktim olmuyor. Çocuklardan sonra şehirle olan ilişkim neredeyse sıfırlandı... Şimdi düşünüyorum da doğumdan sonra yaşam kalitem, inanılmaz derecede değişti..."
(NYC / K / Bankacılık – Finans)

"Burada çok yoğun çalışıyorum... Boş zamanlarımı ancak çocuklarıma ayırabiliyorum... Çocuklarımla daha fazla vakit geçirmek isterdim." (NYC / K / Yönetim Danışmanlığı)

"İşten arta kalan zamanlarda kültürel aktivitelere zaman ayırabiliyorum. Örneğin, ailem ya da tanıdıklarım bu tip durumlarda çocuklarımla ilgileniyorlar." (İST / K / Mimarlık)

"İş dışında arkadaşlarımla sinema ve restoranlara gidebiliyorum..."
(İST / K / Yönetim Danışmanlığı)

Görüşme yapılan kişilerin bu konudaki yaklaşımları, anlaşılacağı üzere İstanbul ve New York'ta farklılık göstermektedir. New York'takilerin, yoğun çalışma hayatı ve İstanbul'da gözlenen aile dayanışmasından mahrum olmaları, bu kişilerin çocuklarıyla olan etkileşimlerine farklı bir boyut kazandırdığı gözlenmiştir. Görüşülen kişilerin çocuklarıyla geçirdikleri zamanın kapsamını İstanbul ve New York'taki şartların belirlediği ifade edilebilir. Ayrıca, New York'ta yaşayanların dikkat çektiği *yalnızlık olgusu*, yine bu bağlamda değerlendirilebilir.

"... Burası, insanı yalnızlaştıran bir yapıya sahip. Arkadaşlık sanki bir lüks. Bu bakımdan, sosyalleşme alanlarımı eşim ve çocuklarımla doldurduğumu hissediyorum." (NYC / K / Bankacılık – Finans)

"New York'a geldiğimden beri yalnızlık hissine kapıldım. Bu düşünce tabii ki insanın yaşam kalitesini olumsuz etkiliyor. Eşim ve çocuklarımla olmasaydı New York'ta uzun süre kalabilir miydim bilemiyorum."
(NYC / K / Yönetim Danışmanlığı)

New York'ta yaşayanların %67'sinin ABD vatandaşlığı ya da *Green Card*'i* bulunmaktadır. İstanbul'da görüşülenlerin ancak %17'sinin çift vatandaşlığa sahip olduğu belirlenmiştir. ABD vatandaşlığı, ulusal ve yerel seçimlerde oy kullanma açısından önem taşımaktadır. Ancak, New York'ta gerçekleştirilen görüşmelerde, ABD vatandaşlığı bulunan dört kişiden yalnız birisinin belediye seçimlerinde oy kullandığı tespit edilmiştir. Görüşme yapılan kişilerden birisi oy kullanma davranışının önemini şu ifadelerle özetlemektedir:

“Amerika'nın genelinde ve daha çok New York'ta oy kullanma oranı çok düşük seviyelerde seyrediyor. Hâlbuki oy kullanma davranışı ile yaşam kalitesi arasında doğrudan bir ilişki olduğunu düşünüyorum. Anlam veremiyorum insanların niye oy kullanmadığına.” (NYC / K / Hukuk)

2. Eğitim Bilgileri

İstanbul ve New York'ta gerçekleştirilen görüşmelerde elde edilen veriler, eğitim düzeyi bakımından değerlendirildiğinde, yüksek lisans diplomasına sahip olanların oranının oldukça yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu oran, İstanbul'da %83, New York'ta %89, toplamda ise %86 olarak gerçekleşmiştir.

“ ... New York'ta şayet yabancıysanız iyi bir eğitim almış olmalısınız...” (NYC / E / Mimarlık)

“ ... İyi bir eğitim iyi bir işe girmek için ön şart olarak görülebilir. Ancak New York'ta kesinlikle tek başına yeterli değil. Kariyer için girişimcilik çok önemli...” (NYC / K / Yönetim Danışmanlığı)

“ ... Yüksek lisans ya da MBA yapmak çokuluslu şirketlerin önemsendiği bir şey. Örneğin, MBA diplomanız varsa bu şirketlerde direkt müdür pozisyonunda göreve başlıyorsunuz.” (İST / E / Bilişim)

Tablo 29

Eğitim Düzeyi Oranları (İstanbul ve New York)

		Eğitim Düzeyi
İstanbul	Lisans	%17
	Yüksek Lisans	%83
New York	Lisans	%11
	Yüksek Lisans	%89

*ABD vatandaşı olmayanlara Hükümet tarafından verilebilen bu belge ile ömür boyu ABD'de; yaşama, yerleşme ve çalışma hakkı sağlanmaktadır. Bu belgeye sahip olanlara ABD pasaportu verilmemekte ve seçimlerde oy kullanma imkânı tanınmamaktadır.

3. Çalışma Bilgileri

Görüşme yapılan kişilerin çalıştıkları sektörlerin alan araştırmasındaki genel ağırlığı analiz edildiğinde bankacılık / finans (%33) sektörünün bu ön plana çıktığı gözlenmiştir. Bankacılık / finans sektörünü sırasıyla; yönetim danışmanlığı (%25) mimarlık (%20), hukuk (%14) ve bilişim (%8) takip etmektedir.

Tablo 30
Sektörlerin Dağılımı (İstanbul ve New York)

	Bankacılık / Finans	Yönetim Danışmanlığı	Mimarlık	Hukuk	Bilişim
İstanbul	%28	%17	%28	%22	%5
New York	%39	%33	%11	%6	%11

Alan araştırması kapsamında gerçekleştirilen görüşmelerde, çalışma süreleri bakımından, New York'un İstanbul'a göre daha dezavantajlı bir şehir olduğu söylenebilir. Görüşme yapılan kişilerin verdikleri yanıtların ortalaması alındığında haftalık çalışma süreleri New York'ta 55, İstanbul'da ise 50 saat olarak gözükmektedir. Bununla birlikte, görüşülen kişilerin çalışma zamanlarına ilişkin algıları İstanbul – New York bağlamında karşılaştırıldığında benzer bir durum ortaya çıkmaktadır.

“ ... Şimdiye kadar birçok önemli merkezde çalıştım. Londra, Paris, Singapur... Tatil günlerini düşünüyorum da çalıştığım şehirler arasında en az tatil New York'ta yapılıyor...” (NYC / E / Bankacılık – Finans)

“ ... New York'ta başarılı olmak istiyorsanız bir defa çok çalışmanız gerekli... Burada, çalışmanın kelime anlamı her şeydir... İşten çıktıktan sonra kendimi yorgun hissetmediğim gün yok gibidir.” (NYC / K / Mimarlık)

“İşimi arkadaşlarımınkiyle karşılaştırdığımda çok yoğun çalıştığımı söyleyemem. Örneğin Cumartesi günleri tatil yapabiliyorum. Ayrıca, verimliliğe dayalı bir sistemimiz olduğu için hafta içi çalışma saatlerim değişkenlik gösterebiliyor. İşten erken ayrıldığım oluyor bazen.” (İST / E / Yönetim Danışmanlığı)

Yapılan görüşmelerde en yoğun çalışılan sektörün bankacılık / finans olduğu anlaşılmaktadır. Çalışma süreleri bakımından bankacılık / finans sektörü her iki kentte de en üste yer almaktadır. Bu sektörde görev alan yöneticiler, haftalık 60 – 65 saat aralığında çalışmaktadır.

Görüşme yapılanlar arasında New York'ta yaşayanların %78'i yakın zamanda bir başka kente taşınmayı planladığını söylemiştir. New York'un yaşanabilirlik yönünden zor bir şehir olarak algılanması bu noktada temel motivasyon kaynağı olarak gösterilebilir.

“ ... New York'ta tüm mekanizmalar çalışma ve para kazanma üzerinden işliyor. İnsanların hayatlarını çevreleyen şeylerin başında para geliyor. Bu da ister istemez herkesi çok çalışmaya sevk ediyor. Sistemin sürdürülebilirliği adeta buna bağlı. Yaşam kalitesine dair ne varsa bu nedenle görmezden geliniyor... San Francisco'ya giden arkadaşlarım var. Ben de bir kez gitmiştim. New York ile mukayese edilemeyecek ölçüde yaşanabilir şehir. Aynı zamanda ABD'nin en iyi şehirlerinden. Şirketin orada bana uygun pozisyon açması halinde gitmeyi istiyorum.”
(NYC / E / Yönetim Danışmanlığı)

“Bankacılık / finans alanında New York'ta çalışmak bir eşik olarak görülebilir. New York deneyimi benim konumumda olanlar için çok önemli. Ancak, rekabet şartları ve sizden daima en iyisinin beklenmesi çok yıpratıcı. Bu bakımdan yakın zamanda Londra'ya taşınmayı planlıyorum.”
(NYC / E / Bankacılık – Finans)

“ ... New York yaşamak için hakikaten zor bir şehir. Aynı zamanda çocuklarımı en azından belli bir süre Avrupa'da büyütmek istiyorum. Ailem İstanbul'da yaşıyor. Eşimin ailesi ise Paris'te. Tüm bu nedenlerle üç yıl kadar Londra'da olacağız. Daha sonra tekrar düşünüp buraya dönüp dönmeyeceğimize karar vereceğiz.” (NYC / K / Bankacılık – Finans)

İstanbul'da görüşülenler arasında daha önce yurtdışında çalışmış olanların oranı %33'tür. Bu oranı temsil eden grup, New York'takilerden farklı olarak iş yaşamının zorluklarından çok şehir yaşamının güçlüklerini ön planda tutmaktadır. Buna rağmen, görüşülenlerden hiçbirisi yakın zamanda yurtdışında tekrar çalışmayı planlamamaktadır.

“ ... Aslında işim gereği yurtdışında birçok farklı şehirde yaşadım. İstanbul'a tekrar dönünce fark ettim ki burada sahip olduğunuz pek çok oralarda sizin için lüks. Çok iyi bir imkân olursa belki kısa süreli değişiklik olabilir. (İST / K / Bankacılık – Finans)

“Daha önce New York ve Londra'da çalıştım. Kent yaşamı bakımından hem New York hem de Londra, İstanbul'a göre daha stressiz şehirler. Örneğin; New York'ta evle iş arası harcadığım zaman maksimum 20 dakikaydı. Burada en iyi ihtimal 1,5 saat. Ancak, İstanbul'daki yaşam standartım kesinlikle çok daha iyi. Burada daha konforlu bir hayat sürüyorum.” (NYC / E / Mimarlık)

4. Konut Bilgileri

New York'ta gerçekleştirilen görüşmelerde, evli olmayanların tamamının stüdyo (tek odalı) dairelerde oturduğu saptanmıştır. Evli olanların ise; Manhattan'da oturdukları konuma göre 2+1 ya da 3+1 evleri tercih ettiği belirlenmiştir*. Manhattan'da kiralardan çok yüksek olmasının yanı sıra evlerin iç hacminin yeterli büyüklükte olmaması New York'ta gerçekleştirilen görüşmelerde yaşam kalitesi açısından belirleyici unsur olarak dikkat çekmektedir**.

“New York'ta en pahalı şey nedir diye sorarsanız kuşkusuz kira derim. Buna evin diğer giderleri ve yeme içme masrafları da eklendiğinde toplam harcamalar aylık 4000 Dolar'ı buluyor. Konser, sinema, spor gibi aktivitelerden henüz bahsetmedim dikkat ederseniz.” (NYC / E / Bilişim)

“Evimiz 2+1. Ancak gördüğümüz gibi İstanbul standartlarındaki 2+1 değil. Olması gerekenden daha ufak. Bu nedenle pek çok şeyden feragat ettiğimizi söyleyebilirim. Evin darlığından dolayı çocuğuma fazla oyuncak alamıyorum.” (NYC / K / Bankacılık – Finans)

“Kiralarda New York'ta inanılmaz yüksek. Bunun yanında evler çok küçük. Mesela benim evimde çamaşır ve bulaşık makinesinin sığabileceği bir alan yok. Pekin'de de çalıştım. Orası için de çok pahalı derler zira New York seviyesinde değil.” (NYC / K / Yönetim Danışmanlığı)

İstanbul'da gerçekleştirilen alan araştırmasında, görüşülen kişiler arasında stüdyo dairede oturan hiç kimsenin olmadığı anlaşılmıştır. Ayrıca, İstanbul'da kendi evinde oturanların oranı %61'ken New York'takilerin tamamının kirada oturduğu gözlenmiştir.

New York'ta yapılan görüşmelerde, kiralardan yüksek olması ve evlerin alan bakımından yetersizliği ön plana çıkarken İstanbul'da deprem ve konut güvenliği gibi sorunlar kentsel yaşam kalitesi algısını olumsuz yönde etkileyen faktörler olarak dikkat çekmektedir.

“ ... Açıkçası deprem konusunda endişelerim var. Binamızın dayanıklılık kontrolleri yapılıyor olsa da bu hususta çokta rahat olduğumu söyleyemem. Ayrıca, Türkiye'nin başka yerlerinde meydana gelen deprem haberlerinin ardından medyada olası İstanbul depremi hakkında yayınlar yapılıyor olması bununla ilgili ister istemez bir algının oluşmasına neden

*New York'ta görüşme yapılanlar içinde yalnız iki kişi Manhattan dışında oturmaktadır. Görüşülen kişilerden ikisi Brooklyn'de oturmaktadır. Her ikisinin de evleri Manhattan manzaralı olduğundan bu kişilerin kira giderleri Manhattan'da oturanlarla benzerlik göstermektedir.

bkz: **Kentsel Yaşam Kalitesi Araştırmalarında Kullanılan Temel Göstergeler (Nesnel Göstergeler) içinde, s. 91.

oluyor... Sürekli bir deprem korkusuyla yaşamamam da 99 depremini yaşamış birisi olarak ufak sarsıntılarda dahi telaşlandığım oluyor.”
(İST / E / Hukuk)

“ ... Acaba eve hırsız girer mi diye bir korkum olmadı ancak acil bir durum olsa itfaiye ya da polis zamanında gelir mi diye sorsanız size gönül rahatlığıyla evet diyemem. Herhâlde öyle bir durumla karşılaşıyordum ilk önce komşularımdan yardım isterdim. Binada çok fazla komşuluk ilişkim olmasa da en azından acil durumlarda arayabileceğim bir komşum var.”
(İST / K / Mimarlık)

New York'ta gerçekleştirilen görüşmelerin hiçbirinde konut güvenliğine dair bir endişeye rastlanılmamıştır. Bu durum, görüşme yapılan kişilerin New York'taki kurumlara olan güveninin bir sonucu olarak yorumlanabilir. Bankacılık / finans alanında çalışan bir kişi bu konu hakkındaki kanaatini şu şekilde ifade etmiştir:

“ ... Biliyorsunuz yakın zamanda büyük bir kasırga (Irene) atlattık. Evimiz Doğu Nehri'ne (East River) hemen bitişik olmasına rağmen biz eşimle gayet rahattık aslında. Aklımıza en ufak bir olumsuzluk gelmedi. Ama bütün Amerikalı komşularımız evlerini birkaç gün öncesinden boşaltmaya başladı. Bize komik geldi açıkçası. Aldırış etmedik. Kasırganın en şiddetli seviyesine ulaşacağı günden bir gün önce evimize polisler geldi. Bu şekilde burada oturmanıza müsaade edemeyiz, lütfen evi terk eder misiniz dediler. Biz de iki gece otelde kaldık... Demek istediğim burada insan sağlığı her şeyin üstünde. Siz buna dikkat etmeseniz bile devletin kurumları bu hususta çok ciddi çalışıyor.” (NYC / K / Bankacılık – Finans)

İstanbul ve New York'ta gerçekleştirilen alan araştırmasında, oturulan evlerin kamusal alanlara / mekânlara uzaklığı ve ulaşımı konusunda görüşülen kişiler arasında yaklaşım farklılıkları gözlenmiştir. İstanbul ve New York bağlamında ortaya çıkan bu durum, yaşam kalitesine etki eden önemli bir gösterge olarak değerlendirilebilir*.

“ ... Genel olarak bakarsanız belki New York yeşil bir şehir değil ancak o kadar çok park var ki evinizden çıktıktan sonra yürüme mesafesiyle en fazla 10 dakika sonra bir parka ulaşabiliyorsunuz.” (NYC / E / Mimarlık)

“ ... New York'ta yaşayan birisi herhangi bir yere ne kadar uzaklıkta olabilir ki? Ulaşmak istediğiniz en uzak yere metroyla 20 – 25 dakikada gidebilirsiniz. Ayrıca; park, okul, hastane, market gibi yerler için ulaşım ağını kullanmanız gerekmiyor. Saydığım yerlerin tamamı evime yürüme mesafesinde.” (NYC / K / Bankacılık – Finans)

“ ... Evim Tarabya'da. Merkezi bir semt olmasına rağmen yine de arabaya ihtiyacım oluyor. Gerçi, araba günlük hayatımızda öyle bir yer tutuyor ki insanın belki de uzaklık algısı değişiyor...”
(İST / K / Yönetim Danışmanlığı)

*bkz: **Kentsel Yaşam Kalitesi (Sonuç)** içinde, s. 104-105.

B. Öznel Yaşam Kalitesi Göstergeleri

1. Güvenlik Algısı

Güvenlik algısı, kentsel yaşam kalitesi araştırmalarında önemli göstergelerden biri olarak ele alınmaktadır*. Bununla birlikte; küresel kentler indeksi çalışmalarında, temel yaşam kalitesi bileşenleri arasında sayılmaktadır**. Buradan hareketle; alan araştırması kapsamında, görüşme yapılan kişilerin İstanbul ve New York'a dair güvenlik algılarını anlamaya yönelik sorular sorulmuştur.

İstanbul ve New York'ta gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda elde edilen bulgular, görüşülen kişilerin kendilerini genel olarak güvende hissettiklerini ortaya koymaktadır.

"New York'a gelmeden önce burayla ilgili iyi olmayan şeyler duymuştum. Ancak bugüne kadar güvenlik açısından hiçbir problem yaşamadım." (NYC / E / Bankacılık – Finans)

"New York'un çok güvenli bir şehir olduğunu düşünüyorum. Enteresandır ilk zamanlar böyle düşünmüyordum. Oturduğum ev, Harlem'e yakın olmasına rağmen en ufak bir korkuya kapılmıyorum." (NYC / E / Mimarlık)

"Kendimi New York'ta çok güvende hissediyorum. Sokakta yürürken güvenlik açısından çekincem olmuyor." (NYC / K / Yönetim Danışmanlığı)

"New York 24 saat canlı olan bir şehir. Sokaklar her zaman kalabalık. Bu bakımdan güvenlikle ilgili bir endişe taşıdığımı söyleyemem." (NYC / K / Hukuk)

"İstanbul eskiye göre çok güvenli bir şehir. Geçmiş yıllarda kaygılarım oluyordu ama bugün için değil." (İST / K / Mimarlık)

"İstanbul'un güvenli bir şehir olduğunu biliyorum. Şimdiye kadar herhangi bir olumsuzlukla karşılaşmadım ancak her şeye rağmen sokakta yürürken çantamı sıkı sıkıya tutarım. Metroya bindiğimde kontrollü olmaya özen gösteririm." (İST / K / Bankacılık – Finans)

"... Güvenli bir şehir mi bilemiyorum ama kendimi İstanbul'da güvende hissediyorum. Sokaklarda o kadar çok polis var ki... Kapalı alanlar ha keza öyle. Bir yerlere girerken sürekli güvenlik araması yapılıyor. Ben yurtdışında bu yoğunlukta bir güvenlik görmedim." (İST / E / Bankacılık – Finans)

"İstanbul'un güvenlik sorunu olduğunu sanmıyorum. Gerçi buralı olduğum için de böyle düşünüyor olabilirim. Daha önce Kahire'de çalışmışım. Güvenlik sorunu yaşamadım ancak aklıma hep gelirdi bir şey olsa ne yaparım diye. Sonuçta orada yabancısınız. Yabancı olmadığınız yerde güven hissi daha kuvvetli oluyor." (İST / E / Mimarlık)

*bkz: Yaşam / Kentsel Yaşam Kalitesi Kavramları ve Aralarındaki Yaklaşımsal Farklılıklar içinde, s. 83.

**bkz: Küresel Kentler İndeksi (Yaşam Kalitesi) içinde, s. 70-71.

İstanbul ve New York'ta yaşayan kişilerin güvenlik algıları arasındaki benzerlik, bu kişilerin yaşam alanlarını çevreleyen görece dar mekânsal bağlam içinde yorumlanabilir.

“ ... Manhattan'da yaşıyor olmam New York'u güvenli bir şehir olarak değerlendirebilmem için ölçü değil. Güvenlik algısı, New York'un bölgelerine göre değişkenlik gösterebilir. Mesela, gecenin 2'sinde metroyla Bronx'a gitmeye kalksam başıma neler gelebileceğini kestiremem.”
(NYC / E / Mimarlık)

“ ... Güvenlik meselesi aslında tartışılabilir. Tamam, yaşadığım yerde güvenlikle ilgili bir çekincem yok ama bu durum yere ve zamana göre değişir. Gece filan metroya binerken tedirgin olduğum oluyor.”
(NYC / K / Bankacılık – Finans)

“ ... İstanbul'da güvenlik konusu biraz da yaşadığınız muhitte alakalı. Ancak, ben genel olarak İstanbul'u güvenli bir şehir olarak görüyorum.”
(İST / E / Hukuk)

“ ... Yaşadığın yerle ilgili tabi. Yaşamım sınırlı bir çevrede geçiyor. Bu nedenle güvenlikle ilgili genel şeyler söyleyemeyeceğim.”
(İST / K / Yönetim Danışmanlığı)

İstanbul ve New York'ta görüşülen kişilerden bazılarının dikkat çektiği husus güvenlik açısından farklı bir bakış açısı ortaya koymaktadır.

“ ... New York'ta insanlar caddelerde birbirlerine özel alan tanıyorlar. Bu özellikle biz kadınlar için çok önemli. Metronun en yoğun olduğu saatlerde bile buna özen gösteriliyor. Bu konu güvenlik açısından çok önemli aslında. Sadece kadınlar değil herkes kente karışabiliyor bu sayede...”
(NYC / K / Yönetim Danışmanlığı)

“ ... İnsan yoğunluğu o kadar fazla ki neredeyse iç içesiniz. Dışarıda sürekli kaos ortamı varmış gibi hissediyorum. Çok zorunlu olmadıkça yürümeyi tercih etmiyorum bu nedenle.” (İST / K / Bankacılık – Finans)

Görüşme yapılan kişilerin yaşadıkları şehirlerdeki güvenlik algılarını belirleyen faktörler iki farklı şekilde okunabilir. New York'ta, güvenlik algısını inşa eden önemli bir unsur olarak *kurumsal güvenirlilik* ön plana çıkarken; İstanbul'da ise İstanbulluluk olgusuyla güvenlik algısı arasındaki bağ dikkat çekmektedir.

“ ... Burada şöyle bir durum var. Başıma bir şey gelse haklarımın güvence altında olacağına yönelik en ufak bir şüphe duymam. Polis ya da mahkeme Amerikalı ile Türk arasında bu noktada herhangi bir ayırım yapmaz. Aslında kurumlar bunu hissettirerek kişi güvenliğini daha baştan sağlıyorlar.” (NYC / E / Bankacılık – Finans)

“ ... Medyayı bir kenara bırakırsak kurumlara olan güven çok yüksek burada. Özellikle de adalet mekanizmasına. Bu nedenle, vatandaşlığımlı olmadığı halde kendimi güvende ve rahat hissediyorum New York'ta.”
(NYC / K / Yönetim Danışmanlığı)

“ ... Bir ara Stockholm'de çalıştım. Avrupa'nın en yaşanabilir yerlerinden biri olarak kabul ediliyor. Ayrıca bildiğim kadarıyla suç oranları çok düşük seviyelerde. Tüm bunlara rağmen orada kendimi daha az güvende hissediyordum. Sonuçta orada bir yabancısınız. İstanbul'da, en kötü çevredekiler yardım eder algısı var. Bilemiyorum, bunu bilmek bile iyi hissettiriyor. ” (İST / K / Hukuk)

2. Kentsel Sağlık

İstanbul ve New York'ta gerçekleştirilen alan araştırmasında, görüşülen kişilerin kentsel sağlığa ilişkin algısal farkındalıkları geniş bir bağlamda ele alınmıştır. Bu çerçevede; sağlık hizmetleri, hava ve çevre kirliliği, içilebilir su, yeşil alanlar gibi kentsel sağlığa ilişkin konular üzerinde durulmuştur.

İstanbul ve New York'ta gerçekleştirilen derinlemesine görüşmelerde, hava ve çevre kirliliği bağlamında her iki kentte de benzer bir algının var olduğu gözlenmiştir.

“ ... New York'un çok temiz bir şehir olduğunu söyleyemem. Caddelerde dolaşırken yerlerde çöp görmeniz çok olağan...”
(NYC / E / Yönetim Danışmanlığı)

“ ... New York belediyesi karbon salınımları konusunda çok titiz olmasına rağmen hava kirlı. Ya da ben öyle hissediyorum. Havanın temiz olduğunu düşünmüyorum...” (NYC / E / Mimarlık)

“Burası temiz bir kent değil. Özellikle metro çok fena... Biliyorsunuz Manhattan'ın doğu ve batı yakasından iki nehir geçiyor ikisinin de rengi kahverengi...” (NYC / K / Bankacılık – Finans)

“ ... İlk bakışta temiz bir şehir izlenimi veriyor ancak genel olarak bakıldığında bence pis bir şehir... Çok hastalanıyorsunuz bu şehirde... New York'un sağlıklı bir şehir olduğunu düşünmüyorum.”
(NYC / K / Yönetim Danışmanlığı)

“ ... İstanbul'un özellikle havası kirlı... Evlerde doğalgaz kullanıyor olsa da böyle düşünüyorum. Sanırım araç sayısı ile açıklanabilecek bir şey. Egzoz bakımlarının ya da kontrollerinin de iyi yapılmadığını zannediyorum.”
(İST / E / Bankacılık – Finans)

“ ... İnsanların yerlere çöp attığına çoğu zaman şahit oluyorum. Gerçi sokaklarda o kadar az çöp konteynırı var ki... Genel anlamda İstanbul için temiz diyemem.” (İST / E / Mimarlık)

“ ... Özellikle parklar ve sahildeki yürüyüş yollarının durumu kötü. Buralar; sigara izmaritleri, çekirdek kabukları ve boş içecek kutularından geçilmiyor...” (İST / K / Yönetim Danışmanlığı)

“ ... Her şeyden önce deniz kirliliği var İstanbul’da. Hafta sonu çocuklar denize gitmek istediğinde mecburen şehir dışındaki alternatifleri değerlendiriyoruz. Hâlbuki benim çocukluğumda böyle değildi...” (İST / K / Hukuk)

Görüşme yapılan kişiler, İstanbul ve New York’u kentsel sağlık bakımından değerlendirirken ortak bir kirlilik algısı üzerinde birleşmektedir. Buna mukabil, İstanbul ve New York’ta yaşayan kişiler arasında önemli algısal farklılıklar da bulunmaktadır.

“ ... New York’ta yaşayan insanlar kamusal kurallara riayet ediyorlar. Gerçi yerine göre bu durum değişkenlik gösterebilir ancak genel anlamda buna uygun davrandıklarını söyleyebilirim. Bu bakımdan; temizlik konusunda, bireylerin davranışından çok belediyelerin sorumluluğu bulunuyor. Parkların dışında belediyenin temizlik konusunda hassas çalıştığını görmedim... Temizlik konusunda burada sanki belediyeden değil bireylerden bir beklenti var...” (NYC / E / Mimarlık)

“ ... Dünyanın her yerinde insanlar sokakları kirliletecek hareketlerde bulunur. Ancak New York’ta bu konuda çok ciddi cezalar uygulanıyor. Bildiğim kadarıyla yere çöp atmanın cezası 100-150 Dolar civarında. Ancak, caydırıcı önlemlere rağmen New York sokakları kirli. Herhalde temizlik hizmetleri noktasında bir sıkıntı var...” (NYC / K / Bankacılık – Finans)

“İstanbul eskiye göre kirlilik konusunda çok aşama kaydetti. Özellikle belediyelerin temizlik işlerinde iyi olduğunu görüyorum. Çöp konusunda iyi çalışıyorlar.” (İST / K / Bankacılık – Finans)

“ ... Daha önceki Avrupa tecrübelerime dayanarak; İstanbul ile Avrupa şehirlerini temizlik açısından kıyasladığımda oralarda kenti kirliletmeye düşük bir anlayış oturmuş. İstanbul’da ise kenti temizlemeye dönük...” (İST / K / Bankacılık – Finans)

İstanbul ve New York’ta gerçekleştirilen alan araştırmasında, şehir suyunun kullanımı noktasında da farklı bir tablodan söz edilebilir. New York’ta görüşülenlerin tamamı şehir suyunu içmek için de kullandığını belirtirken İstanbul’dakiler istisnasız olarak musluk suyunu içmediklerini ifade etmiştir.

“ ... New York’ta suyun içilebilir olmasının yanında ücretsiz olması da çok şaşırtıcı. Bu nedenle ilk geldiğimde çok şaşırmıştım... Amerika için su benzinden daha pahalı derler ya... İnsanların çeşme suyunu kullanma oranlarının fazla olmasının bununla ilgisi var mı bilemiyorum ancak suyun tadı New York’ta gerçekten çok güzel... En pahalı restoranlarda bile şehir suyu kullanılıyor...” (NYC / E / Bilişim)

“ ... Ben musluktan su içmiyorum. İstanbul'da suyun sağlıklı olduğunu söylüyor ancak çevremde içeni duymadım. Zaten sular klorlu burada... Evde cam damacanalı su kullanıyorum. Yemeklerde dahi musluk suyunu kullanmıyorum.” (İST / K / Mimarlık)

İstanbul ve New York yeşil alanlar itibarıyla karşılaştırıldığında, her iki kentin de yeşil olduğu yönünde bir kanaat ortaya çıkmaktadır. Görüşülen kişiler yaşadıkları şehirleri yeşil olarak nitelendirirken bu kişiler yeşil alanların kullanılabilirliği noktasında birbirlerinden ayrılmaktadır.

“New York yeşil alan açısından zengin bir kent. Özellikle parklar... Burada parkın bir şehir kültürü olduğunu söyleyebilirim... Oturduğum yerden örnek vereyim size. Benim evimin yakınında bir park bulunmuyor. Belediye Broadway Road'ın ortasına belirli aralıklarla 5 -10 kişinin oturacağı bir iki ağacın da olduğu mini parklar yapmış. Düşünün caddenin yan taraflarında yer olmadığından yolun ortasına parklar yapılmış.” (NYC / E / Bankacılık – Finans)

“Yeşil alanlar burada kentle iç içe. Hem de bu alanlar o kadar kullanışlı ki. Gençlerin uzanabileceği, çocukların oynayabileceği, yaşlıların vakit geçirebileceği yerler. Mesela Central Park. Böyle kıymetli bir arazide nasıl korumuşlar değil mi? Central Park, şehir içinde ayrı bir şehir sanki. Hayvanat bahçesiyle, müzesiyle, konser alanlarıyla... İnsanlar öğle arasında buraya yemeklerini alıp yemeye geliyorlar. Böylesi bir şehirde bu fotoğraf ne kadar ilginç geliyor değil mi?...” (NYC / K / Yönetim Danışmanlığı)

“İstanbul'da yeşil alan sayısı her geçen yıl artıyor gibi geliyor bana... Görüntü olarak yeşil bir kent ama ne kadar kullanışlı? Şehir merkezlerinde yeşil alanların ya da parkların sayısı o kadar az ki. Olanlar da korunmuyor maalesef. Yeşil alanlar ya orman vasfındaki şehir merkezinin kilometrelerce dışındaki yerler ya da çevreyollarının kenarlarındaki alanlar...” (İST / K / Mimarlık)

“ ... İstanbul'un parklarla ilgili sorunu var. Kentin içindeki parklar ben de park hissi uyandırmıyor açıkçası. Ya çok bakımsızlar ya da girdiğinizde şehirden izole olamıyorsunuz. Bazı parklarda da güvenlik endişesi taşıyorsunuz. Demem o ki; çok az böyle alanlar var olanlarda da hep bir şeyler eksik... Yeşil alanların maalesef şehircilik anlayışının içerisinde yeri yok...” (İST / K / Bankacılık – Finans)

Görüşme yapılan kişilerin yaşadıkları kentin sunduğu sağlık imkânları hakkındaki düşünceleri sorulduğunda, İstanbul ve New York'un kaliteli bir sağlık hizmeti sunduğu yönünde genel bir eğilim ortaya çıkmaktadır. Ancak, sağlık hizmetleri bakımından İstanbul ve New York bağlamında, farklı algısal anlatımlar da dikkat çekmektedir.

“ ... New York'ta sağlık olanakları çok kaliteli ve gelişmiş durumda. Ancak şöyle de bir durum var. Muayene süreçleri o kadar karmaşık ki... Mesela, diş ağrısı için hastaneye gidiyorsun doktor sizden böbrek ultrasonu

isteyebiliyor. Bunun psikolojik etkileri oluyor. Diyorsun acaba önemli bir şeyim mi var? Bu nedenle, hastalanmışsam son radeye gelene kadar doktora görünmüyorum.” (NYC / K / Yönetim Danışmanlığı)

“ ... Belki biraz komik olacak... Bir keresinde spor yaparken tırnağım düştü, biraz da kanamam oldu oradakiler hemen ambulans çağırmaya kalktılar. Dedim: “Durun, bir anlayalım ne olduğunu, belki çok önemli değildir...” Aslında sigortam var ama yine de insan kuşkuya düşüyor, acaba diyor... Burada sağlık sistemi o kadar karışık ki emin olamıyorsun karşınıza çıkacak faturadan. Yine de bu sistemi savunulardanım. Çünkü sistem sizi hastalık hastası olmaktan kurtarıyor. Hastaneye gitmek son tercihiniz oluyor.” (NYC / E / Mimarlık)

“Sağlık hizmetlerini çok beğeniyorum buranın. Hastanelerin acil servisinde bile bir sükûnet var. Her şey çok düzenli. Doktorlar geliyorlar durumun aciliyetine göre karar veriyor önce kiminle ilgileneceğine. Ancak, sağlık sisteminin o kadar düzenli olmasına uyum sağlamak zor burada. Doktora görünmek için en az iki hafta öncesinden randevu almanız gerekiyor. Doktorun uzmanlık seviyesi arttıkça bu süre de doğal olarak uzuyor... Kısaca, araştırılması gereken ciddi bir hastalığınız varsa burada çok avantajlısınız ama çok da önemli olmayan şeyler için sistemin kendi içinde dezavantaj yarattığını söyleyebilirim. (NYC / K / Bankacılık – Finans)

“ ... Sağlık hizmetleri konusunda İstanbul’u çok ileri bir seviyede buluyorum. Bazı devlet hastaneleri özellerle yarışacak düzeyde. Hatta daha iyi olanlar var. Ancak devlet hastaneleri siz de biliyorsunuz ki çok yoğun oluyorlar. Sağlık sigortam olduğu için daha çok özel hastaneleri tercih ediyorum... Sayı olarak da hayli fazlalaştı hastaneler. Bu da önemli bence.” (İST / K / Bankacılık – Finans)

“İstanbul, sağlık hizmetleri bakımından dünya standartlarını yakalamış durumda... Birkaç yıl evvel önemli bir ameliyat geçirdim. Yurtdışına gideyim mi diye en ufak bir tereddüt yaşamadım. Zaten İstanbul yakın bölgedekiler için de cazibe merkezi haline geldi... Ayrıca, İstanbul’daki birçok hastane mekân tasarımı konusunda çok başarılı. Hastalık psikolojisi açısından çok önemli bir husus bu...” (İST / E / Mimarlık)

Alan araştırması kapsamında gerçekleştirilen görüşmelerde; kullanılabilir yeşil alanların çokluğu ve şehir suyunun içilebilir olması New York’un kentsel sağlık açısından öne çıkan unsurları olarak değerlendirilirken İstanbul’un sağlık hizmetleri noktasındaki etkinliği kentin en belirgin yaşam kalitesi göstergelerinden biri olarak algılanmaktadır. New York’ta yaşayanlar ayrıca toplu ulaşım ağlarının genişliğine vurgu yaparak bu durumun insanları daha fazla hareketliliğe yönelttiğini bunu da kentsel sağlık açısından olumlu bir yansıma olarak gördüklerini ifade etmişlerdir. İstanbul’dakiler ise; sağlıklı besin kaynaklarının çokluğuna ulaşılabilirliğine dikkat çekerek kaliteli bir yaşamın ön koşullarından sağlıklı beslenmeye dikkat çekerek kentsel sağlığın bu bağlamdaki önemine değinmişlerdir.

3. Sosyal İlişkiler

Kentsel yaşam kalitesi alanında çalışma yapan yazarlar, ‘sosyal çevre’ ve ‘yaşanabilirlik algısı’ arasındaki etkileşimin önemine dikkat çekmektedir*. Bu kapsamda; İstanbul ve New York’ta gerçekleştirilen mülakatlarda, görüşme yapılan kişilere şehir yaşamı ve sosyal ilişkiler bağlamında sorular yöneltilmiştir.

“New York’taki hayatımın büyük bir bölümü çalışmayla geçiyor. Öyle çok fazla ekstra şeylere ayıracak vaktim olmuyor. Bu bakımdan sosyal yaşamımın burada çok sınırlı olduğunu söyleyebilirim... En önemli sosyal aktivitem iş çıkışı arkadaşlarla bir şeyler içmek. Parka gideyim, gezeyim, koşayım öyle bir durumum yok... Arkadaşlarımın önemli bir çoğunluğunu Türkler oluşturuyor. Türk olmayanlarla kurduğum ilişkiler bana çok yavan ya da soyut geliyor. Ama bu New York için geçerli. New York dışında birkaç Amerikan şehrinde de çalıştım. Oralarda böyle değildi. Bu durum New York’a özgü...” (NYC / E / Bankacılık – Finans)

“Amerika’da özellikle de New York’ta sosyal yaşama katılım, nitelik bakımından çok sorunlu. Zaten Amerikalılar da bunun farkındalar. Örneğin; öğrencilik yıllarında sosyal sorumluluk programlarında yer almış kişilere işe alma süreçlerinde pozitif ayrımcılık uygulanıyor. Amaç toplumsal katılımı baştan teşvik etmek. Yine de bunun işe yaradığını düşünmüyorum. Çünkü iş hayatımda görüyorum, insanlar birbirlerine yardım etmeyi sevmiyor... Aslında düşünüldüğünde yaşam kalitesi için en önemli şeylerin başında geliyor insan ilişkileri... En çok bunun eksikliğini hissediyorum.” (NYC / E / Bankacılık – Finans)

“Size şehirle olan ilişkimin çok yüzeysel olduğunu söyleyebilirim. Sosyal ve kültürel aktivitelere katılamıyorum. Oğlum doğmadan önce eşimle bir şeyler yapıyorduk ama şimdi neredeyse yok denilebilecek düzeyde. Belki ayda bir bakıcımızdan birkaç saat daha kalmasını istiyorum. O zaman eşimle yemeğe gidiyoruz... Bunun yaşam kalitemi etkilediğini soruyorsanız yanıtım etkilemiyor. Çünkü öncesinde her şeyi yaptık. Boş zamanlarımızı evde oğlumla geçirmek ayrı tatmin...” (NYC / K / Yönetim Danışmanlığı)

“ ... Burada arkadaşlıklar çok soğuk. Herkes birbirine mesafeli. Doğal olarak benim de arkadaşlarımla olan ilişkilerimin nitelikli olduğu söylenemez. Tabii ki bunun özlemine yaşıyorsunuz New York’ta ancak herkesin öyle olduğunu bana özel bir durum olmadığını düşününce iyi hissediyorsunuz. Ve daha da ilginç buna alışıyorsunuz... Burada çok yakın bir arkadaşınla bile plan yapacaksan en az iki hafta öncesinden anlaşman gerekir. Öyle canım sıkıldı hadi buluşalım filan mümkün değil...” (NYC / K / Mimarlık)

“ ... İş dışındaki boş zamanlarda daha çok arkadaşlarımla beraber oluyorum... Yalnızca; yemek değil tabii ki. Tiyatroya vs. gittiğimiz de oluyor. Onun dışında hafta sonlarında spor yapıyorum. Hafta sonunun bir gününde

*bkz: **Kentsel Yaşam Kalitesi İle İlgili Kavramlar (Yaşanabilirlik)** içinde, s. 87.

evde olmayı tercih ediyorum. Böyle yapmadığım zamanlarda hafta içinin yoğun temposunu daha şiddetli hissediyorum.”
(İST / E / Bankacılık – Finans)

“ ... Yalnız yaşıyor olmama rağmen yalnızlık hissine kapılmıyorum. Kalabalık bir çevrem var... İş yerinden yabancı arkadaşlarım da var ancak onlar birbirleriyle vakit geçirmeyi tercih ediyorlar genelde... İşlerim yoğun oluyor. İş dışında da evde çalıştığım çok oluyor. Bu nedenle işim yoksa daha çok arkadaşlarımla olmayı yeğliyorum. (İST / E / Mimarlık)

“ ... Önceliğim her zaman çocuklar. Dışarıya çıkacağımız zaman çocukların isteklerine göre plan yapıyoruz. Birlikte sinemaya gideriz, yemek yeriz... Onu dışında tabii ki arkadaşlarımla da vakit geçiriyorum. Daha çok kafeye ya da restoranlara gideriz... Bazen hafta sonları eşimle akşam yemeğine gidiyoruz... Bizimle yaşayan bir ablamız var. Dışarıda olduğumuz zamanlarda çocuklarla o ilgileniyor... Çocuklar ananeleriyle vakit geçirmeyi seviyor. Çocukları bazen anneme bıraktığım da oluyor...” (İST / K / Hukuk)

“ ... Hafta sonları muhakkak aile olarak birlikte zaman geçiriyoruz. Durum göre evde ya da dışarıda oluyoruz. Arkadaşlarla ya da eşimle bir şeyler yaparsak bunu hafta içi programlıyoruz.” (İST / K / Mimarlık)

Görüşme yapılan kişilerin verdiği yanıtlar göstermektedir ki; İstanbul ve New York arasında sosyal hayata katılım ve arkadaşlık ilişkisi bağlamında nitelik yönünden bir ayrışma bulunmaktadır. İki kent arasında gözlemlenen bu ayrışmanın, İstanbul ve New York'un yaşam koşulları çerçevesinde şekillendiği söylenebilir. Dikkat edileceği üzere; New York'taki görüşmelerde – medeni durumlarına bakılmaksızın – yalnızlık algısının belirgin derecede öne çıktığı görülmektedir.

Görüşülen kişilerin çokuluslu şirketlerde çalışıyor olması ve şirketlerindeki konumları, bu kişilerin çalışma hayatı dışında kalan zamanlarının niteliği açısından belirleyici unsurlardan biri olarak nitelendirilebilir. Ancak, İstanbul ve New York'taki görüşmelerde ortaya çıkan algı farklılıkları iki kent arasındaki karşılaştırma açısından önemli bir başka noktaya işaret etmektedir. Buna göre; New York'taki görüşmelerde, kentin çalışmaya dayalı bir sistem üzerine kurulduğu yönünde güçlü bir algının olduğu gözlenmiştir.

“ ... New York'ta herkes için geçerli genel bir kural vardır: Çalışmak. Verimlilik çok önemlidir bu bakımdan. Bu kentte ne kadar verimliyseniz o kadar değerlisinizdir.” (NYC / E / Bankacılık – Finans)

“ ... Çalışmak adeta bir kültürdür New York'ta. Bu nedenle yorucu bir şehirdir aynı zamanda. Hiç kimse emekli olmayı hayal etmez burada. Herkesin hep gitme planı vardır...” (NYC / K / Bankacılık – Finans)

MMF'nin kantitatif yöntemlerle 2008'den beri hazırladığı küresel kentler indeksi GPCI'nin araştırma sonuçları bu kapsamda incelendiğinde benzer bir tablonun burada da oluştuğu görülmektedir. Şöyle ki; çokuluslu şirketlerin üst düzey yöneticileri GPCI'da, küresel aktörler olarak tanımlanmakta ve bu grubu temsil eden örneklem çerçevesinde en cazip küresel kentler belirlenmektedir. Buna göre; küresel şirketlerde üst düzey yönetici olarak çalışanların verdiği yanıtlarda New York, en cazip 5 küresel kent arasında yer almamaktadır. Oysa ki aynı araştırmada New York sahip olduğu ekonomik göstergeler bakımından tüm şehirler arasında 2. sırada yer almaktadır. Bunun yanında; ekonomik göstergeler bağlamında 30. sırada bulunan İstanbul'un, en cazip küresel kentler içindeki konumunun (21) daha iyi bir seviyede olduğu görülmektedir (bkz: Tablo 31). Sonuç olarak; çalışma koşulları yönünden iki şehir birbiriyle karşılaştırıldığında İstanbul'un New York'a göre daha yaşanabilir bir şehir olduğu söylenebilir.

Tablo 31
2013 – GPCI (Üst Düzey Yöneticiler Yönünden)
(İstanbul ve New York)

Rank	Manager	
1	London	56.1
2	Singapore	52.7
3	Shanghai	49.1
4	Beijing	48.4
5	Hong Kong	47.9
6	New York	46.8
21	Istanbul	38.4

Rank	Economy	
1	Tokyo	335.0
2	New York	319.5
3	Beijing	309.4
4	London	284.2
5	Hong Kong	257.0
30	Istanbul	172.4

Kaynak: The Mori Memorial Foundation, 2013, s. 9-10.

4. Kültürel Etkileşim

Kültürel göstergeler, hem küresel kent hem de kentsel yaşam kalitesi araştırmaları için ortak bir değişken niteliği taşımaktadır. Küresel kentler indekslerinde, dünyanın en önemli kültür merkezlerinden biri olarak nitelendirilen New York'un yanı sıra İstanbul'un da özellikle 2010 Avrupa Kültür Başkenti süreciyle önemli bir ilerleme sağladığı görülmektedir*. Mercer'in 2010 tarihli yaşam kalitesi indeksinde de İstanbul'un benzer bir gelişme gösterdiği anlaşılmaktadır**.

Kültürel göstergelerin, küresel kent ve kentsel yaşam kalitesi indeks çalışmalarında temel değişkenlerden biri olarak ele alınıyor olmasından hareketle; İstanbul ve New York'ta gerçekleştirilen alan araştırmasında, görüşme yapılan kişilerin şehir ve kültür bağlamındaki düşünceleri üzerinde de durulmuştur.

"Kültür ve sanatta New York'un bambaşka bir seviyede olduğunu düşünüyorum. Hatta dünyanın en iyisi diyebilirim. Daha önce bir yerde okumuştum. Dünyanın en iyi tiyatro sanatçıları çalışmak için burayı tercih ediyorlarmış... Kültürel faaliyetler bakımından inanılmaz zengin bir şehir..." (NYC / E / Mimarlık)

"... New York'un dünya sanat merkezi olduğunu düşünüyorum... Tiyatro oyuncularının burada Hollywood yıldızlarından hiçbir farkı yok. Hemen hemen aynı popülariteye sahip olduklarını söyleyebilirim. Abarttığımı düşünebilirsiniz ama öyle değil. Bunu New Yorkluların sanata bakışını anlatabilmek için söyledim." (NYC / K / Mimarlık)

"... New York'ta kültürel açıdan tarifsiz bir deneyim yaşarsınız. Bunu sadece sanatsal faaliyetler olarak düşünmeyin. Dünya mutfaklarının hemen hemen tamamını bulabilirsiniz. Sırf bu sayede farklı kültürler hakkında epeyce birikimim oldu. Çünkü orada yalnızca farklı kültürlerin yemeğini yemiyorsunuz..." (NYC / E / Bankacılık – Finans)

"... İstanbul, tarihi mekânları ve müzeleriyle uluslararası bilinirliği olan bir şehir. Ancak, sanatsal açıdan bakıldığında aynı şeyi söyleyemiyorum. Bu pencereden bakınca İstanbul hala yerel bir kimliğe sahip... Kültürel kimliği bu kadar güçlü bir kentin turist sayısı bakımından Antalya'nın gerisinde olması üzerinde düşünülmesi gereken bir hadise..." (İST / K / Mimarlık)

"... Özellikle Avrupa Kültür Başkenti olduğu sene, İstanbul'da gözle görülür bir hareketlilik yaşandı. Maalesef yakalanan bu enerji sürdürülemedi. 2010'u hatırlıyorum da İstanbul kültürel manada gerçekten potansiyelli bir şehir ne yazık ki bu potansiyel kullanılamıyor." (İST / K / Hukuk)

"... Biliyorsunuz, İstanbul için açık hava müzesi benzetmesi yapılır. Buna tamamen katılıyorum. Ancak, yurtdışından gelen temsilcilerimizle konuştuğumuzda şehrin böyle bir algı yaratmadığını söylüyorlar. Bu çok ilginç hakikaten. Bunu neden söyledim? Çünkü, Londra'da çalıştığım günler

*bkz: Küresel Kentler İndeksi (Diğer Göstergeler) içinde, s. 72-73.

**bkz: Kentsel Yaşam Kalitesi İndekslerinde İstanbul ve New York içinde, s. 101.

aklıma geliyor da... Hafta sonları çocuklarla dolaşmaya çıktığımda acaba ben gerçekten aynı şehirde mi çalışıyorum diye kendime sorardım... Londra gerçekten tarihi ve modern yüzünü aynı anda çok iyi yansıtan bir şehir. İstanbul'da aynı şeyi hissetmiyorsunuz."
(İST / K / Mimarlık)

"İstanbul'u özellikle tiyatro açısından tatmin edici bir şehir olarak görüyorum. Devlet tiyatroları, şehir tiyatroları ve tabii bir de özeller var... Şehir tiyatrolarının kapatılacağı konuşuluyor. Böyle bir tasarı varsa ben bunu destekliyorum. Devlet eliyle yapılan sanatın sanatı gerilettiğini düşünüyorum. Belediyeler vs. yine parasal destek versinler ancak tiyatrolar tamamiyle özel olmalı. İstanbul'da eminim daha nitelikli bir tiyatro kültürü oluşacaktır "
(İST / E / Bankacılık – Finans)

" ... İstanbul'da sanat kültüründen bahsetmek biraz zor. Neden? Çünkü herkes çocuğunun mühendis olmasını istiyor. Uluslararası seviyede mimarlarımızın ya da doktorlarımızın sayısına bakın bir de sanatçılarımızın oranına bakın... Sanatın maalesef toplumsal karşılığı bulunmuyor..."
(İST / E / Mimarlık)

Önceki başlıklarda üzerinde sıkça durulduğu üzere görüşülen kişilerin özellikle New York'takilerin, şehirle olan temasları sınırlı düzeyde gerçekleşse de yaşadıkları kentin kültürel yaşamı hakkında kuvvetli bir algıya sahip oldukları anlaşılmaktadır. Bununla birlikte İstanbul'daki görüşmelerde kültürel yaşamla ilgili sorular çerçevesinde daha ayrıntılı yanıtlar verildiği görülmektedir.

İstanbul ve New York'ta gerçekleştirilen alan araştırmasında, farklı sınıfsal ve kültürel kodlara sahip grupların mekânsal ayrışması üzerinde de durulmuştur*. Bu bağlamda; görüşme yapılan kişilerin, yaşadıkları kentlere ilişkin olarak mekânsal ayrışma konusunu değerlendirmeleri istenmiştir.

" ... Bahsettiğiniz analitik sınır alanlarının – en azından New York için söyleyebilirim – fiziki mekâna karşılık gelen bir söylem olduğunu düşünmüyorum. Bu olsa olsa zihinlerde inşa edilmiş alanla olabilir. En basitinden kıyafeti ele alalım. Manhattan'da kipli bir kadına hiç kimse dönüp de bakmaz. Yani kıyafet hatta en marjinal olanları dahil algıda seçicilik yaratmaz. Bu nedenle kültürel yaşam çok renklidir New York'ta. Her türlü kültürel deseni içselleştirmiştir burada insanlar..."
(NYC / E / Yönetim Danışmanlığı)

" ... New York'u tanımlayan birkaç kelime sorsanız mutlaka aidiyeti söylerim. Bunu sağlayan da buradaki insanlar. Farklılığa o kadar alışkınlar ki bu da farklı olanın entegrasyonunu kolaylaştırıyor. Kendimden örnek vereyim size. Amerika'da ilk olarak Washington'da işe başladım. Orada inanılmaz bir lisan kompleksim vardı. Hâlbuki New York'ta hiç öyle bir

*S. Sassen'in 'analitik sınır alanları' olarak tanımladığı bu mekânsal ayrışma, hatırlanacağı üzere çalışmanın teorik çerçevesi içerisinde detaylandırılmıştı.
bkz: **Castells ve Diğer Yazarların Çalışmaları** içinde, s. 24.

kompleksim olmadı. Çünkü burada Washington'daki gibi hatalarımı garipteyen ya da düzelten hiç olmadı... (NYC / K / Bankacılık – Finans)

“New York'ta, insanların ekonomik konumlarını yalnızca yaşadığı evlere göre değerlendirebilirsiniz. Onun dışında insanlar sokaklarda birbirlerinden ayırt etmek neredeyse imkânsız. Mc Donald's'ta çalışan birinin bile yaşam standardı vardır... Bu aslında New Yorklular için çok gurur verici bir durum.” (NYC / E / Mimarlık)

“ ... Zengin – fakir ayrımı açısından bir mekânsal ayrışmadan söz ediyorsanız evet İstanbul için bu ayrımın kalın çizgilerle çizilmiş olduğunu söyleyebilirim. Bu sınır kuşkusuz sosyal ve kültürel yaşama katılımın önünde bir set olarak yorumlanabilir...” (İST / K / Hukuk)

“ ... Örneğin; sokakta, parkta dikkat edin restoran demiyorum yani kamusal alanlarda zengin ve yoksul insanların birbiriyle konuştuklarını ya da bir konu hakkında tartıştıklarını söyleyebilir misiniz? Tamam, günümüzde aynı statüdeki insanların bile iletişim ya da ilişki kurma sorunları var ancak İstanbul'da gruplar arasındaki makas açıldıkça kendi yaşam dünyaları arasındaki farklılaşma da artıyor.” (İST / K / Mimarlık)

Alan araştırması kapsamında New York'ta yapılan görüşmeler, kamusal alanlarda mekânsal kesişme noktalarının olduğuna yönelik bir algının oluşmadığını göstermektedir. Görüşmelerde, demografik kutuplaşmanın varlığına dikkat çekilirken ekonomik seviye bakımından birbirinden farklı gruplar arasında sosyal ve kültürel etkileşimin gerçekleştiği yönünde benzer ifadeler kullanılmıştır. Bu bağlamda, New York'taki görüşmelerden çıkan sonuca göre; şehir yaşamı içerisinde, küresel kent teorisyenlerinin işaret ettiği gerginlik alanlarından söz etmek pek mümkün görünmemektedir. Bununla birlikte, New York'taki bir görüşmede öne çıkan husus (bkz: NYC / E / Mimarlık), kentsel çelişkinin daha çok konut alanları üzerinden kendini göstermesi bakımından önemli bir örnek olarak değerlendirilebilir*.

İstanbul'da gerçekleştirilen görüşmelerde, mekânsal ayrışmaya dair algısal farkındalık düzeyinin yüksek olduğu gözlemlenmiştir. İstanbul'da görüşülen kişiler, ekonomik ayrışmanın kent merkezinde net bir biçimde kendini hissettirdiğini belirtmektedir. İstanbul ile New York arasında bu eksende ortaya çıkan algı farklılığı, verilen yanıtlardan da anlaşılacağı üzere, New York'taki toplumsal şekillenmenin yabancılaştırmanın önünü açmaya yönelik gerçekleşmediği şeklindeki yerleşik bir kanaatin varlığıyla açıklanabilir.

*bkz: **Küresel Kent Kavramı ve Sassen** içinde, s. 16.

5. Politik Yaklaşım

İstanbul ve New York'ta gerçekleştirilen alan araştırmasında, görüşme yapılan kişilerin politik konular hakkındaki yaklaşımları ve yerel siyasete ilişkin düşünceleri yaşam kalitesi bağlamında incelenmiştir. Görüşmelerin sonunda, özellikle New York'taki kişilerin siyaset ile çok fazla alakadar olmadıkları anlaşılmıştır. New York'taki görüşmelerde oturduğu ilçenin (Manhattan ve Brooklyn) belediye başkanının kim olduğunu bilen hiç kimse çıkmamıştır. İstanbul'daki görüşmelerde ise yaşadığı ilçenin belediye başkanını tanıyanların oranı %39 olarak tespit edilmiştir.

“Manhattan Belediye Başkanı kim? Açıkçası bilmiyorum. Ama bununla ilgili bir anket yapılırsa tanıyanların oranı eminim çok az çıkacaktır. Neden biliyor musunuz? Çünkü burada kişiler değil sistem karizmatik...”
(NYC / E / Bankacılık – Finans)

“... Mesela New York City Belediyesi çok görünür bir kimliğe sahip. Zaten yetkileri de çok geniş. Belediye başkanı adeta vali gibi... Ama Manhattan Belediyesi ne yapar nasıl çalışır insanın hiç fikrim yok...”
(NYC / E / Bankacılık – Finans)

“Belediye çalışmalardan çok memnunum. Özellikle parkların bakımlarını ve temizliğine özen gösteriyorlar. Ama belediye başkanı kim bilmiyorum. Zaten burada kişiler değil yapılar ön plandadır... New York City Belediyesi için aynı şeyi söyleyemem. Mesela Bloomberg. Ya da önceki Belediye Başkanı Giuliani çok ön plandaydı...”
(NYC / K / Yönetim Danışmanlığı)

“Belediyelerin neler yaptığını hiç takip etmiyorum. Hizmetleri hakkında da bilgi sahibi değilim.” (NYC / K / Bankacılık – Finans)

“Büyükşehir Başkanı'nı tanıyorum ama yaşadığım ilçenin belediye başkanını tanımıyorum... Dışarı çıktığımda caddelerde genellikle ilçe belediyesinin araçlarını ya da çalışanlarını görüyorum... Büyükşehir Belediyesi'nin ulaşım ve çiçeklendirme dışında yaptığı şeyler vardır muhakkak ama ben bunları biliyorum.” (İST / K / Bankacılık – Finans)

“Üsküdar'da oturuyorum ama belediye başkanının ismini bilmiyorum. Ama hangi partiden seçildiğini biliyorum... Yerel seçimlerde insanlar partilere değil kişilere oy veriyorlar deseler de ben aynı şeyi düşünmüyorum. Belki İstanbul Belediyesi için aynı şeyi söyleyemem...” (İST / K / Mimarlık)

“Evet tanıyorum. İsmail Ünal... Yerel seçimlerde kişilerin partilerden soyut olarak ele alındığını düşünsem de tamamen böyledir de diyemem. Öyle olsaydı İsmail Bey ikinci dönem muhtemelen seçilemezdi.”
(İST / E / Mimarlık)

“Ben, alt belediyelerde başkanların rolünün daha güçlü olduğunu düşünüyorum. Belediye çalışmalarında etkileri daha kuvvetli oluyor. Büyükşehir'de belediye meclisleri yönetim mekanizmasına daha fazla müdahil oluyor. İlçelerdeki meclisler daha sembolik.” (İST / E / Hukuk)

Görüşme yapılan kişilerin yerel siyasete ilişkin sorulara verdikleri yanıtlar göstermektedir ki İstanbul'da yaşayanlar New York'takilere göre daha detaylı açıklamalarda bulunmuştur. New York'taki görüşmelerde yerel hizmetler noktasında kurumsal kimliğe yapılan vurgulamalar dikkat çekerken İstanbul'da biraz daha politik aktörlerin ön plana çıkarıldığı görülmektedir. New York'ta yapılan görüşmelerde, sıklıkla sistemin kendisine göndermede bulunulurken kentin belediye başkanı istisnai bir örnek olarak ayrıldığı söylenebilir. Yaşadıkları ilçenin belediye başkanını tanımayanların %78'i dönemin belediye başkanı Michael R. Bloomberg'in ismini görüşmelerde telaffuz etmiştir*.

New York'ta görüşülen 18 kişiden 4'ünün oy verme yeterliği bulunduğu ve bu kişiler arasında yalnızca birisinin daha önce oy kullandığı belirtilmişti**. Bu durum, görüşme yapılan kişilerin politik yaklaşımları hakkında fikir verse de New York'ta yapılan görüşmelerin birinde altı çizilen bir husus yerel seçimlerde oy kullanma davranışı üzerine farklı bir yorumlama getirmektedir.

“ ... New York'ta oy verme yalnızca belediye başkanı seçmek anlamına gelmez. Burada pek çok şey için oylama ya da referandum yapılır. Sizin için örneklendireyim. Oğlum yaşitlarına göre konuşma güçlüğü çekiyordu. Kreşindeki öğretmenler bu durumu yerel idarelere bildirdiler oğlum için ücretsiz pedagoğ ve konuşma uzmanları görevlendirildi. Geçtiğimiz aylarda bu uygulamanın ekonomik nedenlerle sonlandırılacağı söylendi. Daha sonra nihai karar için bu uygulamayı halka sordu belediye. Ne yapalım diye? Karar devam edilsin yönünde çıktı. Sonuç olarak; yerel seçimler daha soyut şeyler üzerinden gerçekleşiyor. Ama bahsettiğim bu ve bunun gibi nedenlerle yapılan plebisitler yaşantımıza direkt etki eden şeyler...” (NYC / K / Bankacılık – Finans)

New York'taki görüşmede ifade edilen bu uygulama seçmeni sürecin bir parçası haline getirmeyi hedeflediği yönünde algı yaratmaktadır. İstanbul'da oy verme yerel seçimler bağlamında vuku bulan bir davranış olduğundan İstanbul ile New York'taki görüşmelerde ortaya çıkan siyasete ilişkin yaklaşımsal farklılığı açıklayan etmenlerden biri olarak kabul edilebilir.

İstanbul ve New York'ta yapılan alan araştırmasında, görüşülen kişilere kentsel yaşam kalitesi açısından öne çıkan kurumlar sorulmuş ve görüşlerini aktarmaları istenmiştir. New York'ta yapılan görüşmelerde istisnasız yerel yönetimlere

*Alan araştırmasının New York'ta yapıldığı 2011-2012 dönemlerinde kentin belediye başkanı olarak M. Bloomberg görevdeydi. 2014 yılında belediye başkanlığına Bill de Blasio seçilmiştir.

bkz: **Bulgular ve Tartışma (Demografik Bulgiler) içinde, s. 115.

atıf yapılırken İstanbul'da yaşayanlar yerel yönetimlerin haricinde merkezi iktidarın da kentsel yaşam kalitesine etki ettiğini düşünmektedir.

“Yaşam kalitesi doğrudan yerel yönetimlerin hizmetleriyle alakalı bir şey. Washington şehirlerle ilgilenmez. Obama yılda bir kere uğrar New York'a. İkinci kez geliyorsa ya seçim vardır ya da Birleşmiş Milletler toplantısı...” (NYC / E / Yönetim Danışmanlığı)

“Yaşam kalitesinin artırılması bakımından en büyük görev New York Belediyesi'ne düşüyor. Mesela trafik. Burada yaşam kalitesini etkileyen en önemli sorun. Bu noktada başarılı mı dersiniz, bu kadar yetkiye sahip olmalarına rağmen bence başarısızlar...” (NYC / E / Mimarlık)

“Yaşam kalitesi tabii ki belediyelerin çalışmalarıyla yakından ilgili bir konu. Ancak yaşam kalitesi İstanbul'daki belediyelerin öncelikleri arasında mı? Tartışılır. Maalesef ekonomik nedenlerle yaşam kalitesinden ödün veriliyor. Tabii ki tamamen belediyeleri suçlamıyorum. Sonuçta yetkileri bir yere kadar. Partiler, bürokratlar, politikacılar İstanbul'u kuşatmış durumda.” (İST / E / Mimarlık)

“ ... Valla bu durum biraz karmaşık. Yaşam kalitesi kuşkusuz yerel hizmetlerin sonucu olarak belirleniyor yalnız Kadir Topbaş'ın eli ne kadar güçlü Ankara'nın karşısında? Ankara'nın İstanbul ile ilgili vereceği bir karar yaşam kalitesi açısından olumsuz etkiler doğuracak olsa da hayata geçmem gibi bir durum söz konusu olabilir mi?” (İST / E / Hukuk)

İstanbul ve New York'ta gerçekleştirilen alan araştırmasında, görüşme yapılan kişilere çalıştıkları şirketlerde politik ya da benzeri konularda kendilerini özgür hissedip hissetmedikleri sorulmuştur. New York'taki görüşmelerde %100'lük bir oranda evet sonucu çıkarken İstanbul'da bu oran %33 olarak tespit edilmiştir. İstanbul'da kendilerini özgür hissedenler çokuluslu şirketlerde çalıştıklarını hatırlatarak kurumsal kültürün yerel yapıdan etkilenmediğini vurgulamıştır.

“ ... Bunu sadece politik olarak düşünmemek lazım. Mesela her konuda her türlü fikrinizi rahatça dile getirebilirsiniz. Şirketin tepe yönetimindekilere bile haklı gerekçeler göstererek muhalefet edebilirsiniz. Acaba, bir olumsuzluk yaşar mıyım diye düşünmeyeceğiniz için kendinizi baskı altında hissetmezsiniz. (NYC / E / Bankacılık – Finans)

“ Bu konuda hiçbir korku ya da endişe taşımıyorum. Başıma gelen bir olayı aktarıyorum. ABD'nin resmi tatilleri dışında Museviler kendi bayramlarında izinli sayılıyordu. Müslümanlarla ilgili böyle bir uygulama yoktu. Birkaç kişi araya gelerek benzer bir uygulama talep ettik. Şirket bunu anlayışla karşıladı. Aynı durumda tek olsaydım yine endişe etmeden konuyu gündeme getirirdim” (NYC / E Yönetim Danışmanlığı)

“New York'ta; politik, dini ya da ırka dayalı olumsuz yaklaşımlar yasalarla çok sert biçimde korunuyor. Bu nedenle kişi özgürlüğü her şeyin üstünde. Mesela iş görüşmesinde az önce saydığım konulardan birinde ayrımcılık yapıldığını hissederseniz bunu bildirdiğiniz takdirde şirketin tüm

faaliyetlerinin durdurulması ya da yüklü tazminat ödenmesi gibi yaptırımlar devreye girer.” (NYC / K / Bankacılık – Finans)

“Genel müdürümüz yabancı ve her konuda açık birisi. Gösterdiğim performansın dışında başıma bir şey gelmeyeceğini bilsem de sonuçta Türk kültürüyle yetiştim. Bilinçaltımda yatan bir otosansürün olmadığını söyleyemem.” (İST / K / Bankacılık – Finans)

“ ... Daha önce Paris’te çalıştım. Orada, şirket içindeki ilişkiler daha bireysel. Yemeklerde bile çok detaya girilmeden sohbet edilir. Ama rahatsız olduğun bir şey varsa çekinmeden doğrudan muhatabıyla konuşursun. Burada biraz daha farklı. İşte insanlar her şeyi birbiriyle konuşuyor ama üstündekilerle öyle değil Hele bir problem varsa herkes önce kamuoyu oluşturmaya çalışıyor. Sanırım bu biraz kişinin kendini bireysel olarak güvende hissetmemesiyle alakalı... Sorunuza gelirsek, bu tip yerlerde dahi rasyonellik toplumsal koşullara göre şekillenebiliyor.” (İST / E / Yönetim Danışmanlığı)

SONUÇ

Çalışmanın arka planı, İstanbul'un küresel kent literatürü içinde nasıl okunması ya da anlaşılması gerektiği üzerine kurulmuştur. Buradan hareketle İstanbul'un gerçek manada küresel kent olup olmadığı, küresel kentler arasında hangi konumda bulunduğu ve bu kapsamda ne tür özelliklerinin öne çıktığı sorularına karşılık küresel kent tezi çerçevesinde yanıt aranmıştır. Çalışmanın arka planını oluşturan bu sorular uyarınca birinci bölümde küresel kent kavramı ve kavramın evrimsel sürecine ilişkin teorik bir içerik oluşturulmuştur. Bu noktada özellikle; J. Friedmann, S. Sassen ve M. Castells'in yaklaşımlarıyla küresel kent olgusu üzerinde tartışılmış ve nihayetinde Ç. Keyder referans alınarak İstanbul'un küresel kent tezi bağlamında nasıl okunması gerektiği hususunda bir perspektif çizilmeye çalışılmıştır.

İstanbul'un coğrafi ve kültürel yönden tüm zamanların kesişme noktası olduğuna dikkat çeken Ç. Keyder, kentin sahip olduğu bu potansiyeli 2000'lerin ikinci yarısından sonra küresel düzleme taşımaya başladığını ifade etmektedir. Küresel kentlere yönelik olarak hazırlanan indeks çalışmaları, Ç. Keyder'in bu görüşünü destekler niteliktedir. GCI'nın 2008 ve GCS'nin ise 2010 yılında yayımladığı indekslerde İstanbul'un politik göstergeler bakımından elde ettiği küresel pozisyon son derece çekicidir*. Aynı şekilde araştırmalarını P. Taylor öncülüğünde sürdüren GaWC'ın 2010 tarihli çalışmasında İstanbul; Avrupa, Güney Asya ve Kuzey Afrika arasında stratejik bir şehir olarak konumlandırılmaktadır**.

Araştırmanın arka planına uygun olarak tasarlanan birinci bölümün ardından, özellikle son yıllarda küresel kentler indekslerinin temel değişkenleri arasında kabul edilen yaşam kalitesi, araştırmanın odağı olarak belirlenmiş ve çalışmanın ikinci bölümünde yaşam / kentsel yaşam kalitesi kavramları üzerinde durulmuştur. Alan araştırması kapsamında yapılan görüşmelerin muhtevası bakımından referans teşkil eden bu bölümde, kentsel yaşam kalitesi araştırmalarında ele alınan nesnel ve öznel göstergeler hakkında – alanyazın temelinde – genel bir bilgilendirme yapılmıştır.

*bkz: **Küresel Kentler İndeksi** içinde, s. 62-63;

bkz: **Keyder: Küresel Kent Olarak İstanbul** içinde, s. 39-40.

bkz: **Kentlerin Küresel Ölçekte Derecelendirilmesi içinde, s. 56.

Alan araştırmasının kapsam ve sınırlarının teorik olarak çerçeveslendirildiği ilk iki bölümün arkasından son bölümde çalışmanın metodolojik yaklaşımına ilişkin ayrıntılara yer verilmiştir. Bu kapsamda, araştırma süreçleriyle ilgili olarak belirlenen esaslar nedensel olarak açıklanmıştır. Son olarak ise; alan araştırması kapsamında elde edilen bulguların yorumlanması aşamasına geçilmiştir.

Bu çalışma, yaşam kalitesi olgusunu küresel kent perspektifinden anlamaya dönük bir çabanın ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Küresel kent tezinden hareketle; araştırmanın odağında yer alan yaşam kalitesine dair göstergeler üzerinden İstanbul ve New York şehirleri karşılaştırılmıştır. Bu bağlamda; İstanbul ve New York, birincil (alan araştırması) ile ikincil (indeksler) kaynaklardan elde edilen veriler kullanılarak mukayeseli olarak analiz edilmiştir.

Türkiye’de kentsel yaşam kalitesi alanında hazırlanan çalışmaların yurtdışındaki örneklerle göre nicelik yönünden yeterli seviyelerde olmaması bir yana bu çalışmaların ağırlıkla tek yönlü (nesnel veya öznel) bir yaklaşımla ele alındığı söylenebilir. Türkiye’deki yerleşik yaklaşımdan farklı olarak bu araştırmada, bütünlük (nesnel ve öznel) bir yöntem izlenmiş ve ayrıca ikincil veri kaynaklarından yararlanılarak çok yönlü bir bakış açısı sağlanmaya çalışılmıştır. Tüm bu noktalar dikkate alınarak bakıldığında küresel kent ve yaşam kalitesi olguları arasındaki bağıntıya odaklanan bu araştırma, kent çalışmaları kapsamında Türkiye’de yapılmış ilk deneme olarak nitelendirilebilir. Böylelikle nesnel ve öznel göstergeler kullanılarak kentsel yaşam kalitesinin nasıl algılandığını anlamaya yönelik hazırlanan bu çalışma bağlamında İstanbul ve New York’ta alan araştırması gerçekleştirilmiştir.

Buradan yola çıkarak araştırmanın sınırları içerisinde yer alan kişilerle derinlemesine görüşmeler yapılmış ve bu görüşmelerde kente dair yaşam kalitesi algılarını belirleyen temel göstergeler üzerinde yoğunlaşmıştır.

Alan araştırması kapsamında gerçekleştirilen görüşmelerde, New York’taki konut giderlerine harcanan oranın büyüklüğü yaşam kalitesini etkileyen en önemli değişkenlerden biri olarak tespit edilmiştir. New York’ta, kiraların yüksek olmasının yanı sıra evlerin iç hacimlerinin yeterli ölçüde büyük olmaması görüşme yapılan kişilerin yaşam kalitesi hakkında sahip olduğu algıyla yaşadığı konut arasında anlamlı bir ilişki oluşturmaktadır. İstanbul’da yapılan görüşmelerde yaşam kalitesi ve konut bağlamında algısal bir farkındalık gözlenmemiştir.

New York'ta yapılan görüşmelerde, konut giderleri dışında genel olarak hayat pahalılığı konusunda olumsuz bir yaklaşım içinde olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle eğitim masrafları pahalılık açısından öne çıkan kalemlerin başında gösterilmektedir. Görüşülen kişiler arasında çocuğu olan hiç kimsenin tercihini özel okullardan yana kullanmadığı çocukların tamamının devlet okullarında öğrenimlerini sürdürdükleri belirlenmiştir. İstanbul'da ise tam tersi bir tablonun ortaya çıktığı görülmektedir. Bununla birlikte, New York'ta görüşülen çocuklu kişilerin devlet okullarında iyi eğitim verildiğine yönelik genel bir kabule sahip oldukları da ifade edilebilir.

New York'taki görüşmelerde ifade edilen bir husus kentsel hayat pahalılığını betimlemesi bakımından dikkat çekicidir.

“New York'ta arabam olmadı hiç. Parklar o kadar pahalı ki... Burada araba almak değil park ücretleri sorun. Gerçi yoğun trafik ve metro hatlarının işlevsel olması nedeniyle araba almanın bir mantığı da yok.”
(NYC / K / Bankacılık – Finans)

Görüşme yapılan kişinin vermiş olduğu yanıtta anlaşılaacağı üzere İstanbul'dakiler için standart niteliğinde olan özel araç sahibi olmak New York'ta zenginlik ölçütü olarak kabul edilebilmektedir. Görüşülen kişiler içerisinde yönetim danışmanlığı alanında çalışan birisinin zenginliğe ilişkin algısal değerlendirmesi şu cümlelerle özetlenebilir:

“New York'ta iyi kazanmak ve zengin olmak çok farklı şeyler. Burada çok kazanabilirsiniz ama zengin değilsinizdir... Ben Amerika'nın en büyük bankalarından birinde yönetici olarak çalışıyorum. Buna rağmen gelirim, Wall Street'te daha düşük kademelerde çalışan herhangi birinin altındadır muhtemelen...” (NYC / E / Bankacılık – Finans)

İstanbul ile New York şehirleri arasındaki yaşam kalitesi algısını etkileyen bir diğer önemli gösterge olarak ulaşım ön plana çıkmaktadır. Yukarıda görüldüğü gibi New York'ta görüşme yapılan bir kişi şehir içi ulaşım ağına dikkat arabanın bu şehir için elzem bir ihtiyaç olmadığını düşünmektedir.

LSE'nin 2005'te gerçekleştirdiği araştırmada İstanbul'un yaşam kalitesi bağlamında öne çıkan sorunları arasında ulaşım ve hayat pahalılığı gösterilmektedir*. Alan araştırması kapsamında İstanbul'da yapılan görüşmelerde New York'ta olduğu

*bkz: **Kentsel Yaşam Kalitesi (Sonuç)** içinde, s. 105.

gibi hayat pahalılığına yönelik olumsuz bir algının olmadığı gözlenmiştir. Ancak ulaşım konusunda aynı şeyi söylemek pek mümkün görünmemektedir.

İstanbul'da yapılan bir görüşme, iki kentin ulaşım konusunda karşılaştırılması bakımından önemli bir farklılığı yansıtmaktadır.

“ ... New York'ta evle iş arası harcadığım zaman maksimum 20 dakikaydı. Burada en iyi ihtimal 1,5 saat...” (İST / E / Mimarlık)

Görüşülen kişilerin, New York'ta tercih ettiği ulaşım araçlarının başında metro ve taksi gelirken İstanbul'da bu sıralama araba ve taksi olarak şekillenmektedir. New York'ta çalışanlar kendileri için tahsis edilen özel araçları yalnızca şehir dışındaki görevlerinde kullandıklarını belirtmektedir.

İstanbul ve New York'ta gerçekleştirilen görüşmelerde, şehiriçi trafik yoğunluğu her iki kentte de dikkat çeken olumsuz bir tablo olarak gösterilmektedir. Trafik sorunu, İstanbul'daki görüşmelerde kentsel yaşam kalitesini olumsuz yönde etkileyen en önemli sorun olarak ortaya çıkarken New York'takiler bu soruna hava ve gürültü kirliliği açısından yaklaşmaktadır. Görüşme yapılan kişiler, İstanbul'da trafik yoğunluğuyla hava ve gürültü kirliliği arasında doğrudan bir bağ kurmasa da yaşadıkları kentin hava kalitesinin iyi olmadığına dair bir algıya sahip oldukları anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, görüşülen kişiler İstanbul'u gürültülü bir şehir olarak tanımlamaktadır. Aynı şekilde New York'ta yaşayanlar kentin hava ve gürültü bakımından kötü bir durumda olduğunu düşünmektedir. Alan araştırması kapsamında bu iki noktadaki veriler karşılaştırıldığında İstanbul'daki olumsuz algının daha yoğun düzeyde olduğu söylenebilir.

İstanbul ve New York'taki görüşmelerde her iki kentinde de iklim bakımından yaşanabilir olduğu yönünde genel bir eğilimden söz edilebilir. Buna karşın özellikle yazın hissedilen yoğun nem, İstanbul ve New York'taki yaşam kalitesini olumsuz etkileyen ortak bir problem olarak öne çıkmaktadır.

Alan araştırması kapsamında gerçekleştirilen görüşmelerde, olağandışı doğa olaylarının sıkça yaşandığı New York ile ilgili olarak herhangi bir endişe ifadesine rastlanmazken İstanbul'da bu yönde bir endişenin olduğu gözlenmiştir.

Araştırma sürecinde görüşülen kişilerin vermiş oldukları yanıtlardan yola çıkarak 'yaşam kolaylığı' açısından New York'un, İstanbul'a göre daha iyi durumda olduğu söylenebilir. New York'taki görüşmelerde, şehir planlaması ve kentsel tasarım gibi konular hayatı kolaylaştıran ana etmenler olarak değerlendirilirken İstanbul'da ise *insan faktörünün*, şehir yaşamını zorlaştıran en belirgin unsur olarak anlam kazandığı anlaşılmıştır.

İstanbul'daki bir görüşmede, yaşam kolaylığı hakkında yapılan tespit, kentin bu konudaki paradoksal durumunu ortaya koyması bakımından son derece dikkat çekicidir.

" ... İstanbul cidden çok ilginç bir şehir... Kaldırımlar çok yüksek mesela. Geçiş rampaları ya yok ya da arabalar park ediyor önlerine. Aslına bakarsanız kaldırımlar alçak olsa arabalar çıkar bu defa. Zaten görüyorsunuz sizde karşılaşmadığımız şey değil. Böyle bir şehirde planlama nasıl yapılabilir ki? Neye göre yapılır?..."
(İST / K / Mimarlık)

New York'ta yapılan bir görüşmede, yaşam kolaylığı konusunda farklı bir noktaya değinilmiştir. Görüşme yapılan kişi, soruyu yanıtlarken fiziki çevreyi değil sosyal yaşamı referans göstererek bu hususta sahip olduğu algıyı ifade etmiştir.

" ... Evet, New York'ta yaşam kolaydır. Bunu yalnızca kendim için söylemiyorum. Yaşlılar için de böyle geyler için de... New York nasıl herkesin rahat edeceği biçimde dizayn ediliyorsa kentsel yaşam da aynı şekilde dizayn ediliyor..." (NYC / K / Bankacılık – Finans)

New York'taki görüşmelerde, bürokratik yapının çok katı olduğu yönünde olumsuz bir algıdan söz edilebilir. Yapılan görüşmelerde, bürokrasinin özellikle; kamu kurumlarında, hastanelerde ve bankalarda kendini hissettirdiği ve kent yaşamı içerisinde zorlayıcı bir unsur olarak algılandığı anlaşılmaktadır. İstanbul'da gerçekleştirilen görüşmelerde, bu konuyla ilgili olarak olumsuz yönde herhangi bir fikir beyan eden olmamıştır.

"New York'taki kurumlarda aşırı bir bürokrasi var. Bürokrasi elbette kurumların iyi çalışmasını sağlıyor ancak bizim açıımızdan durum tam tersi. Örneğin sosyal güvenlik kurumunda bir işiniz varsa tüm gününüzü oraya ayırmalısınız." (NYC / E / Yönetim Danışmanlığı)

Görüşülen kişilerden bazıları New York'taki bürokrasinin toplumsal açıdan iyi sonuçlar verdiğini belirtmiştir. Bankacılık / finans alanında çalışan bir kişi bu konuda şöyle düşünmektedir:

“... Burada hiçbir bankada q-matic (sıra numarası veren makine) yoktur. Bunun bir nedeni var. Bankalarda böyle bir sistem olmadığından müşteriler arasında bir ayırım yapılmıyor. Kredi kartı harcamaları çok yüksek olan ya da yüklü bir mevduat sahibi birisiyle sıradan bir müşteri aynı banko önünde dizilir ve sıranın kendisine gelmesini bekler. Kimseye yapacağı işlemle ilgili ayrıcalık tanınmaz. Bu durum tüm kurumlar için geçerli. Bürokrasi engelini aşabileceğiniz ara formüller bulunmuyor. Varsa da tevessül edilmiyor.” (NYC / K / Bankacılık – Finans)

İstanbul ve New York'ta görüşülen kişilerin tamamı teknolojik uygulamaların kent yaşamı açısından kolaylık sağladığını düşünmektedir. İstanbul'daki görüşmelerde özellikle bankacılık teknolojileri ön plana çıkarken New York'ta ise akıllı telefonlara vurgu yapıldığı gözlenmiştir.

“... Bankacılık uygulamalarını çok beğeniyorum. Hemen hemen tüm işlemlerimi banka dışından hallediyorum. Ama bu yeni bir şey değil. New York ve Londra'yı düşünüyorum da bankamatiklerde para yatırma işlemi hala zarfla yapılıyor. Abartı gibi gelmesin ama bu konularda 10 yıl ilerideyiz.” (İST / E / Mimarlık)

“Bu alanda çalıştığım için biliyorum Türkiye bankacılıkta referans kabul ediliyor. Özellikle İstanbul. Hala küresel finans merkezi olmasa da bankacılık uygulamalarında dünyaya yön veriyor... Denizbank'ın şöyle bir uygulaması var. İos uygulamasını kullanarak bankaya gitmeden sıra numarası alınabiliyor. Sanıyorum uluslararası ödül kazandılar.” (İST / K / Bankacılık – Finans)

“New York'taki teknolojik altyapının çok farklı ya da diğer şehirlerden ileride olduğunu söyleyemem. Mesela Hong Kong'dan farklı bir teknoloji burada da yok. Ama mobil uygulamalar açısından New York farklı bir seviyede. Çünkü talebi burası belirliyor. İnsanların bu yönde beklentisi var. Zaten mobil uygulamaların önemli bir kısmı New York baz alınarak tasarlanıyor. Örneğin Los Angeles, Chicago böyle değil.” (NYC / E / Bilişim)

“... En fazla kullandığım teknolojik aygıt cep telefonu. Hayatımı inanılmaz kolaylaştırıyor. Çünkü özellikle son 5 yıldır cep telefonları ve şehir arasında entegrasyon sağlandı. iPhone'dan sonra yaşam biçimi değişti diyebilirim. Teknolojiyle insan arasında köprü kuruldu... Tokyo'ya iş seyahatim vardı. Uçakta beklerken rötör oldu. Ben de beklerken evin eksiklerini FreshDirect'ten (online market alışverişi) tamamladım...” (NYC / K / Yönetim Danışmanlığı)

İstanbul ve New York'ta tamamlanan görüşmeler sonunda elde edilen bulgular çalışmanın üçüncü bölümünde ve sonuç kısmında tartışmaya açılmış ve bazı noktalarda ikinci kaynaklardan da yararlanılarak görüşme yapılan kişilerin nesnel ve öznel yaşam kalitesi algıları İstanbul ve New York bağlamında karşılaştırılmıştır. Buradan hareketle, New York'ta görüşülen kişilerin yaşam kalitesi algılarının İstanbul'dakilere nazaran daha yüksek olduğu söylenebilir. Diğer taraftan, her iki kentte yapılan görüşmeler çerçevesinde, İstanbul'da çalışanların sahip olduğu hayat standardı algısının New York'takilere kıyasla daha müspet bir biçimde ortaya çıktığı ifade edilebilir.

New York'ta yapılan görüşmelerde, düşünce yapısı ve aile, yaşam kalitesi açısından en önemli unsurlar öne çıkmıştır. Yalnız yaşayanlar bu bağlamda çoğunlukla düşünce yapısına dikkat çekerken evli olanlar ise iyi bir aile hayatıyla yaşam kalitesi arasında ilişki kurmuştur. İstanbul'daki görüşmelerde ise bu iki yaklaşımdan farklı olarak yaşam kalitesini olumlu yönde etkileyen temel ögenin eğitim olduğu vurgulanmıştır. Bu noktada, görüşülen kişilerin medeni durumları bakımından bir farklılık gözlenmemiştir.

Son olarak; alan araştırması kapsamında gerçekleştirilen görüşmelerde, yaşam kalitesini olumsuz yönde etkileyen en önemli faktörlerin İstanbul'da *trafik* New York'ta ise *çalışma hayatı* olduğu anlaşılmaktadır. Görüşme yapılan kişilerin %78'inin yakın bir zamanda New York'tan ayrılmayı planlaması bu bağlamda ele alınması gereken bir yaklaşım olarak yorumlanabilir. İstanbul'da yapılan görüşmelerde, daha önce yurtdışında çalışan hiç kimse (%33) yakın zamanda yeniden yurtdışında çalışmayı düşünmediğini belirtmiştir. İstanbul'da görüşülen kişilerin sahip olduğu hayat standardı algısı, bu noktada anlamlı bir bulgu olarak değerlendirilebilir.

EKLER

EK 1: Görüşme Formu

Görüşmenin Yapıldığı Şehir:

Görüşme Tarihi:/...../.....

Görüşmenin Süresi: (Dakika Olarak)

--	--	--

DB.

A		B	C	D	E*
Kadın	Erkek	Yaş	Medeni Durumu	Çocuk Bilgisi	Vatandaşlık Durumu

*T.C., ABD, Çifte vatandaş, Green Card vb.

EB.

Alan	Lisansüstü Eğitim		Yurtdışı Eğitim		
	Evet	Hayır	Evet	Hayır	
					Lisans
					Yüksek Lisans
					Doktora

ÇB1. İşyeriniz hangi sektörde hizmet vermektedir?

1. Bankacılık / Finans
2. Bilişim
3. Hukuk
4. Mimarlık
5. Yönetim Danışmanlığı

ÇB2. Haftada ortalama kaç saat çalışıyorsunuz?.....

ÇB2.1. Çalışma saatleriniz *yaşam kalitenizi* etkiliyor mu?

1. Evet
2. Hayır

ÇB2.1.1. Bu konudaki düşüncelerinizi aktarır mısınız?.....
(Yorgunluk, verim, boş zaman, vb.).....

ÇB3. Yakın bir zamanda başka bir kente taşınmayı düşünüyor musunuz?

1. Evet
2. Hayır
3. Bilemiyorum

ÇB3.1. Bu durumu *yaşam kalitesi* açısından değerlendirir misiniz?.....

KB1. Kaç odalı bir evde yaşıyorsunuz?

1. Stüdyo
2. 1+1
3. 2+1
4. 3+1
5. Diğer:.....

KB1.1. Yaşadığınız evi, *yaşam kalitesi* açısından değerlendirir misiniz?
(Deprem, güvenlik, giderler, alan kullanımı, komşuluk ilişkileri, konum vb.).....

KB2. Oturduğunuz ev, aşağıda yer alan ifadelerden hangisi ile eşleşmektedir?

1. Ev Sahibi
2. Kiracı
3. Kiracı (şirket karşılıyor)
4. Diğer:.....

S1. Özgürlük ya da kişisel haklar bağlamında İstanbul / New York'u yaşam kalitesi açısından değerlendirir misiniz?.....
.....
.....

S2. Merkezi ve/veya yerel yönetimleri kentsel yaşam kalitesine etkileri açısından değerlendirir misiniz?.....
.....
.....

S2.1. Merkezi ve/veya yerel seçimlerde oy kullanıyor musunuz?

1. Evet
 2. Hayır
 3. Oy Kullanma Yeterliğim Yok
 4. Yanıtlamak istemiyorum
-
.....
.....

S3. Yaşadığınız kenti; politik, toplumsal, vb. konular açısından yaşanabilir buluyor musunuz?

1. Evet
2. Hayır

S3.1. Bu konuda neler söylemek isterseniz?.....
.....
.....

S4. İstanbul / New York, size göre güvenli bir şehir olarak nitelendirilebilir mi?

1. Evet
2. Hayır

S4.1. Yaşam kalitesi bağlamında bu konudaki düşüncelerinizi aktarır mısınız?.....
.....
.....

S5. Yaşadığınız kentteki kamu kurumları hakkında neler söylemek isterseniz?

(Güven algısı bağlamında).....

.....

S5.1. Kamu kurumları, yaşadığınız kente dair sahip olduğunuz güvenlik algınızı ne ölçüde şekillendirmektedir?

(Polis, itfaiye, acil servis, yargı, medya vb.).....

.....

S6. Özgürlük ya da kişisel haklar bağlamında İstanbul / New York'u yaşam kalitesi açısından değerlendirir misiniz?.....

.....

S7. Yaşadığınız kenti kültürel yaşam açısından değerlendirir misiniz?

(Kültürel sermaye, kültürel aktiviteler, kültürel etkileşim/ayrışma, analitik sınır alanları (bkz: S. Sassen) vb.).....

.....

.....

S8. Yaşadığınız kenti toplumsal kurallar açısından değerlendirir misiniz?

(Trafik kuralları, çevre temizliği, gürültü, saygı vb.).....

.....

.....

S9. Bazı yazarlar küresel kentlerin birer gerginlik alanları olduğunu düşünmektedir. Siz, yaşadığınız kent bağlamında bu konuyla ilgili neler söylemek isterseniz?

(Özellikle yoksul – zengin arasında).....

.....

.....

S10. İstanbul / New York'taki yaşamınızı genel olarak düşündüğünüzde; ailenizle, yakınlarınızla ve/veya arkadaşlarınızla olan ilişkilerinizin niteliğinden bahseder misiniz?

.....

.....

S10.1. Bu bağlamda; sosyal ilişkilerinize etki eden faktörleri olumlu ve olumsuz yönleriyle değerlendirir misiniz?.....

.....

.....

S11. Yaşadığınız sorunları genel olarak nasıl aşmaya çalışırsınız?

(Hastalık, kişisel ve/veya ailevi sorunlar, maddi sorunlar, işle ilgili sorunlar vb.)

(Yaşanan problemlerin kimlerle çözülmeye çalışıldığı? Aile, arkadaş vb.).....
.....
.....

S12. Çalışma hayatı dışında kalan zamanınızı daha çok neye ayırırsınız?

Aile üyelerine	
Çocuklara	
Arkadaşlara	
Ev işlerine	
Kültürel aktiviteler	
Sosyal aktiviteler	
Diğer:	

S12.1. Yukarıdaki tabloya göre belirtmiş olduğunuz seçenekler için yeterli vaktiniz olduğunu düşünüyor musunuz? Çalışma hayatı dışında kalan vaktiniz bağlamında genel durumunuzu yaşam kalitesi açısından değerlendirir misiniz?.....
.....
.....

S13. Aşağıdaki tabloda yer alan ifadelere bakarak, yaşam kalitesi açısından hangilerinin önemli olduğunu söylersiniz?

İyi bir eğitim	
İyi bir iş	
İyi bir ev	
Aile hayatı	
Sağlıklı yaşam	
Sosyal yaşam	
Güvenlik	
İstikrarlı bir siyasal sistem	
Sağlıklı bir çevre	
Diğer:	

S14. İstanbul / New York'taki yaşamınızı genel olarak düşündüğünüzde, yaşam kalitesi bağlamında neler söylemek isterseniz?.....

.....

.....

.....

S14.1. Yaşadığınız kenti hangi bağlamda yaşam kalitesi açısından olumlu olarak değerlendirmektesiniz?

(Eğitim, ulaşım, sağlık, yeşil alanlar, kültür, sanat, spor vb.).....

.....

.....

S14.2. Yaşadığınız kenti hangi bağlamda yaşam kalitesi açısından olumsuz olarak değerlendirmektesiniz?

(Trafik, ulaşım, hayat pahalılığı, güvenlik, kirlilik, iklim vb.).....

.....

.....

S15. İstanbul / New York dışında başka şehir/lerde çalıştıysanız yaşam kalitesi açısından genel bir karşılaştırma yapar mısınız?.....

.....

.....

.....

S16. İstanbul / New York, size göre sağlıklı bir şehir olarak nitelendirilebilir mi?

1. Evet
2. Hayır

S16.1. Yaşam kalitesi bağlamında bu konudaki düşüncelerinizi aktarır mısınız?

(Temiz hava, çevre kirliliği, içilebilir su, yeşil alanlar vb.).....

.....

.....

.....

S17. Sağlık hizmetleri bağlamında İstanbul / New York'u yaşam kalitesi açısından değerlendirir misiniz?

(Ulaşılabilirlik, hizmetin niteliği vb.).....

.....

.....

.....

S18. Kent planlaması ve/veya tasarımı bağlamında İstanbul / New York'u yaşanabilirlik açısından nasıl değerlendirirsiniz?

.....
.....

S19. Sahip olduğunuz teknolojik donanımların şehir yaşamı açısından kolaylık sağladığını düşünüyor musunuz? Yaşadığınız kentin teknolojiyle uyumlu olduğunu söyleyebilir misiniz? Bu bağlamda, İstanbul / New York hakkında neler söylemek istersiniz?

.....
.....
.....

S20. Sahip olduğunuz hayat standardını yaşanabilirlik açısından değerlendirir misiniz?

.....
.....
.....

S21. Yaşadığınız kenti hayat pahalılığı açısından değerlendirir misiniz?

(Barınma giderleri, eğitim masrafları, sağlık hizmetleri, market alışverişi, restoranlar, kültürel aktiviteler, ulaşım ücretleri vb.).....

.....
.....
.....

S22. İstanbul / New York'un iklimsel özelliklerini yaşanabilirlik açısından değerlendirir misiniz?

(Hava sıcaklığı, nem, kar, mevsimler vb.).....

.....
.....

S23. Şehiriçi ulaşımınızı genel olarak nasıl sağlıyorsunuz?

Yürüyüş		Çoklu Ulaşım
Taksi		
Otobüs		
Metro		
Metrobüs		
Özel araç		
Diğer:		

.....

.....

.....

S24. Evinize yürüme mesafesinde olan yerleri sıralayabilir misiniz? Yaşadığınız kenti bu açıdan değerlendirir misiniz?

(Yaşam kalitesi bağlamında).....

.....

.....

.....

S25. Yaşam kalitesi bağlamında, en önemli sorumluluğun hangi yönetim düzeyine ait olduğunu düşünüyorsunuz?

Hükümet	
Anakent belediyesi	
İlçe belediyesi	
Diğer:	

.....

.....

.....

S26. Yaşadığınız kentin yerel hizmetlerini yaşam kalitesi açısından değerlendirir misiniz?.....
.....
.....
.....

S27. Belediye başkanlarının, belediyelerin kurumsal kimliğinden ayrı olarak kentsel yaşam kalitesine doğrudan etki ettiğini düşünüyor musunuz? Bu konuda neler söylemek isterseniz?.....
.....
.....
.....

S28. Son olarak; yaşadığınız kenti yaşam kalitesi açısından genel olarak değerlendirir misiniz?.....
.....
.....
.....

EK 2: Şehir Kodları

AA	Amman	CR	Caracas	LG	Lagos	PX	Phoenix
AD	Abu Dhabi	CS	Casablanca	LM	Lima	RI	Riga
AK	Auckland	CT	Cape Town	LN	London	RJ	Rio de Janeiro
AL	Almaty	CV	Cleveland	LX	Luxembourg	RM	Rome
AM	Amsterdam	DA	Dallas	MB	Mumbai	RY	Riyadh
AN	Antwerp	DB	Dublin	MC	Manchester	SA	Santiago
AS	Athens	DH	Doha	MD	Madrid	SD	San Diego
AT	Atlanta	DS	Düsseldorf	ME	Melbourne	SE	Seattle
BA	Buenos Aires	DT	Detroit	MI	Miami	SF	San Francisco
BB	Brisbane	DU	Dubai	ML	Milan	SG	Stuttgart
BC	Barcelona	DV	Denver	MM	Manama	SH	Shanghai
BD	Budapest	ED	Edinburgh	MN	Manila	SI	Singapore
BE	Belgrade	FR	Frankfurt am Main	MO	Monterrey	SJ	San José
BG	Bogota	GL	Glasgow	MP	Minneapolis	SK	Stockholm
BI	Birmingham	GN	Geneva	MS	Moscow	SL	Saint Louis
BJ	Beijing	GT	Guatemala City	MT	Montreal	SN	San Juan
BK	Bangkok	GZ	Guangzhou	MU	Munich	SO	Sofia
BL	Berlin	HA	Hanoi	MV	Montevideo	SP	São Paulo
BM	Baltimore	HC	Ho Chi Minh City	MX	Mexico City	ST	Santo Domingo
BN	Bangalore	HK	Hong Kong	NC	Nicosia	SU	Seoul
BR	Brussels	HL	Helsinki	ND	New Delhi	SY	Sydney
BS	Boston	HB	Hamburg	NR	Nairobi	SZ	Shenzhen
BT	Beirut	HS	Houston	NY	New York	TA	Tel Aviv
BU	Bucharest	IS	Istanbul	OK	Osaka	TK	Tokyo
BV	Bratislava	JB	Johannesburg	OS	Oslo	TM	Tampa
CA	Cairo	JD	Jeddah	PA	Paris	TP	Taipei
CC	Calcutta	JK	Jakarta	PB	Pittsburgh	TR	Toronto
CG	Calgary	KC	Kansas City	PD	Portland	TU	Tunis
CH	Chicago	KL	Kuala Lumpur	PE	Perth	VI	Vienna
CI	Cincinnati	KR	Karachi	PH	Philadelphia	VN	Vancouver
CL	Charlotte	KU	Kuwait	PL	Port Louis	WC	Washington
CN	Chennai	KV	Kiev	PN	Panama City	WS	Warsaw
CO	Cologne	LA	Los Angeles	PO	Palo Alto	ZG	Zagreb
CP	Copenhagen	LB	Lisbon	PR	Prague	ZU	Zurich

EK 3: 2012 – GCI'da Kullanılan Göstergeler

Global Cities Index

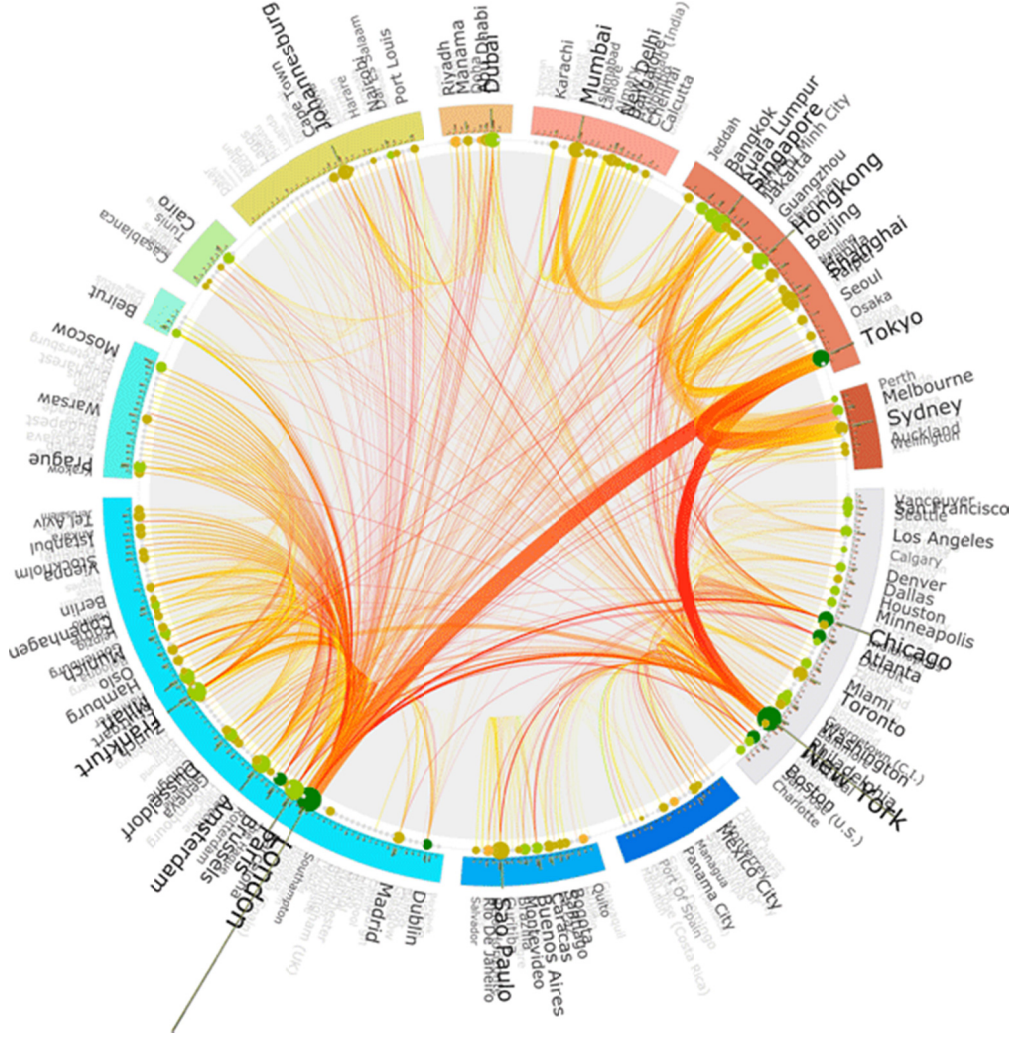
A.T. Kearney's Global Cities Index ranks metropolitan areas according to 25 metrics across five dimensions:

- **Business activity** is measured by headquarters of major global corporations, locations of top business services firms, the value of a city's capital markets, the number of international conferences, and the flow of goods through ports and airports (weighting: 30 percent).
- **Human capital** evaluates a city's ability to attract talent based on the following measures: size of foreign-born population, quality of universities, number of international schools, international student population, and number of residents with university degrees (weighting: 30 percent).
- **Information exchange** examines how well news and information circulate within and outside the city. This dimension has been reconfigured this year to include two new metrics: accessibility to major TV news channels (replacing international coverage in major local newspapers) and Internet presence (capturing the robustness of results when searching for the city name in major languages). A third metric, number of international news bureaus, has been broadened to include 10 major TV networks. The final two metrics— level of censorship and broadband subscriber rate—are unchanged (weighting: 15 percent).
- **Cultural experience** measures diverse attractions, including number of major sporting events a city hosts; number of museums, performing-arts venues, and diverse culinary establishments; number of international travelers; and number of sister-city relationships (weighting: 15 percent).
- **Political engagement** reviews how a city influences global policy dialogue as measured by number of embassies and consulates, major think tanks, international organizations and local institutions with international reach that reside in the city, and the number of political conferences a city hosts (weighting: 10 percent).

As a compendium of analyses published in 2011, the 2012 GCI may represent data as far back as 2010. Thus, today's current events, such as instability in the European Union, can be expected to show up in our next set of rankings. A panel of academic experts and corporate executives informed and tested the global rankings.

Kaynak: A.T. Kearney, 2012, s. 10.

EK 4: 2013 – Küresel Kentler Ağı

Kaynak: Stefan Hennemann, "Information-rich Visualisation of Dense Geographical Networks", *Journal of Maps*, Vol.9, No.1, January 2013, s. 70.

EK 5: 2010 – Küresel Kentlerin Bağlılık Haritası

GLOBAL CITIES IN HARMONIOUS DEVELOPMENT

Global developments have had an increasing impact on contemporary cities, regions and territories from the societal, economical and geographical points of view. Since 1998 the impact of world cities into globalization has been extensively studied by the Globalization and World Cities (GaWC) Research Network.¹

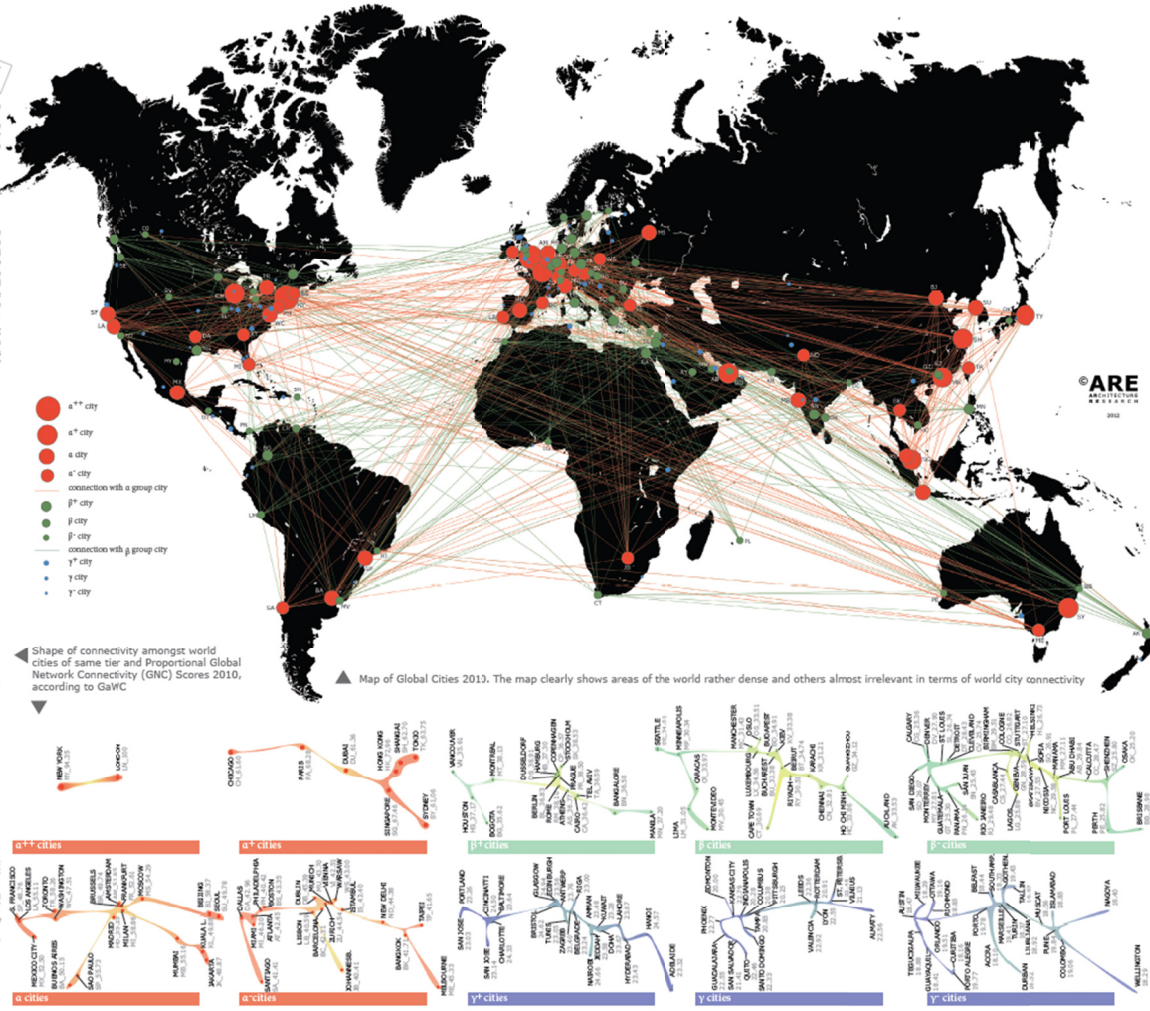
GaWC provides a geographic and economic-based overview of the world and its evolving configuration. Particularly relevant in this discourse is its categorization of world cities into α , β and γ tiers, based upon their international connectedness.²

If the world is observed from the point of view of the connectivity of the world cities, a new image emerges, where each city is virtually oriented to other cities of the same level of inter-connectivity. National or continental maps give way to a new world configuration intended as an archipelago, where each city appears utterly separated from its geographical surrounding and closer to other cities of same level. The leading parameters for the new configuration are based on mutual connections, primarily in the global economic system.

The atlas shows the world cities according to the GaWC categorization of 2010. From this, a new configuration emerges, where expected national and local boundaries are presented in their real disposition based upon their international connectedness.

1. GaWC is a research network based in the Geography Department at Loughborough University (UK), founded by Peter J. Taylor in 1998. GaWC studies the relationships between world cities in the context of globalization. <http://www.lboro.ac.uk/gaWC/>
 2. The classification is based upon the office networks of 100 advanced producer service firms in 315 cities. Cf. GaWC Research Bulletin 43. <http://www.lboro.ac.uk/gaWC/researchbulletin43/>
 3. Definition is from: Taylor, Peter J. (2004). *World city network: a global urban analysis*. Routledge.
- Sources:
- Classification of cities: Classification of GaWC 2010. Geography Department, Loughborough University. <http://www.lboro.ac.uk/gaWC/world2010.html>
 - Global network connectivity scores 2010: Geography Department, Loughborough University.
 - City codes: GaWC Research Bulletin 355. <http://www.lboro.ac.uk/gaWC/rb355.html>

Kaynak: GaWC, Mapping Connectedness of Global Cities: α , β and γ tiers, <http://www.lboro.ac.uk/gaWC/visual/globalcities2010.html#t1>

EK 6: Dünya Veri Akışları Haritası

Kaynak: @KimDotcom, This Map of the Worlds Data Flow Demonstrates, **Twitter**,
<https://twitter.com/KimDotcom/status/419675205707890688/photo/1> (5 Ocak 2014).

EK 7: 2012 – Alfa, Beta, Gama Şehirleri Sınıflandırması

Alpha ++	London New York	Beta +	Bangalore Lisbon Copenhagen Santiago Guangzhou Rome Cairo Dallas Hamburg Dusseidorf Athens Manila	Gamma +	Zagreb Lahore St Petersburg Jeddah Durban Santo Domingo St Louis Islamabad Guayaquil Batimore San Salvador Coogne Phoenix Adelaide Bristol Charlotte (North Carolina) Georgetown (Cayman) Osaka Tampa	High sufficiency	Southampton Indianapolis Porto Alegre Strasbourg Gaborone Chengou Richmond (Virginia) Pittsburgh (Pennsylvania) Tijuana Austin Qingdao Nassau Tegucigalpa Lille Curitiba The Hague Hartford (Connecticut) Wroclaw Edmonxon Lausarne Dhaka Nürnberg Lusaka Kampaa Bilbao Douala Abidjan Salt Lake City Hangzhou Poznan Wellington Ottawa Dakar Queretaro Dresden Newcastle Skopje Nanjing Tirana Chongqing Belo Horizonte	Sufficiency	Florence Pretoria Toulouse Arhus San Antonio Bremen Nashville (Tennessee) Bologna Canberra Nagoya Sacramento Providence (Rhode Island) Luanda Dalian Liverpool Jacksonville Puebla Kaohsiung Minsk Linz Tbilisi Las Vegas Maputo Harare Cardiff Xamen Birmingham (Alabama - US) Leon Port of Spain Penang Memphis (Tennessee) Aberdeen Abuja Hannover Surabaya Bern Halifax Ciudad Juarez Alexandria Bordeaux Phnom Penh Winnipeg Cali Greensboro Genoa Medellin Santa Cruz Montpellier Cordoba Wuhan Graz Jerusalem New Orleans Rochester (NY) Nice Pusan Windhoek Dammam Christchurch Recife Tashkent Hamilton Reykjavik Naples Tulsa Ludwigshafen Kingston Brasilia Johor Bahru X'An Macao Fukuoka Sheffield Izmir Nottingham Des Moines Campinas Chisinau Haifa Madison (Wisconsin) Yerevan Cebu Labuan Salvador	
Alpha +	Hong Kong Paris Singapore Shanghai Tokyo Beijing Sydney Dubai									
Alpha	Chicago Mumbai Milan Moscow Sao Paulo Frankfurt Toronto Los Angeles Madrid Mexico City Amsterdam Kuala Lumpur Brussels			Gamma	Glasgow San Juan Marseille Guadalajara Leeds Baku Vilnius Tallinn Raleigh (North Carolina) Ankara Belfast San Jose (Ca) Coombo Vaencia (Sp.) Circinnatti Milwaukee Mlscat Ljubljana					
Alpha -	Seoul Johannesburg Buenos Aires Vienna San Francisco Istanbul Jakarta Zurich Warsaw Washington Melbourne New Delhi Miami Barcelona Bangkok Boston Dublin Taipei Munich Stockholm Prague Atlanta	Beta	Ho Chi Minh City Bogota Auckland Montevideo Caracas Riyadh Vancouver Chennai Manchester Oslo Brisbane Helsinki Karachi Doha Casablanca Stuttgart Rio De Janeiro Geneva		Gamma -	Nantes Tianjin Accra Algiers Gthenburg Porto Columbus (Ohio) Utecht Orlando Ahmedabad Asuncion Kansas City Seville Tuin Dar Es Salaam Portland Krakow Managua Pune Leipzig Malmö La Paz				
		Beta -	Guatemala City Lyon Panama City San Jose Bratislava Minneapolis Tunis Nairobi Cleveland Lagos Abu Dhabi Seattle Hanoi Sofia Riga Port Louis Detroit Calgary Denver Perth Calcutta San Diego Amman Antwerp Manama Birmingham (UK) Nicosia Quito Rotterdam Belgrade Monterrey Almaty Shenzhen Kuwait City Hyderabad Edinburgh							
			</							

Kaynak: GaWC, The World According to GaWC, 2012.

<http://www.lboro.ac.uk/gawc/world2012t.html>

EK 8: 2014 – Knight Frank / Küresel Kentler Araştırması

30

WORLD IN MOTION
THE CITIES THAT MATTER TO THE WORLD'S WEALTHY

TOP 10 GLOBAL CITIES

	2013	2014	2015
1	London	London	New York
2	New York	New York	London
3	Singapore	Singapore	Hong Kong
4	Hong Kong	Hong Kong	Singapore
5	Geneva	Geneva	Shanghai
6	Shanghai	Shanghai	Beijing
7	Dubai	Miami	Dubai
8	Miami	Dubai	Miami
9	Paris	Beijing	Geneva
10	Beijing	Paris	Mumbai

that succeed in attracting the investment and spending that follow the global wealthy, there is also a need for partnership between cities. We have noted before the symbiotic relationship between New York and London in financial and business services; now that same relationship is developing in the political arena between Washington and Beijing. While the rankings may change, the reality is that the lifestyle of global elites, with multiple residences, means cities are being drawn closer together. Wealth creation in Sao Paulo will have an effect in Miami. Instability in the Gulf will see investments moving into Istanbul and London. The canny city mayor will increasingly realise that future success depends more on building a robust web of economic, political and cultural links with other cities than on simply trying to outperform the competition. ♦

TOP FIVE CITIES BY REGION AND TOP FIVE FUTURE HOTSPOTS

NORTH AMERICA

- 1 NEW YORK
- 2 MIAMI
- 3 WASHINGTON DC
- 4 SAN FRANCISCO
- 5 TORONTO

LATIN AMERICA

- 1 SAO PAULO
- 2 RIO DE JANEIRO
- 3 BUENOS AIRES
- 4 MEXICO CITY
- 5 SANTIAGO

AFRICA

- 1 JOHANNESBURG
- 2 CAPE TOWN
- 3 CAIRO
- 4 LAGOS
- 5 NAIROBI

EUROPE

- 1 LONDON
- 2 GENEVA
- 3 PARIS
- 4 ZURICH
- 5 MOSCOW

MIDDLE EAST

- 1 DUBAI
- 2 ISTANBUL
- 3 ABU DHABI
- 4 TEL AVIV
- 5 BEIRUT

ASIA-PACIFIC

- 1 SINGAPORE
- 2 HONG KONG
- 3 SHANGHAI
- 4 BEIJING
- 5 SYDNEY

TOP CITIES BY ATTRIBUTE

- 1 New York
- 2 London
- 3 Hong Kong
- 4 Tokyo
- 5 Singapore

- 1 Melbourne
- 2 Frankfurt
- 3 Sydney
- 4 Toronto
- 5 Geneva

- 1 London
- 2 New York
- 3 Paris
- 4 Singapore
- 5 Boston

- 1 Washington DC
- 2 Beijing
- 3 Brussels
- 4 Berlin
- 5 New York

WEALTH PANEL VOX POPS

THE MOST IMPORTANT CITY IN THE WORLD TO ME OR MY UHNWI CLIENTS NOW IS...
Hong Kong - it's still the world's financial centre
LAWRENCE WONG

London because it has emerged as the global capital of money and talent
ABHISHEK LODHA

AND IN 10 YEARS' TIME...
Singapore, because it is close to the global epicentre of growth
ABHISHEK LODHA

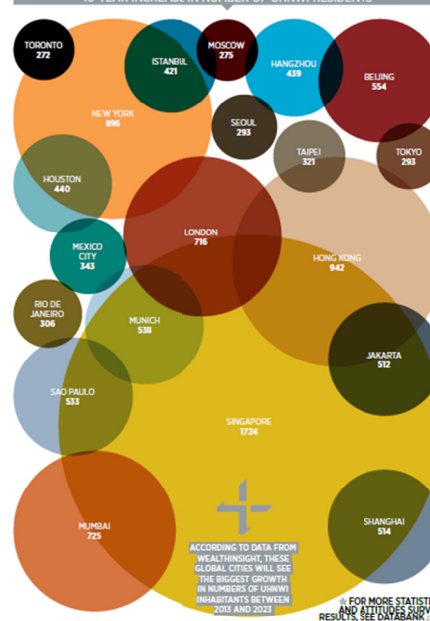
...I'd rather think of regions: in particular East Africa, the

there in the 2016 Olympics
LORD HARRIS OF PECKHAM

THE WEALTH REPORT 2014
KNIGHTFRANK.COM

31

10-YEAR INCREASE IN NUMBER OF UHNWI RESIDENTS

THE GLOBAL CITIES SURVEY: METHODOLOGY

The Wealth Report Global Cities Survey assesses the locations that matter to the world's wealthy based on four key themes: economic activity; political power; quality of life; and knowledge & influence

Economic activity includes economic output, income per head and financial and capital market activity, together with the number of international business headquarters in each city. Broader non-economic influence is captured by what we loosely label political power. We calculate the importance of each city to global political thought and opinion, identifying where power is held and influence exercised. Our ranking includes the number of headquarters of national political organisations and international non-governmental organisations, and the number of embassies and think tanks in each city. Quality of life includes personal and political freedom, censorship, personal security, crime, political stability, health facilities, public services and transport, culture and leisure, climate and the quality of the natural and manmade environment. Finally, under knowledge & influence, we examine each city's knowledge base, assessing educational status and the number and ranking of educational facilities. We then look at how well each city transmits this knowledge, based on the number of national and international media organisations and news bureaux, and the international market share of locally based media.

Our calculations also cover the results of the Attitudes Survey 2014. As part of the survey, we asked our global panel of UHNWI advisors to confirm the most important cities to their clients now and in 2024, as well as the cities growing most rapidly in importance. Finally, we included data from Wealthinsight on current and future UHNWI populations at city level. Sources include Wealthinsight, World Bank, United Nations, International Monetary Fund, Economist Intelligence Unit, the Institute for Urban Strategies at the Mori Memorial Foundation and the Y/Zen Group.

Kaynak: Knight Frank, The Wealth Report: A Global Perspective on Prime Property and Wealth 2014, London, 2014, s. 31.

100

TOP GLOBAL THINKERS

43 EDWARD GLAESER,
SASKIA SASSEN

For their passionate advocacy of an urban-based society.
Economist, Harvard University / Cambridge, Mass.
Sociologist, Columbia University / New York

This year's political upheavals have been as much about cities as countries. From Cairo's Tahrir Square to London's Tottenham, we've seen vivid illustrations of how urban spaces can shape social movements. Saskia Sassen, an academic guru who famously coined the term "global city," has been very much part of the conversation, arguing that the same melting-pot factors that make cities drivers of capitalism can also make them highly unstable. "The poor in Britain, living next to enclaves of wealth and privilege, chose street riots to deliver their message," she wrote.

For a more optimistic take on the potential of cities, there is Edward Glaeser's critically acclaimed *Triumph of the City*, released this year. The book overturns scores of conventional wisdoms about urban spaces: Teeming slums aren't a sign of poverty but of economic dynamism. Green, rural spaces actually hurt the environment. Historical preservation punishes a city's poorest residents. Glaeser's research has taken him from the fading industrial centers of America's Rust Belt to the exploding megalopolises of Rio de Janeiro and Lagos. But Glaeser doesn't always practice what he preaches. "About five years ago my wife and I did what millions of Americans do throughout the country," he has said. "We chose a suburb."

16 GLOBAL CITIES TO WATCH

GLAESER:

1. **Singapore.** Surely the world's best-managed city, if a little too orderly for my own taste. It's always worth watching what they are up to, because they provide a clear model for much of the world.
2. **Gurgaon.** The growing IT center on the edge of New Delhi, which provides a vision of a considerably more middle-class India housed in tall structures that are less constricted by India's often awful land-use restrictions.
3. **Cairo.** The world watched as an urban uprising centered in Tahrir Square overthrew Hosni Mubarak's regime, but Egypt's course is far from certain. This city may end up determining the future of democracy in the region.
4. **Hong Kong/Shenzhen.** This matched pair of cities will reflect China's ability to ride out ongoing economic storms.
5. **Athens.** The urban heart of Western civilization and the center of the current chaos that buffets the European Union. What happens in Greece once again affects us all.
6. **Vancouver.** This beautiful Canadian city continues to show how immigration and good

architecture can combine to make cities vibrant and fun.

7. **New York.** This great city still matters. Protests on Wall Street. A new science campus on Roosevelt Island. There is plenty worth watching.
8. **Sao Paulo.** The Brazilian megacity has a mayoral election in 2012 that will provide a chance to re-examine both that city and the political future of Brazil.
9. **Christchurch.** A massive rebuilding effort following this year's New Zealand earthquake is a unique opportunity to rethink urban form.
10. **London.** This year, it was struck by riots. What will happen next year amid the Olympics?

SASSEN:

Our geopolitical future is not going to be determined by the G-2 combo of the United States and China. It will run through about 20 emerging strategic urban centers, working as networks rather than conventional hierarchies. Topping the list?

1. **Washington/New York/Chicago.** These cities are becoming more important geopolitically than the United States is as a country,

GLAESER
MUSE: *Cla.*

STIMULUS OR AUSTERITY? Mild stimulus today. Austerity soon.

AMERICA OR CHINA? America and China.

ARAB SPRING OR ARAB WINTER? Spring for the Arabs, but a real threat of winter for Israel.

READING LIST: *The Education of Henry Adams*, by Henry Adams; *Hidden Harmonies*, by Robert Kaplan and Ellen Kaplan (disclosure: Bob

teaches my son math); *1688: The First Modern Revolution*, by Steven Pincus.

BEST IDEA: Crowdsourcing innovation in local government, like the privately and freely developed app that allows riders to know when buses in Boston will arrive.

WORST IDEA: More subsidies for highway construction.

SASSEN
MUSE: *Keynes.*

STIMULUS OR AUSTERITY? Stimulus.

AMERICA OR CHINA? Neither—not the G-2 but the G-20.

ARAB SPRING OR ARAB WINTER? Spring.

READING LIST: *Open City*, by Teju Cole; *Keynes: The Return of the Master*, by Robert Skidelsky; *Confidence Men*, by Ron Suskind.

BEST IDEA: Cooperation as a craft, not simply a decision.

WORST IDEA: Rescuing the big banks as a way to rescue our economy.

THE LIST CONTINUES, PAGE 85

VLADIMIR RYKOVA/GETTY IMAGES; BRITISH HYPOTHESIS/CONTRAST FOR GETTY IMAGES

Kaynak: Foreign Policy, "100 Top Global Thinkers", No.190, November 2011, s. 72.

160

EK 10: 2012 – QoLS'ta Kullanılan Göstergeler

Mercer makes its rankings based on the following information:

- **Political and social environment:** (political stability, crime, law enforcement, etc.)
- **Economic environment:** (currency exchange regulations, banking services, etc.)
- **Socio-cultural environment:** (censorship, limitations on personal freedom, etc.)
- **Medical and health considerations:** (medical supplies and services, infectious diseases, sewage, waste disposal, air pollution, etc.)
- **Schools and education:** (standard and availability of schools, etc.)
- **Public services and transportation:** (electricity, water, public transport, traffic congestion, etc.)
- **Recreation:** (restaurants, theatres, cinemas, sports and leisure, etc.)
- **Consumer goods:** (availability of food/daily consumption items, cars, etc.)
- **Housing:** (housing, household appliances, furniture, maintenance services, etc.)
- **Natural environment:** (climate, record of natural disasters)

Kaynak: Moonen ve Clark, s. 105-106.

EK 11: 2014 – Mercer / Yaşam Kalitesi Sıralaması

Mercer Quality of Living Survey 2014 – Top 5 and Bottom 5 Cities by Region

Top 5 and Bottom 5 Cities – North America

Regional Rank 2014	Overall Rank 2014	City	Country
1	5	VANCOUVER	CANADA
2	14	OTTAWA	CANADA
3	15	TORONTO	CANADA
4	23	MONTREAL	CANADA
5	27	SAN FRANCISCO	UNITED STATES
1 (lowest in region)	122	MEXICO CITY	MEXICO
2	70	DETROIT	UNITED STATES
3	67	ST. LOUIS	UNITED STATES
4	66	HOLSTON	UNITED STATES
5	65	MIAMI	UNITED STATES

Top 5 and Bottom 5 Cities – Central and South America

Regional Rank 2014	Overall Rank 2014	City	Country
1	69	POINTE-A-PITRE	GUADELOUPE
2	72	SAN JUAN	PUERTO RICO
3	77	MONTEVIDEO	URUGUAY
4	81	BUENOS AIRES	ARGENTINA
5	93	SANTIAGO	CHILE
1 (lowest in region)	221	PORT-AU-PRINCE	HAITI
2	181	TEGUCIGALPA	HONDURAS
3	176	CARACAS	VENEZUELA
4	175	SAN SALVADOR	EL SALVADOR
5	170	MANAGUA	NICARAGUA

Top 5 and Bottom 5 Cities – Europe

Regional Rank 2014	Overall Rank 2014	City	Country
1	1	VIENNA	AUSTRIA
2	2	ZURICH	SWITZERLAND
3	4	MUNICH	GERMANY
4	6	DÜSSELDORF	GERMANY
5	7	FRANKFURT	GERMANY
1 (lowest in region)	191	TBILISI	GEORGIA
2	189	MINSK	BELARUS
3	180	YEREVAN	ARMENIA
4	179	TIRANA	ALBANIA
5	168	ST. PETERSBURG	RUSSIA

Top 5 and Bottom 5 Cities – Asia (excluding Australia and New Zealand)

Regional Rank 2014	Overall Rank 2014	City	Country
1	25	SINGAPORE	SINGAPORE
2	43	TOKYO	JAPAN
3	47	KOBE	JAPAN
4	49	YOKOHAMA	JAPAN
5	57	OSAKA	JAPAN
1 (lowest in region)	209	DUSHANBE	TAJIKISTAN
2	208	DHAKA	BANGLADESH
3	206	ASHKHABAD	TURKMENISTAN
4	204	BISHKEK	KYRGYZSTAN
5	202	TASHKENT	UZBEKISTAN

Top 3 Cities - Australasia

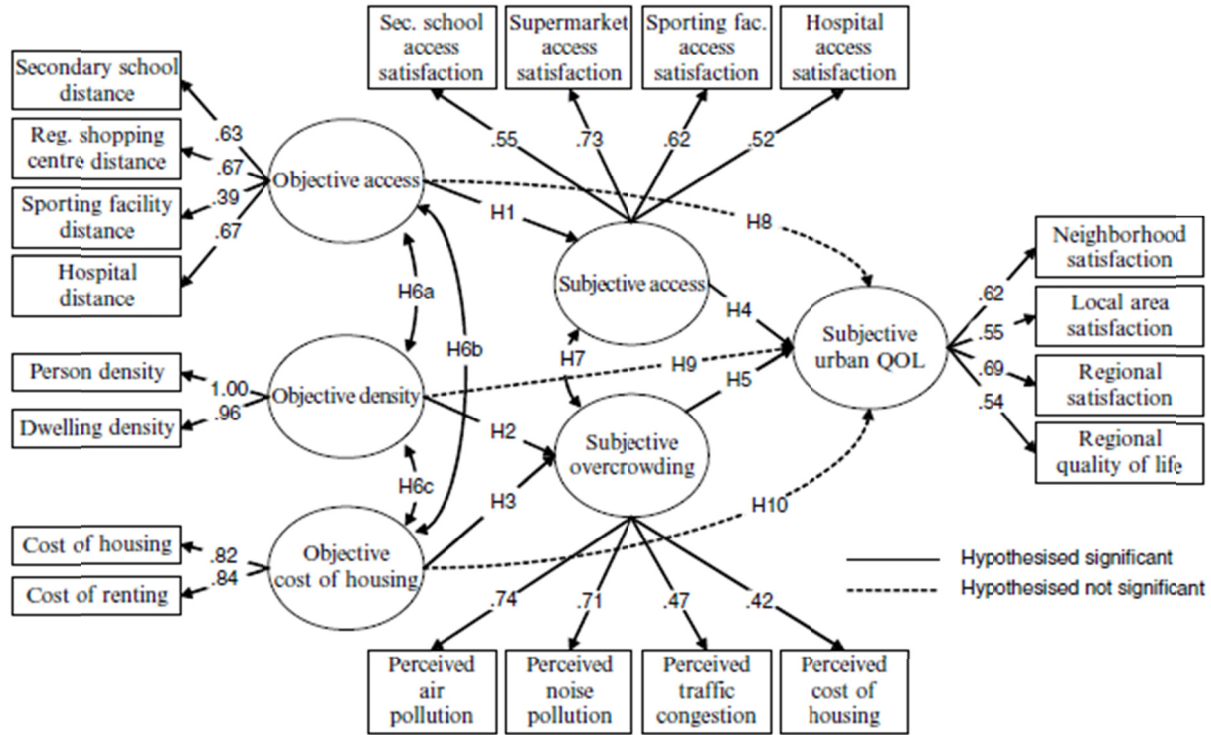
Regional Rank 2014	Overall Rank 2014	City	Country
1	3	AUCKLAND	NEW ZEALAND
2	10	SYDNEY	AUSTRALIA
3	12	WELLINGTON	NEW ZEALAND

Top 5 and Bottom 5 Cities – Middle East and Africa

Regional Rank 2014	Overall Rank 2014	City	Country
1	73	DUBAI	UNITED ARAB EMIRATES
2	78	ABU DHABI	UNITED ARAB EMIRATES
3	62	PORT LOUIS	MAURITIUS
4	65	DURBAN	SOUTH AFRICA
5	90	CAPE TOWN	SOUTH AFRICA
1 (lowest in region)	223	BAGHDAD	IRAQ
2	222	BANGUI	CENTRAL AFRICAN REPUBLIC
3	220	N'DJAMENA	CHAD
4	219	SAN'A'A	YEMEN ARAB REPUBLIC
5	218	BRAZZAVILLE	CONGO

Kaynak: Mercer, 2014 Quality of Living Worldwide City Rankings, London, 2014, <http://www.mercer.com/press-releases/quality-of-living-report-2014> (19 Şubat 2014).

EK 12: Nesnel ve Öznel Yaşam Kalitesi Göstergeleri Arasındaki İlişiyi Gösteren Yapısal Bir Model

Kaynak: Rod McCrea, Robert Stimson ve Robert W. Marans, "The Evolution of Integrative Approaches to the Analysis of Quality of Urban Life", Robert W. Marans ve Robert J. Stimson (ed.), **Investigating Quality of Urban Life: Theory, Methods and Empirical Research** içinde (77-104), Dordrecht: Springer, 2011, s. 88.

EK 13: Şehirlerin Yeşil Alan Oranları

Kaynak: World Cities Culture Forum, **World Cities Culture Report 2013**, London, 2013, s. 44-45 Aktaran: SUNİPEYK, <http://www.sunipeyk.com/sehirlerin-yesil-alan-oranlari/> (16 Ocak 2014).

KAYNAKÇA

- Abrahamson, Mark. **Global Cities**. New York: Oxford University Press, 2004.
- Aksoy, Asu ve Kevin Robins. "İstanbul'da Dinleme Zamanı", **İstanbul**. Sayı.7, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, Kasım 1993, ss. 56-61.
- Alada, B. Adalet. "Küreselleşen Şehrin "Geleneksel Mahallesi'ne" Reddiye", Ayşegül Mengi (ed.). **Kent ve Politika: Antik Kentten Dünya Kentine** içinde. Ankara: İmge Kitabevi, 2007, ss. 27-45.
- Alderson, S. Arthur ve Jason Beckfield. "Globalization and the World City System: Preliminary Results from a Longitudinal Data Set", Peter J. Taylor, Ben Derruder, Pieter Saey ve Frank Witlox (ed.). **Cities and Globalization: Practices, Policies and Theories** içinde. Oxford: Routledge, 2007, ss. 21-35.
- Appadurai, Arjun. **Modernity at Large: Cultural Dimensions of Globalization**. 7th. Print., Minneapolis: University of Minnesota Press, 2005.
- Aslanoğlu, A. Râna. "Globalleşme ve Dünya Kenti", **Toplum ve Bilim**, Sayı 69, İstanbul: İletişim Yayınları, 1996, ss. 108-127.
- A. T. Kearney. **2012 Global Cities Index and Emerging Cities Outlook**. Seoul, 2012.
- **The Urban Elite: Global Cities Index 2010**. Chicago, 2010.
- Balcı, Ali. **Sosyal Bilimlerde Araştırma**. 5. Baskı, Ankara: Pegem A Yayınları, 2005.
- Beauregar A. Robert. "Theorizing the Global-local Connection", Paul L. Knox ve Peter J. Taylor (ed.). **World Cities in a World-system** içinde. Cambridge: Cambridge University Press, 2000, ss. 232-248.
- Beaverstock, V. Jonathan. "World City Networks 'from below': International Mobility and Inter-City Relations in the Global Investment Banking Industry", Peter J. Taylor, Ben Derruder, Pieter Saey ve Frank Witlox (ed.). **Cities and Globalization: Practices, Policies and Theories** içinde. Oxford: Routledge, 2007, ss. 50-68.

Beaverstock, V. Jonathan, Marcus A. Doel, Phil J. Hubbard ve Peter J. Taylor. "Attending to the World: Competition, Cooperation and Connectivity in The World City Network". **Global Networks**. Vol.2, No.2, April 2002, ss. 111-132.

Beaverstock, V. Jonathan, James R. Faulconbridge ve Michael Hoyler. "Globalization and the City", Andrew Leyshon ve Diğerleri (ed.). **The SAGE Handbook of Economic Geography** içinde. London: SAGE Publications, 2011, ss. 189-202.

Beaverstock, V. Jonathan, Peter J. Taylor ve Richard G. Smith. "A Roster of World Cities", **Cities**, Vol.16, No.6, December 1999, ss. 445-458.

Beritan, C. Saim. "İstanbul'un Küresel Ölçekteki Bilinirliği Türkiye'ye Göre Daha Yüksek" konulu söyleşi. **Arkitera Mimarlık Merkezi**. 4 Nisan 2013. <http://www.arkitera.com/soylesi/index/detay/istanbul-un-kuresel-olcekteki-bilinirligi-turkiye-ye-gore-daha-yuksekk/526> (10 Eylül 2013).

Bert, G. A. van der Knaap. "Urban Network Development under Conditions of Uncertainty", Peter J. Taylor, Ben Derruder, Pieter Saey ve Frank Witlox (ed.). **Cities and Globalization: Practices, Policies and Theories** içinde. Oxford: Routledge, 2007, ss. 804-101.

Bilgili, A. Emre. "Şehir ve Kültür, Eşsizliğin Doruk Noktası: İstanbul", Ahmet E. Bilgili (ed.). **Şehir ve Kültür: İstanbul** içinde. İstanbul: Profil Yayıncılık, 2012, ss. 343-367.

Bilgili, A. Emre ve Yasin Şafak. **Bir Dünya Şehri Olarak İstanbul'un Küresel Konumu**. İstanbul: İTO Yayınları, 2012.

Bloomberg. The Global Cities Index 2012. February 2012. <http://media.bloomberg.com/bb/avfile/r0.d.SGY7LYs> (10 Nisan 2012).

Brown, Jackie, Ann Bowling ve Terry Flynn. "Models of Quality of Life: A Taxonomy, Overview and Systematic Review of the Literature", **European Forum on Population Ageing Research**. May 2004.

Br  l  , Tyler. "The City of Your Dreams", *Financial Times*. June 12, 2009.
<http://www.ft.com/intl/cms/s/0/766d1c92-561e-11de-ab7e-00144feabdc0.html>
(4 Temmuz 2011).

         "The Quest for Liveable Cities", *Financial Times*, June 14, 2013.
<http://www.ft.com/intl/cms/s/2/99e260fc-b889-11e2-869f-00144feabdc0.html#axzz2rDkKE0Vg> (10 Eyl  l 2013).

         "Why Easy Living Can Be So Hard", *Financial Times*, June 10, 2011.
<Http://www.ft.com/intl/cms/s/2/26c0f2c4-92d8-11e0-bd88-00144feab49a.html>
(4 Temmuz 2011).

Burdett, Ricky ve Deyan Sudjic (ed.). **Living in the Endless City**. London: Phaidon Press, 2011.

Cang  zbay, Kadir. **Globalle  (tir)me Ter  r  **. Ankara: Odak Yayın Evi, 2003.

Castells, Manuel. **Communication Power**. 1st Publ., New York: Oxford University Press, 2009.

         "European Cities, the Information Society, and the Global Economy", Richard T. LeGates ve Frederic Stout (ed.), **The City Reader** i  inde. 2nd. Ed., London: Routledge, 2000, ss. 557-567.

         "Informationalism, Networks, and the Network Society: A Theoretical Blueprint", Manuel Castells (ed.). **The Network Society: A Cross-Cultural Perspective** i  inde. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2004, ss. 3-45.

         **The Informational City: Information Technology, Economic Restructing and the Urban-Regional Process**. Oxford: Blackwell, 1996.

         **The Internet Galaxy**. 1st Publ., New York: Oxford University Press, 2001.

         **The Information Age: Economy, Society and Culture (Vol.1: The Rise of the Network Society)**. 2nd Ed., West Sussex: Blackwell, 2010.

————— **The Information Age: Economy, Society and Culture (Vol.2: The Power of Identity)**, 2nd Ed., West Sussex: Blackwell, 2010.

————— **The Information Age: Economy, Society and Culture (Vol.3: End of Millennium)**, 2nd Ed., West Sussex: Blackwell, 2010.

————— “Toward a Sociology of the Network Sociology”. **Contemporary Sociology**. Vol.29, No.5, September 2000, ss. 693-699.

Cicerchia, Annalisa. “Measures of Optimal Centrality: Indicators of City Effect and Urban Overloading”. **Social Indicators Research**. Vol. 46, No.3, March 1999, ss. 273-299.

Clark, Greg ve Tim Moonen. **The Business of Cities: City Indexes in 2011**. London, 2011.

Csomós, György. “The Command and Control Centers of the United States (2006/2012): An Analysis of Industry Sectors Influencing the Position of Cities”. **Geoforum**. Vol.50, September 2013, ss. 241-251.

Das, Daisy. “Urban Quality of Life: A Case Study of Guwahati”. **Social Indicators Research**. Vol.88, No.2, September 2008, ss. 297-310.

Day, A. Robert. **Bilimsel Makale Nasıl Yazılır, Nasıl Yayımlanır**. Gülay Aşkar Altay (çev.), 7.Baskı, Ankara: Tübitak Yayınları, 2001.

de Graaf, Reinier. “Look Past the Liveability Ranks”, *Financial Times*. April 6, 2010.
<http://www.ft.com/cms/s/0/e6d98b84-38d4-11df-9998-00144feabdc0.html#axzz2qbGJ4rEh> (4 Temmuz 2011).

Demissie, Fassil. “Globalization and the Remaking of Chicago”, John P. Koval ve Diğerleri (ed.). **The New Chicago: A Social and Cultural Analysis** içinde. Philadelphia: Temple University Press, 2006, ss. 19-31.

Derudder, Ben. “The Mismatch between Concepts and Evidence in the Study of a Global Urban Network”, Peter J. Taylor, Ben Derruder, Pieter Saey ve Frank Witlox (ed.). **Cities and Globalization: Practices, Policies and Theories** içinde. Oxford: Routledge, 2007, ss. 261-275.

Derudder, Ben, Peter J. Taylor, Pengfei Ni, Anneleen De Vos, Michael Hoyler, Heidi Hanssens, David Bassens, Jin Huang, Frank Witlox, Wei Shen ve Xiaolan Yang. "Pathways of Change: Shiftin Connectivities in the World City Network, 2000–08". **Urban Studies**. Vol.47, No.9, August 2010, ss. 1861-1877.

Diener, Ed ve Eunkook Suh. "Measuring Quality of Life: Economic, Social, and Subjective Indicators". **Social Indicators Research**. Vol.40, No.1-2, January 1997, ss. 189-216.

Economist Intelligence Unit. **A Summary of the Liveability Ranking and Overview**. London, February 2011.

————— **A Summary of the Liveability Ranking and Overview**. London, August 2013.

Edgerton, D. Jason, Lance W. Roberts ve Susanne von Below. "Education and Quality of Life", Kenneth C. Land, Alex C. Michalos ve M. Joseph Sirgy (ed.). **Handbook of Social Indicators and Quality of Life Research** içinde. Dordrecht: Springer, 2012, ss. 265-296.

El Din, S. Hamam, Ahmed Shalaby, Hend E. Farouh, Sarah A. Elariane. "Principles of Urban Quality of Life For A Neighborhood". **HBRC Journal**. Vol.9, No.1, April 2013, ss. 86-92.

Ercan, Fuat. "Kriz ve Yeniden Yapılanma Sürecinde Dünya Kentleri ve Uluslararası Kentler: İstanbul", **Toplum ve Bilim**, Sayı.71, İstanbul: İletişim Yayınları, 1996, ss. 61-96.

Erkan, E. Nihal. "Dünyanın Yerel Aynası", Ayşegül Mengi (ed.). **Kent ve Politika: Antik Kentten Dünya Kentine** içinde. Ankara: İmge Kitabevi, 2007, ss. 47-58.

Easterlin, A. Richard ve Laura Angelescu, "Modern Economic Growth and Quality of Life: Cross-Sectional and Time Series Evidence", Kenneth C. Land, Alex C. Michalos ve M. Joseph Sirgy (ed.). **Handbook of Social Indicators and Quality of Life Research** içinde. Dordrecht: Springer, 2012, ss. 113-136.

Foreign Policy. "100 Top Global Thinkers". No.190, December 2011, ss. 34-108.

————— "The Global Cities Index". No.169, Nov.-Dec. 2008, ss. 68-76.

Fortune. **The Global 500 List**. Tampa, 2000. Aktaran: Arthur S. Alderson ve Jason Beckfield, "Power and Position in the World City System", **American Journal of Sociology**, Vol.109, No.2., January 2004, ss. 811-854.

Friedmann, John. "The World City Hypothesis", Paul L. Knox ve Peter J. Taylor (ed.). **World Cities in a World-system** içinde. Cambridge: Cambridge University Press, 2000, ss. 317-331.

————— "Where We Stand: A Decade of World City Research", Paul L. Knox ve Peter J. Taylor (ed.). **World Cities in a World-system** içinde. Cambridge: Cambridge University Press, 2000, ss. 21-47.

GaWC, *Books*, <http://www.lboro.ac.uk/gawc/books.html> (12 Kasım 2013).

————— Mapping Connectedness of Global Cities: α , β and γ tiers, 2010. <http://www.lboro.ac.uk/gawc/visual/globalcities2010.html#ft1> (14 Ocak 2013).

————— *Publications*, <http://www.lboro.ac.uk/gawc/publicat.html> (12 Kasım 2013).

————— *Research Projects*, <http://www.lboro.ac.uk/gawc/projects.html> (12 Kasım 2013).

————— The World According to GaWC, 2008. www.lboro.ac.uk/gawc/world2008c.html

————— The World According to GaWC, 2010. www.lboro.ac.uk/gawc/world2010t.html

Glatzer, Wolfgang. "Cross-National Comparisons of Quality of Life in Developed Nations, Including the Impact of Globalization", Kenneth C. Land, Alex C. Michalos ve M. Joseph Sirgy (ed.). **Handbook of Social Indicators and Quality of Life Research** içinde. Dordrecht: Springer, 2012, ss. 381-398.

Göktürk, Deniz, Levent Soysal ve İpek Türeli. "İstanbul Nereye? Avrupa'nın Kültür Başkenti Olmak...", **İstanbul Nereye? Küresel Kent, Kültür, Avrupa**. Deniz Göktürk, Levent Soysal ve İpek Türeli (drl.). İstanbul: Metis Yayınları, 2011, ss. 15-47.

Görer, Nilgün ve Aysu Uğurlar. "Yaşam Kalitesi ve Kentsel Kalite Göstergeleri Üzerine Bir Yazın Derlemesi", Ayşegül Mengi (ed.). **Yerellik ve Politika: Küreselleşme Sürecinde Yerel Demokrasi** içinde. Ankara: İmge Kitabevi, 2007, ss. 225-234.

Guba, G. Egon. "The Elements of a Proposal", **UCEA Conference**. Chapel Hill: April 1961, ss. 1-3.

Gugler, Josef. "Introduction", Josef Gugler (ed.). **World Cities Beyond the West: Globalization, Development and Inequality** içinde. 1st Publ., New York: Cambridge University Press, 2004, ss. 1-24.

Hagerty, R. Michael ve Kenneth C. Land. "Issues in Composite Index Construction: The Measurement of Overall Quality of Life", Kenneth C. Land, Alex C. Michalos ve M. Joseph Sirgy (ed.). **Handbook of Social Indicators and Quality of Life Research** içinde. Dordrecht: Springer, 2012, ss. 181-200.

Hall, Peter. "The Age of the City: The Challenge for Creative Cities", Belinda Yuen ve Giok Ling Ooi (ed.). **World Cities: Achieving, Liveability and Vibrancy** içinde. Singapore: World Scientific Publishing, 2010, ss. 47-69.

————— **The World Cities**. London: World University Library, 1966.

————— "World Cities, Mega-Cities and Global Mega-City-Region", 2004, Loughborough University, GaWC Research Network. <http://www.lboro.ac.uk/gawc/rb/al6.html> (8 Aralık 2010).

Harvey, David. **Postmodernliğin Durumu**. Sungur Savran (çev.), 4. Basım, İstanbul: Metis Yayınları, 2006.

Hennemann, Stefan. "Information-rich Visualisation of Dense Geographical Networks". **Journal of Maps**. Vol.9, No.1, January 2013, ss. 68-75.

- Hubbard, Phil. "Positioning Cities in the World: Towards a Politics of Flow", Peter J. Taylor, Ben Derruder, Pieter Saey ve Frank Witlox (ed.). **Cities and Globalization: Practices, Policies and Theories** içinde. Oxford: Routledge, 2007, ss. 182-195.
- International HR Adviser. "2012 Quality Of Living Worldwide City Rankings Survey". No.52, Winter 2012, ss. 33-36.
- Jeffres, W. Leo, Cheryl C. Bracken ve Guowei Jian. "The Impact of Third Place on Community Quality of Life". **Applied Research in Quality of Life**. Vol.4, No.4, December 2009, ss.333-345.
- Kahneman, Daniel ve Alan B. Krueger. "Developments in the Measurement of Subjective Well-Being". **Journal of Economic Perspectives**. Vol.20, No.1, Winter 2006, ss. 3-24.
- Keeling, J. David. "Transport and the World City Paradigm", Paul L. Knox ve Peter J. Taylor (ed.). **World Cities in a World-system** içinde. Cambridge: Cambridge University Press, 2000, ss. 115-131.
- Keul, G. Alexander ve Thomas Prinz. "The Salzburg Quality of Urban Life Study with GIS Support", Robert W. Marans ve Robert J. Stimson (ed.). **Investigating Quality of Urban Life: Theory, Methods and Empirical Research** içinde. Dordrecht: Springer, 2011, ss. 273-293.
- Keyder, Çağlar. "Arka Plan", **İstanbul: Küresel ile Yerel Arasında**. Çağlar Keyder (drl.). İstanbul: Metis Yayınları, 2006, ss. 9-40.
- "Enformel Konut Piyasasından Küresel Konut Piyasasına", Çağlar Keyder (hızl.). **İstanbul: Küresel ile Yerel Arasında** içinde. İstanbul: Metis Yayınları, 2006, ss. 171-191.
- "Globalization and Social Exclusion in Istanbul". **International Journal of Urban and regional Research**. Vol.29, No.1, March 2005, ss. 124-134.
- "İki Sektin Hikâyesi", Çağlar Keyder (hızl.). **İstanbul: Küresel ile Yerel Arasında** içinde. İstanbul: Metis Yayınları, 2006, ss. 206-221.

————— “İstanbul in a Global Context”. **İstanbul City of Intersections**. London: London School of Economics and Political Science, 2009.

————— “İstanbul’u Nasıl Satmalı?”, **İstanbul**. Sayı 3, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, Kasım 1992, ss. 81-85.

————— “Sonuç”, **İstanbul: Küresel ile Yerel Arasında**. Çağlar Keyder (drl.). İstanbul: Metis Yayınları, 2006, ss. 223-235.

————— “Yirmi Birinci Yüzyıla Girerken İstanbul”, **İstanbul Nereye? Küresel Kent, Kültür, Avrupa**. Deniz Göktürk, Levent Soysal ve İpek Türeli (drl.). İstanbul: Metis Yayınları, 2011, ss. 49-61.

Keyder, Çağlar ve Ayşe Öncü. “Globalization of a Third-World Metropolis: Istanbul in the 1980’s”. **Review (Fernand Braudel Center)**. Vol.17, No.3, Summer 1994, ss. 383-421.

————— “İstanbul Yol Ayrımında”, **İstanbul**. Sayı 7, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, Kasım 1993, ss. 28-35.

Kili, Suna. “Küreselleşme: Bir Değerlendirme”, Ayşegül Mengi (ed.). **Kent ve Politika: Antik Kentten Dünya Kentine** içinde. Ankara: İmge Kitabevi, 2007, ss. 59-75.

King, D. Anthony. **Global Cities: Post-Imperialism and the Internationalization of London**. 1st Publ., London: Routledge, 1990.

————— “Re-presenting World Cities: Cultural Theory/Social Practice”, Paul L. Knox ve Peter J. Taylor (ed.). **World Cities in a World-system** içinde. Cambridge: Cambridge University Press, 2000, ss. 215-231.

Kiper, Perihan. “Küreselleşme Sürecinde Değişen Kentler – Yitirilen Değerler”, Ayşegül Mengi (ed.). **Kent ve Politika: Antik Kentten Dünya Kentine** içinde. Ankara: İmge Kitabevi, 2007, ss. 77-87.

Knight Frank. **The Wealth Report 2013: The Global Perspective on Prime Property and Wealth**. London, 2013.

————— **The Wealth Report 2014: The Global Perspective on Prime Property and Wealth**. London, 2014.

Knight Frank ve Citi Private Bank. **The Wealth Report: A Global Perspective on Prime Property and Wealth 2010**. London, 2010.

————— **The Wealth Report: A Global Perspective on Prime Property and Wealth 2011**. London, 2011.

————— **The Wealth Report 2012: A Global Perspective on Prime Property and Wealth**. London, 2012.

Knox, L. Paul. "World Cities in a World-system", Paul L. Knox ve Peter J. Taylor (ed.). **World Cities in a World-system** içinde. Cambridge: Cambridge University Press, 2000, ss. 3-20.

Kongar, Emre. **21. Yüzyılda Türkiye**, 28. Baskı, İstanbul: Remzi Kitabevi, 2001.

Kozaryn (Okulicz), Adam. "City Life: Rankings (Livability) Versus Perceptions (Satisfaction)". **Social Indicators Research**. Vol.110, No.2, January 2013, ss. 433-451.

Köksal (Erder), Sema. "Küresel Düzlemde Yeni Eğilimler", **İstanbul**. Sayı 7, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, Kasım 1993, ss. 50-55.

Kümbetoğlu, Belkıs. **Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma**. 1. Baskı, İstanbul: Bağlam Yayıncılık, 2005.

Land, C. Kenneth, Alex C. Michalos ve M. Joseph Sirgy, "Prologue: The Development and Evolution of Research on Social Indicators and Quality of Life (QOL)", Kenneth C. Land, Alex C. Michalos ve M. Joseph Sirgy (ed.). **Handbook of Social Indicators and Quality of Life Research** içinde. Dordrecht: Springer, 2012, ss. 1-22.

Ling, G. Ooi ve Belinda Yuen. "Conclusion: World Cities — Towards a Liveable, Sustainable and Vibrant Future?", Belinda Yuen ve Giok Ling Ooi (ed.). **World Cities: Achieving, Liveability and Vibrancy** içinde. Singapore: World Scientific Publishing, 2010, ss. 299-309.

Liu, K. Thai. "Well-being Creates Vibrant Cities", Belinda Yuen ve Giok Ling Ooi (ed.). **World Cities: Achieving, Liveability and Vibrancy** içinde. Singapore: World Scientific Publishing, 2010, ss. 29-44.

Lotfi, Sedigheh, Amin Faraji, Husain Hataminejad ve Ahmad Pourahma. "A Study of Urban Quality of Life in a Developing Country". **Journal of Social Sciences**. Vol.7, No.2, February 2011, ss. 232-240.

Logan, R. John. "Still a Global City: The Racial and Ethnic Segmentation of New York", Peter Marcuse ve Ronald van Kempen (ed.). **Globalizing Cities: A New Spatial Order?** içinde. Malden: Blackwell, 2005, ss. 158-185.

Lyons, Donald ve Scott Salmon. "World Cities, Multinational Corporations and Urban Hierarchy: The Case of the United States", Paul L. Knox ve Peter J. Taylor (ed.). **World Cities in a World-system** içinde. Cambridge: Cambridge University Press, 2000, ss. 98-114.

Malekhosseini, Abbas ve Hamidreza Joodaki. "Review of Urban Life Quality in Separation of Localities in Iran Case Study: Noorabad City". **Journal of Basic and Applied Scientific Research**. Vol.1, No.10, October 2011, ss. 1611-1622.

Marans, W. Robert. "Understanding Environmental Quality Through Quality of Life Studies: The 2001 DAS and Its Use of Subjective and Objective Indicators". **Landscape and Urban Planning**. Vol.65, No.1-2, September 2003, ss. 73-83

Marans, W. Robert ve Robert Stimson. "An Overview of Quality of Urban Life", Robert W. Marans ve Robert J. Stimson (ed.). **Investigating Quality of Urban Life: Theory, Methods and Empirical Research** içinde. Dordrecht: Springer, 2011, ss. 1-29.

———"Objective Measurement of Quality of Life Using Secondary Data Analysis", Robert W. Marans ve Robert Stimson (ed.). **Investigating Quality of Urban Life: Theory, Methods and Empirical Research** içinde. Dordrecht: Springer, 2011, ss. 33-53.

Marcuse, Peter ve Ronald van Kempen. "Introduction", Peter Marcuse ve Ronald van Kempen (ed.). **Globalizing Cities: A New Spatial Order?** içinde. Malden: Blackwell, 2005, ss. 1-22.

Martins, Isabel ve Teresa Sá Marques. "Evaluating Quality of Life In Cities Towards New Tools to Support Urban Planning", **City Futures In A Globalising World: An International Conference on Globalism and Urban Change**. Madrid: Universidad Rey Juan Carlos, 4-6 June 2009.

Marvasti, B. Amir. **Qualitative Research in Sociology**. 1st Publ., London: SAGE Publications, 2004.

Massam, H. Bryan. "Quality of Life: Public Planning and Private Living", **Progress in Planning**. Vol.58, No.3, October 2002, ss. 141-227.

Mercer. "2012 Quality of Living Worldwide City Rankings". [News Release]. December 4, 2012.

————— 2014 Quality of Living Worldwide City Rankings. London, 2014.
<http://www.mercer.com/press-releases/quality-of-living-report-2014>
(19 Şubat 2014).

McCrea, Rod, Robert Stimson ve Robert W. Marans, "The Evolution of Integrative Approaches to the Analysis of Quality of Urban Life", Robert W. Marans ve Robert J. Stimson (ed.), **Investigating Quality of Urban Life: Theory, Methods and Empirical Research** içinde. Dordrecht: Springer, 2011, ss. 77-104.

McCrea, Rod, Robert W. Marans, Robert Stimson ve John Western, "Subjective Measurement of Quality of Life Using Primary Data Collection and the Analysis of Survey Data", Robert W. Marans ve Robert J. Stimson (ed.). **Investigating Quality of Urban Life: Theory, Methods and Empirical Research** içinde. Dordrecht: Springer, 2011, ss. 55-75.

McCrea, Rod, Tung-Kai Shyy ve Robert Stimson. "What is the Strength of the Link Between Objective and Subjective Indicators of Urban Quality of Life?". **Applied Research in Quality of Life**. Vol.1, No.1, May 2006, ss. 79-96.

Monocle. "The World's Top 25 Most Liveable Cities – 2008". Vol.2, No.15, Jul.-Aug. 2008, ss. 18-28.

Moonen, Tim ve Greg Clark. **The Business of Cities 2013**. London, November 2013.

Mulligan, F. Gordon ve John I. Carruthers, "Amenities, Quality of Life, and Regional Development", Robert W. Marans ve Robert Stimson (ed.). **Investigating Quality of Urban Life: Theory, Methods and Empirical Research** içinde. Dordrecht: Springer, 2011, ss. 107-133.

Nuvolati, Giampaolo. "Quality of Life in Cities: A Question of Mobility and Accessibility", Valerie Møller ve Denis Huschka (ed.). **Quality of Life and the Millennium Challenge: Advance in Quality-of-Life Studies, Theory and Research** içinde. Online: Springer, 2009, ss. 177-191.

OECD. **How's Life?: Measuring Well-Being**. Paris, 2011.

Okulicz-Kozaryn, Adam. "City Life: Rankings (Livability) Versus Perceptions (Satisfaction)". **Social Indicators Research**. Vol.110, No.2, January 2013, ss. 433-451.

Ökmen, Mustafa. "Küreselleşme Sürecinde Yerelleşme Eğilimleri ve Yerel Yönetimler", Hüseyin Özgür-Muhammet Kösecik (ed.). **Yerel Yönetimler Üzerine Güncel Yazılar – I Reform** içinde. Ankara: Nobel Yayın, 2005, ss. 539-564.

Öncü, Ayşe. "İdealinizdeki Ev" Mitolojisi Kültürel Sınırları Aşarak İstanbul'a Ulaştı", **Mekân, Kültür, İktidar: Küreselleşen Kentlerde Yeni Kimlikler**. Ayşe Öncü ve Petra Weyland (drl.). İstanbul: İletişim Yayınları, 2007, ss. 85-103.

— "Küreselcilik Çağında Orta Sınıf Olmanın Kültürel Kozmolojisi", **İstanbul: Küresel ile Yerel Arasında**. Çağlar Keyder (drl.). İstanbul: Metis Yayınları, 2006, ss. 117-144.

Öncü, Ayşe ve Petra Weyland. "Giriş: Küreselleşen Kentlerde Yaşam Alanı ve Toplumsal Kimlik Mücadeleleri", **Mekân, Kültür, İktidar: Küreselleşen Kentlerde Yeni Kimlikler**. Ayşe Öncü ve Petra Weyland (drl.). İstanbul: İletişim Yayınları, 2007, ss. 9-39.

Page, Ben. "Urban Age Istanbul Survey – the views of residents", **Urban Age Istanbul Conference**. İstanbul: London School of Economics and Political Science, 2009.

Picardo-Muñiz, Arlette. "The Role of Diseconomies of Transportation and Public Safety Problems in the Measurement of Urban Quality of Life". **Applied Research in Quality of Life**. Vol.6, No.4, December 2011, ss. 363-386.

Portney, E. Kent. **Taking Sustainable Cities Seriously: Economic Development, the Environment, and Quality of Life in American Cities**. Massachusetts: MIT Press, 2003.

PwC ve Partnership for New York City. **Cities of Opportunity 2012**. New York, 2012.

Quah, Euston ve Qiyang Ong. "Cities and Happiness in Environmental Goods", Belinda Yuen ve Giok Ling Ooi (ed.). **World Cities: Achieving, Liveability and Vibrancy** içinde. Singapore: World Scientific Publishing, 2010, ss. 277-298.

Patton, Q. Michael. **Qualitative Research & Evaluation Methods**. 3rd Ed., Thousand Oaks: SAGE Publications, 2002.

Reto, Felix ve Jose Garcia-Vega. "Quality of Life in Mexico: A Formative Measurement Approach", **Applied Research Quality Life**. Vol.7, No.3, September 2012, ss. 223-238.

Santos, D. Luis, Isabel Martins ve Paula Brito. "Measuring Subjective Quality of Life: A Survey to Porto's Residents". **Applied Research in Quality of Life**. Vol.2, No.1, March 2007, ss. 51-64.

Sassen, Saskia. **Cities in a World Economy**. 2nd Ed., Thousand Oaks: Pine Forge Press, 2000.

——— "Cracked Casings: Notes Towards an Analytics for Studying Transnational Processes", Ludger Pries (ed.). **New Transnational Social Spaces: International Migration and Transnational Companies in the Early Twenty-First Century** içinde. London: Routledge, 2003, ss. 187-207.

- “Emergent Global Classes and What They Mean for Immigration Politics”, *The Migration Information Source*. November 2006. <http://www.migrationinformation.org/Feature/display.cfm?ID=490> (22 Mart 2011).
- **Globalization and its Discontents**. New York: The New Press, 1998.
- “Global Financial Centers”. **Foreign Affairs**. Vol.78, No.1, Jan.-Feb. 1999, ss. 75-87.
- “Küresel Kentler ve İstanbul” konulu röportaj. **Radikal Gazetesi**. 7 Kasım 2009.
- “Locating Cities on Global Circuits”, Saskia Sassen (ed.). **Global Networks, Linked Cities** içinde. New York: Routledge, 2002, ss. 1-36.
- “On Concentration and Centrality in the Global City”, Paul L. Knox ve Peter J. Taylor (ed.). **World Cities in a World-system** içinde. Cambridge: Cambridge University Press, 2000, ss. 63-75.
- “Reading the City in a Global Digital Age — Between Topographic Representation and Spatialized Power Projects”, Linda Krause ve Patrice Petro (ed.). **Global Cities: Cinema, Architecture and Urbanism in a Digital Age** içinde. New Brunswick: Rutgers University Press, 2003, ss. 15-30.
- “Rebuilding the Global City: Economy, Ethnicity and Space”. **Social Justice**. Vol.20, No.3/4 (53-54), Fall-Winter 1993, ss. 32-50.
- **Territory, Authority, Rights: from Medieval to Global Assemblages**. 4th Print., Princeton: Princeton University Press, 2008.
- **The Global City: New York, London, Tokyo**. Princeton: Princeton University Press, 1991.
- “The Global City: Strategic Site / New Frontier”. **American Studies**. Vol.41, No.2/3, Summer / Fall 2000, ss. 79-95.

- “The Immutable Intersection of Vast Mobilities”. **Istanbul City of Intersections**. London: London School of Economics and Political Science, 2009, ss. 5-6.
- “The Urban Complex in a World Economy”. **International Social Science Journal**. Vol.46, No.139, February 1994, ss. 43-62.
- Sennett, Richard. **Istanbul Within a Europe of Cities, Istanbul City of Intersections**. London: London School of Economics and Political Science, 2009.
- Shafer, S. Carl, Bong Koo Lee ve Shawn Turner, “A Tale of Three Greenway Trails: User Perceptions Related to Quality of Life”. **Landscape and Urban Planning**. Vol.49, No.3-4, July 2000, ss. 163-178.
- Short, Rennie ve Yeong Hyun Kim. **Globalization and the City**. Harlow: Longman, 1999. Aktaran: Saskia Sassen, *Cities in a World Economy*.
- Simon, David. “The World City Hypothesis: Reflections from the Periphery”, Paul L. Knox ve Peter J. Taylor (ed.). **World Cities in a World-system** içinde. Cambridge: Cambridge University Press, 2000, ss. 132-155.
- Smith, G. Richard. “World City Topologies”. **Progress in Human Geography**. Vol.27, No.5, October 2003, ss. 561-582.
- Soja, W. Edward. **Postmetropolis: Critical Studies of Cities and Regions**. 1st Publ., Oxford: Blackwell, 2000.
- **Thirdspace**. 1st Publ., Cambridge: Blackwell, 1996.
- “Six Discourses on the Postmetropolis”, Sallie Williams ve John Williams (ed.). **Imagining Cities: Scripts, signs, memories** içinde. 1st Publ., London: Routledge, 1997, ss. 19-29.
- Soysal, Levent. “Kentin Geleceği / Gelecekleri: Yeni Yüzyıla Uyumlu İstanbul”, **İstanbul Nereye? Küresel Kent, Kültür, Avrupa**. Deniz Göktürk, Levent Soysal ve İpek Türel (drl.). İstanbul: Metis Yayınları, 2011, ss. 380-400.

Stimson, Robert ve Marans W. Robert. "Objective Measurement of Quality of Life Using Secondary Data Analysis", Robert W. Marans ve Robert J. Stimson (ed.). **Investigating Quality of Urban Life: Theory, Methods and Empirical Research** içinde. Dordrecht: Springer, 2011, ss. 33-53.

Şengül, Mihriban. "Kentleşen Dünya, - Küreselleşme – ve Yoksullu: Türkiye Kentleşmesine Bir Bakış", Ayşegül Mengi (ed.). **Kent ve Politika: Antik Kentten Dünya Kentine** içinde. Ankara: İmge Kitabevi, 2007, ss. 89-106.

Tan, Andrew. "Liveable Cities", Belinda Yuen ve Giok Ling Ooi (ed.). **World Cities: Achieving, Liveability and Vibrancy** içinde. Singapore: World Scientific Publishing, 2010, ss. 155-170.

Taylor, J. Peter. "Cities within Spaces of Flows: Theses for a Materialist Understanding of the External Relations of Cities", Peter J. Taylor, Ben Derruder, Pieter Saey ve Frank Witlox (ed.). **Cities and Globalization: Practices, Policies and Theories** içinde. Oxford: Routledge, 2007, ss. 231-248.

————— "European Cities in the World City Network. **The European Metropolis: 1920-2000**. Berlin: European Science Foundation, 2002, ss. 1-13.

————— "Leading World Cities: Empirical Evaluations of Urban Nodes in Multiple Networks". **Urban Studies**. Vol.42, No.9, August 2005, ss. 1593-1608.

—————"Specification of the World City Network". **Geographical Analysis**. Vol.33, No.2, April 2001, ss. 181-194.

————— "West Asian / North African Cities in the World City Network: A Global Analysis of Dependence, Integration and Autonomy", 2001. Loughborough University, GaWC Research Network. <http://www.lboro.ac.uk/gawc/rb/rb58.html> (8 Aralık 2010).

————— "World Cities and Territorial States: The Rise and Fall of their Mutuality", Paul L. Knox ve Peter J. Taylor (ed.). **World Cities in a World-system** içinde. Cambridge: Cambridge University Press, 2000, ss. 48-62.

————— **World City Network: A Global Urban Analysis.** 1st Publ., London: Routledge, 2004.

Taylor, J. Peter, Ben Derruder, Michael Hoyler ve Pengfei Ni. "New Regional Geographies of the World as Practised by Leading Advanced Produce Service Firms in 2010". **Transactions of the Institute of British Geographers.** Vol.38, No.3, September 2012, ss. 497-511.

Taylor, J. Peter, Ben Derruder, Pieter Saey ve Frank Witlox. "Introduction: Cities in Globalization", Peter J. Taylor, Ben Derruder, Pieter Saey ve Frank Witlox (ed.). **Cities and Globalization: Practices, Policies and Theories** içinde. Oxford: Routledge, 2007, ss. 13-18.

Taylor, J. Peter, David R. F. Walker, Gilda Catalano ve Michael Hoyler. "Diversity and Power in the World City Network". **Cities.** Vol.19, No.4, August 2002, ss. 231-241.

Taylor, J. Peter, György Csomós. "Cities as Control and Command Centres: Analysis and Interpretation". **Cities.** Vol.29, No.6, December 2012, ss. 408-411.

Taylor, J. Peter, Jonathan V. Beaverstock ve David R. F. Walker. "Firms and their Global Service Networks", Saskia Sassen (ed.). **Global Networks, Linked Cities** içinde. New York: Routledge, 2002, ss. 93-115.

Taylor, J. Peter, Michael Hoyler, Kathy Pain ve Sandra Vinciguerra. "Extensive and Intensive Globalizations: Explicating the Low Connectivity Puzzle of US Cities Using A City-Dyad Analysis". **Benchmarking the World City Network: City Connectivities on the Eve of the Current Financial Crisis.** Swindon: Economic and Social Research Council, 2011, ss. 1-24.

Taylor, J. Peter, Pengfei Ni, Ben Derruder, Michael Hoyler, Jin Huang, Fengyong Lu, Kathy Pain, Frank Witlox, Xiaolan Yang, David Bassens ve Wei Shen. "Measuring the World City Network: New Results and Developments", 2009. Loughborough University, GaWC Research Network. <http://www.lboro.ac.uk/gawc/rb/rb300.html> (25 Nisan 2010).

Tiliouine, Habib. "Stability and Change in National and Personal Wellbeing in Algeria: A Case Study of a Developing Country in Transition", Valerie Møller ve Denis Huschka (ed.). **Quality of Life and the Millennium Challenge** içinde. Dordrecht: Springer, 2009, ss. 115-138.

The Economist. The Melbourne Supremacy. August 2013. <http://www.economist.com/blogs/graphicdetail/2013/08/daily-chart-19> (10 Eylül 2013).

The European Foundation. **Third European Quality of Life Survey Quality of Life in Europe: Impacts of the Crisis**. Luxembourg, 2012.

The Mori Memorial Foundation. **Global Power City Index**. Tokyo, October 2008.

————— **Global Power City Index 2011**. Tokyo, 2011.

————— **Global Power City Index 2012**. Tokyo, 2012.

————— **Global Power City Index 2013**. Tokyo, 2013.

Toksöz, Fikret. **Good Governance: Improving Quality Of Life**. İstanbul: TESEV Publ., 2008.

Tsukamoto, Takashi ve Ronald K. Vogel. "Rethinking Globalization – The Impact of Central Governments on World Cities", Robin Hambleton ve Jill Simone Gross (ed.). **Governing Cities in a Global Era: Urban Innovation, Competition and Democratic Reform** içinde. New York: Palgrave Macmillan, 2007, ss. 15-31.

Türel, İpek. "Göçmenlerin Gözüyle İstanbul", **İstanbul Nereye? Küresel Kent, Kültür, Avrupa**. Deniz Göktürk, Levent Soysal ve İpek Türel (drl.). İstanbul: Metis Yayınları, 2011, ss. 191-215.

Türkoğlu, Handan, Fulin Bölen, Perver Korça Baran ve Fatih Terzi. "Measuring Quality of Life in İstanbul", Robert W. Marans ve Robert J. Stimson (ed.). **Investigating Quality of Urban Life: Theory, Methods and Empirical Research** içinde. Dordrecht: Springer, 2011, ss. 209-231.

Urban Age. London School of Economics and Political Science. **Cities Health and Well-Being**. London, 2011.

———— London School of Economics and Political Science. **Istanbul City of Intersections**. London, 2009.

van Kamp, Irene, Kees Leidelmeijer, Gooitske Marsman ve Augustinus de Hollander. “Urban Environmental Quality and Human Well-Being Towards A Conceptual Framework and Demarcation of Concepts; A Literature Study”. **Landscape and Urban Planning**. Vol.65, No.1-2, September 2003, ss. 5-18.

Veenhoven, Ruut. “The Four Qualities of Life: Ordering Concepts and Measures of the Good Life”. **Journal of Happiness Studies**. Vol.1, No.1, March 2000, ss.1-39.

Williams, Sallie ve John Williams, “Imagining Cities”, Sallie Williams ve John Williams (ed.). **Imagining Cities: Scripts, signs, memories** içinde. 1st Publ., London: Routledge, 1997, ss. 1-15.

Vitale, S. Alex. **City of Disorder: How the Quality of Life Campaign Transformed New York Politics**. New York: New York University Press, 2008.

Wang, Jiao, Meirong Su, Bin Chen, Shaoqing Chen ve Chen Liang. “A Comparative Study of Beijing and Three Global Cities: A Perspective on Urban Livability”, **Applied Research in Quality of Life**. Vol.5, No.3, September 2011, ss. 323-329.

Weyland, Petra. “Küresel Mekânlarda Cinsiyetlendirilmiş Yaşamlar”, **Mekân, Kültür, İktidar: Küreselleşen Kentlerde Yeni Kimlikler**. Ayşe Öncü ve Petra Weyland (drl.). İstanbul: İletişim Yayınları, 2007, ss. 117-136.

World Cities Culture Forum. **World Cities Culture Report 2013**. London, 2013.
Aktaran: SUNIPEYK, <http://www.sunipeyk.com/sehirlerin-yesil-alan-oranlari/>
(16 Ocak 2014).

Wusten, van der Hurmen. “Political World Cities: Where Flows through Entwined Multi-State and Transnational Networks Meet Places”, Peter J. Taylor, Ben Derruder, Pieter Saey ve Frank Witlox (ed.). **Cities and Globalization: Practices, Policies and Theories** içinde. Oxford: Routledge, 2007, ss. 196-211.

Yıldırım, Ali ve Hasan Şimşek. **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**. 5. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2005.

Yuen, Belinda ve Giok L. Ooi. "World Cities — Challenges of Liveability, Sustainability and Vibrancy", Belinda Yuen ve Giok Ling Ooi (ed.). **World Cities: Achieving, Liveability and Vibrancy** içinde. Singapore: World Scientific Publishing, 2010, ss. 1-10.

Yükseker, H. Deniz. **Laleli – Moskova Mekiği: Kayıtdışı Ticaret ve Cinsiyet İlişkileri**. 1. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları, 2003.

Zallom, Caitlin. "Time, Space and Technology in Financial Networks", Manuel Castells (ed.). **The Network Society: A Cross-Cultural Perspective** içinde. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2004, ss. 198-213.